

Engin ERKİNER

Seçme Yazılar 9

Engin ERKİNER

Seçme Yazılar

9

İÇİNDEKİLER

Giriş	6
Frantz Fanon Marksist miydi?	7
Frantz Fanon ve PKK	13
Friedrich Engels	19
Füze Kalkanı ve Kürtler	26
Gazze Ablukasını Protesto Günü	31
Geç Oldu Ama Yine Cevap Yok!	35
Geçmişe Dönmeyi Sevmem Ama Ne Yapayım?	40
Geçmişini Düşünmemek	49
Geçmişle Hesaplaşma Neden Yapılmıyor?	53
Geçmişle Sorunu Olan Bir Halk (1)	62
Geçmişle Yüzleşme ve "İlk Özür"	66
Geçmişte Esir Kalmak	75
Geçmişten Kopmamak	80
Gelecek Her Zaman Geçmişin Uzantısı Değildir	86
Gelecek İçin Geçmişini Feda Etmek	90
Gelecek Umudu Olmadan Politika Yapılmaz	94
Genç, Eğitimli, İşsiz ve Cesur	98
Genelden Yunanistan Özeline Syriza	102
Genellemenin Arkasını Okumak	119
Gerçekten Bunu Düşünmedik mi?	134
Gezi Ruhu; Geldiyse Üç Kere Vur!	137
Gezi'nin Birinci Yılı	142
Giap ve Unutulanlar	150
Gladyatörler	156
Goethe, Kant, Hegel Derken... ..	161
Golan Tepeleri	165

Göç Felsefesi	169
Göçmen Kimliğimiz	171
Göçmen Kotası ve Bölünmüş Politik Kimlik	190
Göçmenler Ama Hangileri?	195
Gökhan Harmandalioğlu ve Doğan Akhanlı: Yaratıcı Sürgünlük	209
Gökhan Harmandalioğlu: Örgüt Gibi İnsan	214
Güçsüzleşme Korkusu	218
Gülay Kerimoğlu	223
Güneyden Kuzeye Göç	226
Güvenlik, İslam Devleti, Türkiye ve Suriye	232
Halk Savaşı... Sovyetik Ayaklanma İkileminden Çıkmak	238
Hamas - İsrail	243
Hamas Sol mudur?..	246
Hangi Avrupa'dan Söz Ediyorsunuz?	251
Hangi Deniz Gezmiş?	256
Hata Çıkınca Geriye Ne Kadar Doğru Kalır?	261
Hata Sendromu	265
Hava Bombardımanı ve Sivil Kayıplar	268
Hayallerimin Peşinde Koşacağım Ama...	275
Hayat Buysa, Yaşamaya Değmez!	281
Hayat Halâ Zor mu?..	285
Hayatın Anlamı Ölümdedir	288
Haydar Kılıç: Katalizatör!..	293
HDP ve Reel Sosyalizm	295
Hem Kaybetmek, Hem Kazanmak!..	301
Hem Öğrenmek, Hem Düşünmek!	308
Hemen Açıklama Bulmanın Dayanılmaz Çekiciliği	312

GİRİŞ

www.engineerkiner.org da yıllardan beri yayınlanan yazılardan yaptığım seçmeler www.engineerkineryazilar.wordpress.com da yayınlandı. Son olarak yazıların sayısı 1100 kadardı. Bunları dizi kitaplar içinde toplamaya karar verdim. Bu kitap dizideki ilktir. Toplam kaç tane olur bilemiyorum ama sanırım 20 kitap kadar olacaktır. Her yazının altında yayınlandığı tarih bulunmaktadır.

Kişiler; İlker Akman, Hasan Basri Temizalp, Yüksel Eriş, Ömür Karamollaoğlu, İbrahim Yalçın ile ilgili olarak yazdığım yazılar isimlerini taşıyan bloglarda bulunuyor. Bu kitap dizisinde sadece çok sayıda konuda yazdığım yazılar yer alacaktır. Keza Yazın dergisinde yer alan yazılarıma da burada yer vermiyorum. Bu yazılar Yazın'dan Seçmeler 1-2-3-4 kitaplarında bulunmaktadır. Yakında bunlara beşincisi de eklenecektir. Bu kitapları www.tdas1.blogspot.com adresinde ya da Drive içinde TDAS Kitaplar arama başlığıyla bulabilirsiniz.

Video duyuruları da burada yer almayacaktır. Videoları youtube'da TDAS Platform diye arayarak bulabilirsiniz.

FRANTZ FANON MARKSİST MİYDİ?

Frantz Fanon 36 yaşında kan kanseri nedeniyle hayatını kaybetmiş önemli bir psikanalizci ve filozoftur. Tıp eğitimi görmüş olmasına karşın yer aldığı Cezayir ulusal kurtuluş savaşı ve bununla ilgili yaptığı belirlemeler yıllardan beri etkisini sürdürmektedir. O kadar ki, Fanon'a referans vermeden ırkçılık, yabancılık, sömürgecilik gibi konularda bugün bile önemli makale yazmak mümkün değildir.

Fanon ile ilgili değişik birkaç inceleme kitabı yakın zamanda Türkçede yayınlandı. Bu iyi bir gelişmedir çünkü Fanon isim olarak bilinmekle birlikte değişik konulardaki görüşleri pek bilinmezdi. Ek olarak Gazeteduvar'da Fanon ile ilgili birkaç kitap incelemesi ve makale de yayınlandı.

Kitap incelemeleri ve makalelerde garip olan Fanon'un kısaca "marksist" olarak görülmesidir. Bu belirleme Fanon'un döneminin -1950'li yılların ikinci yarısı ve 1960 başları- özelliklerini dikkate almamakta, Fanon'un özgün bir marksist ve hatta marksist olmadığını atlamaktadır.

Fanon kendisini "Afrika marksisti" olarak nitelendirir. Bunun üç nedeni vardır.

Birincisi; Fanon Avrupa marksizmine uzak durur çünkü Avrupa, aralarında Afrika'nın da bulunduğu kıtaları sömürerek zenginleşmiştir ve komünistleri de bu zenginlik temelinde ayrıcalıklı sosyalizm kurmak istemektedirler.

Fanon “bizim sırtımızdan ayrıcalıklı sosyalizm kuramazsınız” belirlemesini bu nedenle yapar.

Fanon kendisini Afrika'nın ya da sömürge ülkelerin marksisti olarak görür. Fanon'a göre burada iki ayrı marksizm vardır.

İkincisi; Cezayir'in 1848'den beri Fransa sömürgesi olarak Avrupa marksizmiyle özel bir ilişkisi vardır.

Fanon'a göre Cezayir talihsiz bir sömürgeci çünkü yine bir Fransız sömürgesi olan Vietnam'ın aksine Fransa'nın parçası olarak görülmektedir. Vietnam'da Dien Bien Phu'da yaşanan savaş sonrasında ülkenin kuzeyi bağımsız olmuştur. Fransızlar için bir sömürge kaybedilmiştir. Cezayir için ise durum böyle değildir. Cezayir Fransa'nın parçası olarak görüldüğü için Cezayir'in ayrılması ya da bağımsızlığını kazanması Fransa'nın bölünmesi olarak görülmektedir. Bunun sonucu Fransa'nın her yolu deneyerek Cezayir'deki mücadeleyi bastırmak için sonuna kadar ısrar etmesidir.

Cezayir de Vietnam gibi bir sömürge olsaydı kurtu-

luş daha kolay olur, bu kadar ısrar edilmezdi.

1950’li yılların sonlarında Fransa Cezayir’e yeni bir vali (sömürge valisi) atamaya karar verir. Birleşmiş Milletler artık ileri derecede gelişmiş savaşta karşılıklı olarak yoğun şiddet kullanılmasına ve dökülen kana son verilmesi için çağrı yapmıştır.

Yeni valinin çözüm yolu şöyledir: “Kan dökülmesini önlemenin en iyi yolu artık dökülecek kanın kalmamasıdır.”

Fransa yeni bir terör dalgasına hazırlanmaktadır.

Fransa meclisinde yapılan oylamada Fransız Komünist Partisi (FKP) milletvekilleri valinin atanmasını onaylayanlar arasındadır. FKP’nin gerekçesi şudur: “halk böyle istiyor.”

Doğrudur, Fransız halkı Cezayir’i Fransa’nın parçası olarak görmekte ve ulusal kurtuluş savaşının daha fazla şiddet kullanılarak bastırılmasını istemektedir. FKP de halkın bu isteğine uyarak yeni valinin atanmasını onaylamıştır.

Tıpkı Birinci Dünya Savaşı sırasında Almanya burjuvazisinin savaş kredilerini onaylayan SPD gibi... Onlar da içinde örgütlü oldukları işçi sınıfı ve halkın böyle istediğini savunmuşlardı ve bu belirleme doğrudur. İşçiler ve halk savaşa koşarak gidiyordu, SPD de onların isteğini

onaylamıştı.

Frantz Fanon gibi Martinikli olan ve Fransa'da şair olarak tanınan Aime Cesaire FKP'nin bu tavrı sonucu partiden istifa eder ve şöyle der: "Marksizmin ezilen bir hal-kın hizmetinde olmasını isterdim, tersinin değil."

FKP'nin 1950'li yıllardaki durumunu bugünkü marjinal konumuyla karıştırmamak gerekir. Parti nazi işgaline karşı yoğun mücadele vermiş ve savaştan sonra -İtalyanlarla birlikte- Avrupa'nın iki büyük komünist partisinden birisi olmuştur.

Böyle olmakla birlikte Cezayir'in Fransa'nın parçası olduğu ve ayrılmaması gerektiğini savunmaktadır. Oylamadaki tutumu da bunun sonucudur zaten...

Üçüncüsü; Fanon devrimin temel gücü olarak işçileri değil köylüleri görür. Fanon'a göre işçiler, sömürgecilerle işbirliği içindeki ayrıcalıklı bir sınıftır. Sadece Cezayir'de değil Afrika'daki sömürgelerde işçileri bu kapsamda değerlendiren bir kişinin, kendisini ne olarak görürse görsün marksist olması mümkün değildir. Marksizmde devrimin en azından öncü gücü işçi sınıfıdır. Bunu kabul etmiyorsanız, hele de bu sınıfı sömürgecilerin işbirlikçisi olarak görüyorsanız, başka neyi kabul ederseniz edin, marksist olamazsınız.

Fanon'u içinde mücadele ettiği ve görüşlerini ortaya

koyduğu koşullardan ayırarak genel belirlemelerle değerlendirmek doğru değildir.

Neden böyle yapılıyor sorusuna iki cevap verilebilir.

Birincisi; konu yeterince bilinmemektedir. Fanon'u incelemek için sadece O'nun yazılarının incelenmesi yetmez, hangi dönemde yaşadığının da dikkate alınması gerekir. İnsanları dönemleri çerçevesinde incelemek için de kişinin marksist olması gerekmez. Fanon'un döneminin aşan belirlemeleri bulunmakla birlikte, doğal olarak döneminin etkisi altındadır.

İkincisi; 20. yüzyılın önemli teorik ve pratik devrimcileri arasında bulunan Fanon'u yeterince incelemeyen marksist olarak görmek, Marksistlerin (ve marksist-leninistlerin) 30 yıl geride kalan büyük yıkılışı unutturmak ve hatta hatırlamamak çabasıdır. Marksizm-Leninizm 20. yüzyılda önemli işler yaptı ama bunları sıralayıp 1989-1991'deki büyük kş görmemek, gerçeklikten kaçma çabasından başka Şey değildir.

O yılların unutulmayacak iki olgusu vardır.

İlk olarak, sosyalist ülkelerdeki yeni burjuvazinin tamamına yakını komünist partilerinden çıkmıştır.

İkincisi ve belki daha da önemlisi, 45-75 yıl sosyalizm koşulları altında yaşamış işçiler ve emekçiler kapitalizme geçişi onaylamışlar, önemli direniş gösterme-

mişlerdir. Bu sadece SSCB’de değil, Bulgaristan’da, Polonya’da, Macaristan’da, Arnavutluk’ta ve daha sonra Çin’de böyle olmuştur.

Hiçbir şey olmadı denilemez ama gösterilen direniş önemli boyut kazanmamış, tersine onaylama açık olarak ağır basmıştır.

Milyonlarca insanın kapitalizmin saflarına geçmesi, komünist partilerinin önemli kadrolarının da bunların arasında bulunması marksizm güzellemeleleriyle ortadan kaldırılamaz.

Döneminin önemli bir komünist partisinin, FKP, ülke sömürgesi Cezayir’in ulusal kurtuluş savaşına karşı tutumunu dikkate almadan Fanon’un değişik konulardaki tavrını anlayamazsınız.

Bakınız, **Frantz Fanon: Sömürgeciliğin ve Rengin Psikolojisi**

www.engerkinerkitaplar.blogspot.com

16 Ekim 2020

FRANTZ FANON VE PKK

20 Temmuz Fanon'un doğum günüdür. 1925 yılında doğdu, 1961'de 36 yaşında kan kanserinden öldü. Oldukça az yaşayan Fanon'u döneminin tanınmış isimleri arasına sokan ve ek olarak yıllar sonrasında bile hatırlanmasını sağlayan özellik nedir?

1950'li yıllar, sömürgeciliğin dünya çapında çözüldüğü dönemdir. Martinik doğumlu olan Fanon, Fransız sömürgesi olan Cezayir'de psikiyatrist olarak çalışır. Cezayir ulusal kurtuluş savaşına katılır. O yıllarda Afrika'nın her tarafı kaynamaktadır. Lumumba, Nkrumah, Ben Bella, Cabral hemen akla gelebilecek kurtuluş savaşları önderleridir.

Fanon'un özelliği başkadır. Fanon, sömürgeciliğin sadece ekonomik ve politik boyuta sahip olmadığını, aynı zamanda psikolojik boyutu da bulunduğunu, sömürgecilerin sömürge ülke insanının psikolojisini tahrip ettiklerini teorik olarak ilk savunan kişidir. Fanon, bu sonuca, Cezayir'de çok sayıda psikolojik hastalığın tedavisiyle uğraşırken ulaşır.

Sömürgecilik, sömürge insanını nesneleştirir, insanlıktan uzaklaştırır. Sömürgecilik, ırkçılık ve şiddet demektir. Bu iki özelliği içselleştirmemiş herhangi bir sömürgecilik yoktur.

Fanon'un sömürgeciliğe karşı mücadelede en önemli görüşü, şiddet ile ilgilidir. Şiddet sadece sömürgeciyi yenilgiye uğratmak için gerekli değildir. Sömürge yönetimi ancak şiddet kullanılarak yıkılabilir ve o yıllarda bunun aksini savunmak mümkün de değildir. Neredeyse bütün sömürge ülkelerde savaş vardır. Yıllardan beri varlığını zora dayalı olarak sürdürebilmiş olan sömürgecilik ancak zorla yıkılabilmektedir. Sömürge halkları için başka hiç bir kurtuluş yolu bırakılmamıştır.

Fanon, o yıllarda herkesin bildiği ve pratikte de sürekli olarak gözlemlenen bu olguya önemli eklemeler yapar:

Birincisi: Sömürgecilikten kurtuluş, sömürgece yaşayan insan tipinin yerini başka bir insanın almasıdır. Sömürgecilikten kurtuluş sadece ulusal bağımsızlık sağlamaz, yeni bir insan tipini de ortaya çıkarır.

İkincisi: Bu insan tipinin ortaya çıkmasının önemli araçlarından bir tanesi şiddettir.

Fanon'a göre, sömürge ülke insanının sömürgeciye uyguladığı şiddetin psikolojik olarak iyileştirici bir yanı vardır. Sömürge insanı, sömürgeciye uyguladığı şiddet vasıtasıyla, nesneleşmiş olan kendinden kurtulur ve yeni bir benlik sahibi olur.

Şiddet, sömürge insanının yapısında sürekli olarak

mevcuttur. Sömürgeciye karşı kullanamadığında bu şiddet kendisine döner ve Afrika ülkelerini cinayet dalgaları sarar. Siyahların çeşitli dansları ve ayinleri şiddetin dışı vuruş biçimleridir.

Fanon'un bu görüşlerini ifade ettiği ve ölümünden kısa süre önce yazdığı ve Türkçeye **Toprağın Lanetlileri** adıyla çevrilen kitabına yazdığı önsözde Jean Paul Sartre şunları söyler:

“Yerli kendisini sömürge nevrozundan sömürgeciyi silah zoruyla kovduğu zaman kurtulur.”

Şiddet, sömürge insanı için yeni bir kişiliğe sahip olmanın yoludur. Eziklikten çıkmanın, kendini en başta sömürgeciye karşı, şiddetten başka hiç bir şeyden anlamayan sömürgeciye karşı ispat etmenin yoludur.

Fanon'un görüşlerinin zamanın Avrupasında, özellikle de Fransa'da nasıl bir fırtına kopardığını tahmin etmek zor olmasa gerek. Fanon, şiddeti kutsamakla eleştirildi, suçlandı.

Hannah Arendt'in **Macht und Gewalt** (İktidar ve Şiddet) kitabında da aynı eleştiri görülebilir. Bu genel eleştiri doğru değildir, çünkü Fanon'un sömürgelerle ilgili konuştuğunu dikkate almamaktadır.

Fanon, Avrupa ülkelerindeki devrimle ilgili olarak herhangi bir saptama yapmaz. Onun sorunu sömürgeler-

deki Avrupalıdır, metropollerdeki Avrupalı değil. Sömürge ülkelerde de işçi sınıfını da mevcut düzenden çıkarı olan ayrıcalıklı bir sınıf olarak görür. Bu ülkelerde tek devrimci kesim köylülerdir.

Fanon'un ölümünün üzerinden 50 yıl geçtikten sonra bile unutulmamasını sağlayan ırkçılıkla ilgili görüşleridir. Bu konu üzerinde burada durmayacağım.

Sömürgeciliğin yarattığı yabancılaşma; insanın diline, kültürüne, yaşam tarzına yabancılaşması, marksist yabancılaşmadan farklı özelliklere sahiptir. Fanon, bu nedenle, emeğin yabancılaşmasıyla sınırlı marksist yabancılaşmayı yetersiz bulur. Şiddet, bu yabancılaşmanın aşılmasında, sömürge insanının kişiliğini kazanmasında önemli bir araçtır.

Okur, Fanon'un görüşleriyle, PKK'nin 1984 sonrasındaki mücadelesindeki bazı özelliklerin birbirine ne kadar benzediğini kolaylıkla görebilir. Kürt insanı için de şiddet, kendini ispatlamanın, kendini yeniden yaratmanın, eski kendinden kurtulmanın, başka bir kimliğe kavuşmanın yolu olmuştur.

Kürt aydınları arasında Fanon'dan söz edildiğini en azından ben duymadım. Önemli değil!

Bir emekçinin sınıf mücadelesine girmesi için nasıl marksist olması ve hatta Marx'ın adını duymuş olması

gerekmiyorsa, Fanon'u gncelleştirenlerin de onun adını biliyor olmaları gerekmez.

Kürdistan, klasik sömürgelerden farklı özelliklere sahip olmakla birlikte, bu alanda da şiddet, Kürt insanının bir bölümünün yeni bir kişilik kazanmasında önemli işlev görmüştür.

Çok bilmiş ama az yaşamış bazı okumuşların, "şiddeti mi savunuyorsun!.." diyeceğini biliyorum. Ben olanı söylüyorum! Böyle olmadı mı?

Bunları anlatmamın nedeni sadece kabataslak bir tarihsel inceleme yapmak değildir. şiddet bir örgütün ve o örgüte bağlı olan halkın yaşamında bu kadar önemli bir rol oynamışsa, o örgüte sürekli olarak "şiddeti terk et!.." çağırısı yapmanın fazla anlamı yoktur. Bu rgt kendini tehdit altında gördüğü her dönemde fazla zorlanmadan şiddete baş vurabilir.

Bir dönem gerillaların sürekli olarak öldürülmesi, örgütte kolaylıkla buna cevap verilmesi, kendi şiddetinin gösterilmesi arzusunun doğmasını gündeme getirebilir. Burada sorun, kaç kişinin hayatını kaybettiği değildir. Eski kendisinden kurtulmasında ve yeni bir kimliğe kavuşmasında şiddete çok şey borçlu olan bir örgüt ve halkın onu destekleyen kesimi, şiddet konusunda zayıflatılmaya, kendisini zayıfmış gibi hissetmeye tahammül edemez.

Bu duyguyu yanlış bulabilirsiniz, ama anlamak gerekir. Barış mücadelesi konusunda özgün koşullarımızda epeyce acemi olduğumuzu belirtmek gerekir.

Bugün sahip olduğu kimliğin kazanılmasında şiddetin önemli işlev gördüğü bir örgüt ve halkın şiddetten uzaklaşması hem zaman alacak hem de oldukça zikzaklı bir yol izleyecektir. Buna devletin ve hükümetin sık sık başvurduğu şiddet politikasını da eklerseniz, barışın yolunun hiç de kolay olmadığını görmek zor olmaz.

19 Temmuz 2011

FRIEDRICH ENGELS

28 Kasım 2020 Engels'in 200. doğum günü oluyor. O gün geldiğinde internette 200. doğum yıldönümünü kutlayanlar çok olacak, biliyorum ve yine biliyorum ki bunlardan önemli bir bölümü Engels'in hiçbir kitabını okumamış olacak. Şu veya bu kitabını ya da az ihtimal ama kitaplarının tamamını okumuş olanlar ise Engels'in öldüğü yıl olan 1895'ten bu yana nelerin değişmiş olduğunu merak etmeyecekler.

Burada sözünü ettiğim kitaplar Marx ile birlikte değil ayrı yazdıklarıdır: **Anti Dühring**, **Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu**, **Doğanın Diyalektiği ile Ailenin Devletin ve Özel Mülkiyetin Kökeni** 'dir. Ayrıca çok sayıda makalesi de bulunuyor.

Engels'in hayatını anlatmayacağım, biliyorsunuzdur. Engels'in iki kitabının, **Doğanın Diyalektiği ile Ailenin Devletin ve Özel Mülkiyetin Kökeni** 'nin geçerliliğini büyük oranda kaybettiğini daha önce yazdığım yazılarda açıklamıştım. Çok sayıda kişi tarafından neredeyse "kutsal kitap" gibi okunan **Ailenin Devletin ve Özel Mülkiyet Kökeni**'nin geçerliliğini kaybetmesi normaldir çünkü Engels'in de kitapta belirttiği gibi bu konudaki görüşlerini Etnograf Morgan'dan almıştır. 19. yüzyılda sosyal bilimleri doğa bilimleri kapsamında olmasa bile onlara benzer

olarak düşünmek anlayışı hakimdi. Marx-Engels'te de bu anlayışı görmek mümkündür. Bu anlayışın önde gelen özelliği kolay genelleme yapmaktır.

Mesela deniz seviyesindeki atmosfer basıncında saf su 100 derecede kaynar. Dünyanın her yerinde bu böyledir. Doğa bilimlerindeki bu geçerlilik anlayışı toplum bilimlerine de sıçramış ve tek örnekten genelleme yapılmıştır.

Morgan'ın ilkel toplumlarda yaptığı araştırmalardan hareketle Engels tüm insanlığın geçmişiyle ilgili sonuçlar çıkarır. Morgan'dan sonra başka etnografların başka ilkel toplumlarda yaptıkları araştırmalardan ise farklı sonuçlar çıkmıştır. Morgan'ın ulaştığı sonuç, sonuçlardan birisidir ve genelleştirilemez.

Mesela artı ürünün ortaya çıkmasıyla toplumun sınıflara ayrışması ve devletin oluşması bazı toplumlarda farklıdır. Artı ürün ortaya çıkmasına rağmen sınıflara ayrışma olmamaktadır.

Öteki kitaba, **Doğanın Diyalektiği** 'ne geçelim...

Bu kitap Engels'in ölümünden sonra basılır. Kitabı bulan Bernstein, Einstein'a göndererek fikrini sorar. Einstein da yazar tarihsel bir kişilik olduğu için kitabın basılması gerektiğini ama kitapta fiziğin tarihi ve güncel sorunları hakkında önemli bir şey bulunmadığını belirtir.

Burada görece yeni öğrendiğim bir eleştiriyi belirtmem gerekiyor. Lukacs, diyalektiğin doğaya uygulanamayacağı görüşündedir. Nedenini ve bu nedeni irdeleyen başka metinleri okuduğunuzda hak veriyorsunuz. Şöyle ki: Engels döneminde sanayi kapitalizmi geliyordu. Sanayi kapitalizmi insanın doğada neden olduğu değişimi olağanüstü hızlandırır. Başka bir deyişle doğa artan oranda insanın müdahalesiyle karşılaşır. 20. yüzyılda bu müdahale oldukça ileri boyutlara ulaşmıştır.

Doğanın Diyalektiği ise doğadaki süreçler arasındaki ilişkiyi, değişimi konu alır. İnsan müdahalesi bu incelemenin dışında kalır. Halbuki doğa gittikçe artan oranda insanın yarattığı doğadır. İnsan doğadaki süreçlere müdahale ederek değiştirmektedir.

Şöyle bir örnek vereyim.

Dinazorların kısa sürede ve kitlesel olarak ortadan kalkması yeryüzüne büyük bir göktaşının çarpması sonucu oluşan yoğun toz bulutuna bağlanıyor. Atmosferdeki oksijenin azalması zamanın canlı hayatını olumsuz etkilemiştir.

Şimdi benzer bir şey olamaz. Evren sürekli gözleniyor ve büyük bir göktaşı dünyaya yaklaşıyorsa, daha uzaktayken birkaç füze gönderilerek imha edilir.

Önemli bir doğa olayı insanın müdahalesiyle değiş-

tirilmiştir.

Büyük depremler insanlık tarihi boyunca gerçekleşmiştir. İnsanlar depremi bırakın önlemeyi, ne zaman olacağını da kesin olarak tahmin edemiyorlar. Yine de depremlerle birlikte yaşamayı bulabildiler. Japonya'da 9 büyüklüğündeki depremde bile çok az bina yıkılıyor, can kaybı neredeyse olmuyor.

Belma'ya Mektuplar'ı okuyanlar bilirler; 1978'de fizikteki yeni gelişmeleri diyalektiğe yansıtma peşindeydim. **Doğanın Diyalektiği** 20. yüzyıl başında fizikteki iki büyük devrimden önce yazılmıştır (görelilik kuramı ve parçacık mekaniği) ve dönemin Marksistleri bu devrimleri kabullenmekte zorlanmışlardı. Aradan yıllar geçti, Marksistlerin önemli bölümünün ne kadar anti bilimsel olduğunun başka örneklerini de öğrendim. Mesela evrenin oluşumundaki büyük patlama kuramını reddediyorlardı. O kadar kanıt var, yine de kabul etmiyorlardı. Nedeni de, Engels'in **Doğanın Diyalektiği** 'nde evrenin daima var olduğu konusundaki görüşüydü.

Fizikçi Robert Havemann Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde yayınlanamayan Dogmasız Diyalektik (Dialektik ohne Dogma) adlı kitabını Batı Almanya'da yayınlatabilir. Bu kitapta sosyalist ülkeler fizikçilerinin diyalektik materyalizmi neden ciddiye almadıkları sorununa cevap arar. Nedeni, felsefecilerin –fizikten anlamadıkları

halde- fizikteki yasalar ve genel olarak doğanın işleyişi konusunda yazdıklarıdır. Bilmedikleri konuda yazdıkları için saçmalamaktadırlar ve ciddiye alınmazlar. Havemann fizikte yasaların gözlemler ve deneylerin sonucu ortaya çıktığını, bunların ilerde değişebileceğini –veya değişmeyeceğini- ama farklı teoriler bulunmadıkça kabul edilmeleri gerektiğini belirtir.

Sonraki yıllarda fizikteki gelişmeleri diyalektiğe yansıtmakla uğraşmanın boş bir çaba olacağına karar verdim. Almanya Komünist Partisi'nin önde gelen kişilerinden Robert Steigerwald'ın konuyla ilgili kitabını okuduktan sonra yapmak istediğimin boş çaba olduğuna iyice emin oldum. Steigerwald büyük emek ve zaman harcayarak benim yıllar önce yapmak istediğimi yapmıştı. Atom fiziğinde her şey değişim halindedir, nicelik niteliğe dönüşür, zıtların birliği vardır, sıçramalı gelişim görülebilir ama bütün bunları gördüğünüzde hangi sonuca ulaşıyorsunuz?

Fizikte diyalektik yasaları dikkate alınarak yapılmış tek buluş yoktur.

Modern fiziğin 20. yüzyıl başındaki doğuş yıllarıyla ilgili olarak bunu gerçekleştiren ve çoğu Alman olan insanların yazdıklarını önemli oranda okudum. Işığın ikili özelliğinin (dalga ve parçacık) diyalektikle açıklanması yok, böyle bir açıklama şart da değil. Üstelik ışığın hangi

özelliği göstereceği onun nasıl gözlendiğine bağlıdır. Ya da yaptığınız deneyin türüyle ışığın hangi özelliği göstermesi gerektiğini önceden saptayabilirsiniz.

Neyse, fizikteki bütün konuları diyalektikle açıklamak şart değil zaten...

Bu durumda zamanı daha verimli konularda harcamak herhalde yerinde olacaktır.

Her durumda **Doğanın Diyalektiği** ile ilgili en önemli saptama, doğayı insan müdahalesinin dışında incelemiş olmasıdır.

İngiltere'nin Manchester kentinde Engels'in büyük bir heykeli bulunuyor. Engels bu kentte uzun zaman yaşamış ve babasının fabrikasını çalıştırmış. Bununla ilgili bir yazıda Engels ile ilgili önemli bir saptama yapılıyor: birbirine zıt iki hayatı birlikte yaşayabilen bir kişilik...

Engels fabrikatör ve zengin bir kişi, bu zenginliği de doğal olarak artı değer sömürsünden elde ediyor. Marx ve ailesinin geçimini Engels sağlıyor ve böylece de Marx başka yapıtlarının yanı sıra Kapital'i yazmak için imkan bulabiliyor.

Engels bu iki birbirinden çok farklı hayatın bir arada yürütülebileceği görüşündedir ve yıllarca da böyle yapıyor. Bir yandan bilimsel sosyalizmin kurucularından, işçi sınıfının kurtuluğu için mücadele eden döneminin önem-

li isimlerinden, diğer yandan da fabrikatör...

Sarayda yaşıayan saraydaki gibi, kulübede yaşıayan kulübedeki gibi düşünür görüşü herkes için geçerli olmuyor.

Engels'ten sonra sayıca az başka kıızıl milyonerler de görüldü. Bunlar dönemlerindeki sosyalist harekete de önemli katkılar yapmışlardı.

Engels'in insan olarak önemli özelliği, zıtları birbiriyle bağdaştırarak yaşayabilen kişi olmasıdır denilebilir.

17 Kasım 2020

FÜZE KALKANI VE KÜRTLER

Daha önce Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ne yerleştirilmesi planlanan ancak Rusya Federasyonu'nun bunu kendisine karşı tehdit olarak algılaması ve itiraz etmesi üzerine vazgeçilen füze kalkanı, büyük ihtimalle Türkiye'ye yerleştirilecek. Konu hakkında karar Kasım'da yapılacak NATO toplantısında verilecek olmakla birlikte, Türkiye'nin –bazı koşullarla– füze kalkanına razı olduğu haberleri basında yer almaya başladı bile.

Füze kalkanı, İran'dan gelecek olası bir nükleer başlıklı füze saldırısına karşı, ABD'yi ve Avrupa ülkelerini korumayı amaçlıyor. Resmi teorik gerekçe böyle olmakla birlikte, bu kalkanın başka amaçlarının da olduğunu düşünmek için değişik nedenler bulunuyor.

İlk olarak; günlük politikadaki abartmaları ve boş tehditleri dikkate almadan gerçeği görmeye çalışırsak, İran'ın öyle korkulacak büyük bir saldırı kapasitesinin olmadığı görülür.

“Neden İran ve bir oranda da Kuzey Kore'den kaynaklanacak nükleer füze saldırısından çekiniliyor da, askeri olarak onlardan çok daha güçlü olan Çin Halk Cumhuriyeti'nden çekinilmiyor?..” diye sorulduğunda, buna inandırıcı bir cevap verebilmek oldukça zordur. Füze kalkanının esas olarak İran'a karşı kurulduğunun söylenme-

si, aşırı abartmanın yanı sıra, kalkanın başka amaçlarını da gizleme çabasıdır.

Her şeyden önce şunun bilinmesi gerekir:

Bir ülkenin nükleer silaha sahip olması ancak çevresindeki ülkeler için tehlikeli olabilir. Ancak nükleer silahın yanı sıra bunu hızla uzun mesafeye taşıyabilecek güçte roketlere sahip olduğunda başka ülkeler için de tehlike söz konusu olur.

İran uzun menzilli ve güçlü roketlere sahip olmadığı zaman, nükleer silaha sahip olsa bile, bu durumun ABD ya da Batı Avrupa ülkeleri için fazla bir anlamı yoktur. İran'ın uzun menzilli Şahap füzeleri bulunuyor. Ne ki, bu füzeler ABD ve Batı Avrupa ülkeleri için değil, ancak İsrail için tehdit olabilirler.

Henüz nükleer silaha bile sahip olmayan İran'ın nükleer birer güç olan ABD, İsrail, Fransa ya da herhangi bir NATO ülkesine saldırması herhalde düşünülemez. Tehdidin varlığı, o tehdidin kullanılabileceği anlamına gelmez.

“Bu durumda füze kalkanının asıl amacı nedir?..” diye sorulabilir.

Hatırlanacak olursa, Türkiye geçtiğimiz yaz aylarında Patriot füzeleri almaya niyetlenmiş, bunlar için yüksek miktarda para ödemeyi de göze almış, ancak konunun

kamuoyuna yansması ve yükselen itirazlar sonucunda alımdan vazgeçilmiştir.

Bir çeşit füzesavar sistemi işlevini gören Patriotların alınmaya kalkılmasının asıl amacı, boru hatlarının geçtiği ve geçeceği toprakları hava saldırılarına karşı daha iyi korumaktır. Nabucco gibi uzun ve pahalı bir hattın geçmesinin planlandığı bir ülkede, bu hattın korunması sadece kara birliklerine ve helikoptere bırakılamaz.

Henüz kapsamı belli olmayan füzesavar sisteminin Rusya Federasyonu'na karşı Türkiye'de konuşlandırılacağı, dinleme ve öteki casusluk faaliyetlerine de yarayacağı şimdiden söylenebilir.

Füzesavar Sistemi ve Kürtler

AKP Hükümetinin füzesavar sistemine prensip olarak evet dediği, ama sistemin kurulmasındaki amacın İran olmadığını vurgulanması gibi bazı koşullar öne sürdüğü yazılıyor.

Basında yer almayan başka bir pazarlık konusu daha var. Türkiye daha önce ABD'den Predator almak istemiş, ama ABD bu talebi kabul etmemişti. Türkiye, füze kalkmasına evet demesi karşılığında Predator almayı dayatacaktır.

İsrail yapısı Heron insansız keşif uçaklarının PKK ile

savaşta işe yaradıkları ama beklenildiği kadar işlevli olmadıkları görüldü.

ABD, Afganistan'da artan oranda Predator kullanıyor. Yine insansız olan bu uçağın farklılığı, silahlı olması ve merkezden verilen kumandayla füze saldırısı düzenleyebilmesidir. Predatorlar 8 tane füze taşıyabiliyorlar. Heron'dan daha yüksekte uçabilen bu uçak, hassas kameralarıyla aldığı görüntüleri ABD'deki merkeze iletiyor ve oradan gelen sinyalle de füzelerini ateşleyebiliyor.

ABD, Predatorlar vasıtasıyla son aylarda artan oranda Taliban yöneticisi ve askeri öldürüyor. Bu şekilde savaşta kazanmaları mümkün görünmemekle birlikte, karşı tarafa daha büyük zayıflık verdiriyorlar.

Bu konuda marifet sadece Predator'da değil. Taliban saflarına gönderilen çok sayıda ajan var. Bu ajanların ziyaret ettikleri bir eve ya da bir üsse küçük bir çip bırakmaları, onlar ayrıldıktan sonra yapılacak füze saldırısı için yeterli oluyor.

Türkiye bu uçaklardan almak ve savaşta kullanmak istiyor. Heron görüp merkeze bildirecek, merkez helikopter ya da savaş uçaklarına bildirecek, onlar kalkacaklar ve hedef halâ aynı yerde ya da o civarda ise hedefi bombalayacaklar. Bu hesap her zaman tutmuyor. Predator'da ise bu "zaman kaybı" söz konusu değil. Uçak sadece haber verme değil, saldırı işlevini de görüyor.

AKP'nin Kürt sorununu nasıl "çözmeyi" planladığı görülüyor değil mi?..

15 Ekim 2010

GAZZE ABLUKASINI PROTESTO GÜNÜ

5 Haziran Cumartesi, çok sayıda ülkenin değişik kentlerinde İsrail'in Gazze ablukası protesto günü olarak edildi. İsrail'in Gazze'ye yardım ulaştırmaya çalışan gemilere saldırması protesto edildi ve ablukanın kaldırılması istendi. 5 Haziran rastlantı sonucu seçilen bir tarih değil. 5 Haziran 1967'de başlayan "6 Gün Savaşı" olarak adlandırılan savaş sonucu İsrail sınırlarını önemli oranda genişletmişti.

İsrail'in saldırganlığına ve Gazze ablukasına yönelik protestoların dünya genelinde ve Almanya özelinde dikkat çeken iki yönü bulunuyor:

Birincisi: Protestocuların büyük bölümü Hamas ile aralarına açık bir çizgi çekiyorlar. Çok sayıda protestocunun şeriat düzenini savunan Hamas ile ortak herhangi bir yanı bulunmuyor. Buna rağmen, insan hakları standartlarının herkes için geçerli olmasından hareketle, Gazze ablukası protesto ediliyor.

"Justice Global" olarak da adlandırılan ve insan haklarının dünyanın her köşesinde aynı standartlara sahip olmasını savunan anlayış, şeriat isteğine hiçbir sempati göstermeden, Gazze'ye uygulanan ablukayı kınıyor ve kaldırılmasını istiyor. Bu anlayışın, İsrail terörüne karşı olmakla birlikte, Gazze için gösteri yapmayı şeriatı savun-

makla özdeşleştirenler için aydınlatıcı olduğunu düşünüyorum.

İkincisi: İsrail'i protesto gösterileri Almanya'nın kendi tarihi açısından da önemlidir. 5 Haziran günü Berlin, Frankfurt, Düsseldorf, Stuttgart, Heidelberg, Hamburg, Bremen, Mühlheim kentlerinde İsrail saldırganlığını kınayan Gazze ile dayanışma eylemleri yapıldı. Gösterilere katılanlar büyük oranda Müslüman göçmenler olmakla birlikte, Almanların sayısında da artış vardı.

İsrail'i eleştirmek Almanya'da sıkıntılı bir konudur. Bunun nedeni, ülkenin 1945 öncesindeki tarihidir. Yahudilere yönelik olarak 20. yüzyılın en büyük soykırımını uygulayan Naziler, bu uygulamalarında halktan da değişik oranlarda destek görmüşlerdi.

İsrail'in en büyük destekçileri arasında ABD'den sonra Almanya'nın gelmesi, sadece bu ülkenin Ortadoğu'da emperyalizmin çıkarlarını savunan önemli bir ülke olmasıyla açıklanamaz. Almanya politikasında yıllardır egemen olan "İsrail'in kayıtsız şartsız desteklenmesi" anlayışında, bu ülkenin yakın tarihinin de önemli rolü bulunuyor.

İsrail'e silah satan ülkeler arasında ön sırada yer alan Almanya, bu ülkenin güvenlik birimlerinin eğitiminde de rol oynamıştır. Almanya ile İsrail arasında yakın işbirliği konusunda her iki ülke açısından da sorun bulunmuyor.

İsrail'in son saldırganlığı ve Gazze ablukası konusunda da hem Hıristiyan Demokratlar-Liberaller hükümeti, hem de SPD ve Yeşiller'den genel geçer açıklamaların dışında herhangi bir tepki görülmedi. Almanya solu ise, yavaş da olsa, İsrail'in açık olarak eleştirilmesi konusundaki çekingenliğini geride bırakıyor.

On yıl önce Almanya soluna bu konuda adım attırarak daha zordu. İsrail'in saldırganlığını eleştirdiğinizde, "Haklısınız ama Alman kökenli olanların bunu söylemesi zordur. Bu ülkenin yakın tarihini biliyorsunuz" diye cevap verilirdi.

Bu konudaki önemli sıkıntılardan bir tanesi de, nasıyonel sosyalistlerin ya da Nazilerin her türlü İsrail eleştirisini desteklemeye hazır olmalarıydı. Amaç, "Hitler bütün Yahudileri ortadan kaldırmaya çalışarak o kadar da kötü bir şey yapmamıştı" düşüncesinin yayılması için zemin yoklamaktı.

Beş yıl önce, İsrail Lübnan'a saldırdığında Frankfurt'ta yapılan gösteride –o zamanki adıyla Demokratik Sosyalizm Partisi olan– Sol Parti'den benden başka konuşmacı yoktu. Alman kökenli solcular, yılların alışkanlığıyla, İsrail'in eleştirildiği bir gösteride ön planda görünmek istemiyorlardı.

Benzer bir durum Almanya barış hareketinde de vardı. "İsrail'in yaptıklarına karşıyız, ama..." diye başla-

yan gerekçeler sonuçta Almanya'nın yakın tarihine gelip dayanıyordu.

Bu psikoloji yavaş da olsa ortadan kalkıyor. Nazi geçmişiyile, eksikler bulunsa da büyük oranda hesaplaşmış olan Almanya, soldan başlayarak İsrail'i eleştirme psikolojisinden çıkmaya başlıyor. Bu nedenle, İsrail'in kınanması ve ablukanın kaldırılmasının istenmesi, Almanya açısından sadece Gazze ile dayanışma içeriğine sahip değildir. Bu eylemlerin Almanya'da yıllardır hakim olan "ne olursa olsun İsrail'den yana olmak" psikolojisinin kırılmasıyla da ilgisi vardır.

Yavaş ilerliyor ama oluyor!..

6 Haziran 2010

GEÇ OLDU AMA YİNE CEVAP YOK!..

Reel sosyalizmin 1989-1991'de çözümlenerek tarihe karışmasıyla ilgili değerlendirmeleri ulaşılabildiğim kadıyla okuyorum. Bazılarının bütün sorumluluğu Kruşçef'e yüklediğini ve değişik bir şey de söylemeyeceklerini bildiğim için onları okumuyorum. Bunun dışındakileri izlemeye çalışıyorum ama geçen yıllarda olduğu gibi şimdi de boşuna çaba harcadığımı görüyorum. Aradan 26-28 yıl geçmiş ama hala yasak savar kabilinden değerlendirmeler yapılıyor. Bir şey söylemek zorundalar ve içeriği olmayan şeyler söyleyerek günü kurtardıklarını düşünüyorlar.

Kişi ve örgüt adı vermeyeyim, Ekim devriminin değerlendirilmesiyle ilgili toplantılarda konuşulanları internetten izleyenler ya da böyle toplantılara katılanlar bilirler. Zaten önemli olan da isimler değil hemen herkeste aynı olan zihniyettir. Ya kolay bir açıklama bulmak ya da durumu geçiştirmek söz konusudur.

Birisi diyor ki, "Ekim devriminin tartışılması gerekir". Müthiş bir belirleme! Komünistsiniz, marksist-leninistsiniz, aradan çeyrek yüzyıl geçti, hala tartışmadınız mı?

Bir başkası SSCB'yi dünya devriminden vazgeçmekle eleştiriyor ve çözümlenmesini de buna bağlıyor. Bu tespit hangi olaylarla doğrulanıyor acaba?

Tersini iddia edeceğim: SSCB devrimi başka ülkelere yaymak için her fırsatı kullanmaya çalıştı ve bazılarını da iyi değerlendirdi. Arada hataları olabilir ama emperyalizmi kuşatmak ve devrimi yaymak için büyük çaba gösterdi.

Örneklere sıralarsam:

İkinci Dünya Savaşı sırasında Kızıl Ordu sosyalist bir devrim için gerekli koşulların bulunmadığı ülkelere bile bu devrimi taşıdı. Sadece Yugoslavya kendi iç dinamiğiyle kendisini faşizmden kurtaracaktı. Bulgaristan'da da belirli bir mücadele vardı ama diğer ülkelerde gerekli kitle örgütlenmesi ve doğal olarak faşizme karşı mücadele yok denilemeye bile zayıftı. Kızıl Ordu Bulgaristan, Romanya, Polonya, Çekoslovakya ve Doğu Almanya'yı faşizmden kurtarıırken bu ülkelere sosyalist iktidarı da taşıdı.

Güney Vietnam'ın ABD ile savaşı kazanmasında ve bu ülkedeki sosyalist devrimde SSCB'nin büyük katkısı bulunuyor. Küba'da devrim SSCB'nin aktif desteği olmasa yaşayamazdı. SSCB, Küba'nın Angola'daki devrimi asker göndererek desteklemesini onayladı. Filistin hareketine büyük destek verdi. İsrail'e karşı Mısır'daki Nasır rejimine verdiği destek de hatırlanmalıdır.

SSCB bırakın sosyalist devrimleri emperyalizme karşı şu veya bu oranda ilerici tavır alan yönetimleri bile destekledi. Afganistan'ı işgal ederek hata yaptı. Ülke yarı feodal ve oldukça gerici bir yapıya sahipti. Toprak ve eği-

tim reformu yapıldı, tefecilik yasaklandı, kadınlar özgürleştirildi ama Afganistan Demokratik Halk Partisi ve Kızıl Ordunun etkinliği büyük yerleşim birimlerinin dışına çıkmadı.

SSCB devrimi yaymak için hiçbir fırsatı kaçırmadı, arada hataları olabilir ama genel çizgisi böyleydi.

“Sosyalizmi tek ülkede kurmaya yönelerek hata yaptır” belirlemesi temelsizdir.

Bir kere SSCB “tek ülke” değildir, adı tek ülkedir ama dünyanın altıda birini kaplayan ve çok sayıda ülkeden oluşan birleşik bir ülkedir. SSCB’nin dağılmasının ardından kaç ülkenin ortaya çıktığını saymayı deneyin. Aklıma hemen gelenleri sıralayayım: Rusya Federasyonu, Ukrayna, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Moğolistan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Tacikistan... Burada 11 ülke var ama liste eksiktir; gerisini siz tamamlayın.

SSCB’de sosyalizm tek ülkede değil geniş bir bölgede sosyalizmdir. Bu konuda harcanan çabayı doğru veya yanlış bulabilirsiniz ama yapılmaya çalışılanın tek ülkeyle sınırlı kalmakla ilgisi yoktur.

Somut gibi görünen değerlendirme yapmak da yetmiyor, bunu savunabilmeniz gerekir.

Stalin 1953’te öldü ardından 1956’daki 20. Kongre ile

revizyonizm iktidara geldi değerlendirmesi yaptınız mı, bunun nasıl olduğunu açıklamak zorundasınız.

Hem Stalin dönemini savun ve ardından kısa sürede revizyonizm iktidara gelsin; bu nasıl iştir? Bunun mekanizmasını açıklamak zorundasınız.

SSCB tek ülkede sosyalizmi amaçlamıyordu ve dünyanın altıda birini kaplayan geniş bir bölgede böyle bir amaç zaten olamazdı.

Marksist-Leninist veya sadece Marksist arkadaşlardan gerekçelendirerek sosyalizmin çözümlenerek ortadan kalkması konusunda değerlendirme yapmaları bekleniyor. Aradan çeyrek yüzyıl geçti, 3-5 yıl geçseydi erken denebilirdi ama durum böyle değildir.

SSCB 1950'li yıllardan 1960'ların ikinci yarısına kadar ABD ve diğer emperyalist ülkelere dünyanın her tarafında meydan okuyordu. Bütün ulusal kurtuluş savaşlarını destekledi. Sputnik'i fırlatarak uzaya ilk uydu gönderen ülke oldu, ardından ilk astronotu gönderdi. Bunlar Kruşçev döneminde oldu!

Yaklaşık 25 yıl sonra da reel sosyalizm tarih sahnesinden çekilecekti. Bunun nedenlerini defalarca yazılı olarak açıkladım, konuyla ilgili kitaplar yazdım. Tartışma olmadı, zaten olmasını da beklemiyordum.

Reel sosyalist ülkelerde burjuvazinin komünist par-

tisinden doğmasını kendince açıklayabilen tek görüş, “20. Kongre’de revizyonizm iktidara geldi” saptamasını yapar. Bunun da temelsizliğini ve aslında hiçbir Şey açıklamadığını göstermek zor değildir.

Somut nedenleri ortaya koyan ve bu nedenlerin işleyiő mekanizmalarını anlatan görüşleri galiba boşuna bekliyoruz!

Bu sorudan kaçış bulunmuyor, sizi daima kovalayacaktır...

13.11.2017

GEÇMİŞE DÖNMEYİ SEVMEM AMA NE YAPAYIM?

Geçmişe dönmeyi sevmem. Burada geçmişten kastedilen 30-40 yıl önceki geçmiştir. Sosyalist harekette malesef bu alışkanlık durumundadır. Halbuki o zaman bir şey iyi yapılmış olsa ne olur, kötü yapılmış olsa ne olur? Öğrenirsin, ders alırsın ve bırakırsın. Yapılması gereken budur. Genel olarak sosyalist harekette de tek örgütler bazında da bugün, geçmişin devamı değildir. Dünya, bölge ve Türkiye son 30-40 yılda çok değişti. Yeni şeyler söylemek, kendini yeniden üretmek ve bu yeniyi yavaş da olsa yapabilmek gerekir.

Bunu yapamayanlar savunma mekanizmaları geliştirirler, yapabilenleri şöyle ya da böyle suçlarlar ama bunlarla hiçbir şey olmaz, nitekim olmuyor da.

Dün bir arkadaşla konuşurken *Kurtuluş Cephesi* adlı sitede yer alan bir yazıdan söz etti. Okumamıştım. Sonra okudum ve hayretler içinde kaldım. 5 Ekim 2018 tarihinde HDÖ'nün en üst organı tarafından yazılmış *30 Nolu Bildiri* idi. Rıza Salman'ın 5 Ekim 2017'de ölümünün üzerinden bir yıl geçmesi nedeniyle yazılmıştı. Okudum ve bir bölümüne "vallahi pes" dedim!

Konuyla ilgili olarak daha önce birkaç kere yazmıştım. 1976 sonunda gerçekleşen HDÖ ile Devrimci Savaş ayrılığında sonuna kadar tavır belirlememekte ısrarlı ol-

dum. Bunun “sağ sapma” olarak görülmesi tek kelimeyle komiktir. Daha önce de biliyordum ve aldırmiyordum. Neden dersiniz; askeri olarak bütün işi yapan benim bulunduğum taraftı. Biz halk savaşı planları yapmiyorduk, iş yapıyorduk. Örgüte ilk otomatik silahların alınması ve Rıza'nın 26 Ocak 1977 ile ilgili eylemde Ankara'da polise karşı kullandığı el bombası; bunların hepsi bizim bulunduğumuz parayla alınmıştı. Son eylemden elde ettiğimiz paranın küçük bir bölümünü Yüksel'e verdim; fena halde bozulduğunu gördüm. Rıza ile birlikte paranın büyük bölümünü istiyorlardı, halk savaşı için kırsal alanda harca-yacaklardı; İstanbul'un ihtiyacı vardı, vermedim.

İçinde bulunduğumuz aşama şehir gerillasıydı ve henüz politik olarak harekete geçmemiştik, kırsal alan sonra gelecekti ve şimdiden buraya yönelmenin anlamı yoktu.

Sağ sapma mı? Siz kendinizi sol mu sanıyorsunuz? Ne yapıyorsunuz da sol oluyorsunuz? Plan yapmakla sol olunmuyor, o planın ihtiyaçlarını biz karşılıyorduk ve tabii kendi önceliklerimizi de dikkate alarak. Konuşmakla sol olunmuyor!

1976 sonundaki ayrılığın olmaması için sonuna kadar tavır belirlemedim. Bir şekilde birliktelik olacağına inanıyordum. Derdim özellikle Devrimci Savaş'ın önde gelecek kişisinin ayrılmamasıydı. Bu kişiyle birlikte ör-

gütün eylem kadrosunun çekirdeği gidiyordu. Halk savaşı planları yapanları bu ilgilendirmeyebilirdi ama o güne kadarki askeri işleri bu insanlarla birlikte yapan bendim.

Olmadı. Rıza ile yine genel komite üyesi olan bu arkadaş arasındaki çelişki keskinleşti, ben de tavır belirledim ve ayrılık oldu. Aksi durumda bu iş çürümeye gidiyordu. Ben tavır koymazsam ayrılığın olmayacağını biliyordum ya da isterse olsundu; büyük kentlerde hiçbir şey yapamazlardı. Bu ayrılığın felaketli sonucunu Ankara’da görmek için fazla beklemek gerekmeyecekti.

Ankara eylemi *30 Nolu Bildirî*’de şöyle anlatılmış:

“Bilindiği gibi örgütümüz, Aralık 1976’da asgari örgütlenmenin tamamlandığını saptayarak Öncü Savaşına başlama kararı almıştı. Bu tarihsel öneme sahip kararın alınmasında, Yüksel ve Rıza yoldaşların kararlı tutumları belirleyici olmuştur. Öncü Savaşının ülke çapında gerçekleştirilen ilk büyük harekâtı olan 26 Ocak 1977 harekâtında, politik ve askeri liderliğin birliği ilkesi gereği yönetici olarak yer alan Rıza yoldaş, bu harekâta son noktayı koymak üzere iki kadroyla birlikte eyleme giderken oligarşinin resmi güçleri tarafından kuşatılmıştır. Üzerindeki el bombasını kullanması sonucu yirmiye yakın polis yaralanırken kendisi de bir gözünü kaybederek tutsak düşmüştür.”

Değerlendirmeye ilgili görüşümü yukarda yazmış-

tım ve bu açıklamanın bu bölümünde ciddi bir eksik bulunuyor: Rıza'nın yanındaki o iki kadro kimdi? Birisi İstanbul kadrosuydu ve tecrübeli bir şofördü. Ankara'da araba kullanmasını bilen kimse kalmamış, hepsi ayrılmıştı. Diğeri ise İstanbul'da kalmayan ama bu kentte eylemlere giren bir yoldaşı. Başka bir deyişle Rıza'dan başka bu arkadaşlardan eyleme giren kadro yoktu.

Ankara'daki olay nasıl oluyor? Eylem için araba kaldıracaklar, bir türlü yapamıyorlar. O sırada ister rastlantı isterse birilerinin haber vermesi sonucu polis geliyor...

1976'da İstanbul'da değişik eylemler için kaç kere araba kaldırdık, hatırlamıyorum. Hiç sorun çıkmadı. Bunun önde gelen nedeni, birlikte eyleme girdiğimiz ve sonra ayrılan arkadaşta. İyi bir şoför olmasının yanı sıra arabadan iyi anlıyordu. O dönem arabalar düz kontak yöntemiyle kaldırılırdı. Birkaç ay sonra özellikle daha yeni arabalarda sistem değişti, şoför arabadan inmeden önce direksiyonu sağa sola biraz çevirerek kilitliyordu. Bu durumda arabayı çalıştırmayı başarabilerseniz bile direksiyon kilitli olduğu için kullanamıyordunuz. Bu arkadaşın özelliği de arabanın modelinden direksiyonun tipini anlamasıydı. Bu tür arabaları açmıyorduk. Bir keresinde böyle bir arabayı açtık ama o kadar uğraşmamıza rağmen direksiyon kilidini kıramadık, bıraktık.

Ankara'da polis devriyesi ve ihbar var da İstanbul'da

yok mu? Tabii ki var. Araba kaldırmak için uygun semtlere gitmeniz, gideceğiniz yerde önceden keşif yapmanız gerekiyordu. Şişli-Mecidiyeköy’de yaparsanız polisle mutlaka karşılaşsınız, uygun yerler bulacaktınız.

Hiç sorun yaşamadık.

Büyük eylem yapacaksınız, silahlarınızı bizim bulduğumuz parayla almışsınız, eylem kadronuz bile yok, örgütün tek şoförü İstanbul’dan ve bir arabayı kaldırmasını bile beceremiyorsunuz. O arkadaş da iyi bir şofördü ama diğeri gibi araba uzmanı sayılmazdı.

O da yakalanınca tümünden şoförsüz kalacaktık.

Toplam üç kişi yakalanırlar. Rıza yakalandığında elindeki el bombasının pimini çeker, kendisi bir gözünü kaybeder ve çok sayıda polis yaralanır. Sonrasını ilgili bilirdiriden büyük hayretle okudum:

“Gördüğü tüm işkencelere rağmen (Örneğin her iki elinin kemikleri bileklerinden parmak uçlarına kadar sırayla kırılmış) örgüte ve örgütsel çalışmalara dair en ufak bir bilgi vermemiştir. Götürüldüğü Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde, yaralı haldeyken firar girişiminde bulunmuşsa da yakalanıp hücreye atılmıştır.”

Bunu kim uydurdu bilmiyorum. Rıza ve beraberinde yakalanan iki kişi polis sorgusuna girmeden doğrudan tutuklandılar. Böyle bir olayla ilk kez karşılaşan polis büyük

şaşkınlık içindeydi ve yakalananlar normal işleyişte olduğu gibi sorguya alınmadan doğrudan tutuklandı. Rıza kısa süre hastahane tedavisi görecekti.

İfade ayrıca kendini yalanlıyor. Rıza'nın Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne girmesiyle kaçma teşebbüsü arasında kısa süre vardır. İddia edildiği gibi iki elinin kemikleri bileklerinden parmak uçlarına kadar kırılmış olsaydı, bu iki elini kullanabilecek durumda olmazdı. İki elini kullanamayan insan kaçmaya nasıl teşebbüs ediyor? Nasıl tünele girip, sürünerek dışarı çıkabiliyor?

Rıza, Taner Akçam ile birlikte kaçmaya teşebbüs etti. Başkaları da var mıydı, hatırlamıyorum. Tünelden çıktıktan sonra gözlüğünü düşürüyor ve karanlıkta ters yöne giderek jandarmanın eline düşüyor. İnsan ne söyleyebilir ki?

Rıza'nın olsun, Yüksel'in olsun, başarılı sonuca ulaştırdığı tek eylem gösteremezsiniz.

Ülke çapında yapılan bombalama eylemlerini duyuran bildiride Ankara eylemi yer almaz, sahip çıkmadık. Mahkemenin ayrıntılarını bilmiyorum ama diğer iki yoldaş yaklaşık bir yıl sonra tahliye olacaklardı. Örgüt adına sahip çıksaydık, olamazlardı. Sadece Rıza ceza aldı.

(Bu arada bir arkadaş beni düzeltti: şoför arkadaşını tanıyor, İstanbul'da aynı üniversitedelerdi, birkaç ay son-

ra tahliye olmuş. Diğer yoldaş birkaç ay daha kalmış.)

Rıza henüz firar teşebbüsüne girmeden önce kendisini kaçırmayı düşündük. Ankara'ya geldim. Arada bir iki jandarma eşliğinde hastahaneye gidiyordu. Yapabiliriz ama bunun için araba şart... Yaya yapamayız ve araba kullanabilecek kimse kalmamıştı. Ömür ile konuştum, kabul etti. Yapamayız, burası açık...

Şubat başlarında yeniden Ankara'ya geldim. Ömür'ün bulduğu geçici bir şoför ile Topraklık Ülkü Ocakları'na yönelik eylem yapıldı. Araba legaldi, karanlıkta yapılan eylemde iyi gizleyebildik. Böyle yapılmaması gerekir ama başka çaremiz yoktu.

Daha sonra İstanbul'da yeniden şoför bulacaktık, büyük para işi yapılacak, bu paranın önemli bölümü silah alımına yatırılacak ve bütün bölgelere dağıtılacaktı. Örgütün yeterli sayıda iyi silaha ihtiyacı vardı. Bu konuda ciddi olarak eksiktik, tamamladık.

Daha önce de birkaç kere belirtmiştim, bizdeki silahlı mücadele hareketinde Latin Amerika hareketlerinin –özellikle Küba devrimi ve Che Guevara- önemli etkisi vardır. O hareketler –Nikaragua örneğindeki gibi- daha başarılı oldu, biz bu kadar olamadık.

Ardından yenilen bu hareketlerin bir bölümü başka mücadele alanlarına girdiler ve başarılı oldular.

Eski Tupamaros militanları ülke nüfusunun çoğunluğunun yaşadığı başkent Mondevideo'nun belediyesinde yer aldılar. Ülkenin yakın zamana kadar cumhurbaşkanlığını yapan kişi eski bir gerillaydı.

Bolivya'da Başkan Morales'in adını hatırlamadığı yardımcısı beş yıl hapiste kalmış eski bir gerilladır. Bolivya'da –başka Latin Amerika ülkelerinde de- halk ikiye ayrılır: eskiden beri burada yaşayan yerliler ve daha sonra gelen beyaz sömürgeciler. Bu yerlilerin dili yıllarca yasaktı ve yönetimden dışlanmışlardı. Morales ülkenin bu yerli halktan ilk başkanıdır. Yönetiminin yaptıkları arasında yerlilerin dilinin kabul edilmesi ve bu halkın çoğunlukta olduğu bölgelerde çalışacak devlet memurlarına bu dili konuşma mecburiyeti getirilmesidir.

15 yıl kadar önce Venezüella'da Douglas Bravo'nun çevreci harekette aktif olduğunu okumuştum. 1960'lı ve 1970'li yıllarda silahlı mücadelede etkinlik gösteren bu insanlar ve örgütlerin bir bölümü daha sonra bunun dışındaki mücadele tarzlarında da başarılı olabildiler.

Hiç birisi de kalkıp “silahlı mücadele yanlıştı” demedi, “bu mücadelenin dönemi sona erdi” de demedi. Sadece mevcut koşullarda bu mücadeleyi temel alarak gelişmek mümkün değildi, bu nedenle başka yoldan ilerlemeye yöneldiler. İleride duruma göre yeniden ön plandaki mücadele ya da temel mücadele olabilir.

Bizden bunu yapabilen çok az çıktı. Bu yetersizliği bir türlü yapılamayan halk savaşı söylemiyle kapatmak mümkün değildir.

Dahası, kendi özelimizde, 1976'da ve 1977'nin ilk aylarında başarılı silahlı aksiyonların tamamını biz yaptık. Parayı, silahları, şoförleri biz bulduk. Bu işler büyük planlar yapmakla olmuyor. Plan, onu gerçekleştirme imkânlarıyla birlikte düşünölmelidir. Bunu yapmazsanız, teorik tespitler yapmak zor değildir.

“Sağ sapma” olmayı kabul ediyorum, yalnız sizin Che Guevara Mahir Çayan'dan bol miktarda alıntı yapmanın dışında nereniz soldu, onu merak ediyorum?

O dönemde örgütteki sağın ve solun ne yaptığı ortadadır. Politika yapmaktır; neyi savunursanız savunun, yapmaktır. Yapamıyorsanız, neyi savunduğunuz da önemli değildir.

25 Aralık 2018

GEÇMİŞİ DÜŞÜNMEMEK

Benden on yaş kadar küçük olanlar bile anılarını anlatıyorlar, her olay onlara bir anıyı hatırlatıyor. Ben ise bugünle doğrudan bağlantısı olmadığı zaman geçmişi düşünmüyorum. Kafam bazen kaymıyor değil ama düşünmemeye çalışıyorum.

TDAS'ın Tarihi 'ni okuyanlar bilirler, örgüt tarihi anlattım ve bununla ilgili olduğu oranda biyografim de işin içine girdi. Yoksa sözünü etmedim. Değişik yıllarda örgüt tarihiyle biyografi arasında bire bir olmasa bile önemli oranda çakışma vardı, başka yıllarda ise çakışma zayıftı.

Geçmişi mecbur kalmadıkça düşünmek istemememin nedeni, üzerimde ağırlık yaptığı içindir. Ne kadar çok iş yapılmış! Burada sözünü ettiğim iş, kalıcı olanlardır. Herkes değişik eylemlere katılır, toplantılara gider, panellere katılır vb. Bunlar devrimci olmanın gerekleridir ve herkes tarafından yapılır. Kalıcı olan işler ise aradan yıllar geçse bile hatırlanacak olanlardır ve benim için esas iş bunlardır. Diğerlerini de doğal olarak yaptım tabii.

Düşündüğüm zaman düşünerek değil ama içgüdüsel olarak bazı önemli konularda doğru davrandığımızı görüyorum. 1970'li yılların ilk yarısında Ankara'da olanlar bilir ki, benim ısrarım olmasaydı bu örgüt kurulmazdı.

Nereden biliyorlar, çünkü açıktaydık, 1975 sonlarına kadar hepimiz legaldik, ortadaydık. Bu nedenle kim ne yapmıştır, o dönemin değişik örgütlerinden Ankara kadrosu bilir. Baştan beri gizlilikte değildik, olabildiğince legalde kaldık.

TDAS'ı tam zamanında yazmışım. İki yıl sonra yazsaydım, bu etkiyi yaratamazdı. Politikada ne yaptığınız kadar ne zaman yaptığınız da önemlidir. Bugün bir şey yaparsınız, önemlidir; bir müddet sonra önemi kaybolabilir. Zamanında iş yapmak politik havayı koklamakla ilgilidir, kitaplardan öğrenilmez. Ankara politik bir merkezdi, İstanbul gibi dağınık da değildi, bu nedenle ne oluyor ve neye gerek var, daha kolay görebilirdiniz. İstanbul ya da İzmir'de yaşıyor olsaydım, bunu yapamazdım. En başta ODTÜ kütüphanesindeki İngilizce kaynakları bulamazdım.

Rastlantı var, burası açık ama rastlantıyı kullanabilmek de var.

Ardından 1976'da Beylerderesi'nden sonra örgütün yeniden kuruluşu var. 1977'nin ilk yarısı ise geçmişin basıncını fazlasıyla hissettiğim bir dönemdi çünkü birlikte yola çıktığımız arkadaşlar kısa sürede ya ölmüş ya da yakalanmıştı (genellikle ölmüştü). Bu kendi başınlık rezalet bir duygudur.

Üç yıla yakın hapiste kaldım (bugün bunun anlamı-

nın olmadığını biliyorum, hapiste 20 yılı geride bırakan insanların sayısı sürekli artıyor, bazıları 30 yılı geride bırakmış, bu durumda üç yıl nedir ki). Kaçtım, bir süre sonra dışarıya çıktım, kuruluşunda bulunduğum örgüt artık bambaşka bir yapı olduğu için ayrıldım ve başka örgütte büyük başarı gösterdim. Bir silahlı mücadele örgütünün tanınmış bir kişisi olup başka bir örgütte üstelik de ülke dışında bu başarıyı göstermek pek rastlanan bir şey değildir. Günün birinde 1981-2000 yılları arasında Avrupa'daki Türkiye devrimci hareketinin tarihini yazılacaktır ve o tarihte başlıca isimlerden birisi olacağımı da biliyorum.

Yazın Dergisi'ni 28 yıl çıkarabilmek başlı başına bir olaydır zaten...

Sonra devrimci harekette ilk kez tarihimizle kamuyuna açık bir hesaplaşma yaptık ve büyük ilgi gördü. Ardından ismi kirlenmiş eski örgütün tarihi temizlendi ve en azından isim olarak yeniden bilinir duruma getirildi.

Bunları tek başıma yapmadım tabii ama önemli rolüm oldu.

Son altı yılda **40 Yıl Sonra TDAS** dahil altı kitap yazdım ve bunlardan **Geleceğe Dönüş** özellikle önemli oldu. Hayrettir, değerinin anlaşılması için TDAS (1975) gibi 30 yıl beklemek gerekmedi.

Bu arada çok sayıda dergide ve kitapta kimisi uzun

kimisi kısa çok sayıda yazım yayınlandı. Sayıyı ben de bilmiyorum. V.İ. Lenin bunlardan birisidir mesela. Yaklaşık 100 sayfalık kitap uzunluğundaki bu metin www.tdas1.blogspot.com adresinde bulunabilir. Bunun gibi iki tane daha var ve onları da internette yayınlayacağım.

Bunları düşünmeye, hatırlamaya kalkarsanız bugüne ve geleceğe yönelik iş yapamazsınız ya da bu yöndeki kapasiteniz önemli oranda azalır. O zaman en fazla arada bir hatırlamak ve bunun dışında düşünmemek gerekir. Yapılan o kadar çok şey var ki insanın üzerinde ağırlık yapıyor ve buradan “artık bir şey yapmasam da olur” duygusuna kolaylıkla kapılabiliyorsunuz. Bunu da kesinlikle istemiyorum.

Geçmişe fazla bağlı olanın geleceği olmaz, özellikle de bu dönemde...

26 Ağustos 2020

GEÇMİŞLE HESAPLAŞMA NEDEN YAPILAMIYOR?

Birbiri ardısına toplu mezarlar bulunuyor. Bulunanlar, genellikle birbirine karışmış kemikler. Kimlik tespiti zorlukla yapılıyor, sık sık da yapılamıyor. Toplu öldürmenin ardından bir bölümü tahrip de edilen cansız bedenlerin gömülmesine şahit olanlar, “daha çok sayıda toplu mezar bulunduğunu” söylüyor. Genelkurmay Başkanlığı büyük bir pişkinlikle “bulunan cesetlerin PKK’lilere ait olduğunu” açıkladı. Sanki bu onların bir bölümünün kimyasal silahla öldürülmesini, cansız bedenlerinin tahrip edilmesini ve uzun süre bilinmeyen yere toplu gömülmesini haklı gösterirmiş gibi...

Bunun yanı sıra tek tek işlenmiş, çok sayıda faili meçhul cinayet de var. KCK, toplu mezarlar ve faili meçhul cinayetlerle ilgili olarak, “Hakikatleri Araştırma Komisyonu” kurulmasını istedi ve “Bizim sorumluluğumuz olan olaylar varsa bunlar da ortaya çıksın” dedi.

AKP Hükümeti faili meçhul cinayetlerin araştırılması için TBMM’de komisyon kurulmasını sürekli engelliyor. Diğer yandan da seçim yatırımı olduğu ortaya çıkmaya başlayan “toplular bulmaya” yöneliyor.

Bu insanları kimler ve hangi yetkiyle öldürdüler? Bunlar gerçekten PKK’li midir, yoksa aralarında çok sayıda

halktan insan da var mıdır? Kimlikleri nedir ve kimlerin emir ve aracılığıyla toplu olarak gömüldüler? Bunları ortaya çıkarmadan toplu mezar bulmak, “bizden önce neler yapılmış” gösterişinden ve seçim yatırımından öteye anlam taşımıyor.

Ek olarak, toplu mezarlar açılırken, büyük bir özensizlik örneği gösterilerek, iş makineleri kullanılıyor. Kimlik tespiti ve kimin nasıl öldürüldüğünün saptanması iyice zorlaşıyor. Bu mezarların arkeologların denetiminde özenle açılması gerekirken; kullanılan yöntem, delilleri iyice karartmaktan başka işe yaramıyor. Medya ve kamuoyu büyük oranda konuya ilgisiz kalıyor.

Geçmiş Bizi Çağırıyor

Ermeni soykırımından Dersim’e, Maraş’dan faili meçhul cinayetlere ve toplu mezarlara kadar geçmiş uzun süreden beri bizi çağırıyor. Hakikatleri Araştırma Komisyonu bu geçmişin 1984 sonrasını kapsar ve buna bile yanaşılmıyor. Bu durumda sorunun değiştirilerek sorulması gerekir: geçmişle hesaplaşma neden yapılamıyor? Sorun hükümetin ve devletin etkili kurumlarının izin vermemesinden mi ibarettir, yoksa dikkatlerin halka, özellikle de Türk halkına çevrilmesi mi gerekir?

Ülkenin sadece 20. yüzyıl tarihiyle ilgili olarak ortaya

dökülen bunca suça, katliama, çok sayıda faili meçhule ve sayısı bilinmeyen toplu mezarlara rağmen, halkta belirgin bir ilgisizlik sürüyorsa, buradan çıkarılacak sonuç, bu hal-
kın geçmişle ciddi sorunlarının bulunduğudur.

Kaçınılmaz olarak içinden çıktığı topluma benzeyen solda da aynı özellik bulunmuyor mu? Aradan 30 yıl geçti ama 12 Eylül 1980 öncesi yeni ve çekingen biçimde değerlendirilmeye çalışılıyor. 12 Eylül öncesi için –hatalar yapıldığı da kabullenilmekle birlikte– aşırı abartılı bir değerlendirme yapan sol, şu basit soruya ancak 30 yıl sonra ulaşabildi: 12 Eylül öncesi esas olarak iyiyse, sonrası neden bu kadar kötüdür? Bu soruyu sormayan, geçmişi abartıkça abartan sol, bu özelliğini toplumdan almıştır. Geçmişle yüzleşmek ve bu bağlamda geçmişin gerçeklerini aramak, öncelikle o geçmişin doğruya yakın olarak ortaya konulmasını gerektirir. Geçmiş zaten “muhteşem” ise, nesiyle yüzleşeceksiniz?

“Muhteşem” Geçmiş Nasıl Başladı?

Türk’ün tarihin “özel bir evladı” olduğu konusunda sonraki yıllarda iyice yoğunlaşacak propaganda, 1923’te Cumhuriyet’in kuruluşuyla başlar. “Geç kalmış bir ulus” olarak ortaya çıkan Anadolu Türklerinin yöneticileri, ulusal kimliğin oluşumunda gerçekçi saptamalar yerine, aşırı abartıları tercih eder. Mustafa Kemal’in “Bir Türk dünyaya

bedeldir!..” sözü, bu politikanın en özlü ifadesidir.

Devletin kuruluş savaşında büyük rolü bulunan İttihat ve Terakki'nin Mustafa Kemal kesimi, Enver kesimi gibi sınır ötesi maceralara yönelmek yerine, asıl çabasını Anadolu'nun Türkleştirilmesine yöneltir. Ülke nüfusunun en az yüzde 30'u Kafkasya'dan ve Trakya'dan göç etmek zorunda kalan Müslümanlardan oluşmaktadır. Ortak kimlik dindir, milliyet daha sonra gelmektedir.

Türk kimliğinin öne çıkarılması için: 1) Ülkenin Hıristiyanlardan “temizlemesi” sürdürülür ve çok sayıda Rum, Yunanistan'a gönderilir. 2) Müslümanlar, özellikle de Kürtler, Türkleştirmeye çalışılır.

Zor kullanılması uygulamanın bir yanısıdır. Öteki yanı ise, Türklüğün “çekici duruma” getirilmesidir. Türk olduğunuzda “dünyaya bedel” ve “tarihin özel bir bileşeni” olursunuz. Bu tarih anlayışının uzun süre ve toplumsal yaşamın her alanında yoğun propagandası söz konusudur. Tarih anlayışında yalanın dozu arttıkça, “inandıracılık” ancak zora da dayanan yoğun propagandayla sağlanabilir.

Gerçek Tarih Değil, Yeniden Yazılmış Tarih

Tarih, “Büyük Türk Milleti”nin bugünkü ihtiyaçlarına göre yeniden yazılır. Bazı olaylar atlanır, bazıları ise aslından oldukça farklı yorumlanır. Başarılar abartılır, yenilgi-

ler es geçilir. Giderek, öyle olduğu sanılan gerçek, gerçekte olmuş olanın yerini alır.

Ortaokul son sınıfta tarih dersinde bize, “Birinci Dünya Savaşı’nda yenilmediğimiz, müttefiklerimiz olan Almanya ve Avusturya-Macaristan yenildiği için savaşı kaybetmiş sayıldığımız öğretili. Yıllar sonra, Hicaz’da Osmanlı ordusunun İngiliz ordusu tarafından nasıl kovulduğunu öğrendiğimde gerçeği zorlukla kabullenebildim.

Her ilin “düşman işgalinden kurtulması”ndan, Atatürk’ün Ankara’ya gelişinin her yıl anılmasına kadar sayısız törenle dolu olan toplumsal yaşantımız, bize, sürekli olarak, ne kadar şanslı bir geçmişin devamcısı olduğumuzu hatırlatır.

Türk Kara Kuvvetleri’nin Mete Han tarafından 2500 yıl önce kuruluşu kutlanır. 1071’de Türklerin Anadolu’ya girişini sağladığına inanılan Malazgirt Savaşı anlatılır. Yetmez, Osmanlı Devleti’nin kuruluşu Söğüt Kasabası’nda kutlanırken, İstanbul’un fethi de doğal olarak unutulmaz.

Türkün kahramanlıklar dolu tarihine uymayan örnekler ise, uygun şekilde farklı yorumlanır. Son örnek, Sarıkamış’tır. 70 bin askerin soğuktan donarak ölmesine yol açan bu askeri rezalet bile, “vatan savunması için sergilenen büyük özveri”ye örnek olarak gösterilir.

Zaferlerle dolu bu tarih anlayışı, yıllarca, Kürt hal-

kının bırakın haklarını, varlığının bile tanınmamasının gerekçesi oldu. “PKK birkaç çapulcudan ibarettir, onları yeneriz” anlayışındaki çıkmaz anlaşılınca kadar Kürt halkının varlığı bile kabul edilmedi.

Yıllarca konuyu tek yanlı olarak ele aldık. Büyük sorumluluğun hükümetlerde ve Genelkurmay başta olmak üzere devlet kurumlarında olduğunu savunduk. Türk halkının büyük bölümünün bu anlayışı kolaylıkla içselleştirmesini gözden kaçırdık. Konuyu dağıtmamak için ayrıntıya girmeyeceğim, ancak bugüne kadar sonuçlarla fazlasıyla uğraştığımızı, o sonuçların nedenleriyle ise yeterince ilgilenmediğimizi düşünüyorum.

Türk halkının barışa yabancılığı ve savaş zihniyetine sahip olması, yılların sosyalizasyonundan gelen sonuçlardan bir tanesidir. Milliyetçi sol bu konudaki önemli örneklerden bir tanesidir. İnsanlar, en erken 17 yaşında sosyalist olduklarında, “boş kâğıt” değildirler. Önemli bir sosyalizasyon yaşamış ve toplumsal değerleri içselleştirmişlerdir. Sosyalist olmak, kendi başına, bu değerleri yeterince değiştirmez. Ortalama toplumsal değerlerin sol değerlerle eklenmesini sağlar. Buradan hareketle, bu ülkede, milliyetçi solun varolması değil, varolmaması gerekir olurdu.

İmparatorluk Özlemi

Toplumsal yaşamın her alanında törenler, anılar ve sembollerle sürekli tekrarlanan “büyük Türk milletinin şanlı geçmişı”nin günümüzdeki en önemli göstergesi, imparatorluk özlemidir.

Türkler, yaklaşık yüz yıl önce büyük bir imparatorluğu kaybettiklerine inanırlar. SSCB dağılmadan önce yeni bir imparatorluğa heveslenmenin koşulları yoktu. 1990 sonrasında ise, yıllardır bastırılan ve küçük dar çevrenin dışına taşmayan özlemler, dinci ve laik, sağcı ve solcu geniş bir kesimde değişik söylemler altında ifadesini buldu. Açılışı, “Adriyatik’ten Çin Seddi’ne kadar 200 milyonluk Türk dünyası!..” söylemiyle Turgut Özal yaptı. Kafkasya’da ve Orta Asya’da Rusya Federasyonu ile girişilen etkinlik mücadelesi kaybedilince, bunun yerini “İslam ülkelerinin önder ülkesi!..” söylemi aldı. Her iki durumda da ülkenin yönelimiyle ABD’nin bölgesel çıkarları uyum içindedir.

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün Yemen’de geçmişle ilgili türküler dinlerken gözyaşlarını tutamaması samimidir. Benzeri bir durum Başbakan Erdoğan’ın bölge ülkelerini ziyaretinde de görülmüştür. “Bu topraklar bizimdi ve biz onları kaybettik!..”

Ardından gözyaşı dökülen ve kabullenmekte zorlanan gerçek budur.

Sonuç Yerine

Yazının başından beri Türk halkının barış düşüncesine uzak olmasının ve savaşseverliğinin, yaşanmış olan sosyalizasyondan kaynaklanan temellerini açıklamaya çalıştım.

Şanlı olduğuna inanılan geçmişin bir bölümünün bile öyle olmadığına ortaya çıkması, o geçmişteki insanlık suçlarının sergilenmesi, özellikle başlangıçta o geçmiş saldırı olarak algılanır. Ya da başlangıçta geçmişle yüzleşmeyi destekleyenlerin bir bölümü, o güne kadar edindikleri kimi değerlerin tehlikeye düştüğünü görünce, yapılarına tepki gösterecektir.

Geçmişle yüzleşme münferit olaylar çerçevesinde her zaman yapılabilir. Örneğin, 6-7 Eylül olayları olumsuzdur, kabul edilmez. Ne ki, bu olaylar Hıristiyan azınlıkların ülkeden sürülmesi sürecinin aşamalarından birisi olarak ele alındığında işin rengi değişir.

Toplu mezarlar kötüdür, savunulmaz. Bu nedenle şu veya bu mezarın sorumlusu bulunarak cezalandırılabilir. Ama Kürdistan'daki toplu mezarlar kendi başına değil de, Kürt halkının yıllarca süren yok sayılma sürecinin parçası olarak ele alınırsa, işin rengi değişir.

“Biz ne yapabiliriz?..” sorusuna geliyoruz. Beklenmedik gelişmeleri dışlamamakla birlikte, işin bize düştüğünü belirtmek gerekir. Burada biz'den kastedilen, Türkiye ve Avrupa'daki barış ve demokrasi yanlısı ilerici sivil toplum

örgütleridir. İlerici diyorum, çünkü gerici sivil toplum örgütleri de vardır.

Devletin kendi suçlarını gerektiği gibi ortaya çıkarması beklenemez. Avrupa Barış Meclisi ve benzeri örgütler bu işe girmeli, kendi olanaklarıyla ve ilgili uluslararası kuruluşlardan destek almalı, faili meçhuller ve toplu mezarlar gibi konuları araştırmalıdır. Burada öncelikle önemli olan, araştırılacak konuyla ilgili genel bilginin ötesinde, kullanılacak yöntem konusunda da yeterli bilgiye sahip olmaktır.

Örnekleme gerekirse: Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu'nun son kongresinde, Dersim'deki katliamı araştıran grubun sözlü tarihle ilgili kısa raporunu dinledim. Çalışmayı yürütenler, sözlü tarihin, olayları yaşamış kişilerin anlattıklarını kaydetmeyi oldukça aşan özelliklere sahip bir araştırma yöntemi olduğunu biliyorlardı. Bu tür bilgi önemlidir. Aksi durumda bilgi, ham bilgi olarak kalır. Bilgi ile bilginin değerlendirilmesi ayrı konulardır.

Tarihimizdeki insanlık suçlarıyla ilgili olarak kamuoyunda görülebilir bir duyarlılık oluşmasını –açıklanan nedenlerden hareketle– kısa dönemde beklememek gerekir. Yapılabilecek olanı yapmaya yönelmek bizlere düşüyor.

16 Mart 2011

GEÇMİŞLE SORUNU OLAN BİR HALK (1)

Yazı, “Neden?..” sorusuyla başlayacak. Geçmişle büyük sorun yaşadığı biliniyor: Ermeni soykırımı, Dersim, Maraş ve sayı çoğaltılabilir...

Bunu tekrar tekrar söylemenin gereği yok ve hatta gereğinden fazla bile söylendi denilebilir. Bu halkın geçmişle sorunu var ve asıl üzerinde durulması gereken bu sorunu neden aşamadığıdır?

Sorunu mutlaka bizim istediğimiz gibi aşması gerekmez. Hiçbir şekilde aşamıyor. Yıllardır aynı şeyler konuşuluyor. Geçmişle yaşanan büyük sorunların derin etkileri değişik şekillerde kendisini gösteriyor, ama hep aynı yerde kalınıyor. Şu veya bu şekilde bir çözüme gidilemiyor.

Bunun nedenleri üzerinde düşünmek gerekir. Çünkü, neyin olduğunu söylemek sonuçta saptamadan öteye anlam taşımaz. Bu nasıl olmuştur, bunu oluşturan mekanizmalar nelerdir? Bunlara cevap aranması gerekir. Sorunun sürekliliğini sağlayan mekanizmayı anlayabilirsek, bunun nasıl aşılabileceği konusunda daha açık düşüncelere sahip oluruz. Aksi durumda, sürekli olarak aynıyı tekrar ederiz. Bir taraf geçmişteki ağır suçları reddeder, biz ise bu suçların varlığını yine söyleriz ve yıllar da böyle geçer.

Ermeni soykırımında olduğu gibi kabullenenlerin sayısı artabilir, ama bu durum genel kabulü sağlamaz. Ek olarak, kabul edip özür dilemekle fazla bir Şey olmaz. Geçmişin ağır suçlarının tarih kitaplarında yer alması, toplumsal hafızada sürekli hatırlanması için değişik araçlarla sürekli gündemde tutulması, tahrip edilen simgesel binaların yerine konulması (her çeşit anıt toplumsal hafızayı sürekli tazeler) gerekir.

Dikkatimizi kendimizden ayırıp başka ülkelerin tarihlerine bakmak gerekir. Her ülkenin tarihinde işlenmiş suçlar vardır. Bu ülkelerde halkın bu suçlara yaklaşımı nasıldır? Ne oranda kabul edilmiŐtir? Neden kabul edilmiŐtir? Kabul edilmemiŐse neden edilememektedir?

Türkiye bu ülkelerle aynı özelliklere sahip değil, ama apayrı bir ülke de değil. Bu ülkelerin tarihlerinden ğrenebileceklerimiz var.

İki ülkeyi ve bu ülkelerin tarihindeki iki önemli olayı ele almak istiyorum. Almanya ve Nazilerin Yahudi soykırımını ile Fransa ve Cezayir...

İlki zerine çok sayıda yayın yapıldı ve sorunun çözümünde önemli adımlar da atıldı.

İkincisinin ise bir türlü kabullenilemediğini biliyorum. Fransızcada bu konuda çıkan yapıtları okuyabilmem mümkün değil, ama Cezayir savaşını bu savaşın önem-

li bir figürü Frantz Fanon vasıtasıyla bildiğim için, Ceza-
yir'in Fransa tarihindeki yeri ve Fransa halkının bilincin-
deki önemini de anlayabiliyorum diyebilirim.

Yakın zamanda Fransa Cumhurbaşkanı Hollande,
1962'de Paris'te yapılan bir gösteride Cezayirlilerin üzeri-
ne ateş açılması ve çok sayıda kişinin öldürülmesi konu-
sunda devletin sorumluluğunu kabul etti.

Fransa 1950'li yıllardaki Cezayir kurtuluş savaşı sı-
rasında bu ülkede büyük bir vahşet uygular. Bununla il-
gili olarak kabul edilmiş henüz hiçbir şey yoktur. Önceki
Cumhurbaşkanı Sarkozy, "iki tarafın da birbirine vahşet
uyguladığı" nı söylemiştir; hepsi bu kadar.

1950'li yılların sonlarında Cezayir'deki kurtuluş sa-
vaşının gelişmesi bir türlü engellenemeyince, bu ülkeye
yeni bir genel vali atanır. Birleşmiş Milletler bu ülkede
akan kanın durdurulması için çağrı yapar. Genel valinin
cevabı yapılan uygulama için yeterince aydınlatıcıdır.
"Akan kanın durmasının en iyi yolu, artık akacak kanın
kalmamasıdır!.."

Türkçe'de Henri Alleg'in Sorgu isimli bir kitabı ya-
yınlanmıştı. Burada Fransız paraşütçülerinin işkenceci-
likleri anlatılır.

Aynı soru burada da sorulabilir. Fransa, Cezayir'de
uyguladığı büyük vahşetin sorumluluğunu neden bir tür-

lü kabullenemiyor?

“Böyle bir şey olmadı!..” diyemiyorlar. Ermeni soykırımında biz henüz o noktada bile değiliz. En fazla “onlar da bize yaptı” diyorlar, ama Fransa sömürgeci güç, işgalci güç ve sadece bu bile asıl sorumluluğun kimde olduğunu yeterince gösterir.

Fransa ile Türkiye’de tarihe yaklaşımın bu yönden birbirine benzediğini düşünüyorum. Fransa eski büyüklüğü kalmamış bir ülke ve bunu bir türlü kabullenemediği için tarihteki suçlarını da sürekli reddediyor.

Sürecek...

23 Aralık 2012

GEÇMİŞLE YÜZLEŞME VE “İLK ÖZÜR”

Başbakan Erdoğan, Dersim’deki büyük katliamla ilgili olarak, biraz yarım ağızla da olsa, devlet adına özür diledi. Özür dilenmesinin uzun zamandır hazırlanan bir “operasyon” olduğunu düşünmek için ciddi nedenler var. Ersanlı ve Zarakolu gibi isimlerin yanı sıra avukatların da KCK operasyonları çerçevesinde tutuklanmaları, kamuoyunda eskisinden daha geniş tepki doğurmuştu. “Dersim özrü” gündemi değiştirmek için idealdi.

Ek olarak, politik olarak ne yaptığını kendisi bile bilmeyen CHP, “Dersim özrü” ile fena sıkıştırıldı. Geçmişe yönelik samimi bir özür karşısında değil, hesaplı kitaplı bir adım karşısında bulunuyoruz. Dolayısıyla bu özür, özür değildir.

Gerçekten özür dileyenler, geleceğe yönelik olarak yeni özörlere yol açmazlar. AKP ve Başbakan, kimyasal silah kullanılmasından KCK operasyonlarına kadar sürekli yeni özörlere üretmektedir. Yine de Erdoğan’ın Dersim özürünü önemsemek gerekir, çünkü katliamlarla dolu Cumhuriyet tarihinde ilk kez gerçekleşmektedir. Bu özürün devam etmesi mümkün görünmüyor.

Özür Neden Süremez?

20. yüzyıl tarihimiz yüzleşmeyi ve devlet adına açıkça özür dilenmesini bekleyen olaylarla doludur. Ermeni soykırımı, Şeyh Sait, Varlık Vergisi, 6-7 Eylül olayları ile Maraş Çorum ve Sivas olayları gibi. Sayının çokluğundan da anlaşılacağı gibi yüzleşme konusunda münferit bir olayla karşı karşıya değiliz. Tarihimiz yüzleşilmesi ve ardından en başta devlet adına özür dilenmesi gereken soykırım, katliam ve cinayetlerle doludur. Bu durum bizi kaçınılmaz olarak tarihimizle yüzleşmeye götürür. Uydurma tarihimizle yüzleşmemiz ve bu tarihteki soykırım katliam gibi olayları da bu genel çerçeve içinde ele almak gerekir.

Türkiye Cumhuriyeti yönetimlerinin geçmişle yüzleşme konusunda bu kadar zorlanmalarının, bir türlü adım atamamalarının ana nedeni budur: 20. yüzyıldaki tarihimiz baştan aşağıya yeniden yazılmaktadır. Hepimiz orta öğretimde bu uydurma tarihi öğrendik. Daha sonra gerçeği kabul etmekte doğal olarak zorlandık. Çok sayıda insan uydurma tarihimizle ilgili birçok konu ortaya çıktıktan sonra bile gerçeği kabullenemiyor. Kolay değil!

Çocukluğunuzun gençliğinizin temel paradigmaları yıkılıyor. Size öğretilenlerin ve o yaşta kaçınılmaz olarak inandıklarınızın önemli oranda uydurma olduğunu kabul

etmeniz gerekiyor. Bu kabule karşı güçlü bir direnç var. Bu direncin büyük bölümü milliyetçilikten ya da ulusalcılıktan kaynaklanmıyor.

Alışkanlıklardan, yıllarca doğru olduğuna inanılanlardan, onların yudurma oldukları gittikçe daha fazla ortaya çıksa bile, vazgeçmek kolay değildir. Direnilecektir, bu amaçla çok sayıda gerekçe yudurulacaktır. Gerekçe, ararsanız bulunur. Bunların hepsini tek tek yıkmak gerekecektir.

Bir Kemalizm Efsanesi: Devrimci Reformlar

Konuyu Tunceli somutunda ele alacak olursak: Kemalistlerin iddiasına göre; Cumhuriyetin devrimci yasalarının Dersim’de de hakim kılınması gerekiyordu. Dersim halkı aşiret reislerinin etkisi altındaydı. Feodalizmi tasfiye etmeyi amaçlayan Cumhuriyet yönetimi, buna karşı direnenleri ezmiştir. Daha ileri gidenler, Dersimliler arasından okumuş ve gelişmiş insanların çıkmasını Dersim katliamına bağlayabiliyorlar. “Cumhuriyet rejimi Dersim halkını katlederek ve sürgün ederek oraya egemen olmasaydı, siz de okuyup dünyaya açılmazdınız” demek istiyorlar.

Cumhuriyet rejimi gerçekten devrimci reformlar (kendilerine göre devrimler) yapmış ve feodal gericiliği

tasfiye etmiş ya da en azından önemli oranda geriletmiş midir?

Konuya tarihsel açıdan bakıldığında, Kemalist rejimin kendi türünün tek örneği olmadığı ve başarılı olamayan örneği olduğu görülür.

Birinci Dünya Savaşı 1918'de bitti. Savaşın etkilerinin az çok kaybolmaya başlamasının ardından 1929-1933 dünya ekonomik krizi geldi. 1939'da İkinci Dünya Savaşı başladı. 1918-1939 arasındaki kabaca yirmi yıllık dönem, değişik ülkelerin emperyalizmin tasallutundan görece uzak oldukları, az çok serbest hareket edebildikleri bir dönemdir. Bu dönemde emperyalist ülkeler ciddi sıkıntı içindeydiler.

Mustafa Kemal Türkiyesi bu dönem ülkelerinden bir tanesidir. Az gelişmiş ülkeler, bu görece serbest dönemde, sanayilerini kurmak ve milli denilebilecek bir gelişme çizgisi izlemek konusunda görece daha fazla olanak bulmuşlardı. Peron döneminin Arjantin'i de bu bağlamda değerlendirilebilir.

Yirmi yıllık görece serbest dönemi en iyi değerlendiren SSCB'dir. Ağır bir bedel ödeyerek de olsa ülke yarı-feodal yapıdan sanayi ülkesine dönüşmüştür. Kemalizm ise, "en devrimci" olduğu dönemde bile, bu konuda başarılı olamadı. 1950'de iktidara gelen Demokrat Parti'nin hemen NATO'ya girmesi ve ülke ekonomisini ABD'ye açma-

sı, “devrimci Kemalizm”in ne kadar başarılı olabildiğinin açık örneğidir.

Savaşa Neden Girilmedi?

Cumhuriyet yönetimlerinin başarılarından birisine örnek olarak, ülkenin İkinci Dünya Savaşı yıkımına sokulmaması gösterilir. Burada söz konusu olan CHP ve İsmet İnönü ile temsil edilen dönemin Cumhuriyet yönetiminin “katliam ve sürgünlerle bastırılmış isyanların ardından savaşa girmek intihar olurdu” mantığıdır. Kendi açılarından doğru bir mantıktır.

Savaşa girmek, Dersim ve öteki Kürt illerinden orduyu önemli oranda çekmek anlamına gelecekti ve bunun sonunun nereye varacağını tahmin etmek de zor değildi. “Ülkeyi savaşa sokmamış olmanın” arkasında yatan mantık budur.

Tarihimiz baştan aşağıya yeniden değerlendirilmeli ve yazılmalıdır saptaması, “nereye baksak uydurma çıkıyor” saptamasının öteki yanıdır. Kurmay subay kafasıyla yapılmış ve yıllarca aşırı abartılarak değerlendirilmiş Kemalist reformlar önemli sonuçlar ortaya çıkarmadılar. Kemalizmle hesaplaşmak, gerçekte, uydurma tarihimizle hesaplaşmaktır. Bu tarihle hesaplaşılmadan tek tek özürlerin önemli anlamı olmadığı gibi, arkası da gelmeyecek-

tir.

Gerçekleri Araştırma Komisyonu

Uydurma tarihimizdeki tek tek olayları ya da belirli süreçleri araştırmak için böylesi komisyonlar kuruldu, kuruluyor. Bunlardan bir tanesi, Diyarbakır Cezaevi ile ilgili iken, başka bir tanesi Dersim katliamında hayatta kalanlarla sözlü tarih kapsamında söyleşiler yapıyor. Sayı çoğaltılabilir.

Bu komisyonların artması önemli olmakla birlikte, tehlikeli bir sürece de dikkat çekilmesi gerekir. Tarihimizde yüzleşilmesi gereken her konu ancak uygun çerçeve içinde ele alındığında gerçekten açıklanabilir, yüzleşilebilir.

Burada iki nokta vardır:

Birincisi: Olayın mekanizmalarının açıklanmasıdır. Diyarbakır Cezaevi somut örneğini ele alacak olursak, bu cezaevinde yapılanlar, cezaevi komutanı Binbaşı Esat Oktay Yıldırım'ın kendi uygulamaları olamaz. Bu cezaevindeki vahşetin genel çerçevesini, 12 Eylül rejiminin Kürt halkına yaklaşımı oluşturur. "Vahşet düzeyinde baskıyla sindirmek" anlayışı Yıldırım ve ekibi tarafından uygulanmıştır.

Konu 12 Eylül rejimi çerçevesinde ele alınmadığın-

da, çok sayıda tekil olay içinde kaybolmak tehlikesi baş gösterir. Diyarbakır Cezaevi'ndeki vahşet örneklerinin tek tek sergilenmesi, bununla ilgili kişilerin şahitliğine başvurulması önemlidir. Ne ki, uygulama, asıl anlamını, gereken çerçeve içinde ele alındığında kazanır.

İkincisi: Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanı Kemal Yamak idi. Kent cezaevinde yapılanlardan haberinin olmaması ve hatta konuyla ilgili sürekli bilgi almıyor olması mümkün değildir. Aynı kişi, sonraki yıllarda, Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın danışmanlarından birisi olacaktır. Özal'ın Kürt sorununa “çözüm” istediği değerlendirmesi, bu bilgi çerçevesinde ele alınmalıdır. Kürt halkına uygulanan vahşetin önde gelen sorumlularından birisini danışmanı yapan kişinin nasıl bir “çözüm” düşüncesi vardı acaba?

Solun Kendisiyle Yüzleşmesi

12 Eylül'ün öncesindeki Çorum ve Maraş katliamların, sonrasındaki yoğun işkenceler, idamlar ve Diyarbakır ve Mamak cezaevlerindeki vahşetin sürekli konu edilmesi, gizli kalmış olguların ortaya çıkmasını sağlamış olmakla birlikte olumsuz etkisi de oldu. Sol, kendisiyle yüzleşmeyi sürekli erteledi.

Sol, 12 Eylül öncesindeki geçmişini, artan oranda

düzelterek anlattı. O kadar ki, anlattıklarına bir süre sonra kendisi de inanmaya başladı.

Ülkedeki egemen kültür, kaçınılmaz olarak solu da etkiler. Ülkenin uydurulmuş tarihi, bir süre sonra solda da uydurulmuş bir tarihin ortaya çıkmasına neden olur. Solda, 12 Eylül öncesi abartıldıkça abartıldı. Büyük bir kitlesellik, müthiş özveri, kahramanlıklar...

Bunlar doğrudur ama gerçeklik bundan ibaret değildir. Aynı sol 12 Eylül faşist darbesine karşı direnemedi. Direnmek bir yana, açıkça bozguna uğradı. Direnirsiniz, yenilirsiniz. Nitekim 12 Mart 1971 darbesinden sonra sayıca daha az olan sol güçler direnmiş ve yenilmişlerdi. 12 Eylül sonrasında ise, kitlesel güce rağmen, -cezaevlerindeki örnekler dışında- önemli bir direniş sergilenemedi.

Bu durum, 12 Eylül öncesindeki solun büyük kitleselliğinin özünde kof bir kitlesellik olduğunu ve açık faşizm karşısında hızla dağıldığını gösterir. 12 Eylül öncesi sol açısından bu kadar iyiye, sonrası neden bu kadar kötüdür, sorusunun cevabı açıktır. Öncesi de, ortalama olarak iyi değildi.

Solda harcanan çabalara karşın bir türlü birlik sağlanamamasının ana nedeni, solun kendi geçmişiyle bir türlü yüzleşemiyor olmasıdır. 1974-1980 dönemindeki kitlesel solun önemli belirleyicilerinden bir tanesi, sol içi şiddettir. Bu konu, az sayıdaki örnek dışında, hiçbir za-

man ciddi olarak gündeme alınmadı.

Geçmişle açık hesaplaşma yapılmadan o geçmiş kapatılmıyor. Solun, 31 yıl geride kalmış olan 12 Eylül öncesinden bu kadar çok söz etmesi, o dönemle hesaplaşamamasından kaynaklanıyor. Devletten ve hükümetten geçmişle hesaplaşılmasını, tarihsel gerçeklerin ortaya çıkarılmasını isteyen solun, aynısını kendisinin de yapması gerekiyor, öyle değil mi?

19 Aralık 2011

GEÇMİŞTE ESİR KALMAK

Bugün ÷lkedeki en dinamik muhalif gücün PKK olduğu konusunda sanırım herkes aynı fikirdedir. Devrimci hareket içinde PKK'ye önemli eleştirileri olanlar vardır ve hatta tümüyle karşı olanlar da vardır. Onlar bile en dinamik ve önemli muhalif gücün PKK olduğunu kabul ederler. PKK'nin yıllardan beri 12 Eylül 1980 öncesinden söz ettiğini duydunuz mu?

12 Eylül'ün yıldönümlerinde yapılan değerlendirmelerde belki 12 Eylül öncesinden bir oranda söz edilmiş olabilir. Bunun dışında PKK'de 12 Eylül öncesinden söz edilmez. Türkiye solunda ise 12 Eylül öncesi önemli yer tutar. 12 Eylül'ün üzerinden 31 yıl geçmiştir ama çok kişi halâ kendisini 12 Eylül öncesinde yaptıklarıyla tanımlar.

Burada garip bir durum olduğundan daha önce söz etmiştim. Hemen herkesin ve hatta her örgütün bitmez tükenmez kahramanlık hikâyeleri var. 12 Eylül öncesi bu kadar iyi ise, hata ve eksikler de bulunmakla birlikte ortalama olarak iyi ise, 12 Eylül sonrası neden bu kadar kötüdür?

12 Eylül 1980 faşist darbesine karşı doğru dürüst bir direniş gösteremedik. Direnirsiniz, yenilirsiniz; olabilir. Devrimci hareket direnip yenilmedi, açıkça bozguna uğradı. 12 Eylül öncesinde var olduğu söylenen o büyük

kitlesellik hiç de sağlam değilmiş, hatta açıkçası kofmuş; kısa sürede dağıldı.

Devrimci Yol'dan arkadaşlar 12 Eylül öncesinin en büyük örgütü olduklarını söylerler ve bu doğrudur. 12 Eylül sonrasında ise söz etmezler. Ya da yakalanmalardan, infazlardan, işkencelerden, idamlardan söz ederler, ama en büyük örgüt nasıl bu kadar hızlı dağıldı, bundan söz etmezler. Sadece onlar mı?

Solun öteki büyük örgütleri de hızlı bir dağılma yaşadılar. Kendi özelimize inerse, Acilciler en fazla örgütlü oldukları söylenen Hatay'da ve Adana'da 12 Eylül faşizmine karşı önemli bir direniş gösterebildiler mi? Hayır, gösteremediler. 12 Eylül sonrasında Acilciler'in adı iki kere ön plana çıktı: Mamak cezaevinde büyük bir direniş sergileyen Haydar Yılmaz ile ve 1982 başında Paris'te yapılan, çok sayıda Fransız ve Türk gazetesine konu olan ev işgalleriyle. Hepsi bu kadar.

Kuşkusuz bütün örgütlerden devrimciler bir şeyler yaptılar, ama bunların cuntaya direniş anlamında önemli etkisi olmadı. O zaman biz bu dönemin, 1974-1980 döneminin nesikle övüneceğiz?

Bu dönemde kahramanlıklar, büyük özveriler ve büyük bir mücadele azmi var; var ama bunların açık faşizm karşısında pek de işe yaramadıklarını kabul etmek zorundayız. Aksini savunan var ise, devrimci hareketin açık

faşizm karşısında neden kayda değer bir direniş göstere-
mediğini açıklamak zorundadır. 12 Eylül’de PKK de dahil
olmak üzere herkes yenildi...

1984 Eruh baskınını PKK’lilerin “yeniden doğuş” ola-
rak adlandırmaları bu nedenledir. Kendini yeniden üre-
tebilenler, 12 Eylül öncesini değerlendirdiler ve bu defteri
kapattılar. Kendini yeniden üretemeyenler ise, geçmiş
t türlü çeşitli efsanelerle süsleyerek anlatmayı sürdürdüler.
1974-1980 arasında altı yıl vardır, ama 31 yıldır anlatı-
la anlatıla bitirilememiştir.

30 yıldan fazla zaman önce “çok kahraman” olma-
nız, bugün ancak size benzeyenlere hava atmaya yarar,
başka bir işe yaramaz. Son on yıldır bir şey değil iseniz,
otuz yıldan fazla süre önce kahraman olmanızın ne anla-
mı var? O döneme ait anılarınızı çocuklarınıza bırakırsa-
nız en iyisini yapmış olursunuz. Onlar bu anıları “bebele-
re masallar” olarak mı okurlar, artık orasını bilemem.

Çok kişi bugüne ait bir şey üretemeyince, geleceğe
yönelik herhangi bir üretimi ya da yönelimi olmayınca,
kendisine daha iyi bir geçmiş aramaya yöneliyor ve uydu-
ruyor da uyduruyor. Böylece de günü kurtardığını düşü-
nüyor. Bizim bu insanlardan kurtulmamız gerek!

Kurtulmanın en iyi yolu, benim gibi tepki çekmeyi
göze alarak, bu insanlara, gerçekte hiçbir işe yaramadık-
larını söylemek ya da hissettirmektir. Bu tutum artık tep-

ki de çekmiyor çünkü bir bölüm insan herhangi bir işe yaramadığını ve –daha da kötüsü– yaramayacağını kendisi söylemeye başladı.

Geçmiş üzerimizde büyük bir yük ve bundan kurtulmadıkça ilerlemek de mümkün değil. Kişi ve örgüt olarak geçmişini değerlendirmemiş olanlar çoğunlukta. Bunu bir an önce yapmaları gerekiyor. Bu yetmiyor, bu arada yeniyi de bir oranda bile olsa üretmeniz gerek. Yeni olmadan, geçmişin yerini alabilecek yeni olmadan, geçmişini aşamazsınız.

PKK yeniyi üretebildiği için geçmişini aştı. 12 Eylül öncesini neredeyse unuttu. Yeniyi üretmeden geçmişini aşamazsınız, aşmaya kalkarsanız boşluğa düşersiniz. Geçmişini aşmak için zaten çok geç kalınmış durumda ve bu geç kalanlar, farkındalar mı bilmiyorum ama, gittikçe daha az ciddiye alınıyorlar.

ODTÜ’de birinci sınıfta iken Mete Ertekin ile aynı sınıftaydık. Daha sonra o THKO’lu oldu, ben THKP-C’li. Dört ABD’li asker kaçırıldıktan sonra Hüseyin İnan ile Mete askerleri indirdikleri aracı bir sokağa park ederlerken ekibe yakalanırlar. Hüseyin kaçır, arabayı kullanan Mete yakalanır. Mete’nin güzel bir saptaması vardır: “Kimsenin geçmişini beni ilgilendirmiyor. Öyle geçmişler gördüm ki... Benim için belirleyici olan insanların bugünüdür.”

Sanmayın ki bu geçmiş meselesi sadece 1974-1980

dönemine özgüdür. 1968-1972 arasıyla ilgili olarak da ne hikâyeler anlatılır. Bu hikâyeleri anlatanların bir bölümünün geçmiş ile uzaktan yakından ilişkisi kalmamıştır. Geçmiş bire bin katarak anlatarak bununla övünürler. Deniz Gezmiş'i, Mahir Çayan'ı tanıyor olmak, büyük marifet olur. Bu tanımadan açıkça rant elde edilmeye çalışılır. Bu durum çürümenin öteki adıdır. Bu insanlar canlı cenaze durumundadır, yıllardan beri çürümüşlerdir.

1974-1980 dönemiyle ilgili olarak aynı çürümenin daha kalitesiz bir örneğini görürüz. İster 1972 isterse de 1980 öncesinden olsunlar, bu tipleri bırakmakta yarar var. Bu insanlardan hiçbir şey olmaz. Olsaydı 30-40 yıldır olurdu. Biz üretelim yapalım ve işimize bakalım...

Cumartesi ve Pazar günleri Kassel'da Almanya barış hareketinin büyük yıllık toplantısı var. Bu toplantıda dünyanın değişik bölgelerindeki savaşlar ve barış hareketinin değişik sorunları da tartışılacak. Barış mücadelesinin değişik bileşenleriyle ilgili konularda profesörler olur mu, burada var, hem de yıllardan beri. Seminer ve tartışma konularından bir tanesi, BM Barış Gücü olan mavi berelilerin işlevleri...

25 Kasım 2011

GEÇMİŞTEN KOPAMAMAK

İnsan bazen neyi ne zaman okuması gerektiğini bilemiyor. Svetlana Alexijewitsch'nin "İkinci El Zaman" kitabına başladım. Türkçesi de varmış ama daha önce Al-mancasını almış olduğum için onu okuyorum. Bu kitabı daha önce okumuş olmam gerekirdi. Kitabın alt başlığı "Sosyalizmin yıkıntıları üzerinde yaşamak"...

Yazar 1990 sonrasında karşılaştığı insan tiplerini ta-rif ederken bir bölümü için "Büyük tarihten kopamıyorlar" diyor. Büyük tarihten kastedilen SSCB tarihidir. Dünyanın altıda birini kaplayan, ABD'den sonra dünyanın ikinci bü-yük gücü olan SSCB artık yok... Dahası eskiden geniş bir alanı pasaportsuz olarak gezmek mümkünken, şimdi eski büyük alan çok sayıda devlete bölünmüş durumdadır. Her ülke için pasaport gerekiyor. Eskisi gibi geniş ülkenin bir ucundan çıkıp öteki ucuna kadar pasaportsuz gitmek artık yok...

Rusya Federasyonu hala büyük bir ülke ama eskisi kadar değil...

Yazara göre bazı insanlar SSCB tarihinden kopamı-yorlar. Bu ülke artık yok ama onunla birlikte yaşıyorlar. Hele de orta yaşta olanların ya da SSCB'de yaklaşık 40 yıl yaşamış olanların bu tarihten kopması iyice zor oluyor.

Yazarın belirlemesini okuyunca aklıma Türkiye sosyalist hareketi geldi. Çok kişi 1980 öncesindeki büyük tarihini hatırlayarak yaşıyor. Doğrusuyla yanlışıyla büyük bir tarih yaşandı ama o günler yok artık ya da çok geride kaldılar.

12 Eylül'ün üzerinden 37 yıl geçti...

35-40 yıl önce doğrusu ve yanlışıyla neler yapmış olduğunuz bugün fazla anlam taşıyor. Başka bir dünya, başka bir ülke, başka insanlar var. İsteyen kendisine daha iyi bir geçmiş arayabilir, sürekli o geçmişi düşünüp avunabilir, ama nafi...

Hatırlanan ve anlatılan geçmişin bir bölümünün uydurma olduğunu da belirtmek gerekiyor. İnsanlar geçmişlerini düzelterek hatırlıyorlar, anlatıyorlar, ama bunun ne anlamı var ki? Bambaşka bir dönemde ve şartlarda yaşıyoruz... Geçmişte yıkılmaz sanılan, hep sürecekmiş sanılan birçok şey bitti, şimdi sürekli olarak onları hatırlamak neye yarar?

Değerlendirip sonuç çıkarırsınız ve arkanızda bırakırsınız...

Çok sayıda insan böyle yapamıyor çünkü gelecekte herhangi bir beklentileri bulunmuyor. Ya da bekliyorlar ama herhangi bir çaba göstermiyorlar, bu insanlar için gelecek bitmiş durumdadır. Mücadele eder gibi görünüyor-

lar, gerçekte ise eskinin alışkanlığı olarak bunu sürdürüyorlar. Bu insanlar büyük hedeflerden yorulmuş durumdadalar ve onlara artık inanmıyorlar.

Dünyada ve ülkede zor bir dönem yaşıyoruz, burası açık... Büyük iş yapmayı 35-40 yıl öncekine göre düşünürseniz, bir şey yapamazsınız. Her dönemin kendi büyükleri vardır. Onların ne olduklarını bulmak ve gerçekleştirmeleri için çabalamak gerekir.

Büyük hedefler sıraladığınız zaman insanların heyecanlanacağını düşünüyorsunuz ama o eskidendi... Şimdi inanır görünenlerin büyük bölümü bile inanmıyor çünkü o kadar çok büyük hedef ilan edildi ve sonuç neredeyse boş çıktı ki, başka ne yapsınlar?

Her dönemin yapılabilecek önemli işleri vardır. Onları bulmak ve peşlerine düşmek gerekir. Geçmişle avunarak bunu yapamazsınız.

İkisi başarılı birisi başarısız üç örnek vereyim.

Birincisi: Türkiye Devriminin Acil Sorunları'nı 1974-75'te yazmıştım ve tanınmış bir kitap oldu. 40 yıl sonra bunu belirtmek ne ifade ederdi? Altı üstüne gelmiş bir dünyada her kitabın geleceği öngörememiş yanları kaçınılmaz olarak bulunacaktır. Bu nedenle 40 Yıl Sonra TDAS'ın yazılması zorunlu oldu. 40 yıl önce yazılan ve bir harekete adını veren kitapta neler doğrulandı, neler ise

doğrulanmadı; bunun incelenmesi gerekiyordu ve böyle yapıldı.

İkincisi: Her dönemin kendi önemli işi vardır dedim. Almanya'da 30 yıla yakın süre bir kültür ve edebiyat dergisi yayınladım: YAZIN. Dergi 11 yıl da Türkiye'de yayınlandı ve özellikle 1985-1995 arasında önemli işlev gördü. Ağrılıkla Almanya'ya gelmek zorunda kalmış Türkiyeli aydınların yapıtlarının yayınlandığı bir dergi oldu. 2008'de yayınına son verdi, işlevi tamamlanmıştı.

Üçüncüsü: Başarısız bir örnektir, neden böyle yaptım diye kendime sorup dururum. Avrupa Barış Meclisi (ABM) bir dönem iyi faaliyet gösterdi. Ülkede barış rüzgarlarının estiğı dönemdi ve ABM ülke tarihinin ilk barış gazetesini de çıkardı. Beş sayı yayınlandı, sonra gazete durdu, ardından da savaşın yeniden başlamasıyla ABM de dağıldı gibi bir şey oldu.

Başka bir düzeyde devam edip etmemeyi çok düşündüm. Türkiye ilginç bir ülke, savaşız ve şiddetsiz geçen dönemi bulunmuyor ama kayda değer bir barış hareketine sahip olmamış. PKK ile çatışma dönemine gelinceye kadar ülkede barış mücadelesi sürekli olarak dışarıyla ilgili olmuş... Kore savaşına karşı çıkmak, blokların silahlanmasına karşı çıkmak vb. gibi. Ülke içine yönelik faaliyet sınırlı kalmış...

O dönem gazetede yazdığım yazılarda bizdeki barış

hareketinin özgünlüğü üzerinde durmaya çalışmıştım. Barış hareketi sadece Kürtlerle çatışma temelinde görülmemeli, bununla sınırlandırılmamalıdır. Biz her taraftan şiddet fıskıran bir toplumda barışı savunuyoruz, bu nedenle de başka ülkelerdeki hareketleri örnek alarak ilerleyemeyiz...

Dergi yayınlanmasa ve örgüt için başka bir isim kullanılsa bile devam edilmeli miydi?

Bunun için birkaç kişi yeterdi, gerçi bunu bulmak da zordu ama yeterdi. Barış denilince sadece Kürt sorunu çerçevesinde düşünülüyordu ki, doğru değildi...

O dönem Türkiye Barış Meclisi'nin temsilcisi arkadaşla konuştuğumda kendisi de aynı sorundan yakınmıştı; barış konusu tek soruna hapsediliyordu.

Sonraki yıllarda bunun böyle olmadığı iyice ortaya çıkacaktı. Türkiye silah sanayisi kurdu ve silah ihraç etmeye başladı. Bölgede yayılmaya başladı. Suriye'deki savaşla Kürt sorununun ilgisi vardı ama bu savaş Kürt sorundan ibaret değildi. Afrika ülkelerinde peşpeşe açılan konsolosluklar, bazı Arap ülkelerinde açılan askeri üsler, Balkanlar ve Almanya'daki faaliyetler... Bunların hepsi barış konusuna girerdi ama barışı dar anlamda ele almak şartıyla...

Bazen denemeliydim diye düşünürüm, bazen da

kaldıramazdım sonucuna varırım; bilemiyorum. Yapılabilse iyi olurdu.

Ne ilginç değil mi? Şiddetin her çeşidinin kol gezdiği bir ülkede doğru dürüst bir barış hareketi yok, olduğunda da çok zayıftı.

23.12.2017

GELECEK HER ZAMAN GEÇMİŞİN UZANTISI DEĞİLDİR

Sosyalist harekette çok sayıda insan geçmişle –geçmiş dediğim de 40 yıl öncesidir- fazla uğraşiyor. Uğraşılması ve öğrenilmesi gereken o kadar çok şey varken neden böyle yapılıyor, diye sorulmalıdır.

Aklıma iki neden geliyor.

Birincisi; geçmişten güç almaktır. Bunu en fazla yapan Devrimci Yol'dan kalanlardır. Ne kadar büyük bir örgüt olduklarını sürekli belirterek geçmişten güç almaya çalışıyorlar. Yararı olabilir ama çok azdır. 40 yıl önce büyük örgüt olmak, şimdi de öyle olmayı gerektirmiyor. Ek olarak, geçmişi bugüne taşımakla uğraşmak, gerçekte bugünden ve gelecekte kaçmaktır. Bugünün sorunlarına çözüm üretmiyorsanız çareyi geçmişte ararsınız ama bu aramak sonuç vermeyecektir. Vermediğini de görüyoruz.

İkincisi; geçmişten ders alarak devam edilebileceğini düşünmektir. Eski yıllarda bu olabilirdi ve çok kereler de yapılmıştır. Hata yapılır, bazen ağır hata yapılır; incelenir, özeleştirisi yapılarak düzeltilmeye çalışılırdı. Böyle yapılması doğrudu da...

Şimdi ise aynı doğruluktan söz edemeyiz çünkü o hataların tekrarlanma imkanı artık bulunmuyor. Bundan

sonra başka hatalar yapılacaktır, geçmiştekilerin tekrarlanması geri plana düşecektir.

Dünya, bölge ve ülke çok değişti. Buna uygun farklı teori, örgüt ve mücadele tarzları gereklidir. Bu yeniler başka hataların yapılmasını da getirecektir ve hatalardan öğrenilmeye çalışılacaktır; tıpkı geçmişte olduğu gibi ama bunlar farklı hatalardır.

Neredeyse 20 yıldır bugün ve gelecek, geçmişin devamı değildir. Büyük değişim yaşanmıştır ve büyük kopma vardır. Bu kopmanın yarattığı boşluğu geçmişi uzatarak kapatamazsınız. Aslında bu kopma daha önce başladı ama belirginleşmesi son yirmi yıldır denilebilir.

Kendi pratiğimden örnek vereyim...

Kendi özelimizde çok şeyi biliyorum çünkü bire bir içinde yaşadım. Bugüne kadar 20'nin üzerinde kitap ve çok sayıda yazı yazdım ama geçmişimizle ilgili olanlar bunun diyelim yüzde 20'si kadardır, isterseniz 25 deyin, fazlası değildir.

Bu ortalama eşit olarak dağılmadı. 2008-2013 arasında geçmişle ilgili yazılanlar neredeyse yüzde 80 idi, ardından sürekli olarak düşüş yaşanacak ve tahmini olarak yüzde 5 filan olacaktı.

2014'ten beri yazdığım 7 kitaptan birisi geçmişimizle ilgilidir.

40 Yıl Sonra TDAS, Mülteciler Göçmenler, Geleceğe Dönüş, Che Guevara, 68'den Ne Kaldı?, Küresel İç Savaş ve Türkiye, TDAS'ın Tarihi.

Sosyalizmden kapitalizme geçişle ilgili olarak yayınlanacak kitap da geçmişimizle ilgili olmayacaktır.

TDAS'ın Tarihi içimizdeki sızmanın ortaya çıkarılması ve tasfiye edilmesinin ardından yazılmıştır, kitapta da belirtilir. Şikâyet etmeyeceksin, yapacaksın (Burada yapacaksın çoğuldur)!..

Konu benim için kapanmıştır, dönmeyeceğim...

Aslında 2008-2013 arasındaki dönemde geçmişimizin dışında da epeyce yazdım. Mesela internette yer alan *Lenin* kitabı, Che Guevara uzun incelemesi (kitap olarak çıkandan farklıdır), *Frantz Fanon* kitabı, *Yakın Almanya Tarihi ve Felsefe* broşürü yazıldı. Bunları <https://engineerkinerkitaplar.blogspot.com> 'da ve <https://tdas1.blogspot.com>'da bulabilirsiniz. Broşürü iki ayrı yerde yayınlamıştım, 4000'den fazla okunduğunu görünce düzenleyip kitapçık olarak yayınladık.

Bundan sonra bu çizgiyi sürdüreceğim.

Örgüt yapısı ve mücadele tarzı gibi sorunlar ancak genel konularda açıklığa kavuşulduktan sonra ön plana çıkmaya başlarlar. Bu konuda gelecekte hayata geçecek olanlar eskilerin düzeltilmiş olmayacaktır, yeni olacak-

lardır.

Ülkemiz sosyalist hareketi bu konuda epeyce geridir. Dünyada çok sayıda örnek bulunuyor. Bunları aynen uygulayamazsınız ama bu dönemde birçok yerde örgüt ve mücadele tarzları birbirine benziyorsa, bundan herhalde öğrenilmesi gerekenler vardır. Eskiye bugüne taşıyarak veya eskiyi düzelterek bunlara ulaşamazsınız.

Geçmişini uzatarak geleceğe ulaşmak eskiden mümkün olabiliyordu.

1990 sonrasındaki dünyada mümkün değildir.

O geçmişi öğrenmek gerekir. Mesela sosyalist ülkelerin tarihini öğrenmek gibi...

Ama o geçmişteki hataların listesini çıkararak ve esas olarak bununla geleceği kuracağınızı da sanmayın.

İsa'nın güzel bir sözü vardır: "Bırakın ölümler ölümlerini gömsünler."

Sen işine bak...

28 Mart 2021

GELECEK İÇİN GEÇMİŞİ FEDA ETMEK

Geçmişin değişik bileşenleri vardır ve bunların tamamının feda edilmesi söz konusu değildir. Gelecek için geçmişin feda edilmesi ya da geçmişin geri plana itilmesi, birinci derecede önemini kaybetmesi barışın sağlanması için önemlidir.

Genellikle uzun süre devam eden savaşlarda bir nokta gelir ve iki tarafın da birbirini yenemeyeceği ortaya çıkar. Daha çok sayıda insan ölecek, acılar sürecektir ama kazanan olmayacaktır. Taraflar arasında –genellikle ilk kez yapılmayan- barış görüşmeleri gerçekleşir ve uzlaşma sağlanır. Bu uzlaşmanın uygulanabilmesi ya da barışın gerçekten sağlanabilmesi için iki tarafın da geçmişini geri plana itmesi gerekir. O geçmişini ikide bir deşerseniz, barış kısa süreli olur.

Böyle bir uygulama antik Yunan’da ilk kez hayata geçmiştir. Hangi uzun süren savaş sonucu ve hangi tarihte olduğunu hatırlamıyorum ama bir tarafın kralının barış anlaşmasının ardından geçmişten söz edilmesini yasakladığını hatırlıyorum.

“Sen bana bunu yapmıştın” ve “sen de bana böyle yapmıştın” söylemi son bulmazsa, barış olmaz, olsa bile uzun sürmez.

Geçmişin gelecek için feda edilmesinin, kapatılmasının anlamı budur.

Uzun savaşların, faşist diktatörlüklerin, ırk ayrımına dayanan rejimlerin ardından yapılan uzlaşma anlaşmaları kimsenin istediği gibi olmaz. Olması da mümkün değildir çünkü herkesin taviz verdiği bir uzlaşmadır.

İspanya’da Franco öldükten sonra faşist diktatörlüğün kadroları 1975 yılında takibata uğramamak şartıyla parlamenter rejime geçmeye hazır olduklarını açıklamışlardı.

İspanya parlamenter rejime geçti, daha sonra bir albayın parlamentoyu basarak yapmaya çalıştığı komik darbe de engellendi.

Güney Afrika’da Mandela 1996’da “Gerçekler Komisyonu”nu kurdu ve yargılanacak olan ırk ayrımcı rejimin kadrolarına gerçeği ifade etmeleri halinde ceza almayaacakları güvencesi verildi.

Myanmar’da 2011’de askeri rejimin demokratik reformların uygulanabilmesi için geri çekildi ama bunun için kendisine ve askerlere ceza almayacakları güvencesi verilmişti.

Geçmişte yapılanlara yönelik olarak bazen tek bazen iki tarafa da yönelik olarak uygulanan af, bu geçmiş üzerinde hemen çalışma yapılmasına engeldir. Bu çalışma –

İspanya’da olduğu gibi- ancak yıllar sonra başlayabilir.

Şu veya bu ülkede değişik içeriklerde yapılan anlaşmalar adil olmaktan uzaktır; burası açık ama barış için başka çare de yoktur.

Kolombiya’daki durum da budur.

Referandumda FARC ile yönetim arasında yapılan barış anlaşmasına “hayır” diyenlerin sözcüleri yaptıkları açıklamada, “barıştan yana olduklarını ama bu barışı istemediklerini” belirttiler.

Suç işlemiş FARC üyelerinin az ceza alacak olması başlıca itiraz noktasıydı.

Adaletsizlik değişik yönlerden var olmasına var da, tarafların da belirttiği gibi; bu barış şimdi sağlanamazsa, savaş yirmi yıl kadar daha sürer.

Kolombiya Devlet Başkanı Santos’un Nobel Barış Ödülü’nü kazandığı bugün açıklandı. Bu ödöl iki tarafa da verilmeliydi çünkü tek tarafın barış istemesiyle olmuyor. Bir taraf daha fazla çaba harcamış olabilir ama diğer taraf da savaşta ısrar etmemektedir.

Kolombiya’da referanduma sunulan barış anlaşması çoğunluğu sağlayamadı ama “**barışa hayır demek, savaşta evet değildir**” anlayışıyla ateşkes uzatıldı. Görüşmeler sürecektir...

“Referandum yapılmamalıydı” gibi bir anlayışla Kolombiya’dakilere akıl vermesek iyi olur. 52 yıldır süren iç savaşın ardından neyin nasıl yapılması gerektiğini herhalde onlar bizden daha iyi bilirler. Referandum kararı da taraflar arasında yapılan anlaşmanın bir bölümü olsa gerektir.

Türkiye toplumu barışın geçmişe yönelik haksızlık içerdiğini anlamaktan uzaktır.

Anlayanlar bulunuyor ama azınlıktadırlar.

Geçmişe yönelik adaleti –kendinize göre adaleti tabii- ancak savaşı kazanarak sağlayabilirsiniz.

Böyle bir ihtimalin bulunmadığı durumda –hangi taraftan gelirse gelsin- tam adalet isteği yeni ölümler ve acılar demektir.

Savaş sürecektir, ta ki herkes durumu anlayıncaya kadar...

Geleceğin kazanılması, barışın sağlanması için geçmişe yönelik olarak şu veya bu oranda haksızlık kaçınılmazdır.

7.10.2016

GELECEK UMUDU OLMADAN POLİTİKA YAPILMAZ

Birkaç gün önce yayınlanan *Le Monde Diplomatique*'in Almanca Ocak 2022 sayısında ABD ve öncelikle Batı Avrupa ülkelerinde sosyalist ve sosyal demokrat örgütlerin durumuyla ilgili uzun bir inceleme yazısı vardı. Sosyalist ve sosyal demokrat örgütlerin işçi sınıfı tabanıyla bağlarının son 25 yılda nasıl koptuğunu anlatıyordu. Bununla ilgili bir video yapmayı düşünmüştüm, sonra vazgeçtim. İşçi sınıfının kendisine Marksizm tarafından atfedilen özelliklere sahip olmadığını ve bütün 20. yüzyıl pratiğinin de bunu gösterdiğini ilk videolarda anlatmıştım. İşçi sınıfı sosyalist mücadelede yer alacaklardan birisidir, temeli ve öncüsü değildir. Küçük üreticilik (kent ve kırsal) Ekim devrimi dahil 20. yüzyıl devrimlerinde işçilerden daha önemli rol oynamıştır.

Bunu ilk videolarda anlattığım gibi iki kitapta da açıklamıştım.

İlki 2016 Ekim'inde yayınlanan **Geleceğe Dönüş** 'tür.

İkincisi ise **Sosyalizmden Kapitalizme Geçiş – Bulgaristan ve Romanya Örnekleri** 'dir.

Her iki kitap da www.engineerkinerkitaplar.blogspot.com 'da bulunabilir.

Geleceğe Dönüş ismiyle kastedilen gelecek umudu-

nun kaybolmasıyla sosyalist mücadelenin dünya çapında zayıflaması ve bunun yeniden nasıl kazanılabileceğiydi.

ABD, Fransa, İngiltere, Almanya gibi ülkelerde işçi sınıfı faşistleri seçmeyi tercih ediyor. Oranlar ülkelere göre değişmekle birlikte Fransa ve İngiltere örneklerinde durum açık olarak ortadadır.

Almanya'nın bu konuda geçmişi de bulunuyor. Nazi partisi NSDAP'nin SBKP'den sonra en büyük parti olan Almanya Komünist Partisi'nin tabanından da militan kazanarak iktidara nasıl yürüdüğünü okuyun demeyeceğim çünkü işçi sınıfı devrimcileri nasıl olsa anlamayacaklar. 1930'lu yılların başlarında Berlin'deki SS saldırı birlikleri bünyesinde eski komünist partisi üyelerinin üçte bir oranında bulunması onlar için anlaşılabilir bir şeydir.

Dünyada solun atak yapabildiği tek yer Latin Amerika ülkeleridir: Venezüella, Bolivya, Şili, Nikaragua ve bunlarda da işçi sınıfı önderliği gibi özellikler görülmez.

Bunları referans verip geçmek gerekiyor çünkü yıllardan beri biliyorum ki çok konuşacaklar, alıntılar yapacaklar ve daha sonra da sessizce kabul edeceklerdir.

Mecburlar çünkü teori üretmiyorlar. Yapabilecek olanın 1991'den beri geçen 30 yılda yapabilmiş olması gerekirdi.

20 yıl kadar önce dağılan sosyalist ülkelerde burju-

vazinin komünist partilerinden çıktığını, bu ülkelerdeki işçilerin bırakın itirazı, yıkıma gönüllü katıldıklarını anlattığımda da türlü çeşitli itirazlar olmuştu. Diyelim 15 yıl kadar sonra kabullenmek zorunda kaldılar.

Bu yıl mı olur bilemem ama Polonya'nın tarihini inceleyen bir kitap hazırlayacağım. Bu ülkede kapitalizm için mücadelenin önderi işçi sınıfıdır.

20. yüzyılın başlangıcı ve sonları komünistlerin kitle halinde burjuvaziye geçmesiyle karakterize olur.

1914'te Birinci Dünya Savaşı başlarken o yıllarda sosyal demokrat adını taşıyan komünist partilerinin büyük bölümü savaşta kendi burjuvazilerini desteklemişti. 1989-1991'de ise ne olduğunu biliyorsunuz.

Sırada hazırladığım Yugoslavya ve Arnavutluk kitapları bulunuyor.

Milliyetçilik ve başka halklara düşmanlık komünistlerin sık kullandığı bir motiftir. Lenin'den alıntı yapmayı bırakın da bir yüzyıllık hayata bakın.

Bulgaristan ile ilgili kitapta bunu da anlattım.

Yugoslavya'da Sırp milliyetçiliğinin örgütlenmesinde en önemli rol Sırbistan Komünist Partisi'nindir. Milošević bu partinin genel sekreteridir.

Sizler farkında değilsiniz ama işçilerin de içinde bu-

lunduğu halkta geleceğe umut sona erdi. Sosyalistlere (isterseniz komünistler deyin) güvenmiyorlar, inanmıyorlar. Hayat ortada, neden güvensinler ve inansınlar.

Kahramanca ölümler bu güvensizliği geçici olarak örtebiliyor ancak...

Geleceğe dönebilmenin ilk koşulu 20. yüzyılda iktidardaki sosyalizm tarihini ve bundan çıkan sonuçları iyi analiz etmektir.

Uzatmayayım, bu kadarı yeterlidir.

16 Ocak 2022

GENÇ, EĞİTİMLİ, İŞSİZ VE CESUR

Tunus ve özellikle de Mısır'da olan halk ayaklanması bir bölüm sosyalistimizde inanılmaz umutlar doğurdu. Umut etmeye karşı bir şey söylemek mümkün değil, önemli olan umut ederken insanın ayağının yerden kesilmemesidir. Bu ülkelerde olanın devrim olarak nitelendirilmesini bir oranda anlamak mümkün. Hızını alamayanlar burada da duramıyorlar ve “sosyalizme açılan bir gelişmeden” söz ediyorlar. Böyle bir belirleme üzerine Mısır'daki kitleye değil de, bizde bu saptamayı yapanlara bakmak gerek.

İnsanlarda büyük bir özlem var. Bu nedenle bir ülkede kitle gördüler mi, akıllarına hemen sosyalizm geliyor. Aylar öncesinde bunu Fransa örneğinde yaşadık. Fransa'da işçilerin, memurların ve öğrencilerin günlerce süren büyük direnişi akıllara hemen “solun yükselişi”ni getirdi. Bazı sosyalistlerimiz yaman değerlendirmeler yaptı. Ardından unutuldu gitti. Hani nerede sosyalizme yönelik, ondan vazgeçtik, hani nerede soldaki büyük gelişme? Fransa unutuldu, biraz zaman geçti, Mısır bulundu.

Beni en çok hayrete düşüren, insanların sadece görüntülere bakarak teori üretmeleridir. İnsan biraz bilgi edinir ve teorisini de bunun üzerine kurmaya çalışır. Sadece Mısır'ı ele alacak olursak, aşağıdaki rakamlar ufak

tefek bilgi sayılır. Ülkenin nüfusu 80 milyondur. 15 yaşın altındaki erkek nüfusun oranı yüzde 33'tür. Okuma yazma bilmeyenlerin nüfustaki oranı yüzde 34'tür. Nüfusun sadece yüzde 20'sinin internete ulaşma olanağı vardır.

Buradan hemen çıkarılabilecek sonuçlar şunlardır.

Birincisi: Halk ayaklanmasında internetin (Twitter, Facebook, Youtube) rolü sanılandan daha azdır. İnternet, haberlerin yayılması bazında işlev görmüştür. Bilinen kuraldır, internetin işlevi var olanı en fazla yüzde 20 artırmak veya azaltmaktır. Sanal alem var olmayanı var yapamaz. İnternette yüzlerce kişi olursunuz, buna güvenip de gösteri çağrısı yaptığınızda, kimsenin gelmemesi gibi bir durumla karşılaşabilirsiniz. Sanal alemde var olmak, gerçek hayatta var olmak anlamına gelmez. Mısır'daki potansiyeli internet oluşturmadı. İlk gruplaşmaları da internet sağlamadı. Yüz yüze ilişkiler belirleyici oldu. İnternetin işlevi bundan sonra başlar.

İkincisi: Yukarıdaki rakamlardan hemen anlaşılabilir olan, internet kullananların genç ve eğitimli insanlar olduklarıdır. Tunus ve Mısır'daki isyan, önemli oranda "işsiz elitler" denilen kesimin isyanıdır. Tunus'ta olaylar, üniversite mezunu olmasına karşın iş bulamayan ve pazarcılık yapması bile engellenen bir gencin kendini yakmasıyla başlar. Her iki ülkede de genç ve nüfustaki ortalama düzeye göre iyi eğitim görmüş insan sayısı ol-

dukça fazladır. Bu insanlar işsizler ve ek olarak yasaklar nedeniyle kendilerini ifade de edemiyorlar. Halk ayaklanmasında önemli rol oynamışlardır. Kaybetmiş bir kuşağın temsilcileri değil, bu kuşağın büyük bölümü harekete geçti. Yıllar önce, canlı bombalar ilk ortaya çıktıklarında, bunlar hakkında yapılan araştırmalar, sanılanın aksine, iyi bir eğitim görmüş olduklarını ortaya koymuştu. Bir bölümü kendisini çoktan kurtarmıştı, ama kaybetmiş bir kuşağa ait olmanın acısı daha belirleyiciydi. Kimisi çözümlü İslam için savaşmakta buldu, kimisi başka yerde buldu. Tunus ve Mısır'daki ayaklanma sırasında kullanılan yöntemler, öne sürülen talepler, kullanılan araçlar, az çok ön planda olanların iyi bir eğitim düzeyine sahip olduklarını gösteriyor. Rakamlar da bunu doğruluyor.

Evet, bu hareketlerin klasik anlamda bilinen önderleri yoktur. Ne ki, buradan kitlenin kendi kendisini örgütlemesi gibi bir sonuç çıkmaz. Bazı sosyalistler gerçek durum üzerine düşünmek yerine, içlerindeki özlemi gerçeğin yerine koymaya çalışıyorlar. Yıllar önce daha da ağır ama benzer bir yanılığın Troçkistlerde görmüştük. Polonya'daki Dayanışma Sendikasını desteklemişlerdi. Militan işçiler vardı, kitlelediler ve bilinçliyediler. Rejime karşı başarılı bir politika izliyorlardı. Köylülerin yanı sıra, aydınları da çevrelerinde toplamışlardı. İşçi sınıfının öncülüğünde cephe kurulmuştu. Tek fark şuydu ki, bu işçiler sosyalizme karşıydılar. Polonya'daki rejime ister sosyalizm, ister

devlet sosyalizmi, isterseniz başka bir şey diyebilirsiniz, önemli değildir. Önemli olan, bu işçilerin mevcut rejimi sosyalizmi hedefleyerek devirmeye çalışmadıklarıdır.

Rüya aleminde yaşayan ve işçilerin “bürokrasiye karşı politik devrim” yapacağını sanan Troçkistlerimiz, gerçeği gördükleri zaman çok şaşkırdılar ve “biz ne yaptık” diye düşünmek yerine, unutmayı tercih ettiler. Dayanışma Sendikası’nın, bu militan ve kitlesel işçi sendikasının içinden kayda değer sosyalist bir güç çıkmadı. 1989’dan bu yana 22 yıl geçti ama Polonya’da halen kayda değer sol bir güç bulunmuyor.

Rüya aleminde yaşamak, bazı insanları, sosyalizme karşı bir gücü, sosyalizm istiyor sanarak desteklemeye kadar götürebiliyor. Mısır ile ilgili değerlendirmeler bu kadar vahim değil. Eski rejim, temel kurumlarıyla halen yerli yerinde duruyor. Ne oranda değişeceği, bundan sonraki mücadeleye bağlıdır.

2 Mart 2011

GENELDEN YUNANİSTAN ÖZELİNE SYRIZA

Başlık yazının içeriğini de anlatıyor. SYRIZA genel-
de yıllardan beri süren gelişmenin Yunanistan özelinde
ortaya çıkan biçimidir. Ne Yunanistan'a ne de Avrupa'ya
özgü değildir. Son birkaç yılda da ortaya çıkmamıştır.

1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasından ve Avrupa
ülkelerindeki sosyalist rejimlerin sona ermesinin ardın-
dan, 1991'de SSCB dağıldı. Bu yıllardan başlayarak deği-
şik ülkelerdeki komünist partilerinin üye sayısında bü-
yük azalma görülür. Örnek vermek gerekirse, Almanya
Komünist Partisi'nin (DKP) üye sayısı 40 bin kişiden dört
bin kişiye iner. Ayrılanların bir bölümü bağımsız kalır, bir
bölümü sosyal demokrasiye gider, kalanı ise yeni sol par-
tilere yönelir.

Yeni sol partilerin (SYRIZA dahil) üyeleri arasında
çok sayıda komünist partisinden ayrılmış insan bulun-
yor. Eskiden KP üyesi olmak başka bir deyişle komünist
ve marksist olmak, yıllarca bu özelliğın sürdürüleceği an-
lamına gelmez. Ayrılanların bir bölümü artık komünist ve
marksist değildir, ama soldadır. Bir diğer bölümü ise ken-
disini yine komünist ve marksist olarak görmektedir ama
eskisi gibi değildir. Ayrıldıkları partilerdeki komünist
ve marksistlere benzemezler.

Marksizm genel bir isimlendirmedir, tıpkı komünist

gibi... Hangisi diye sorulması gerekir. Nasıl Müslüman demek genel bir isimlendirme ise ve insana ancak genel bir fikir verirse, benzeri bir durum Marksizm ve komünizm için de geçerlidir.

İçinde komünist ve marksistlerin de bulunduğu ama marksist veya komünist olmayan sol partiler ortaya çıkar. Bu insanlar kendi kimlikleriyle o partinin içindedir, komünist ve marksist olmayan solların da aynı partide bulunması gibi...

Bu partilerde bulunanların yaptıkları ilk işlerden bir tanesi, 20. yüzyıldaki komünist pratiğin değerlendirilmesidir. Bu konuda tam bir anlaşma olduğu söylenemez ama üzerinde anlaşılacak konu, bu pratiğin değişik yönlerinden uzak durulmasının gerektiğidir.

“Karşı devrim oldu” türünden içeriği belirsiz genel değerlendirmeler yapılmaz. Eski KP’lerde kalanlar bu tür değerlendirmelerden uzaklaşmazken, ayrılanlar yaşanan büyük değişimin ve sosyalizmin çözülerek dağılmasının iç dinamiklerine özellikle dikkat çekerler.

Halk yaşanan sosyalizmi istemiyordu. Neyi ne oranda istemiyordu; bu konuda farklı görüşler bulunmakla birlikte, sosyalizmin dağılmasında iç dinamiğin belirleyici olduğu vurgulanır.

İlk büyük ayrılık konusu, yaşanmış büyük deneyin,

20. yüzyıl sosyalizminin değerlendirilmesidir. Bu değerlendirmenin ardından bir bölüm insan marksizm ve komünizm düşüncesinden uzaklaşır ve solda başka arayışlara yönelirken, başka bir bölüm yine komünist ve marksist olarak kalır ama artık bu düşünceyi eskisinden oldukça farklı yorumlamaktadır.

Komünist partilerinin bir bölümü (DKP gibi) ayrılanlara karşı daha yumuşak bir ifade kullanırken (istersen kullanma, üyelerin yüzde 90'ı ayrılmış), Yunanistan Komünist Partisi (KKE) gibileri ise ayrılanları ama solda kalanları oportünist, revizyonist, burjuvazinin yeni işbirlikçileri olarak görür.

Bu suçlamalar biraz ajitasyonla sorunların üzerine örtmeye ve biraz da durumu kurtarmaya yöneliktir. Eski sosyalist yeni kapitalist ülkelerdeki burjuvazinin büyük bölümü eski KP üyesidir, önemli bölümü de sorumluluk taşımış üyelerdir. Burjuvazinin yeni işbirlikçilerini arıyorsan öncelikle eski SBKP'ye ya da şimdiki Çin Komünist Partisi'ne bakmak gerekir. Tüzüğünü değiştirerek artık zenginleri de üye kabul eden ÇKP'ye...

SBKP ve ÇKP komünizmin iki büyük örneğidir. Birisinin varlığı sona ermiştir, diğeri halen yaşamaktadır. KP'lerden ayrılanların önemli özelliklerinden bir tanesi de, SBKP'nin mirasına sahip çıkmamalarıdır. Bu parti 20. yüzyıl tarihinde önemli rol oynamış olmakla birlikte,

geldiği yer de ortadadır. Gelinen yere birdenbire varılmadığı gibi, bu geliş oportünist yöneticilerin işi de değildir. 1960'lı yıllardan başlayarak sosyalist kuruluşun ileriye götürülmesinde yaşanan fiyaskoyla ilgilidir. Kapitalizmi yıkmakta büyük başarı gösteren komünistler, bunun yerini alacak alternatif bir rejim kurmakta sağladıkları ilk başarıların ardından artan oranda çıkmaza girerler. Bu çıkmaz da birdenbire ortaya çıkmamış, Stalin çizgisi olarak da adlandırılan başarılı dönemin iç yetersizliklerinin gelişmesiyle şekillenmiştir.

Dahası, değişik sosyalist ülkelerdeki komünistlerin bir bölümü 1960'lı yıllardan başlayarak gidişatın hiç de iyi olmadığını farkındaydı ve bu yıllarda sosyalizmin geleceği konusunda önemli bir tartışma yaşandı. Bu tartışma öğrenildiğinde, 1989-1991'de yaşanan çözülmenin hiç de şaşırtıcı olmadığı görülür.

Buradan çıkarılması gereken önemli sonuç şudur: reel sosyalizmin ya da 20. yüzyıl sosyalizminin sorunları Marx-Engels ve Lenin'den alıntılar yapılarak öğrenilemez. Sonuçta bu insanlar o sosyalizmi yaşamamışlardır, Lenin ancak ilk dönemini yaşamıştır. O dönemi yaşayan ve dağılma olduktan sonra da solda kalan insanlar bu dönemin en iyi değerlendirmesini yaparlar.

Tahmin edilebileceği gibi bir bölüm komünist bu insanların söylediklerinden hiç hoşlanmaz ve onları yok sa-

yar, ama yok saymakla bu sorunlar da ortadan kalkmaz.

Bu satırların yazarı reel sosyalizmin ve genel olarak sosyalist teorinin sorunlarını bu insanlardan öğrenmiştir. Demokratik Almanya Cumhuriyeti (DAC) yaşayan sosyalizmin en ileri örneği sayılır ve hatta “sosyalizmin vitriini” olarak adlandırılırdı. Sosyalist ülkeler arasında üretici güçlerin en gelişmiş olduğu ülkeydi. DAC, kapitalist ülkelerdeki örneklerine göre geri de olsa bilgisayar ve robot yapabilen tek sosyalist ülkeydi. Burjuva demokratik devrimi yaşamış bir geçmişten geldiği için feodalizmin kalıntılarına bile sahip değildi (nazi geçmişin sorunları vardı, bunlara sonra değineceğim).

DAC’de beş yıllık planı hazırlayan komisyonun ikinci başkanı Sigfried Wenzel ve ülkenin önemli ekonomistlerinden olan Harry Nick’ten sosyalizmin ekonomik sorunlarını duyduğum zaman hayretler içinde kalmıştım. Sosyalizmin ekonomik sorunu olabilir miydi?

Benim kuşağım ve bu kuşağın öncesi ve sonrası sürekli olarak kapitalizme özgü ekonomik sorunların (işsizlik, yoksulluk, pahalılık gibi) sosyalizmde olmayacağını öğrenmişti. Bu doğrudu, bu sorunlar sosyalist ülkelerde yoktu, ama bu durum başka ekonomik sorunların olmadığı anlamına gelmiyordu. Sosyalizmin, kapitalizminkinden farklı, kendine özgü sorunlarının olduğunu öğrenmek şaşırtıcı olmakla birlikte açıklayıcıydı. Bu sorunları

öğrenmeye başlamak, sosyalizmde yaşanan çözülmenin komplolar ve oportünist yöneticilerle açıklanamayacağını anlamaya başlamanın başlangıcı sayılır. Reel sosyalizmde şimdiye kadar bilmediğimiz, kapitalist ülkelerdekinden farklı ekonomik ve toplumsal sorunlar vardı. Bunlar çözülemeyerek birikmiş ve 1989-1991 gelmişti.

Ardından DAC tarihinin büyük ekonomisti, Federal İstatistik Dairesi Başkanı Fritz Behrens'in tanınması gelir. İnsan 1960'lı yıllarda otuz yıl sonrasını ancak bu kadar açık görebilir: hızla gelişen DAC ekonomisine rağmen, "böyle devam edersek kaçınılmaz olarak çökeceğiz" diyen ve görevden alınan Behrens'in görüşleri yine de derin iz bırakır. DAC'de iktidarda olan Sosyalist Birlik Partisi'nin Genel Sekreteri Walter Ulbricht, Kapital'in ilk cildinin yayımlanmasının 100. yılında yaptığı konuşmada (1967) marksist sosyalizm teorisinden ayrılmanın ilk işaretini verir. Ulbricht'e göre sosyalizm, komünizmi hedeflemekle birlikte, onun ilk aşaması değildir; kendine özgü yasallıkları olan bir toplumdur. Tahmin edilebileceği gibi ortalık birbirine girer ve SBKP'nin de müdahalesiyle revizyonist görüşleri olan Ulbricht görevi bırakır. Yerini "eski hamam eski tas"ın savunucusu Eric Honecker alır.

Ulbricht, kapitalist ülkelerde belirtileri görülen üçüncü sanayi devriminin ya da zamanın sosyalistlerinin kullandığı deyimle "bilimsel teknolojik devrim"in önemi- ne vurgu yapan ilk genel sekreterdi. Sosyalist ülkelerin

bu devrimi yapmak zorunda olduklarını ve bunun için de önemli değişikliklerin gerektiğini savunmuş ve “bunu anlamayan hiçbir şey anlamamıştır” diye de eklemiştir.

Kendisine cevap olarak, “kapitalizmin bilimsel teknolojik devrim yapabilecek kapasiteye sahip olmadığı, gerici bir toplumsal ekonomik sistemin bunu yapamaya-cağı” söylenmişti.

Yirmi yıl kadar sonra gerçek görüldüğünde ise artık çok geçti.

Tarihsel materyalizmde toplumlar üretici güçlerin gelişme düzeyine göre sınıflandırılır. Üretici güçlerin en gelişmiş olduğu toplum, daha ileri toplumdur.

Sosyalizmde üretici güçler kapitalizmden daha gelişmiş olacaktır saptamasına uygun olarak sosyalist ülkelerde “kapitalizme yetişmek ve geçmek” temel hedefti.

Şöyle de söylenebilir: sosyalist ülkelerin üstünlüklerini gösterebilmeleri için emek üretkenliğinde gelişmiş kapitalist ülkelere mutlaka daha ileride olmaları gerekemeyebilirdi; ne ki, üretici güçlerin gelişmesi konusundaki farklılık çok büyük olunca, çözülme kaçınılmaz olarak ortaya çıkar.

1989’da üretici güçlerin en gelişmiş olduğu sosyalist ülke olan DAC’de ulaşılan seviye, Federal Almanya Cumhuriyeti’nin yüzde 40’ı kadardı. Bu konuda SSCB ile ABD

arasında yapılacak karşılaştırmada ortaya çıkan farklılık daha da büyüktü.

Sosyalizmle ilgili tabularınız yıkıldığı zaman gerçek durumu –yine de süreç içinde- daha iyi görmeye başlıyorsunuz.

Hatırlayacaksınız, Marksistler ekoloji üzerine çok laf etmişler ve çevre sorunlarının kapitalizme özgü olduğunu savunmuşlardır. Gerçekte ise sosyalizmde de büyük çevre sorunu vardı. Çernobil bunun tek örneği değildi, ona gelinceye kadar daha neler vardı.

Sosyalist ülkelerden geçerek Karadeniz’e dökülen Tuna nehri akan bir lağıma dönüşmüş, Aral gölü önemli oranda kurumuş, Özbekistan’da toprak aşırı gübreleme sonucu verimsizleşmiş, Bulgaristan’ın sanayi merkezi Plovdiv’de havadaki kurşun oranı normalin çok üzerine çıkmıştı.

Hızla sanayileşmek, kapitalizme yetişmek ve onu geçmek çabasıyla yapılan üretim doğayı mahvetmişti.

Resmi gerçeğe varolan gerçek arasındaki bu uyumsuzluk, sosyalist partileri yalana yöneltmişti. Yalan aracılığıyla varolanla resmi olarak açıklanan arasındaki çelişkiyi kapatmaya çalışıyorlardı.

Bulgaristan Komünist Partisi’ne göre hava kirliliği yoktu, ama gerçek ortaya çıkmasın diye hava kirliliğiyle

ilgili rakamlar “devlet sırnı” gerekçesiyle açıklanmıyordu.

Hava kirliliğinin düzeyini anlamak için nefes almak yeterliydi, rakamlar olmadan da anlaşılıyordu.

Honecker döneminde iflasın eşliğine gelen DAC ekonomisi, Federal Almanya hükümetinin kefil olmasıyla uluslar arası bankalardan borç alıyor ve bu durum halktan gizleniyordu.

Romanya dışında bütün sosyalist ülkelerin yüksek dış borcu vardı ve bu durum ancak 1989 sonrasında ortaya çıkacaktı. Sosyalist ülkelerde halkın sahip olduğu ileri sosyal standartlar ancak halktan gizli yapılan yüksek dış borçlanmayla sürdürülebilmisti.

Sosyalist ülkeler ürettiklerinden fazlasını tüketiyordu, teoride tersi savunuluyordu ama yeterince üretilmiyordu.

Bu ise benzeri şimdiye kadar görülmemiş yeni bir sorundu.

Kapitalist ülkelerde piyasada mal bolluğu vardır ama insanlarda bunları alabilecek ekonomik kaynak bulunmamaktadır.

Sosyalist ülkelerde ise insanlarda para vardır ama piyasada gerekli malı bulmak hayli zordur. Harcama imkanının kısıtlı olduğu bir durumda insanların yeterli gelirin olması neye yarar, diye sorulmalıdır.

Liste uzatılabilir ama bunların görülmesi çok sayıda insan için KP'lerden ayrılmanın, marksizmden uzaklaşmanın ama solda kalmanın, farklı seçenekler aramanın çıkış noktası olmuştur denilebilir.

Yazının devamında Yunanistan'da Syriza'yı ortaya çıkaran yakın geçmiş üzerinde durulacaktır. Komünist hareketin bütün bileşenlerinin 20. yüzyılın son çeyreğinde yaşadığı çöküş irdelenmeden bu geçmişin anlaşılması mümkün değildir.

1978-80 dönemi 20. yüzyıl tarihinin önemli kesitlerinden bir tanesidir. Bu dönemde şimdiye kadar benzeri görülmemiş bir devrim, İran'da İslam Devrimi gerçekleşir. Bu devrimin en önemli özelliği, önceki devrimler gibi geleceği değil geçmişi savunmasıdır. Yine bu dönemde Kızıl Ordu Afganistan'a girer ve ilk dönemde kazanılan başarının ardından yenilgi artan oranda kendisini göstermeye başlar. ABD için Vietnam ne ise, Kızı Ordu için de Afganistan o olacaktır.

Krallığı devirerek yönetime el koymuş olan Afgan ordusu ve Afganistan Demokrat Halk Partisi ile birlikte SBKP (ülkede Kızıl Ordu ve çok sayıda danışmanla bulunuyordu) iyi işler yaparlar. Toprak reformu, kız çocuklarının okula gidebilmesi, tefeciliğin yasaklanması gibi... Bu uygulamalar ülkede kırsal alanda büyük tepkiye yol açar. Daha önce varlığı belirsiz bir grup olan Mücahitler örgüt-

lenir. ABD, doğal olarak, onlara her türlü yardımı yapar. Mücahitler kırsal alanda hakim olur ve Kızıl Ordu'yu yenilgiye uğratmaya başlar. Taliban ve daha sonra El Kaide de buradan doğacaktır.

Ezbere sınıfsal analizler Afganistan'da işe yaramamış, tersine tepki yaratmıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde Den Xiaoping'de isim olarak simgelenen büyük reform hareketi başlar. Reformun amacı önce bölge ülkelerinin (Güney Kore, Japonya ve hatta Tayvan)'ın yatırımlarına açılmak, giderek ABD'nin de en büyük dış yatırımcı olarak ülkeye girmesidir. Dünyanın en kalabalık ülkesinin kapitalizme dönüşü başlamıştır.

Yine aynı dönem İngiltere'de Thatcher, ABD'de Reagan'ın yönetime gelmesi sürecidir, başka bir deyişle 1980 ve 1990'lı yıllarda hızla yükselecek neo liberalizmin ve bunun temelinde yatan üçüncü sanayi devriminin (üretimde otomasyon, haberleşmede büyük gelişme, işyerlerinin küçülmesi...) hızla gelişmeye başlamasıdır.

Komünist hareket dünya çapında artık açık olarak görülebilen büyük çöküş yaşar. Bu çöküş 1980'li yılların sonları ve 1990'ların başlarında Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki sosyalist rejimlerin ortadan kalkması ve SSCB'nin dağılmasıyla somutlaşacaktır.

Komünist hareketin 20. yüzyılın başında ve sonunda iki büyük çöküş yaşadığı görülür. İlki, o zaman sosyal demokrat adını taşıyan bu partilerin büyük çoğunluğunun Birinci Dünya Savaşı'nı desteklemesidir. Bunların arasında o yılların en büyük partisi Almanya'daki Sosyal Demokrat Parti de vardır. Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin Bolşevik kanadının savaşa karşı oluşturmak istediği birleşik karşı çıkış oldukça zayıf kalır.

Uluslar arası sosyal demokrasi içine girdiği büyük krizi 1917 Ekim devrimiyle belirli oranda aşacak ve işçi hareketi sosyal demokrat ve komünist olarak bölünecekti. Lenin'e göre, savaşta sosyal demokrasinin kendi burjuvazisini desteklemesi nedeniyle bu isim kirlenmişti, kullanılmaması gerekirdi. Sosyal demokrat adının yerini komünist aldı. Bu değişiklik isim değişikliğinden ibaret değildi, farklı bir anlayışı temsil ediyordu.

Sosyal demokrat hareket 20. yüzyıl başında Avrupa ve Rusya ile sınırlıydı. 20. yüzyıl sonunda ise komünist adıyla çok daha geniş bir alana yayılmış durumdaydı ve ikinci büyük kriz geldi. Yüzyılın başındaki ve sonundaki iki büyük krizin tarihsel geçmişleri farklı olmakla birlikte temelde aynı olguya dayanırlar: sosyal demokratlar ya da komünistlerin burjuvazinin safına geçmeleri...

Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle SSCB ve Çin'de gelişen kapitalizmin esas kadroları partide sorumluluk ta-

şımış komünistlerden oluşmaktadır. Burjuvaziyle birlikte davranmak, ayrı parti olarak kalmak ama kapitalizmle bütünleşmek vb. gibi değişik biçimler söz konusu olabilir ama burada konumuz bu değişik biçimlerin ortak yanıdır.

20. yüzyıl başındaki adıyla sosyal demokratlar, sonraki adıyla komünistler, bir dönem burjuvaziyle amansız mücadele yürüten, daha sonra da hızla onun safına geçebilen bir özellik gösterirler.

Komünistlerin bu yapısal özelliği üzerinde önemle durulması gerekir. Bunu başka bir yazıda yapmaya çalışacağım. Konumuza devam edelim...

2015 yılı, Gorbaçov'un SBKP MK Genel Sekreteri seçilmesinin 30. yılıdır ve 30 yıl içinde dünya çok kadar değişmiştir. 20. yüzyıl başından farklı olarak komünist hareket büyük çöküşünü büyük bir devrimle aşamadı. Nikaragua, El Salvador ve Güney Afrika'da içinde komünistlerin de yer aldığı mücadele sürdü ama bunlar çöküntüden çıkışı sağlayamadı. 20. yüzyıl başında yaşanan ilk çöküntünün ardından görülmeyen bir gelişme gerçekleşti: komünist ve marksist olmayan ya da komünizm ve marksizmi önceki yıllardaki örneklerine göre daha farklı yorumlayan bir sol gelişmeye başladı...

Komünistlerin gittikçe uzak olmaya başlayan geçmişlerinden başka öğünebilecekleri şey kalmadığından bu sola küçümsemeye yaklaştılar, ama bu da çare olma-

dı. 1990 sonrasında geçen 25 yılda dünya çapında genel bir büyüme ve refah dönemi yaşanmadı. Tersine işsizlik, yoksulluk, toplumsal çelişkiler arttı. Teorik olarak gün komünistlerin günüydü ama bir şey yapamadılar ve dahası kapitalizmin yeni aşamasını analiz etmekte teorilerinin yetmediğini bile anlayamadılar. Her ne kadar üstten konuşmaya devam etseler ve burunlarından kıl aldırılmaz tutumlarını sürdürseler de sınıf mücadelesinde giderek önemlerini kaybettiler.

Yekpare bütün olmayan ve arasında düşmanlıklar da bulunan marksist ve komünist solun yerine, farklı bir sol yükselmeye başladı.

Bunun ilk örneği olarak Meksika'da Zapatistalar'dan söz edilebilir. Bu hareketin önemli özellikleri arasında insanlığa uzak hedef koymaması (komünizm gibi) ve sadece işçi sınıfına dayanmaması gösterilebilir. Yerinde karar alma ve uygulama, demokratikleşme gibi gelişmeler daha sonra Sosyal Forum Hareketi'nde somutlanacaktı. (Porto Alligre).

2000'li yıllarda yaşanan ve Arjantin gibi ülkeleri fena vuran büyük ekonomik krizde de komünistlerin sesi çıkmadı. Büyük çaba gösteriyorlardı ama etkili olamıyorlardı ve daha da kötüsü neden böyle olduğunu da anlamıyorlardı. Benzeri durum başka bölgelerde de görüldü.

Avrupa ülkelerinde ATTAC hareketi gelişti. Başlan-

gıçta sadece uluslar arası finans hareketlerinin vergilendirilmesini savunan bu hareket sonraki yıllarda sola kayd1. Savaşa ve neo liberalizme karşı bir harekete d6n6řt6.

Avrupa 6lkelerin de şiddetle etkileyen ve uzun s6reli olan ekonomik krize karşı kom6nistler bir şey yapamadılar. Bunlardan sesi 6ok 6ıkan ama s6rekli k666len Yunanistan Kom6nist Partisi (KKE) 6rneği ilgin6tir. Bu 6lkede derin bir ekonomik ve toplumsal kriz var ve bu partinin oyları son d6nemde yarı yarıya azalarak y6zde 5 civarına kadar indi. SYRIZA'yı su6layarak bu durumlarından 6ıkabileceklerini sanıyorlar ve bize de kendilerine başarılar dilemek kalıyor.

Ge6mişi başarılarla dolu marksist-leninist bir partinin d6řt6ę6 bu durumun yakından incelenmesi gerekir. SYRIZA'yı kuran kadronun 6nemli b6l6m6n6 de bu partiden ayrılanlar oluşturuyor.

Kom6nistler bazen ger6ekten komik oluyorlar ve 6aresizliklerini kendi se6eneklerine y6nelik anlamsız saldırılarla g6steriyorlar.

Yunanistan yaklaşık 11 milyon n6fuslu bir 6lke, başka bir deyişle n6fusu İstanbul kadar bile değil... Ekonomisi zayıf, bor6ları 6ok fazla ve bu durumda SYRIZA'nın yerine KKE iktidara gelseydi ne yapardı acaba?

Tekellere el koy, bor6ların t6m6n6 iptal et; peki son-

ra?

Komünistler 1990 öncesinde yaşıyorlar, daha bugüne gelemediler. Öyle büyük bir şok yaşadılar ki, bir türlü kurtulamıyorlar.

SSCB olsaydı Yunanistan'a büyük destek olurdu; Küba'ya olduğu gibi...

Küba devrimi (nüfusu yaklaşık Yunanistan kadardır) bir dönem SSCB sayesinde ayakta kalmıştı. Yunanistan komünistleri de SSCB'nin hala var olduğunu sanıyorlar anlaşılabilir...

KKE iktidar olsaydı Avrupa Merkez Bankası, IMF ve Almanya ile pazarlık yapacaktı. Başka ne yapacaktı ki! Elindeki kaynaklar da son derece sınırlı olacaktı, tıpkı SYRIZA'da olduğu gibi...

SYRIZA'ya güvenoyu vermeyeceklerini ilan ederek bu partiyi sağ liberal bir partiye muhtaç eden Yunan komünistleri görüldüğü kadarıyla iyice şaşırılmış durumdadırlar. İlişkiler biraz daha gerilince bir bölümü daha SYRIZA'ya geçebilir ya da daha kolay burjuvaziye geçebilir. 20. yüzyıl tarihinde komünistten burjuvaziye transfer sık rastlanılan bir olaydır.

Tek cümleyle sınırlı bir değerlendirme yapılacak olursa; uzun zamandan beri süren bir geçişin temelini olması gerekir ve bu da marksist teoriyle genel olarak ka-

pitalist teori arasındaki yakınlıktan gelmektedir.

Kitaplara değil yüz yıllık pratiğe bakıyorum ve görülen de budur.

İleride bu konu üzerinde durmaya çalışacağım...

SYRIZA başarısız olabilir, mümkündür, ama bu başarısızlığa “solun kaybetmesi” bağlamında üzülecek değil de sevinecek olanların, önce kendi tarihlerindeki büyük fiyaskoya bakmalarında yarar vardır. Unutmak istiyorlar ama mümkün değildir.

7.2.2015

GENELLEMENİN ARKASINI OKUMAK

Aklın çalışmasında genelleme önemli yer tutar. Tek tek olayları ve olaylar arasındaki tekil ilişkileri incelemek yerine ortaklıklar bulunur ve buradan genelleme yapılarak yasalara ulaşılır. Doğa bilimlerinde fazlasıyla örneği bulunan genellemeyle ulaşılan yasallık anlayışı, 19. yüzyılda sosyal bilimlere de sıçrar. Doğa bilimleri evrenin açıklanmasında başarılı iseler, onların genelleme yöntemleri sosyal bilimler için neden geçerli olmasın?

Doğa bilimlerinin gelişmesi ve farklı dallara ayrılması, sosyal bilimlerden öncedir. İlkinde sağlanan gelişme ve başarılar ikincisini de etkilemiştir.

Doğa bilimleriyle sosyal bilimlerin belirgin olarak ayrılması gerektiği, birisindeki anlayışın diğerine uygulanamayacağı çok sayıda ve bazıları acı sonucu olan örneklerle –tam olmasa bile- anlaşılmıştır. Yine de doğa bilimlerinin etkisinin bugün bile sürdüğü söylenebilir. Bu etki 20. yüzyılın ilk yarısında belirgin olarak daha fazlaydı.

Doğa bilimlerinin etkisi özellikle genellemecilikle sosyal bilimlere yansır. Doğa bilimlerinde belirli koşullar altında gerçekleşen bir olgu, aynı koşullarda dünyanın her yerinde gerçekleşir. Saf su, deniz seviyesindeki atmosfer basıncında dünyanın her yerinde 100 derecede kaynar. Toplumlarda ise “aynı koşul” hiçbir zaman bulunmaz.

Aynı koşul varmış gibi görünen durumlarda da iki toplum ya da iki insan grubu aynı tepkiyi göstermez. Bu nedenle toplum bilimlerinde belirli örneklerden çıkarak genelleme yaparken dikkatli olmak gerekir. Ya da toplum bilimlerindeki genellemeler, doğa bilimlerindeki gibi kesin değildir ve her durumun ayrıca incelenmesi gerektiğini dışlamazlar.

Örnekleme gerekirse, sürekli enflasyonist para politikası bir süre sonra ekonomik krize yol açar, ama buradan çıkarak her toplumda önemli bir hareketlenmenin yaşanacağı söylenemez. Ekonomik kriz, aynı koşullara sahipmiş gibi görünen toplumlarda farklı sonuçlara yol açabilir.

Sosyal bilimler, alanlarına özgü sorunların yanı sıra, doğa bilimlerinin etkileriyle mücadele ederek gelişebilmiştir.

Psikolojik hastalıklara Freud'a kadar "makine bozuldu" anlayışıyla yaklaşıldı. Beden bir makineydi ve diğer hastalıklarda olduğu gibi bir tarafı bozulmuştu; neresi olduğunun anlaşılması gerekiyordu. Büyük çaba harcanmasına karşılık o günün tekniğiyle psikolojik rahatsızlıkla bedendeki herhangi bir bozukluk arasında bağ kurulamadı.

Doğa bilimlerindeki genellemenin sosyal bilimlere yansımaları konusunda başka örnekler de verilebilir. Bun-

lardan bir tanesi Paris Komünü'yle ilgilidir. Komün zamanının iki önemli dünya kentinin (diğeri Londra'dır) birisinde yüz gün sürmüş önemli bir olaydır. Komün'ün analiz edilmesi ve dersler çıkarılması önemlidir. Ne ki, bu derslerin insanlığın gelecek deneyimlerinde de geçerli olacağı savunulduğunda, burada doğa bilimin genellemeci anlayışını görmemek mümkün değildir.

Komün'ün demokrasi anlayışı ilkçağda Atina'dan beri biliniyor. Ne ki, bu anlayış belediyeler ya da küçük insan toplulukları için geçerlidir. Aynı anlayış ülke çapında uygulanmaya çalışıldığında önceden düşünülmeyen zorlukların çıktığı ilk kez 1919 Alman devrimi sırasında görülür.

İyi incelenmiş tek örnekten çıkararak genelleme yapmak doğa bilimlerindeki tipik anlayıştır ve bunu geçmişe yönelik olarak görmek de mümkündür.

Antropolog Morgan insan topluluklarının ilk dönemleriyle ilgili önemli araştırmalar yaptı. Ne ki, O'nun bulgularını insanlığın geçmişini kapsayacak şekilde genellemek, buradan hareketle "Ailenin, Devletin ve Özel Mülkiyetin Kökeni"ne gitmek oldukça sorunludur. Morgan'dan sonraki yıllarda başka bölgelerde farklı antropologlar da ilk toplumlarla ilgili araştırmalar yapmışlar ve aynı sonuçlara ulaşmamışlardır. Toplumların geçmişleri arasında benzerlikler olabilir, ama her toplumun ayrı in-

celenmesi gerekir. Birisinin geçmişine ait olarak bulunan özelliklerden hareketle aynısının diğesinde de görüleceği söylenemez. Böyle bir genelleme doğru sonuç vermez.

Buradan Hannah Arendt ve Naziler konusuna geçilebilir. Burada da doğa bilimlerdeki genellemeciliğin başka bir örneğini görebiliriz.

Arendt ve Eichmann

Arendt mahkemede canavar ruhlu, psikolojisi bozuk bir tiple karşılaşmayı bekliyordu, ama Eichmann normal bir insandı. Duruřmalar ilerledikçe kendisinin Yahudilere karşı özel bir dūřmanlıđı bulunmadığını da görecekti. Nazi hiyerarşisinde önemli bir isim olan Eichmann'ın bu özelliği Arendt'i şaşırttı ve durumu açıkça yazdığında da oldukça tepki topladı (Hannah Adendt adlı filmde bu tepkinin değişik görünümleri yansıtılır.)

Sonraki yıllarda ABD ordusuna esir dūřen Alman askerlerinin sorguları kitap olarak yayımlanacaktı. Bu askerlerde Yahudi karşıtlığı vardı ama beklenildiğinin tersine aşını anti semitist değildiler. Yahudi karşıtlığı çok sayıda Hıristiyanda zaten vardı ve pogromlar da Naziler iktidara gelmeden önce sadece Almanya'da değil Avrupa'nın diğer ölkelerinde de görölmüştü.

Eichmann örneği kolay genellemenin tehlikesini

yeniden gösterir. Bu kişi tek örnek de değildi. Toplama kamplarının en büyüğü olan Auschwitz-Birkenau'nun komutanı Franz Hssler yargılanıp idama mahkm edildiği mahkeme boyunca neden dolayı suçlandığını anlamadığını söylemişti. Kendisine verilen emirleri yerine getirmişti ve bunun da suç olmaması gerekirdi.

Adorno ve Horkheimer sonraki yıllarda “**Otoriter Karakter**” zmlenmeleriyle konuya açıklık getirmeye çalıştılar. Avrupa'nın aydınlanmış halklarından birisi olan Alman halkı sonuna kadar Nazilerin peşinden nasıl gitmişti? Böyle yaptıkları için kendilerini suçlu da hissetmiyorlardı ya da suçluluğu ancak yenilgi psikolojisi içinde kabul ediyorlardı.

Burada faşizmin sadece tekellerin tamamının –ya da bir bölümünün- gerici, askeri diktatörlüğü olmadığı, sadece emekçiler üzerinde zulüm anlamına gelmediği; faşizmin önemli bir kültürel bileşeninin bulunduğu görülüyor. 1945 sonrasında Almanya'da –ek olarak İngiltere'de de- Nazilerin nasıl bu kadar başarılı olabildiklerinin mekanizması zmlenmeye çalışıldı.

Otoriter karaktere göre; disiplinli aile yapısı ve baba'nın mutlak otoritesi temelinde yetişen Alman insanı, Hitler'i baba olarak kabullenmiştir. Freud'un bu görüşü savaş sonrasındaki yıllarda Alexander Mitscherlich'in “babasız toplum” teziyle yeniden gündeme gelecekti. Alman top-

lumunu babasını kaybetmişti ama savaşı da kaybettiği için açık olarak üzüleliyordu. Almanya işgal altındaydı.

Nazi propaganda filmleri yeniden analiz edildi ve Hitler'in insanları ve özellikle de kadınları nasıl bu kadar etkileyebildiği üzerinde duruldu. Kayıtsız şartsız inanç ve bağıllık noktasına gelen insan, ne yaparsa yapsın kendisini suçlu olarak görmez. Eichmann da Nazi hiyerarşisinin diğere önemli kişileri de böyledir.

Halktan insanları yargılamak hem çok zor hem de mümkün değildi. Zordu, çünkü onlar emirleri yerine getirdiklerini söyleyeceklerdi. Karşı çıkmamışlardı, bunu düşünmemişlerdi de. Bu yargılama aynı zamanda mümkün de değildi çünkü Alman halkı büyük çoğunlukla Nazileri sonuna kadar desteklemişti. Dışarıdan halk getirilemeyeceğine göre, hem müttefiklerin işgal bölgesi Batı'da hem de Kızıl Ordu'nun işgal bölgesi Doğu'da düne kadar Nazileri desteklemiş bir halkla daha ileriye gidilmeye çalışılacaktı.

Almanya'da yaklaşık on yıl kadar önce kabaca bin sayfalık bir kitap yayımlandı. Kitapta NSDAP (Almanya Ulusal Sosyalist İşçi Partisi) üyelerinin savaşın kaybedilmesi ve kayıtsız şartsız teslim olunmasının ardından ne yaptıkları tek tek belirtiliyordu.

Batıda olanların küçük bir bölümü yargılanıp ceza almış, kalanları ise kendilerini parlamenter sistemin ku-

rallarına uydurmuştu. Öğretmenler, hakimler, polisler ve askerler arasında çok sayıda eski NSDAP üyesi vardı. Bu insanlar yeni kurallara uyuyorlardı ama kafa yapılarının özeleştirisi yapınca önemli oranda değiştiği söylenebilir miydi?

Batı Almanya olarak da bilinen Federal Almanya'da ülkenin Nazi geçmişiyile büyük hesaplaşma 1968 hareketiyle başlar. Babalarının ve saygıdeğer dedelerinin Nazi olduğunu öğrenen gençlerle aileleri arasında büyük sorunlar çıkacaktı.

Doğuda ya da Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde (DAC) sosyalizm kuruldu. Üretim araçları kamulaştırıldı, eğitim sosyalistleştirildi ve toplumsal kurumlar da buna göre düzenlendi. Batı ve Doğu'dakinin aynı halk olduğunu unutmamak gerekir. Dışarıdan halk getirilemeyeceğine göre parlamenter sistem gibi sosyalizm de bu halkla başlamak zorundaydı. Yukarıda adı geçen kitapta verilen örnekler arasında DAC'de görev yapan çok sayıda eski Nazi öğretmen ve hakimin adı da bulunuyordu. Bu insanlar kuşkusuz özeleştirisi yapmışlar ve Nazi dönemini mahkum etmişlerdi ama mesele bununla önemli oranda çözülmüş oluyor muydu? O güne kadarki tarihin gördüğü en büyük propaganda makinesi olan nazizmin önemli kültürel yanı da bulunuyordu ve bundan kurtulmak ancak bilinçli ve uzun eğitimle mümkün olabilirdi.

Haziran 1953’de Doğu Berlin’de yapılan zamları protesto eden bir bölüm işçi ayaklandı. Ayaklanma Kızıl Ordu’nun müdahalesiyle şiddetle bastırıldı. Ayaklanmanın ardından iktidardaki SED (Almanya Sosyalist Birlik Partisi) Politik Bürosu bir açıklama yayımlayarak halkın güven kazanmak için daha çok çalışması gerektiğini belirtir. 1945 sonrasında DAC’de yaşayan Bertold Brecht de, içinde *“bu halk hoşunuza gitmiyorsa başka halk bulun”* dediği bir şiirle cevap verecekti.

Başka halk bulmak mümkün değildi. DAC tarihiyle ilgili bazı araştırmalarda SED yöneticilerinin halka güvenmedikleri saptaması yapılır. Doğru olması gerekir. Bu halk kısa süre öncesine kadar Nazileri destekleyen halktı, şimdi sosyalist olmuştu ama o kültürel miras pek değişmemişti, kısa zamanda değişmesi mümkün de değildi. Ek olarak zamanın hakim sol anlayışı çerçevesinde kültürel değişimin üretim ilişkilerindeki değişime doğrudan bağlı olduğu sanılıyordu. Böyle olmadığı görülebiliyordu ama karşısında ne yapılabileceği de bilinmiyordu.

Burada, Berlin Duvarı’nın 1989’da yıkılmasından kısa süre sonra eski DAC bölgesinde Naziler nasıl bu kadar hızlı örgütlendiler sorusuna, bu oluşumun mekanizmasını çözümleyerek cevap aramak söz konusudur. Arendt de benzerini yapmıştı. Bu insanlar nasıl bu duruma geldiler, bunun mekanizması nedir? Burada genellemelerle değil, tarihsel temel ve olguların birbirleriyle bağlantıları zemi-

ninde sonuca gitmeye çalışmak gerekir. Genelleme kolayca açıklar, ama süreci anlayamayanın sonuçta ortaya çıkanı anlaması da mümkün olmaz.

DAC ve Irkçılık

Genelleme çerçevesinde düşünüldüğünde reel sosyalist bir ülkede ırkçılığın mümkün olmaması gerekir. Ülkenin eksikleri olabilir, bunlar başka bir şeydir, ama ırkçılık hem yasaktır hem de sosyalist ideolojinin yapısına aykırıdır. Hele de bu ırkçılığın başka halklardan işçilere karşı yönelmesi tümüyle düşünülemeyecek, mümkün olmayan bir şeydir. Teoriye göre hangi halktan olurlarsa olsunlar işçiler kardeş değil midir?

Genellemeden hareketle düşünüldüğünde böyleymiş gibi görünmekle birlikte, gerçekte olan bunun tersidir.

Almanya'nın birisi kapitalist diğeri sosyalist iki bölümünde de savaş sonrasındaki hızlı ekonomik gelişme döneminde yabancı işçiye ihtiyaç vardı. Almanya savaşta büyük kayıp vermişti ve özellikle erkek nüfus azalmıştı. Açığın özellikle kalifiye olmayan emekle kapatılması gerekiyordu. Zamanın sanayi üretimi de fordist yöntemle, akarbantla üretime dayanıyordu. Bunun için de kalifiye olmayan emek yeterliydi.

F. Almanya Cumhuriyeti (FAC) Yunanistan, İtalya ve Türkiye'den işçi getirdi. Bu işçiler akarbantta ne yapacaklarını kısa sürede öğrendiler ve üretim sürecine girdiler.

DAC ise Vietnam ve Angola'dan işçi getirdi. DAC, F. Almanya'ya göre daha küçük olduğu için (nüfusu yaklaşık 16 milyonu) getirilen yabancı işçi sayısı da azdı; 150.000 kadar.

Bir ülkede yabancıların varlığı, Yabancılar Yasası'nı gerekli kılar. Bu yasa hem FAC'de hem de DAC'de vardı ve beklenildiğinin tersine ikincisindeki yasa birincisinden daha kötüydü.

FAC'de ilk yıllarda işçi yurtlarında toplu olarak kalan işçiler daha sonra ailelerini yanlarına getirmek hakkına sahip oldular. DAC'dekiler ise bu hakka sahip olamayacaklardı. İş anlaşmaları süreliydi, ailelerini yanlarına getiremedikleri gibi, işleri biter bitmez de gitmek zorundaydılar. Sürekli olarak işçi yurdu benzeri binalarda yaşarlardı, toplumla karışmaları söz konusu değildi.

DAC'nin 1990'da bir devlet olarak sona ermesinden önceki yıllarda yapılan araştırmalara göre, özellikle gençler arasında açık bir yabancı düşmanlığı vardı. Bu gençlerin çevresinde yabancı çok azdı, ama düşmandılar.

Bunda şaşılacak yan bulunmuyor çünkü FAC'de de yabancı olarak da anılan göçmenlerin fazla olduğu bü-

yük kentlerde onlara karşı düşmanlık, küçük yerlerde görüldüğünden daha azdır. Karışık yaşamının düşmanlığı azalttığı, ayrı yaşamının ise artırdığı değişik örneklerde görülmüştür. Karışık yaşamak karşılıklı değişmeyi sağlamaktadır.

DAC'nin FAC'ye katılmasıyla varlığının sona ermesinin ardından 1992'de Rostock-Lichtenhagen'da insanları şaşırtan bir olay oldu. Eski DAC'nin büyük kentlerinden olan Rostock'ta bir grup nazi mültecilerin kaldığı bir binaya saldırdı, yangın çıkardı, yaralananlar oldu. Buraya kadar şaşılacak bir şey yoktu, saldırganlar batıdaki eyaletlerden buraya gelmiş olabilirdi. Şaşırtıcı olan, bina civarında yaşayan halkın saldırganları sloganlarla desteklemesiydi. Bu halk da dışarıdan buraya gelmemişti.

DAC'nin sona ermesinin ardından ülkenin batısındaki Naziler bu bölgeye akın ettiler ve örgütlenmek için verimli bir zemin buldular. Duvar'ın yıkılmasından 25 yıl sonra Almanya'nın doğu eyaletlerinde Nazilerin "yabancıardan arındırılmış kurtarılmış bölgeleri" bulunuyor. Seçimlerde bazı yerlerde önemli oranda oy da alıyorlar. Eskiden olduğu gibi şimdi de bu bölgede yabancılar göçmen ya da mülteci olarak az bulunmaktadır.

DAC'nin sona ermesinden sonraki yıllarda yapılan araştırmalar da pratikte görüleni onayladı: bölge halkında açık bir yabancı düşmanlığı vardı ve bu düşmanlığın ko-

layca anti-semitizme dönüşmesi de söz konusuydu.

Konuya genelleme çerçevesinde yaklaşılabilecek olursa, açıklama bulmak mümkün değildir. Eksikleri ne olursa olsun eski sosyalist bir ülkenin halkında belirgin ırkçı görüşlerin bulunması şaşılacak bir durumdur. Benzer örnekler başka eski sosyalist ülkelerde de görülmektedir. Polonya, Macaristan ve Rusya gibi... Bu örneklerin her birinin ayrıca incelenmesi gerekir, bir ülkedeki örnekten hareket ederek diğerlerini açıklamak mümkün değildir.

DAC'de Nazi döneminden gelen "üstün Alman" anlayışı sosyalist teoriyle eklenerek varlığını sürdürmüştür. Bunun zemini de vardı. DAC yeni bir devlettir. DAC, sadece sosyalizm döneminde yaşayan, daha önce ve sonra bulunmayan bir devlettir. İkinci bir Alman devletidir ve diğer Almanya'dan ya da kapitalist Almanya'dan üstün olduğunu en başta kendi halkına anlatmaya çalışmıştır. Alman faşizminin toplumu derinden etkilemiş kültürel mirasıyla hesaplaşmadığını, DAC'nin 1968'i yaşamadığını da dikkate alırsak, "üstün Alman" anlayışının varlığını bu kez sosyalist dünya görüşüyle eklenerek sürdürdüğü görülebilir.

Yabancıya yabancı kalmak ve kesinlikle birlikte yaşamamak anlayışı da uygun zeminin oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Şunu belirtmek gerekir: DAC yöneticileri toplumda

ırkçılığın ortaya çıkmasını istemediler. Bu yönde herhangi bir çabaları da olmadı, tersine bu anlayışı sık sık mahkum ettiler. DAC döneminde duvarlara ırkçı sloganlar yazan gençlerin yakalanıp cezalandırıldıklarını yıllar sonra öğrenmek mümkün olabildi. Bunlar görece büyük kitlenin görünürdeki küçük bir parçasıydı ama “Batı’nın yıkıcı çabaları” çerçevesinde açıklama yapmak tercih edildi. Genellemecilikten hareket eden bir açıklama kolaydı, ama doğru değildi. Batı’nın çabaları mutlaka vardı ama asıl sorun içerdeydi, tarihteydi; üretim araçlarını kolektif mülkiyete geçirip burjuvaziyi tasfiye edince faşizmin kültürünün de ortadan kalkacağını sanmaktaydı. Bu kültürün yayılmacılık gibi bazı unsurları ortadan kalkmıştı ama “üstün Alman” gibi bazı bölümleri de sosyalist düşünceyle eklemlenerek varlığını sürdürüyordu.

Açıklama aranırsa, bulunur. Nitekim DAC hakkında ırkçılık düzeyine ulaşan yabancı düşmanlığının görülmesinden sonra değişik komplo teorileriyle konu açıklanmaya çalışıldı, ama inandırıcı olmadı. Araştırmalar, olaylar, Nazilerin etkinliği ortadaydı ve bunların hepsi komplo olamazdı.

Arendt de Yahudi kökenliydi ve Nazi hiyerarşisinde önemli bir isim olan Eichmann’ın hiç de sanıldığı gibi “canavar ruhlu bir Yahudi karşıtı” olmadığını belirtmesinin, özellikle Yahudi topluluğu ve zamanın entelektüel çevresinin bir bölümü üzerinde nasıl etki yarattığı ve tepki-

lere neden olduğu anlaşılabilir. Genelleme çerçevesinde düşünöldüğünde ya da tündengelim ayırım gözetmeksiz uygulandığında bu sonuca ulaşılması normaldir, ama doğru değildir.

Anti semitizm Nazilerin düşünsel yapısında önemli yer tutar ve buradan hareketle görölmemiş yaygınlık ve yoğunlukta bir soykırım gerçekleştirdiler. Soykırım sadece Almanya'da değil, kıta çapındaydı. İşgal ettikleri her ölkede aynısını yaptılar. Ne ki, buradan Nazi hiyerarşisindeki önemli bütün isimlerin da aynı özelliğe sahip oldukları sonucu çıkmaz. Kişilerin yaşadıkları sosyalizasyonun, otoriter aile yapısının, babanın insan hayatındaki rolünün, Hitler'in bir halkın babası olmasının, bunun Nazi propagandasında nasıl işlendiğinin ve insanların bilinçaltına yer etmesinin ayrıca incelenmesi gerekir.

Bu incelemeden hareketle Nazilerin toplumsal gücünün temelleri hakkında önemli sonuçlara varılabilir. Burada da genelleme bulunmakla birlikte, bu genelleme aşğıdan yukarıya ya da tümevarımla şekillenmiştir.

Aynı anlayış DAC halkındaki yabancı düşmanlığı ve ırkçılık için de geçerlidir. Eksikleri ne olursa olsun sosyalist bir öлке halkında bunun olmaması gerekir. Ne ki, yaşanan tarih, faşizmin bıraktığı mirasın eksik değerlendirilmesi ve "üstün Alman" anlayışını besleyen dönemsel özellikler dikkate alındığında, bunun pekala mümkün ol-

duğu görülecek ve teorik analiz pratikte açık olarak ortada olanları reddetmekle uğraşmayıp, onların temellerini açıklamaya yönelebilecektir.

Doğa ve toplum bilimleri ayrıdır. Birisinde kullanılan yöntem ve yasallıklar diğereine uygulanamaz. Doğa bilimlerinden toplum bilimlerine geçen en zararlı anlayış da genellemeciliktir. Sosyal bilimlerdeki genel sonuçlar hiçbir zaman doğa bilimlerindeki kesinliğe sahip olmadıkları gibi, genellenmenin çerçevesi de farklıdır.

Sosyal bilimler yıllarca doğa bilimlerinin etkisinden kurtulmak için mücadele ettiler, bu konuda epeyce ilerleme de gösterdiler ama bu mücadele halen bitmemiştir.

19.01.2016

GERÇEKTEN BUNU DÜŞÜNMEDİK Mİ?

Kuzey Kürdistan'da şiddet bu kez başka türlü patladı. Önce arazi anlaşmazlığından karşılıklı çatışma ve ölenler, ardından kan davasından ölenler ve bugün de Diyarbakır'da iki kadın öldürüldü. Gerçek sayının bundan fazla olduğunu sanıyorum. Büyük kentlerde cinayet ve yaralamalar basına yansımabiliyor.

Geçenlerde okuduğum bir yazıda “Bunu hiç düşünmemiştik” deniliyordu. Bazı insanlar ateşkes sağlanınca ve belirli bir süreklilik de kazanınca şiddetin günlük yaşamdan çıktığını sanmışlar, ama yanıldıklarını anlamışlar.

Bu insanlar nerede yaşıyorlar, insan içinde yaşadığı toplumdan bu kadar mı habersiz olur, diye kendime sormak zorunda kalıyorum.

Toprak anlaşmazlığından, kan davasından kaynaklanan şiddet olayları, kadın ölümleri yeni şeyler değil. Bunlar eskiden de vardı, ateşkesten önce de vardı, sadece daha büyük şiddetin gölgesinde kalıyorlardı. Basına, televizyonlara hemen hiç yansımıyorlardı ama biz duymuyorduk diye ortadan kalkmıyorlardı.

Tehdit, yaralama, dövme gibi şiddetin daha hafif biçimlerini saymıyorum. Bunların kapsamı ülkenin her ya-

nında çok daha geniştir.

İnsanlar dikkatlerini sadece görünen üzerinde toplayınca geride kalanın ortadan kalktığını sanıyorlar. Gerilla ile ordu arasında silahlı çatışmalar durunca ortaya çıkan değil de daha fazla görünür olan şiddet olaylarına bakıp, “bunlar da nereden çıktı?” diye soruyorlar.

Onlar her zaman vardı, sadece daha zor görünüyordular.

Gerilla ile ordu arasındaki çatışmaların en şiddetli dönemlerinde bile bazen basına intihar eden ya da öldürülen kadınların haberleri yansır, ama pek dikkat çekmezdi. Şimdi ise çatışma yaşanmadığı için ön planda görünüyorlar.

Bu ülke bütün bölgeleriyle bir şiddet toplumdur. Bu dün de böyleydi, bugün de böyledir.

Şiddetin büyük bölümü doğrudan politik olmayan alandadır. Devlet güçleriyle vatandaş arasındaki ilişkinin dışındadır. Silahlı cinayetler, kadın ve çocuklara yönelik şiddet, yaralamalar öteki şiddet çeşitleri gibi...

Fotoğrafın sadece işinize gelen yanını görürseniz, gerçek durumu hiçbir zaman anlayamazsınız. Güney Kürdistan, Kürtlerin bağımsız devlete en yakın oluşumu, artan oranda özerk bir bölge...

Aynı bölgede yolsuzluk sınır tanımıyor. Aynı bölge-

deki kadın cinayetleri ve intiharları Türkiye'deki oranın üzerinde. Aynı bölgede kadının toplumsal yaşama katılması ciddi olarak engelleniyor. Aynı bölgede kadın sünneti yaygın durumda...

Özgürlük sadece kendini yönetmek, dilini konuşabilmek ve yazabilmek değil. Bu özgürlüklerin varlığı, şiddet toplumunun varlığını ortadan kaldırmıyor. Bazen büyük silahlı çatışmalar ön plana çıkıyor ve aşiretler, aileler ya da bireyler arasındaki şiddet o kadar görünmeyebiliyor; ama var olan kaybolmuyor.

Bu durum bir süredir kendini yeniden göstermeye başlayınca şaşırarak neden?

21 Ağustos 2013

GEZİ RUHU; GELDİYSEN ÜÇ KERE VUR!..

1980’li yıllarda hangi yazarın kitabı olduğunu hatırlamıyorum ama şu cümlesi aklımda kalmış: müzik bitti, dans sürüyor!

Sanki Gezi’yi anlatıyor. Gezi bitti. Dahası bu isimde politik bir aktör o zaman da yoktu, şimdi hiç yok, ama sanki varmış gibi anılıyor. Bir gün yine gelecek diye ümit ediliyor.

Gezi değişik bileşenlerin kendiliğinden büyük bir hareketiydi. Bileşenlerin ortak yanı; AKP’nin artan oranında herkesin hayatına karışması, herkesi belirli bir çizgiye sokmaya çalışmasıydı. Buna karşı kendiliğinden bir isyandı.

O çok çeşitli bileşenlerin bir daha bir araya gelmesinin mümkün olmaması bir yana, Gezi’nin sonuçta düzen sınırları içinde gerçekleşen, kültürel özelliği ağır basan kısa süreli bir hareket olduğu da unutuluyor.

Gezi günlerinde mevcut yasalara karşı tavır alan AKP idi, Gezi değil...

Kurbağa gibi gökyüzünü kuyunun ağzı kadar sanmasak ve dünyayla biraz ilgilensek, değişik ülkelerde böyle hareketlerin az olmadığını görürüz. Parlayıp sönen, tek talebi öne çıkaran hareketler...

Gezi'nin ön plandaki talebi ya da bütün taleplerin ortak paydası, "Bize karışamazsın" olarak belirlenebilir. Gezi'nin çıkış noktası birkaç ağacın kesilip kesilmemesi değildi; ağaçların yok edilmesini de içeren insanların hayatına açık müdahaleye karşı çıkıştı.

Gezi, başka ülkelerde de örnekleri bulunan tek madelik kısa süreli sosyal hareket kategorisine girer. Bunlar önemli hareketlerdir ama bunları bütünlüğünü koruyarak başka bir harekete dönüştürmek mümkün değildir.

Kimisi Gezi'de işçi sınıfını aradı. İşçiler de vardı ama işçi hareketi değildi Gezi...

Kimisi "köylünün akli gözünde olur" misali gördüğüne inanmakla yetindi, soyut düşünemedi. "Mustafa Kemal'in askerleri" sloganını duyunca ve bayrakları görünce kemalist bir hareket gerçekleştiğini sandı. Bu da vardı ama Gezi bu değildi...

Her bileşen için böyle örnek verilebilir.

Gezi bunların hiç birisi değildi.

HDP ve Kürtler Gezi'yi baştan beri tereddütsüz destekleselerdi şüphesiz daha iyi olurdu ama sonuçta fazla bir şey değişmezdi.

HDP Gezi'yi daha aktif desteklemiş olsaydı, şimdi de Geziciler Kürtlere yönelik baskıya daha aktif karşı çıkardı, anlayışı son derece yersizdi ve bir bölüm insanın fantezi-

lerini gerçeklerin yerine koymasının örneğiydi.

Gezi'deki Kemalistler ya da Kürtlerde "bizi kesecek Őafilere"ni gören bir bölüm Alevi mi HDP'ye destek olacaktı?

Gezi birbirine uzak gruplar arasında biraz yakınlaŐma sağladı, fazlasını değil...

Bazı Kürt yerleşim birimlerine yönelik yoğun saldırı başladığı zaman "Geziciler nerede" diye soranlar oldu ve bu sorularıyla Gezi'den bir Şey anlamadıklarını da göstermiŐ oldular.

Gezi adında kolektif politik bir aktör o zaman da yoktu...

Gezi ağrılmaz, Gezi bileşenlerinden Şu veya bu çağrılır.

Şimdi ise Gezi'nin ruhu çağrılıyor ve tabii gelmiyor.

ağıranlar olmayan bir Şeyi ağırdıklarını halen anlayabilmiŐ değiller.

Durum o kadar kötü ki, Gezi ruhuna inanmak bir bölüm insana g veriyor.

Bu ruha inanarak kendilerini iyi hissediyorlarsa, denilecek Şey bulunmuyor.

Gezi yok artık; sizin var olduğuna inanmanızla da var olmayacak...

Tek gündemli kendiliğinden hareketler bundan sonra da olabilir...

Bunlar önemli hareketler de olabilirler, toplumda iz bırakabilirler ama gelip geçeceklerdir.

Onları bir bütün olarak dönüştüremezsiniz. Bunu yapabileceğini sananlar, 20. yüzyılın son çeyreği ve 21. yüzyılın ilk yıllarını 1905 yılının Çarlık Rusyası sananlardır.

Devrimci öncü çıkar, kitle hareketini dönüştürür!

İyi de bu tür hareketler bildiğiniz kitle hareketlerine benzemiyorlar.

Bunlar çok bileşenli, tek maddelik talepte bir araya gelen kozmopolit hareketlerdir.

O tek talep gerçekleşir ya da gerçekleşmeyeceği anlaşılır ve iki durumda da hareket sona erer. Belirli parçaları dönüştürülebilir, fazlası değil...

Gezi'den işçi sınıfı hareketi, demokrasi hareketi ya da başka bir şey çıkarmak isteyenlerin tamamı başarısız oldu. Bu isteği olanların yetersizlikleri bir yana, Gezi türü sosyal hareketler böyle dönüşümler için uygun değildir.

Bir kere daha görülüyor ki, Marx-Engels-Lenin okumakla yetinenler, gerçekte pek bir şey bilmiyorlar. Bu dünyaya yabancısıdır, analiz yapabilecek özellikleri bile

kalmamıştır.

Ne yeni sosyal hareketleri bilirler, ne bunlarla ilgili sosyolojik teorileri ne de değişik ülkelerde gerçekleşen bu tür hareketlerin 1968'den beri alçalıp yükselerek gelen tarihini...

68'den başlayabilirsiniz. Yeni sosyal hareketlerin ilk örneğidir ve bu hareketin nasıl parçalandığını, parçalarının nerelere gittiğini değişik ülkeler örneğinde incelemek iyi bir çıkış noktası olabilir.

Bunu zahmetli bulanlar ruh çağırmaya devam edebilirler!

30.5.2016

GEZİ'NİN BİRİNCİ YILI

Zaman olarak böyle bir belirleme yapılabilir, ama sadece zaman olarak... Gezi sürekli bir olaydır, bu nedenle de yıldönümü ancak zaman olarak vardır. Gezi protesto etmek, itiraz etmektir, sesini yükseltmektir, iktidara sürekli sorun yaratmaktır. Başka bir deyişle her gün vardır ve dünyanın her yerinde vardır. Nerede, ne zaman ve nasıl ortaya çıkacağı bilinmez... Bu nedenle herkese posta atmayı alışkanlık haline getirmiş bir başbakan ve çevresi bir yıldan beri Gezi sendromundan kurtulamamıştır ve kurtulamayacaktır...

Son örnek ABD'de oğlunun diploma törenine katılan Cumhurbaşkanı, "böyle bir devletin yöneticisi olmaktan utanmıyor musunuz?" sorusudur. Sadece Türkiye ve Kürdistan'da değil, dünyanın neresine giderseniz gidin, Gezi'den kurtulamayacaksınız. Hakaret edeceksiniz, küfür edeceksiniz, posta atacaksınız; önemli değil, o korku içinizde hep var olacak...

Gezi'yi 15-16 Haziran 1970'den ayıran önemli bir özellik, Gezi'deki yaygınlık ve sürekliliktir.

Gezi'nin birkaç kalıcı etkisi oldu:

Birincisi: 12 Eylül 1980'den sonraki uzun aranın ardından Türk halkı tarihe döndü. İtiraz etmesini, sesini çı-

karmasını öğrendi.

Bu saptamaya karşı çıkılabilir ve Gezicilerin toplumun azınlığı olduğu söylenebilir. Ben de aksini söylemiyorum. Biz halen azınlığız ama eskisinden farklı olarak marjinal bir azınlık değil, sesini duyurabilen bir azınlıktır. Eskiden marjinal azınlığın ne yaptığı, neye taraftar ya da karşı olduğu kendisinden başka kimseyi ilgilendirmezdi. Gezi'den beri durum böyle değil; herkes duyuyor, duymak istemeyen bile duymak zorunda kalıyor.

Gezi'den önce ancak başkalarını ikna ederek büyüye bilirdin. Gezi'den sonra süreç tersine döndü... Büyüdüğün oranda başkalarını da ikna edebiliyorsun. Hareketin kendisi, başarının kendisi inandırıcı olmaya başladı. Sürekli konuşan ama yapamayan, küçük bile olsa yapamayan ve dolayısıyla da ciddiye alınmayan minik toplulukların yerini; sayıca az ama yapabilen topluluklar aldı.

Gezi sadece Taksim'de değil, ülkenin değişik yerlerinde kendini çoğalttığı oranda büyüyor. Burada önemli olan noktalardan bir tanesi, karşı tarafın ne dediğine aldırmamak, cevap verdiğinde ise alay ederek cevap vermektir.

Mesela, "Gezi paralel yapının işi"ymiş!

Bu tür saptamalar kendini ve çevresini ikna amaçlıdır. Bunu sana değil kendisine söylüyor; bunu unutma-

mak gerekir.

İkincisi: Gezi dünya çapındadır. Böyle bir gelişme Cumhuriyet tarihinde ilk defa oluyor. Dünya çapında olmaktan kasıt, ülkelerinden göç etmiş ya da etmek zorunda kalmış, diasporada yaşayan Türklerin ve Kürtlerin protestolar düzenlemeleri değildir. Bu durum yıllardan beri bulunuyor. Değişik olan, başka halkların yaptıkları eylemlerdir. Değişik ülkelerdeki çok sayıda basın ve yayın organının Gezi'ye yer vermesi ve hatta ilk yıldönümünü ve ülkede olanları duyurmasıdır.

Geziciler...

Ülkedeki taraftar sayısını yeterli bulmayabilirsiniz... Haklısınız, eskisine göre hayli çoğaldık ama yine de azız... Ama sayınıza değişik ülkelerde hiç tanımadığınız insanları da katmalısınız.

Gezi olmasaydı ne ülkede ve hele de dünyada Soma katliamı ile bu düzeyde dayanışma olmazdı. Küba, Bolivya ve Venezuela'da madencilerin iş bırakma eyleminin yanı sıra, maden sendikaları uzun açıklamalar yayınlayıp TC hükümetini ve işvereni kazanç amacıyla işçi katili olmakla suçlamazdı.

Üçüncüsü: Bu ülkede sürekli olarak kadın ölümlerinden söz edilir...

Doğrudur ama eksiktir. Bu ülkede kadın cinayetleri

kadar sistematik ve yaygın olan işçi cinayetleri de var ve denilebilir ki, kadınların hemcinslerinin öldürülmesine karşı çıkması, işçilerin sınıfdaşlarının öldürülmesine karşı çıkmasından fazladır.

Dün İstanbul'da bir inşaatta üç işçi öldü... Normal günlük haberlerden bir tanesi... Trafik kazası oldu gibi bir şey... Gezi beyaz yakalılara ve Kürt halkına ulaştı; işçi sınıfına henüz pek az ulaşabildi.

Gezi olmasaydı Soma için bu kadar protesto da yapılmazdı.

Dördüncüsü: Gezi, Kürt ve Türk halkları arasındaki bağı da güçlendirdi. Birbirinin mücadelesine destek olmak anlayışı yine de yeterli olmamakla birlikte geçmişe göre büyük artış gösterdi. Gezi'nin Dersim ve Diyarbakır'da kendini çoğaltması kimin aklına gelirdi? Ya da Gezi'nin Roboski'nin hesabını soranlar arasına katılması...

Beşincisi: Gezi'den yanlış beklentiler de az değil...

Efendim neymiş; Gezi'de işçi sınıfı önderliği yokmuş...

Bugünkü gelişme aşamasında işçi sınıfı sendikal sorunlarına sahip çıksın, yeterlidir. Eskiden işçiler kendiliklerinden ancak sendikal bilince ulaşabilir, denirdi. Bu saptamayı değiştirmek gerekir: işçilerin –özellikle de ülkemizde- kendiliklerinden sendikal bilince ulaşması bile

mümkün değildir. Bunun için bu sınıfa bilinç götürülmesi gerekir.

1960'lı yılların ikinci yarısında sarı sendika Türk-İş'ten DİSK'e geçmek isteyen işçiler fabrika fabrika direnmek zorunda kalırdı. Patron lokavt ilan eder, fabrika işgal edilir, polisle çatışılırdı. DİSK o zamanlar devrimci bir sendikaydı ve büyük oranda kendiliğinden işçi eylemi, büyük üretim birimlerinde DİSK'e yöneliyordu.

Zamanın Demirel hükûmeti DİSK'i tasfiye etmek için sendikalar yasasını değiştirmeye kalkınca 15-16 Haziran gerçekleşmişti. Sendikalaşma oranının yüzde on bile olmadığı ve gittikçe daha da azaldığı bugünde ise bunlar tarihte kaldı.

Geçmişin methiyesi marşlarla sürebiliyor ancak... Bugüne yansıyan pratiği bulunmuyor.

Altıncısı: Gezi, toplumun her tarafını etkileyen sürekli ve ülke ile sınırlı olmayan yaygın bir olaydır. Buradan çıkan sonuç, Gezi'nin kendisinin değil, değişik alanlardaki etkisinin örgütlenebileceğidir.

Politik örgütlerin önderliğinde gerçekleşmediği için kendiliğindenci yönü ağır basan bir harekete politik olarak örgütlü bir özellik kazandırmaya çalışmak sonuçsuz bir çaba olarak kaldı ve kalacaktır. Gezi'nin etkileri örgütlenebilir, Gezi'nin kendini çoğaltma biçimleri örgütlene-

bilir... Soma eyleminde olduğu gibi...

Yedincisi: Gezi'den büyük demokratikleşme hamlesi beklememek gerekir. Tartışıp karar almak, forumlar vb. kısa ömürlü girişimlerdir. Gezi'nin toplumun demokratikleşmesine katkısı olmuştur, en azından itiraz kültürünün önünü açmıştır, ama bunu abartmamak gerekir.

İnsanlar pratiğin teorisini okumadıklarında bu tür sapmalar normaldir. Solcumuz inatçıdır, özellikle öğrenmemek konusunda hayli inatçıdır. Dirençlidir, buna kuşku yok ve en büyük direncini de öğrenmeye karşı gösterir.

Soru: tarih boyunca değişik ülkelerde ortaya çıkan kitle eylemlerinin tümünde şura, meclis ya da Sovyet tipi örgütlenmeler görülmüştür. Bunların tümü kısa ömürlü olmuştur ve nedenleri üzerinde düşünülmesi gerekir.

Bir neden, iktidarın baskısıdır. Bu neden etkilidir ama tek neden olamaz, çünkü şura, meclis ya da Sovyet tipi örgütlenmenin bileşenleri de uzun süre bir arada bulunamamaktadır. Örgütlenme tıkanmakta, kendini tekrarlar duruma dönüşmekte ve dağılmaktadır.

İlgili dergide henüz yayınlanmadığı için tamamını aktaramayacağım “politik psikoloji” başlıklı bir yazımdan konuyla ilgili kısa bir bölüm aktaracağım:

“Paul Federn, 1919’da yukarıda anılan yazısında otoriter aile ile tarih boyunca Sovyet ya da şura tipi ör-

gütlenmenin başarısızlığı arasında bağlantı kurar. Bütün önemli halk hareketlerinde başlangıçta şura tipi örgütlenme ortaya çıkmakla birlikte uzun yaşayamamıştır. Bunun önemli bir nedeni, halk hareketinin bastırılması ve şuraların dağıtılması ise; bir başka önemli nedeni de, buna yeterince sahip çıkılmamasıdır. Kurucu olanlar bir süre sonra bu örgütlenme tipinden uzaklaşmaya başlarlar.

Otoriter ailede büyüyen insanların bilinçaltına otoriterlik özlemi yerleşmiş durumdadır ve şura tipi örgütlenme de bu özleme terstir. Bu tür örgütlenme uyan değil kendi görüşünü savunabilen, bir başkasının emirlerine itaat edeni değil itiraz edebilen insanı gerekli kılar. Şura tipi örgütlenme –ki halkın kendi kendisini yönetmesini esas alır- gelişmiş bir kişiliği gerektirir ve bu nedenle de tarih boyunca başarılı olamamıştır.

Federn toplumsal demokratikleşme ile ailede demokratikleşmenin yakın ilgisi üzerinde durur. Ailede demokratikleşmeye dayanmayan bir toplumsal demokratikleşme güdüktür ve sürekli olarak ciddi bir otoriterleşme eğilimini içinde barındıracaktır.”

Federn bunu 1919’da yazmış; konu 1930’lu yıllarda, Naziler döneminde güncellik kazanmış; 1960’lı yıllardan başlayarak ise sosyal psikolojinin sosyolojiye dahil edilmesinin neden zorunlu olduğu açıklamalarıyla gelişmiş...

Sosyal psikoloji konusunda ciddi olarak çalışmadan çok sayıda toplumsal olayı anlayamazsınız; Gezi'yi de anlayamazsınız...

1.6.2014

GIAP VE UNUTULANLAR

Giap için geçtiğimiz Pazar günü büyük bir cenaze töreni yapıldı. Törene katılanlar yaklaşık 40 kilometrelik bir kuyruk oluşturmuş. Başka bir deyişle, Vietnam’da törene katılabilecek herkes gelmiş.

Vietnam’ın diğer efsanevi ismi Ho Chi Minh zaferi göremeden ölmüştü. Yerine Le Duan Vietnam Komünist Partisi Genel Sekreteri oldu. Giap ise Genelkurmay Başkanı idi.

İnsan ister istemez hatırlıyor:

Önce Fransa’yı ve ardından ABD’yi yenen ordunun komutanı Giap, 1970’li yılların ikinci yarısında ülkemiz solundaki bazı örgütler tarafından “Sovyet sosyal emperyalizminin uşağı” olarak anılmıyor muydu?

Çin Halk Cumhuriyeti Mao’nun son yıllarında SSCB’yi “ABD emperyalizminden bile daha tehlikeli sosyal emperyalist bir ülke” olarak değerlendiriyordu. SSCB’nin müttefikleri ve onunla aynı politik çizgiyi paylaşanlar da “sosyal emperyalizmin uşakları” oluyorlardı.

1970’li yılların ikinci yarısında Aydınlik (şimdiki İşçi Partisi), Halkın Kurtuluşu (daha sonra TDKP ve EMEP), TKP/ML ya da Partizan (daha sonra Maoist Komünist Partisi), Halkın Birliği, Devrimci Halkın Birliği ve adları halkın

kelimesiyle başlayan diğerk örgütler bu görüşü savunuyorlardı.

Vietnam 1954 yılına kadar Fransa'nın sömürgesiydi. 1954'te Dien Bien Fu'da yenilgiye uğrayan Fransız ordusu ülkeden çekilmek zorunda kaldı. Vietnam da kuzey ve güney olmak üzere ikiye bölündü. Kuzey sosyalistti, güneyde ise işbirlikçi bir yönetim vardı. (Korkunç Yenge olarak tarihe geçen kadın zamanın Güney Vietnam devlet başkanının eşidir.)

Vietkong giderek Güney'de de örgütlenmeye başlayınca ABD müdahale etti. O zamanın geçerli "domino teorisi"ne göre, Güney Vietnam düşerse, bu durum bölgede domino etkisi yaratacak, Laos, Kamboçya ve belki başka ülkeler de komünistlerin eline geçecekti.

ABD aşamalı olarak Güney Vietnam'a 500 bin asker gönderdi.

Çin Halk Cumhuriyeti kısa bir dönem Vietkong'a destek oldu ama Kuzey Vietnam yönetiminin SSCB ile olan yakınlığının değişmeyeceğini anlayınca yardımı durdurdu. SSCB silah ve askerî danışman göndererek Vietkong'a sürekli destek oldu.

ABD, bir süre Kuzey Vietnam'ın başkenti Hanoi'ü bombaladı.

SSCB'nin varlığı nedeniyle ABD, Vietnam'da nükleer

silah kullanamadı.

Hiroşima ve Nagazaki'ye olduğu gibi Hanoi'a da atom bombası atar, savaşı kazanırsınız, diye düşünebilirlerdi. Karşı tarafta da nükleer silah olunca, onun yakın müttefikine karşı nükleer silah kullanmak hiç kolay değildir.

Vietnam halkı komünist partisinin önderliği, Giap'ın üstün askerî yetenekleri ve Vietkong'un savaşıma gücüyle dünyanın en büyük askerî gücünü yendi. Arkasında SSCB'nin desteği vardı.

O yıllarda ABD Savunma Bakanı olan Robert McNamara yıllar sonra "büyük yanlış yaptık" diye öz eleştiri yapacaktı. Son derece zeki ve bilgili bir kişi olan McNamara sonraki yıllarda Dünya Bankası Başkanı oldu. Kendisi komünist görüşlerin kırsal alanda yayılmasını engellemek için tarımda küçük üreticiliğin desteklenmesi görüşünü ortaya atan kişidir. Bülent Ecevit'in köy-kent projesi ilhamını buradan alır. (Bkz. Türkiye Devriminin Acil Sorunları (TDAS), www.thkp-c-acilciler-tarih.blogspot.com 'da okunabilir).

Dahası var...

Beklenildiği gibi sadece Güney Vietnam'da değil Laos ve Kamboçya'da da iktidar komünistlerin eline geçti. Kamboçya'daki Kızıl Khmer örgütü Çin'in çizgisine yakındı. Ülkenin komünist partisi genel sekreteri Pol

Pot idi. Sosyalizme uygun görmedikleri herkesi öldürerek sosyalizmi kuracağını düşünen bu parti, Çin'deki kültür devrimi sırasında yapılanlardan da ileriye giderek bütün üniversite öğrencilerini, öğretim üyelerini, memurları ve aydınları proleterleşmeleri için köylere sürdü. Çok sayıda insan öldü. Birleşik ülke kurma hedefine ulaşan Vietkong, Kamboçya'ya müdahale etti. Çin ordusu da Vietnam'a girdi ve iki ülke arasında uzun sürmeyen bir savaş gerçekleşti.

Kamboçya'da sol ama orta bir çizgiyi temsil eden Sihanuk'un yeniden yönetime gelmesi ve sonrası gelişmeler üzerinde durmayacağım.

O yılların SSCB'sinin çok sayıda eksik ve hatası sayılabilir, ama bu ülkenin seçeneği Çin Halk Cumhuriyeti değildi, Arnavutluk hiç değildi.

Arnavutluk Emek Partisi Genel Sekreteri Enver Hoca idi ve Hoca'nın çizgisi kendisinden başka herkesi sosyal emperyalist ya da revizyonist olarak görmeye dayanıyordu. Dünyadaki en kitlesel yandaşları ise Türkiye'deydi: Halkın Kurtuluşu. Arnavutluk'ta sosyalizm yıkıldıktan sonra yaşanan kepezelik başka bir eski sosyalist ülkede yaşanmadı.

Gelelim bugüne...

SSCB kimine göre sosyal emperyalistti, kimine göre

revizyonist, kimine göre bürokratik işçi devleti. Bu belirlemeleri yapanlar her durumda SSCB'nin politikasına şiddetle karşıydılar.

SSCB'ye bu kadar karşı olan aynı grupların ilericilikle hiçbir ilişkisi bulunmayan Rusya Federasyonu'nu ve Putin yönetimini desteklemesine, en azından olumlu bulmasına ne demeli?

Nedeni belli: Rusya Federasyonu, Esad yönetimini kendi çıkarları için destekliyor. Dünün SSCB'sine her çeşit kötü sıfatı layık göre Aydınlık, Troçkist grupların bir bölümü ve eski sosyal emperyalizm yanlılarının da bir bölümü, Rusya Federasyonu'nun bu tutumunu olumlu buluyorlar.

Sanki ABD emperyalist de, "sosyal emperyalist" denilen SSCB'den çok daha geride olan Rusya Federasyonu'nun ilericilikle herhangi bir ilişkisi varmış gibi!..

Politikada doğru ya da yanlış görüş savunabilirsiniz, ama insanda önce biraz omurga olmalı. Dünün "Sovyet sosyal emperyalizminin uşağı" olan Giap, ölümünün ardından büyük bir törenle uğurlandı. Herkes O'nu övdü, hakkında güzel şeyler söyledi...

Bu arada, "biz ne yapıyoruz acaba" diye düşünen de oldu mu dersiniz?

Sanmıyorum...

Giap, 20. yüzyılın tarihsel kişiliklerinden bir tanesidir.

1950'li yıllara kadar dünyanın en geniş sömürgeye sahip olan ilk gücü İngiltere ise, ikincisi de Fransa idi. Giap, nce Fransız ordusunu, ardından da ABD ordusunu yenen ordunun komutanıydı. Arkasında da "sosyal emperyalist SSCB vardı"!!!

14 Ekim 2013

GLADYATÖRLER

Bu konu nereden çıktı diye sorarsanız, okuduğum kitaptan çıktı. Arada konu değiştirmek için farklı kitaplar okurum, bu sefer buna rastladı. Antik tarih profesörü Christian Mann'ın aynı isimli 130 sayfalık kitabını okudum. Konuyu bilen bu kadar sayfada o kadar iyi anlatıyor ki...

Gladyatör konusunu sadece filmlerden biliyordum ve bir de Spartaküs isyanından... Roma imparatorluğu zamanında tarihin en başarılı köle ayaklanması sayılan bu isyanda gladyatörler ön plandaydı. İsyanın bastırılması üç yıl sürüyor.

Önceki yazılardan birisinde belirtmiştim, Spartaküs ve birlikte hareket ettiği gladyatörler klasik köle değiller, elit köle statüsüne giriyorlar. Bunlar eğitim görmüş köleler ve toplum içinde dağılmış kölelerin aksine birlikte kalıyorlar ve hareket edebiliyorlar. 500-1000 kişinin kaldığı gladyatör kışlaları bulunuyor.

Kirk Douglas'ın oynadığı Spartaküs filmi de yaşanan gerçeği değil, filmin ürettiği gerçeği yansıtıyor.

Gladyatörler kölelerden, savaş esirlerinden, gönüllülerden ve ceza almış mahkumlardan oluşuyor. Filmdeki düzeyde bunlara yönelik kötü muamele bulunmuyor. Nedeni açıktır, bu insanların bedenen iyi durumda olmaları

gerekiyor. Beslenmeleri iyi, sağlık hizmetleri yeterli...

Et değil tahıl ağırlıklı besleniyorlar. Efes'te Avusturyalı arkeologlar tarafından bulunan gladyatör mezarlığındaki kemiklerin analizinden bu bilgilere ulaşılabilir.

Gladyatörlerle ilgili bazı bilgileri yanlış biliyoruz diyelim ama kitabın asıl önemi konunun Roma'daki toplumsal önemini açıklamasından geliyor.

Gladyatör savaşları büyük bir izleyici kitlesini çekiyor.

Roma askerleşmiş bir toplumdur ve gladyatör savaşları da bunun bileşenlerinden birisidir.

Arenada sabah vahşi hayvanlarla savaş var. Genellikle Afrika'dan yakalanıp getirilen vahşi hayvanlarla insanlar savaşıyor. Hayvanın öldürülmesi Roma'nın onu yakalayıp getirebilme ve öldürebilme gücünü gösteriyor. Hayvanı öldürebilmek doğaya karşı üstünlük olarak görülüyor.

Öğleyin idamlar gerçekleşiyor. Kimisi değişik yollarla öldürülüyor kimisi ise aç bırakılmış vahşi hayvanlar tarafından parçalanmaya bırakılıyor.

Büyük seyirci kitlesi bunları izledikten sonra öğleden sonra gladyatör savaşları başlıyor. Ortalama 5-8 saat izleniyor.

Arenadaki oturma düzeni Roma'nın sınıf yapısına göre gerçekleşiyor. En önde senatörler ve imparator, ardından varlıklı kişiler ve en arkada köleler... Oturma sırası politik ve ekonomik etkinliğe göre...

Filmlerde gladyatör savaşının mutlaka ölümle bittiğini görürdük ama gerçek böyle değil, tersine savaşların çoğu ölümle bitmiyor. Burada çok önemli bir uygulama var.

Gladyatörlerden birisi diğerini yere serip kılıcını göğsüne dayamışsa ya da taraflardan birisi gerek yaralanması ve gerekse de başka nedenden dolayı savaşı sürdürmüyorsa veya başka bir ihtimal olarak taraflar birbirlerine üstünlük sağlayamıyorsa, ikili savaşı yakından izleyen hakem tarafları durduruyor. Bundan sonra ne olacağına alkışlar ve bağırmalarla izleyici karar veriyor. Eğer yenilen taraf iyi bir performans sergilemişse, iyi bir savaşçı olduğunu göstermişse, öldürülmüyor. İki taraf da iyi savaşçı olduklarını sergilemişse, ikisi de alkışlanıyor.

İmparator izleyicinin verdiği karara uymak zorundadır, kural böyle...

Gladyatör savaşının Roma gibi köleci bir toplumdaki "demokratik" işlevini, düzenin sağlanmasına yaptığı katkıyı bu kitaptan hayretle öğrendim.

İzleyiciler farklı görüşlere sahip olurlarsa ne olur,

sorusu havada kalıyor çünkü böyle bir şey olmamış. Herkes askeri teknik konusunda bilgili, kimin iyi kimin kötü savaştığını ayırt edebiliyor ve buna göre ödüllendiriyor.

Kısa bir dönem kural değişmiş ve gladyatörlerden birisinin mutlaka ölmesi hedeflenmiş ama bu kısa sürmüş, yeniden eski kurala dönülmüş. İzleyicinin isteğinin dikkate alınması gerekli görülmüş.

Roma İmparatorluğu'nun değişik bölgelerinde düzenlenen gladyatör savaşları sadece askeri gücüyle ünlü devletin bu gücünü sürekli geliştirmesi ve bunu sergilemesini sağlamıyor, büyük bir kitle –köleler dahil- savaşan taraflardan birisinin hayatı hakkında karar veriyor ve imparator da bu karara uyuyor.

Antik Yunan askerleriyle Roma askerlerinin savaş tarzının farklı olmasında gladyatörlerin etkisi görülüyor. Yunanlılar sıra halinde dizilerek savaşırken, Romalılarda sıradan ayrılıp düşmanla tek savaşmak ön plandadır.

Gladyatörlük Roma kültürünün geniş bir alanda yayılmasının aracıdır. Askeri olarak örgütlenmiş bir köle toplumu ve bazı durumlarda kitle birlikte karar verebiliyor, imparator da kararı tanıyor.

Gladyatör olmak zorunda kalan köleler ve savaş esirleri üç yıl boyunca sağ kalırlarsa serbest kalıyorlar. Bunların ne oranda eşit Roma yurttaşı olacakları hakkın-

daki yasalar ise sürekli değişiyor.

Gönüllü olarak gladyatör olanlar da bulunuyor çünkü gladyatörlük toplumun gözünde yüksek bir konuma sahiptir. Gladyatöre takılan adlardan birisi “kadınların efendisi”dir.

Az sayıda kadın gladyatör de bulunuyor.

Yazar antik tarih uzmanı olduğu için gladyatörlüğü Roma İmparatorluğu’nda düzenin kendini yeniden üretmesi, ekonomik ve sosyal önemi yönünden incelemiş.

Gladyatörlük çok masraflı... Uygun kişileri bulacaksınız, bunların eğitimiyle uğraşacaksınız ve pazarlayacaksınız...

Roma’da bu işi yapan firma türü kuruluşlar bulunuyor.

Gladyatörlük sadece Roma İmparatorluğu’na özgü çünkü başka toplumlarda görülüyor.

Ekonomik sorunlar ve Hıristiyanlığın Roma’da hakim olmasıyla milattan sonra 450 yıllarında sona eriyor. Hıristiyanlık şiddetin bu türüne karşı çıkıyor.

10 Haziran 2019

GOETHE, KANT, HEGEL DERKEN...

Açlık grevleri üzerine bir şey yazmayacağım, çünkü söylenebilecek her şey söylendi. AKP hükûmeti ve özel olarak da Başbakan durumu daha da gerginleştirmek için elinden geleni yapıyor. Amacı, yerel seçim ve devlet başkanlığı seçimi için MHP saflarından kalıcı taraftar kazanmaktır. Bu amaçla açıkça yalan söylemeyi, saçmalamayı ve alay konusu olmayı bile göze aldı.

Basının ve televizyonların büyük bölümünün gazetecilikle ilgisinin kalmadığı yeniden görüldü ve sanırım bir daha görülmesi de gerekmiyor.

Kürt halkına, PKK'ye, açlık grevcilerine karşı olabilirsiniz, ama en azından doğru haber verirsiniz, olup biteni anlatırsınız. Az sayıda yayın organı ve sosyal medyanın bir bölümü gerçeklerin duyurulması için elinden geleni yapıyor ama yeterli olmadığı da ortada.

Başbakan'ın hesaplarının tutacağı da kuşkulu. Sürekli deneme yapılıyor. “Nereye kadar gidebilirler, neleri göze alabilirler?..” diye ölçülüyor.

Bu gerginlik politikası bir yerde geri tepecek. Neden dersiniz, MHP'lilerin bir bölümü bile anadilde eğitime olumsuz bakmamaya başladı. Türkçe bizim anadilimiz ve biz anadilimizde eğitim görüyoruz. O halde Kürtler neden

görmesin?

Öcalan'ın özgürlüğü, yerel özerklik konusundaki olumsuz yaklaşımlara karşın, anadil konusu çatlağın ilk ortaya çıkacağı konu gibi görünüyor.

Kürtçe diye bir dil yoktur belirlemesinden sonra geri atılan her adımda direnerek bu günlere geldik.

“Bu kadar insanın hayatını kaybetmesine, bu kadar acıya değer miydi?..” sorusuna azıcık düşünebilen bir insanın vereceği cevap bellidir. Ve bakalım bu durum ne zaman açık olarak ortaya çıkacak?

Buradan Başbakan'ın Almanya gezisinde yaptığı bir belirlemeye geçeceğim. Başbakan Almanya'da yaşayan Türkiye kökenlilerin daha iyi uyum sağlamasını ve “Goethe, Kant ve Hegel'i okuyacak kadar uyumlu olmalarını” istemiş.

Cahillik düzeyine varan bilgisizlik bu belirlemede bile belli oluyor. Duyan da sanır ki, Alman kökenlilerin büyük bölümü Goethe, Kant ve Hegel'in sadece adını bilmiyor, aynı zamanda onları okuyor.

Gerçek durumdan habersiz olmak bir yana Başbakan bu belirlemesiyle iki vahim hata da yapıyor.

Birincisi: Kant'ı okumak Almancayı iyi bilenlerin hatta anadili Almanca olanların bile kolay üstesinden geleceği iş değildir. Kant'ı okumak en az lise düzeyinde eği-

tim görmüş olmayı ve hatta daha fazlasını gerektirir.

İkincisi: Almanya'daki Türkiye kökenli gençlerin eğitim durumu oldukça kötüdür. Büyük çoğunluk bırakın liseyi bitirip üniversiteye gitmeyi, lisede okuyabilme hakkını bile kazanamıyor. Ortaokulda eğitimi bırakanların sayısı az değil. Bu durumdaki bir kişi istese bile Kant'ı okuyamaz. Oradaki cümle yapısı, kullanılan kavramlar, tartışılan sorunlar ortaokulu bile okuyamamış birinin anlayabileceği şeyler değildir.

İnsanların Kant'ı okumalarını istiyorsanız, önce onlara bunun için gerekli eğitimi sağlamanız gerekir. Eğitimin önemine dikkat çekmeniz, Türkiye kökenliler arasında yaygın olan eğitimsizliğin nedenlerinin araştırılmasını istemeniz gerekir. Bu konuda nasıl bir katkı sunulabilir diye düşünebilmeniz gerekir.

Başbakan'ın böyle sorunları olmadığı gibi konuyu da bilmediği anlaşılıyor. Sanıyor ki, Almanca öğrenen Kant'ı da okuyabilir.

İyi Almanca nerede öğrenilir?

Eğitimle öğrenilir. Dilin ailede ve arkadaş çevresinde ya da televizyon izlenerek öğrenilmesi bir dereceye kadardır. Dilin gelişmesi, bu dilde iyi eğitim görülmesine doğrudan bağlıdır. Birkaç yüz kelime Almanca bilen ve kısa cümlelerle konuşabilenler Kant'ı okuyamazlar. Aynı-

sı Hegel için de geçerlidir.

Kürtlerin neden mutlaka Kürtçe eğitim istediklerini şimdi daha iyi anlayabiliyor musunuz?

Konuşmakla, türkü dinlemekle, televizyon izlemekle dil ancak ileri olmayan bir düzeye kadar gelişebilir. Daha ilerisi bu dilde eğitimle sağlanabilir.

Kürtçe eğitim dili haline gelmeden gelişemez.

Entelektüel birikimin yetersizliği, İngilizce Almanca Fransızca gibi dillerdeki bilimsel ve felsefi kavramların Kürtçeye çevrilmesindeki sorunlar, ancak bundan sonra ortaya çıkacaktır.

Türkçe yıllardan beri bu sorunlarla boğuşuyor ve çözümde başarılı olunabildiği de söylenemez. Kant'ın sadece iki yapıtının Türkçe çevirisi bulunuyor. Hegel'de de durum farklı değil. Toplu eserleri 20 cilt ama Hegel'den yapılan çevirilerin hepsini toplasanız bir cilt bile tutmaz. Kant ve Hegel'i Türkçede aramayın, çok az bulabilirsiniz.

Palavra atmanın politika haline geldiği bir ülkede Başbakan'ın yaptığı çok da şaşırtıcı değildir. Konuşuyor ve yandaşları kendisini ciddiye alıyorsa eğer, geri kalanını da dert etmiyor. "Ben yaptım oldu, ben söyledim oldu!.." anlayışıyla bakalım nereye kadar gidebilecek...

GOLAN TEPELERİ

ABD Başkanı Trump Golan tepelerinin İsrail'e ait olduğunu kabul ettiklerini açıkladı. Rusya Federasyonu ve Türkiye kararı protesto etti. Muhtemelen başkaları da protesto etmiştir.

İsrail askeri açıdan stratejik önemi bulunan ve zengin su kaynaklarına sahip Golan tepelerinin büyük bölümünü 1967'deki 6 gün savaşında işgal etmiş, 1981'de de ilhak ettiğini açıklamıştı.

Küresel İç Savaş ve Türkiye kitabında bir ülkenin Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kabul edilen sınırlarıyla gerçek sınırlarının farklı olabileceğini açıklamıştım. Başka bir deyişle harita üzerinde görülen sınırla gerçek durum birbirinden farklı olabilir.

Mesela KKTC ayrı bir ülkedir, Türkiye Kuzey Kıbrıs'ı ilhak etmemiştir ama bu alanın Türkiye'nin uzantısı olduğu bilinir. 1974'ten beri KKTC'yi ayrı bir devlet olarak tanıyan da neredeyse yoktur. Böyle olunca durumda değişiklik mi olmuştur, hayır.

İsrail 1967'den beri ya da 52 yıldır Golan tepelerini işgal etmiş, 1981'den beri de ilhak etmiştir ya da "burası bana aittir" demiştir. Haritada bu alan Suriye'ye ait görünebilir, BM İsrail'in bu kararını tanımayabilir ama bir şey

değişmez.

Özellikle Ortadoğu'da politika böyledir. Türkiye ABD'nin kararını protesto etti ama kendisi de birkaç yıldan beri Suriye'nin bir bölümünü ilhak etmiş durumdadır. Terörizm gerekçesi herkes için söz konusudur. İsrail de "terör tehlikesine karşı" bu alanı bırakmayacağını açıkladı.

Unutmuşsanız hatırlayın; Suriye de Lübnan'ın üçte birini yıllarca işgal etmişti. Gerekçesini bilmiyorum ama vardır kendine göre bir gerekçesi...

Filistin dersiniz Ortadoğu'da yıllardan beri çözülmeyen sorunlara eklendi. Mesele sorun çözmek değil, o sorunla birlikte yaşamasını öğrenmektir. Sorunlarla birlikte yaşayabiliyorsanız, sorunların artmasının mahzuru yoktur.

Bunu "kapitalizm buhran içindedir" belirlemesine bağlayabilirsiniz. Buhranla birlikte yaşayabiliyorsanız mesele yoktur. Kapitalist ülkelerde yıllardan beri bunun mekanizması geliştirildi.

1989'da Berlin Duvarı yıkılıp Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin ve ardından da reel sosyalist ülkelerin tarihe karışmasının yolu açılınca, bir Alman komünisti şöyle demişti: "Kapitalizm yıllardan beri buhranla birlikte yaşıyor, biz yapamadık."

Sosyalizmde de sıkışma ve buhran olacağı kabul edilmeyince sonunda olacağı budur. Zamanında değişim göstermek, önlem almak gerekirdi.

Bu konuda 1960'lı yıllardaki tartışmaları **Che Guevara Kısa Uzun Bir Hayat** kitabında açıklamıştım.

Benzer anlayış kapitalizmin başka alanlarında da geçerlidir.

Sürekli savaş yaşanması kapitalizm için kötü değil iyidir. En başta kapitalist ekonominin önemli bileşenlerinden birisi olan silah sanayisini sürekli geliştirir, iç tüketime yanı sıra bitmez tükenmez ihracat imkanları yaratır.

Sürekli savaş toplumun sürekli manipüle edilebilmesinde yeni imkanlar demektir.

Türkiye de yıllardan beri aynı politikayı uygulamaktadır. Silah sanayisi kuruldu ve gelişiyor, ülke artan oranda silah ihracatı yapıyor. Ordu modernize edildi ve artan oranda profesyonel askerlik hayata geçirildi. Milliyetçiliğin ve Osmanlı özleminin gücünü de dikkate aldığımızda toplumu sürekli teyakkuz halinde tutmanın ancak sürekli savaşla mümkün olabileceği görülür. Bu savaşın bazen sadece lafı edilir, tehditler savrulur, bazen da hayata geçirilir.

Türkiye Suriye'nin ve Kuzey Irak'ın bir bölümünü il-

hak etmiş durumdadır. İsrail'in yaptığı ilhakı ise protesto eder. Aynısı Suriye için geçerlidir. Yıllarca Lübnan'ın üçte birini işgal ettiğini unutmur, topraklarının işgalinden şikayet eder.

Geçmişte yaşamayı bırakıp da bugüne gelirsek mesele Filistin sorununun büyük oranda sona erdiğini görürüz. Sorun ortadan kalkmadı, sürüyor ama gittikçe küçülüyor ve İsrail de bununla birlikte yaşıyor.

Sorun, sorunun çözülmesi değil, birlikte yaşanabilecek durumda olmasıdır.

Yıllardan beri yaşanan bu durumu görmeyip hala 40-50 yıl öncesinde kalan "Biz sosyalistler Filistin'i nasıl savunmuştuk" söylemiyle zaman geçirmenin karşı tarafa zararı yoktur.

O günler öyleydi ama çoktan geçti o günler ve o günlerin anısı yeniyi anlamanın önünde engel olmaktadır.

İsrail'in 52 yıldan beri işgali altında tuttuğu, 38 yıl önce de ilhak ettiğini açıkladığı Golan tepelerinin İsrail'e ait olduğu ABD tarafından tanınmış...

Burada yeni bir şey bulunmuyor. Bu alan zaten yıllardan beri fiilen İsrail'e aittir. Haritada görülen durumla fiili durum farklıdır.

23 Mart 2019

GÖÇ FELSEFESİ

Donatella Di Cesare'nin İtalyancadan Almancaya çevrilen "*Philosophie der Migration*" kitabını görünce hemen aldım. 340 sayfalık kitabı kısa zamanda bitiririm diye düşünüyordum ama biraz okuyunca yavaş okumak gerektiğini anladım.

Konuyla ilgili yazıyı üçüncü sayısı hazırlanan *Sürgün* dergisi için yazdım, bu nedenle burada birkaç önemli noktayı belirtmekle yetineceğim.

Yazar sürgünlükle ilgili yazılmış kitapları da araştırmış. İlk yazılan, 1940'lı yıllarda Hannah Arendt tarafından kaleme alınan *Wir Flüchtlinge*. Kendisi de birkaç kere sürgün olan Arendt sürgünlüğe içerden bakıyor.

Hemen her konunun felsefesi varken göçün ve bunun çeşitleri olan mülteciliğin, sürgünlüğün felsefesi neden yok, diye soruyor yazar kitabın başında.

Göç, en az iki ülke demektir ve dolayısıyla böyle bir felsefe kültürler arası olmak zorundadır. Bu felsefe görece yenidir.

Göç felsefesi felsefede hem ahlak hem de politik felsefe alanına girer.

Ahlakı anlamak kolaydır. Göçmenlerin, mültecilerin

hakları konusundaki düşünceler bu alana girer.

Politik felsefe konusuna gelince; Cesare önemli bir belirleme yaparak göçün en az iki devletle ilgili olduğunu belirtiyor. Dolayısıyla göç üzerinde düşünmek, zorunlu olarak devlet üzerinde düşünmeyi gerektirir. Arkada bırakılan ülkedeki devletle, yeni gelen ülkedeki devlet...

Göçmenin şu veya bu oranda iki devletle de sorunu vardır.

Kitabın ancak dörtte birini okuyabildim, yavaş da okusam sürekli okumak istiyorum ama şu sıra işlerim fazla, bu nedenle olmuyor.

İki hafta sonra, Almanya'daki Türkler arasında Erdoğan hayranlığının temelleri (benim konum) ve sendikacılar arasında aynı konuyu inceleyen (diğer panelistin konusu) Almanca bir panele katılacağım. Hazırlanmam gerekiyor. Yarım saatlik konuşma için altı sayfa kadar yazdım ama ekleme, çıkarma, düzeltme gerekiyor tabii...

Cumartesi yayınlanacak 31. video ile alt emperyalizm konusu bitiyor. Avrupa Birliği (Türkiye'nin Avrupa ülkelerindeki örgütlenmesi dahil) konusuna geçiyoruz.

11 Kasım 2021

GÖÇMEN KİMLİĞİMİZ

Batı Avrupa'daki Türkiyelilerin kimliği yaşadıkları ülkeye göre farklılıklar göstermekle birlikte benzerlikler daha çoktur. Türkiyeli göçmenlerin kimliği konusunda dikkati büyük oranda Almanya'da yoğunlaştırmak, getireceği kısıtlamalara karşın iki nedenle yanlış sayılmaz:

Birincisi; Batı Avrupa'daki Türkiyelilerin yaklaşık yüzde 70'i bu ülkededir.

İkincisi; gerek sayının fazlalığı ve gerekse de göçün daha eski olması nedeniyle Türkiyelilerle ilgili çeşitli gelişmeler en açık biçimde bu ülkede ortaya çıkmıştır. Bu ülkedeki Türkiyeli kitle daha oturmuştur.

Bu yazıda esas olarak göçmen Türk kimliği üzerinde durulacaktır. Göçmen Kürtler de benzer faktörlerin etkisinde olmakla birlikte, ek olarak ülkedeki savaşın da –oldukça değişik biçimde– etkisi altındadırlar.

I

Göç ve göçmenlik olgusu değişti. Yüzyılın başında, göç ettiği ülkeden kopan, dolayısıyla yeni ülkesinde asimile olmaktan başka hiçbir geleceği olmayan göçmenin yerini; iletişimdeki gelişme nedeniyle ülkesiyle sürekli

bağlantı içinde olan, dolayısıyla asimile olması oldukça zor göçmen aldı. Aynı bir kategori olarak göçmen kimliği burada özelönem kazanır. Asimile olan göçmen de, yıllar sonra bile, ülkesinin yerlisinden farklıdır, ama onda belirginleşmiş bir göçmen kimliğinden söz edilemez.

Türkler için yeni göçmenlik olgusunu güçlendiren ek faktörler de var:

Birincisi; Türkiye yakındır. Almanya'daki Türkler yıllarca her yıl ya da iki yılda bir ülkeye gitti. Halen de çoğu gitmektedir.

İkincisi; ilk kuşak Türkler çalışmak biriktirmek dönmek için geldiler ve bu psikolojiyi olabildiğince çocuklarına da aşıladılar.

Üçüncüsü; göç sürüyor. Şimdi bile, bütün kısıtlamalara karşın, evlenme ve iltica yoluyla (burada olan doğumlara ek olarak) Türkiyeli sayısı sürekli artıyor.

Göçmenliğin değişen karakteri ve Türkler örneğinde olduğu gibi bunu daha da güçlendiren faktörler, aradan yıllar geçse bile gelinen ülkenin göçmenler üzerinde önemli etkisi olduğu anlamına gelir. Almanya'daki Türk insanını Türkiye'yi önemli oranda dikkate almadan kavramak mümkün değildir.

II

Her kimlik az veya çok oluşturulmuş bir kimliktir. Türkiye’de son 300 yıllık dönemde devletin yönlendirme- siyle ve hatta dayatmasıyla oluşturulmaya çalışılan kim- lik ağır basar. Aynı durum değişik biçimde Almanya’da da görülür. Göçmen Türk kimliğinin tarihsel evrimi, bir- birinin içine geçmiş, başlangıç yıllarının sembolik anlam taşıdığı şu aşamalara ayrılabilir:

İlk aşama, 1985 sonuna kadardır. Türklerin Alman- ya’daki göçmenliğinin yaklaşık üçte ikisini kapsayan bu sürede kalıcılık ikincil, dönüş düşüncesi temeldir. Bu yıl- larda yapılan bir araştırmaya göre, Türkiyelilerin ancak üçte biri gelecekte de bu ülkede yaşayacağını açık olarak belirtmektedir. Aslında 1983’deki “dönüşü teşvik primi” uygulamasıyla dönen dönmüş, kalanların büyük bölümü- nün gelecekte Almanya’da kalacağı belli olmuştu. Ancak Türk göçmenler için yakın yıllara kadar (Kürt göçmenlerin çoğu için halen böyledir) artık Almanyalı olduğunu söyle- mek –öyle hissedilse bile– kolay değildi. Hayat buradaydı ve gelecekte de böyle olacaktı, ama bunları açıkça söyle- mek utanma, mahçupluk ya da ne olduğu tam tanımlana- mayacak duygulara yol açıyordu. Çoğu kişi öylesine yer-leşmişti ki, istese bile zor dönerdi, ama hayatta kalıcılık bilinçte ise belirli olmayan bir zamanda dönüş vardı.

Burada Türk göçmenlerin önemli bir özelliğine ge-

liyoruz: Kalıcılık düşüncesine bu kadar geç ulaşmasının bir nedeni geldiği ülkeye yönelik yoğun duygusal bağlar- sa, diğer –ve daha önemli nedeni– Türkiye’deki çevresinin kendisinden çok şey beklemesidir. Türkler Almanlar gibi değildir, ancak çevreleriyle birlikte varolabilirler. O çevre- nin beklentileri Türk’ü sürekli bir gerilim, onlardan uzak- laştığı zaman suçluluk duygusu ve kendini kanıtlama çabası içine sokar. Türkiye’deki çevre Avrupa’da kendi denetiminden çıkmayacak bir uydu ister. Göçmen Türk, göçmenliğinin önemli bir bölümünde Türkiye’de kendi- sinden beklenenler için yaşadı.

Bu beklentili çevrede herkes var: Devlet, hükümet, sağ ve sol çeşitli parti ve örgütler, aile bireyleri, akrabalar, hemşeriler...

1980’li yılların başında ülkeye giren işçi dövizi ihra- catla eşdeğerdi. Yakın yıllara kadar “gurbetçi parası” hü- kümetlerin çeşitli finansman kaynakları arasında önemi- ni korudu. Türk göçmenin yakın çevresinin hiç bitmeyen istekleri için neler yaptığı kahmin edilebilir: Filancayı ya- nına aldırarak, kat almak, falanın borcunu ödemek, vd. MHP ve RP başta olmak üzere Türkiye’deki partilerin Al- manya (ve Avrupa) uzantılarından büyük miktarda eko- nomik kaynak sağladıkları biliniyor. Solda da durum fark- lı değil.

Şu söylenebilir: Türkiye Cumhuriyeti devleti, hükü-

metler, sağ ve sol örgütler arasında çeşitli Avrupa ülkelerinde bulunan uzantılarına yaklaşımda fark yoktur. Para gönder, başka şeyler istenirse onları da yap, ötesine ka-rışma. Söylemler farklı olabilir, ama pratikte olan budur. Türkiye’de yıllarca Avrupa’daki Türk göçmenlere umut bağlamış, geçiminin küçümsenemeyecek bir bölümünü onların gönderdikleriyle sağlayan, onlar olmadan politik faaliyet yürütmesi iyice zorlaşacak olan geniş bir kesim var oldu. Birinci kuşak, politik göçmenler ve az olmayan oranda ikinci kuşak bu büyük beklentileri yerine getirme-ye çalıştı.

Türklerin Almanya’da yavaş öğrenen, okumayı sev-meyen, dışarıya kapalı olan, küçük çıkarlarla dolu bir tab-lo sergiledikleri doğrudur. Bu tablonun oluşmasında bü-yük beklentilerin ağırlığının da payı vardır.

Bu dönemde, “Artık buralıyız, Almanyalıyız!..” tez-leri de duyuldu. Formülasyon ünlüdür: “Ayakları burada, kafası Türkiye’de olmak”. Yeşillerle birlikte söylenen bu cümle, Devrimci Yol’un Almanya uzantısı Devrimci İş-çi’nin bir kesimince savunuldu. Türk toplumunda Alman-ya’da yetişen ikinci kuşağın ağırlığının artması, bu tezin etkili olacağı zemini oluşturdu. Solda sık rastlandığı gibi söylemek ama bunun nasıl yapılacağını bilmemek, mev-cut durumdan yeni duruma nasıl geçileceği hakkında dü-şünmemiş olmak burada da kendini gösterdi. Dİ, TİP ve o sırada az da olsa bir kısım TKP’li şöyle bir anlayış geliş-

tirdi: Nikaragua ile olduğu gibi Türkiye ile de dayanışma yapınız!..

Almanya'yı vatanı olarak gören Türkler için bile bu iki ülkenin özdeşleşmesi olacak şey değildi. Sonuçta erken ötmekten çok oldukça kötü öten horozun ömrü uzun olmadı.

O zamanın sıkı Almanyacılarının önemli bölümünün şimdi sıkı Türkiyeci olması, hatta Almanya'da Türk lobisinin oluşturulmasında çalışmaları, Türklerde sık görülen, "bir şey savunup başkasını yapmak" tutarsızlığının bu özelde ortaya çıkışıdır.

III

İkinci dönem; 1986-91 yıllarını kapsar. Bir geçiş dönemidir, ama başlangıçta yönelinenden farklı bir aşamaya geçilmiştir. 1990'lı yılların başında yayınlanan bir araştırmaya göre, Türkiyelilerin üçte ikisi gelecekte de Almanya'da kalmak kararındaydı. İkinci dönem, yaşamda varolanın bilince çıkmasıdır. Bu gelişmeden hareketle akla oldukça uygun gelen şu tez ileri sürüldü: İyice yaşanan, bu nedenle emekli olan ilk kuşak Türk kaldı. İkinci kuşak iki kültür arasındadır. Üçüncü kuşak ise Alman olur.

Bambaşka bir şey oldu: İlk kuşaktan daha milliyet-

çi bir üçüncü kuşak ortaya çıktı. Bunlar Almanca konuşan Türk milliyetçileriydi. 1991 sonrasında Almanya'daki Türk toplumu tarihinde görmediği şeyleri gördü: Milli maçlardan sonra sokaklara dökülüp “En büyük Türkiye!..” diye bağırarak ve bir elinde bayrak tutarken öteki eliyle bozkurt işareti yapan Türk gençleri. Türkiye'ye yönelik ilginin göçün 30. yılından sonra birdenbire artması, çoğu Türkün çevredeki insanların Almanca konuştuğu bir Türkiye'de yaşamaya başlaması...

Üçüncü dönem; 1991 sonrasında birbirini izleyen aşamalar şeklinde Türkiye'nin devleti, hükümeti, muhalefet partileri ve çeşitli medya kuruluşlarıyla Almanya –ve Avrupa'daki– Türklerin yaşamında yoğun olarak yer almasıyla, başka bir deyişle Almanya Türklerinin hayatına “Türkiye çıkarması”yla belirlenir. Bu çıkarma birbiriyle ilgili ama ayrı iki unsur taşır:

- Türkiye devleti ve hükümeti Almanya'da yıllardır bulunduğu kabuktan çıktı. Örgütlenmesini geniş bir kesime yaymak için toplumsal kuruluşlara ihtiyacı olduğunu anladı. Kendisiyle paralel politika izleyecek kuruluşların oluşmasına (... Türk toplumu gibi) destek oldu ve Almanya'daki Türklerin sorunlarına –pek etkili olmasa da– daha fazla sahip çıkıyor gözükte. Almanya'da okul aile birliklerinden Türk futbol kulüplerine, bazı kültürel etkinliklerden “çocuk vizesi” olayındaki gibi cılız da olsa protesto eylemlerine kadar, neredeyse hangi taşı kaldırırsanız altın-

dan Türkiye çıkmaya başladı.

- İletişim teknolojisinde yeni bir adım, Türkiye'deki büyük özel TV'lerin tümünün Almanya'da da izlenmesini sağladı. Almanya'daki Türkler eskiden de Türkiye'de ne olup bittiğiyle yakından ilgilenir ve meraklarını Köl radyosu ve Türkiye haberlerini bir gün gecikmeyle veren Türkçe (artık aynı gün veriyorlar) gazetelerle gidermeye çalışırlardı. Almanya'da geçen yıllarla birlikte Türkiye'ye olan ilgi üstelik körüklenerek gerçekleşme olanağı bulup iyice arttı.

Bugün birçok Türk'ü Almanya'dan çok Türkiye ilgilendiriyor. Almanya'da seçim sonuçlarıyla ilgilenilmiyor, ama Türkiye'dekiler dikkatle izleniyor.

Almanya'daki Türklerin "yeni göçmenlik" koşullarındaki az çok doğal gelişimi, 1991 sonrasında önemli oranda Türkiye'ye endekslendi. Bu büyük sayıların ortalamasına uygun bir saptamadır. Tek tek bireylerin durumunda, kimlik oldukça özel koşulların incelenmesini de içermek zorundadır.

IV

Buraya kadar söylenenlerin sonuçları ve bazı belirlemeler şöyle sıralanabilir:

Türk göçmenlerin kimliğindeki bunalım, neredey-

se kimliksizliğe kadar varan şekilsizlik, Almanya'ya özgü değil. Türkiye'de de benzer bir durum var. Türkiye ile bu kadar yoğun ilişki içinde bulunulduğunda, oradaki kimlik bunalımının Almanya'da yansımaması mümkün değildir. Almanya Türklerinin kimlik sorunu, başka bir kültürün içinde azınlık olma durumunda, özgül koşullarda ortaya çıkar.

Türklerin göçmenlik süreci yeni başlıyor. Bu konuda Almanya'da geçen yıllara değil, psikolojiye bakmak gerekir. Türklerin kendilerini yabancı değil göçmen, geçici değil kalıcı hissetmeye başlamaları oldukça yenidir.

Türkiye, Almanya Türklerinin kimliğinin belirlenmesine aktif olarak katılıyor. Böylece, kalıcı yani ayakları burada, ama kafası yine de Türkiye'de olan bir kitle ortaya çıktı. Kalıcılığın, bu anlamda Alman kültürünün etkileri de kendini belirgin olarak gösteriyor ve bu durum Almanya Türklerinin kimlik sorununu iyice karmaşıktırıyor.

Almanya Türk'ü Türkiye Türk'ünden farklıdır, ama önce Türktür.

Almanya Türk'ü hangi yönlerden Türkiye Türk'ünden farklıdır?

a) Almanya'daki yıllardan beri içinde yaşadığı toplum etkisiyle daha kuralcı. Toplumun çeşitli alanlardaki kurallarına Türkiye'dekine göre daha fazla uyar. Kuralla-

ra daha fazla uymak daha planlı yaşamayı da kaçınılmaz olarak gerektirir.

b) Almanya'daki Türkler diğer uluslara karşı daha az fanatikti. Almanya Türklerindeki Yunan düşmanlığı Türkiye'dekine göre daha azdı. Savaş aynı şiddette yaşanmadığı için Kürtlere tepki de Türkiye'deki kadar değildi. Bu belirlemelerde geçmiş zaman kullanılmasının nedeni, durumun değişmeye başlamasıdır. Almanya'daki Türkleri de saran milliyetçilik dalgası, Yunanlılar ve Kürtlere karşı tutum değişikliğini de birlikte getiriyor. Eskinin görece yumuşaklığının izleri halen var ve çelişkinin Türkiye'deki boyutta yaşanması da beklenemez, ama gerginliğin arttığı hissedilebilecek kadar açıktır.

c) Almanya Türklerinde demokratik bilinç biraz daha gelişkin. Hakkını aradığı zaman sonuç alma olasılığı daha yüksek olduğu için bu böyledir. Ancak içselleşmiş bir demokratik bilinçten değil, çıkar gereği olanından sözedilebilir.

d) Almanya Türkleri değişime karşı daha tutucu. Bu aslında bütün göçmenlerde görülen bir özellik. Ülkesinde yaşamadığı için oradaki iyi ya da kötü yöndeki değişimden –Türklerin örneğindeki gibi ilişki ne kadar yoğun olsa da– ancak dolaylı etkilenir. İçinde yaşadığı toplumun özelliklerine açılmakta oldukça yavaştır. Bu nedenle, 30 yıl öncesinin Türkleri Türkiye'de bulunamaz, ama Al-

manya’da bulunabilir. Bazı küçük yerleşim birimlerindeki Türkler neredeyse 30 yıl önce geldikleri gibi kalmışlardır.

Buraya Türkiye’nin herşeyi biraz silik olarak yansır. Doğalı da budur. Türkiye bu yansımayı güçlendirmeye, oranın buraya daha net çizgilerle yansımalarını sağlamaya çalışıyor. Bu çaba, özellikle Almanya’daki aslında tüm Avrupa’daki Türklerin kimlik sorununu iyice karmaşık duruma getiriyor. Türkiye ile ilgilenmek içinde yaşadıkları toplumla bağları azaltıyor. Hem geldikleri hem de yaşadıkları ülkenin özelliklerini alıyorlar, ama bunların arasında bırakın sentezi düzenli bir ilişki bile bulunmuyor. Yanyana hatta karmakarışık duruyorlar. Türkiye insanında Anadolulu Balkanlı Ortadoğulu Kafkaslı olmak tutarlı bir kaynaşım göstermeden karışık olarak durur. Ahmet Hamdi Tanpınar, “doğu-batı sentezi yaratmak adına çift kişilikli insanlar yarattık”derken önemli bir gerçeği gösteriyordu. Yalnız “çift kişilik” az değil mi? Belki “esas olarak çift kişilik” demek daha doğru olur. Türk insanının kişiliğinin kendisi “çift kişilik”. Bu “çift”lik son görünümde ortaya çıkıyor. Aslında kişilik çiftten çok parçalı. Almanya Türkleri de tıpkı Türkiye’dekiler gibi birkaç kişiliği barındırıyorlar. Kişilikler biraz değişik, o kadar.

V

Bu çift kişiliğin öğretici görünümlerinden birisi olan Almanya'daki Türkiye solcusunu incelemek yararlıdır. Şöyle sorulabilir: Almanya'da Türkiye solu nasıl yok oldu?

Yok olmaktan kasıt, Türkiye solcusu olarak kimse-nin kalmaması değil. Var, ama solculuğunun, yıllardan beri yaşadığı ülkeyle ilgisi yok. Almanya için liberal Yeşilci sosyal-demokrat ama kesinlikle solcu değil; Türkiye içinse solcu hatta sıkı solcu. Bu özgülde ortaya çıkan ilginç bir çift kilişik.

Bu çift kişilik Almanya'daki Türklerin yıllardan beri var olan bir özelliğinin yansımından kaynaklanır. Göçmen, genel kural olarak geldiği ülkenin insanına göre daha sağcıdır. Geleneksel değerlere daha fazla bağlıdır. Almanya'daki Türk insanı yıllarca politikada da çift kişiliği yaşadı. Türkiye'ye yönelik olarak genellikle sağcıdır. Türkiye seçimlerinde oy kullanma olanağı bulduğunda klasik sağ partiye oy verir. Almanya'da böyle bir olanağı olsaydı, klasik sağ partilere oy vermezdi. Çoğunlukla iki partiden birine, Yeşiller'e ya da sosyal-demokratlara oy verirdi. Nedeni şöyle açıklanabilir: Almanya'daki klasik sağ partiler (CDU/CSU ve FDP, diğer adıyla Hıristiyan Demokratlar ve Liberal Demokratlar) "yabancılar" ya da daha sonraki adıyla göçmenler için çeşitli kısıtlayıcı önlemlerden yadırlar. Söylemleri başka türlü olabilir ama pratikte yap-

tıkları budur. Yeşiller ve sosyal-demokratlar ise göçmenlerin haklarını daha fazla savunurlar. Bu kadar!

Almanya'daki partilerin nasıl bir sosyal düzenden yana oldukları, genel olarak emekçilere karşı tutumları, vb. Türk göçmenleri pek az ilgilendirir. Türk solcusunu da çok az ilgilendirir. Göçmenler için biraz daha iyi şeyler savunulanlar iyidir. Daha iyisi de gerekmez.

Garip gelecek ama gerçektir: Bugüne kadar Almanya'da ve Avrupa'nın değişik ülkelerinde birkaç yüz toplantıya konuşmacı ya da dinleyici olarak katıldım. Bir iki tanesi dışında bu toplantılarda yaşanan ülkeyle ilgili olarak göçmen sorunlarını aşan bir konu hakkında konuşulmadı, soru da sorulmadı. Almanya dışındaki ülkelerde tek konu Türkiye idi. Almanya'da bu da vardı, ama göçmen sorunları da en azından bunun kadar ağırlık taşıyordu. Ama burası nasıl bir ülke? Biz gelecekte de burada yaşayacağımıza göre ne yapacağız? gibi konular hiç konuşulmadı. Dahası, yakın zamana kadar böyle şeylerden söz etmek, insanların size anlamayan garip bakışlarla bakmasına neden oluyordu.

Türk toplumunun daha okumuş ve daha bilinçli sol kesiminde bile, en az on beş yıldır içinde yaşanan ülkeye yabancılaşma bu kadar ileri boyuttadır. Bunun kimlik konusunda ne büyük çarpıklıklar yaratacağı tahmin edilebilir.

Almanya’da somut bir örnek “çocuk vizesi”nde yaşandı. Almanya hükümeti ülkeye yabancı gelmesini engellemek için belirli ülkelerden çocuklara da vize koydu. Bunlar arasında Türkiyeliler de vardı. Almanya’da yaşayan Türkiyeli ailelerin çocuklarının vizeden muaf olması için ya ayrıca pasaport almaları ya da anne-babalarının pasaportlarına ek bir yazıyla işlenmeleri gerekiyordu. Uygulamanın ırkçılığının yanında Yabancılar Dairesi önünde saatlerce beklemek ve gerekli işlemler için harç ödemek de gerekiyordu.

Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin Almanya’daki çeşitli kuruluşları, Türk sağcılar, solcu federasyonlar, Türk gazeteleri ve bunların dışındaki birçok Türk örgütü “çocuk vizesi”ne karşı protesto örgütlemeye girişti. Gösteri yürüyüşlerinin yanı sıra, Türkiyeli velilerin çocuklarını birkaç gün okula göndermemesi, Alman bankalarındaki paralarını bir süreliğine çekmesi istendi.

Sonuç fiyasko oldu. Sadece sağ ve sol arasında değil, solun ve sağın kendi içindeki çelişkileri, ruh hastalıkları çerçevesinde değerlendirilmesi gereken davranış ve tepkileri bir yana bırakalım. Bunlar işin dışardan görünümüdür. İnsanlar yıllardan beri yaşadıkları bir ülkede doğrudan kendilerini hedef alan bir uygulama karşısında neden bu kadar ilgisiz olur?

Türkiye insanı yeterince bilinçli olmasa da bir karar

vermiştir: Almanya’da yaşamak, her durumda Türkiye’de yaşamaktan iyidir. Almanya’daki mevcut gelişmiş kapitalist düzen, Türkiye’ye göre daha “sol”dur. Bırakın faili meçhul cinayetleri, yazarların hapse atılmasını; Almanya’da trafiğin işleyişi, hastanelerde insan gibi muamele görmek yönünden de daha insana yakışır bir düzen vardır.

Bu ülkeye geleli 35 yıl, ortalama insan ömrünün yarısı kadar zaman geçmiştir, ama belirleyici kıstas halâ Türkiye ile karşılaştırmadır.

VI

Habermas’ın göçmen kültürüyle ilgili önemli bir saptaması var:

“Kendini tehdit altında hissetmeyen bir çoğunluk kültürü bile canlılığını ancak özgür düzeltimlerle, statükoya değişken tasarımlar hazırlamakla ya da yabancı dürtüleri –hatta kendi geleneklerinden kopma noktasına kadar– kendi içine alarak koruyabilir. Bu, özellikle, başlangıçta kendilerini inatla etnik terimlerle tanımlayan ve yeni çevrenin asimilasyoncu baskısı altındaki geleneksel öğeleri canlandıran, fakat daha sonra hızla hem asimilasyondan hem de gelenekten aynı derecede uzak bir yaşam tarzı geliştiren göçmen kültürleri için geçerlidir.” (Çokköl-

türcülük, S. 131).

Almanya’da –ve Avrupa’da– Türkler böyle bir kültür geliştirebilecek mi? Bunu yapabilmelerinin, başka bir deyimle kendilerine özgü bir göçmen kimliği geliştirebilmelerinin, en önemli koşulu, Türkiye’nin etkisinden uzaklaşmaktır. Kopmak mümkün değil, bu gerekmiyor, istenmiyor da. Gelinen ülkenin kültürünü bambaşka bir ülkede olabildiğince sürdürmeye çalışmak, ortaya sonuçta kimliksiz ya da toplumun bir kenarında yaşayan marjinallerden başka bir insan tipi çıkarmaz.

Almanya’da MHP, RP ve PKK’lilerin kimlik sorunu yok gibi görünüyor. Kitlelerine “büyük Türk”, “müslüman” ve “Kürt” kimliği veriyorlar. Kürtlerin durumu biraz farklı ama genelde büyük bunalımlarını ertelemekten başka şey yapmıyorlar.

Kürtler kendilerini ne kadar Kürt hissetseler de, tıpkı Almanya Türkleri gibi geldikleri ülkedeki kitleden farklı özellikler taşıyorlar. Burada doğup büyüyen Kürtler var ve sayıları artıyor. Fiilen yaşanan ülkeyle kişinin kafasında yaşadığı ülke arasındaki büyük farklılığın önemli bir gerilim doğurması kaçınılmazdır. Yine de Almanya’daki Kürtlerin kimlik sorununun daha az olduğunu belirtmek gerekir. Kürt kimliğinin sorunlarının ortaya çıkabilmesi için kişinin önce kendini Kürt olarak hissetmesi gerekirdi. Bu ise henüz çok yenidir.

MHP'nin Almanya konuşan Türk milliyetçisi gençlerinin durumu tek kelimeyle vahim olarak nitelenebilir. Bozkurtlu ceketler giyen ve kolyeler takan birçok genç MHP'nin ne olduğunu doğru dürüst bilmiyor bile. Bu işaretler ve giyim ona bir kimlik veriyor. Ailesinden, Türk ve Alman toplumundan alamadığı bir kimliği geçici de olsa veriyor. Sonuçta ortaya çıkan, son derece dengesiz, gerek Almanya ve gerekse Türkiye tarafından kullanılmaya çok uygun bir kitledir.

RP ve Türkiyeli çeşitli tarikatların Almanya'daki durumu da açmazla karşı karşıyadır. Müslümanlık yeterli bir kimlik değildir. Almanya'daki Türkler yaşadıkları ülkedeki toplumun çoğunluğundan dini olarak ayrı olduklarından, müslümanlık bir dönem göçmen kimliğinin en önemli bileşeni olarak görünebilir. Ancak müslüman kimliğine yapılan büyük vurgu, sorunları azaltmaktan çok yenilerinin yaratılmasıyla sonuçlanır. Kuran kurslarına giderek okul eğitiminden geri kalan ve vasıfsız işçi olmak durumunda olan çocuklar, Alman toplumuyla doğru dürüst bağlantı kuramayan ve “dinsel değerlerin zayıflaması” korkusuyla içine kapanan aileler, özellikle kız çocuklara yapılan büyük baskılar...

Almanya'da RP'lilerin iddialı bir amacı var: Almanları müslümanlaştırmak. Bu kitleyi oyalamak için formülendirilen bir hedefdir. Alman müslümanlar da var ama Türk müslümanlardan oldukça farklı. RP'nin amacını

ciddiye alan müslümanlar, Almanya'daki kilisenin farklı ama son derece güçlü toplumsal örgütlenmesine çarptıklarında müslümanlık temelinde gelişme çabalarının son derece sınırlı olduğunu görecekler. Müslümanlık vurgusunun insanları Türkiye'ye bağlamanın, oraya kaynak aktarmanın, oradaki amaçlar için kullanılmanın önemli bir yolu olduğunu görecekler.

Bunların dışında kalan iki kesim var: Sosyal-demokrasi dahil dinci ve faşist olmayan sağ ile sol. Sol da kabaca üç kesime ayrılıyor: Almanya ile ilgisi olmadan Türkiye'yi yaşayanlar, burada birşeyler yapmak gerektiğini hisseden ama ne yapacağını bilemeyenler ve Almanya'daki sosyal düzene "sol" görünüm altında uyum sağlayanlar. Almanya kapitalizmi Türkiye'ye göre "sol" özellikler taşır. Bu nedenle biraz değişik bir düzen partisine, örneğin Yeşiller'e bağlanarak düzenle Türkiye için sol görünüm altında uyum sağlamak mümkündür. Hangi türü olursa olsun Almanya'daki Türkiyeli sol, konuşmaktan, kendini birbirine kanıtlamaya çalışmaktan başka şey yapmıyor.

Sağ, göçmen kimliği konusunda biraz daha ileri. Aralarında sık olmasa bile Türkiye'yi ciddi olarak eleştiren, "siz karışmayın, biz kendi işimizi yaparız" diyen sesler çıkıyor. Henüz ortada bir şey yok, ama bu bile ileri bir adım sayılır.

Almanya bugüne kadar biraz da Türkiye'nin bir

taşra kenti gibiydi. Taşrada büyük kentten gelen herke-se özel bir önem verilir. Taşra insanı kendini büyük kent insanına kanıtlamak ve onun tarafından beğenilmek için uğraşır. Böyle yapınca bir şey olacağını sanır. Almanya'da ortaya çıkan sonuç daha da kötü, çünkü burası aynı ülke içinde taşra değil, bambaşka bir ülkedir.

Almanya Türk'ü kendini Türkiye'ye kanıtlamaya çalışmayı bırakıp başının çaresine bakmayı, kendi yolunu çizmeyi ve böylece özgün kimliğini oluşturmayı öğren-medikçe, karmakarışık kimliğinin orasında burasında yu-varlanmayı sürdürecektir.

Avrupa ve Türkiye'de Yazın, Mart 1998, Sayı 80

GÖÇMEN KOTASI VE BÖLÜNMÜŞ POLİTİK KİMLİK

Almanya'da Sosyal Demokrat Parti (SPD), partinin bütün yönetim kademelerinde yüzde 15 göçmen kotası uygulanmasına karar verdi. Partinin üst yönetiminde hiç göçmen kökenli bulunmaması eleştirilere neden oluyordu. Ek olarak, Sarrazin'in milyonlarca satan ve özellikle Türkiye kökenli göçmenlere hakaretler içeren kitabındaki görüşleri nedeniyle partiden ihraç edilmemesi, göçmen kökenli üyeleri ve seçmenleri de küstürebilirdi.

Almanya'da ilk kez uygulanan göçmen kotasının bir amacı da küsenlerin gönlünü almak olsa gerektir. Değişik alanlardaki kota uygulamalarının partilere kota uygulanan gruptan seçmen ve üye kazandırması beklenen oranda gerçekleşmedi. Kota, parti içindekilerin daha etkin olmasını ve yükselmelerini sağlamakla birlikte, bu durum parti dışında beklenen ilgiyi görmedi. Sol Parti'nin (SP) kadın kotası bu konuda iyi bir örnektir.

Sol Parti, daha önceki Demokratik Sosyalizm Partisi (PDS) döneminden başlayarak bütün yönetim organlarında yüzde 50 kadın kotası uyguladı. SP örneğini daha sonra Yeşiller ve daha düşük bir kotayla SPD izledi.

SP'deki yüzde 50 kadın kotası, kadın üyelerin aktifleşmesi ve partide daha fazla sorumluluk üstlenmeleri bakımından yararlı olmakla birlikte, parti dışındaki kadın

seçimde ne oy verme ne de üyelik konusunda belirgin bir yönelim ortaya çıkmadı. SP programında ve seçim taleplerinde kadınların değişik sorunlarını sürekli vurgular. Ek olarak, partide özerk kadın örgütlenmesi de vardır. Parti, buna rağmen, yeni üyelerini ve seçmenini daha çok erkekler arasında bulmaktadır.

SP'de kadınlar, yönetim organlarında, genel üye sayısı içindeki oranlarının üzerinde temsil edilirler. Bu durum, parti içindeki kadınlar için yararlı olmakla birlikte, partiye yeni kadın üye ve seçmen kazanılmasında belirgin bir artışa yol açmadı. SPD'nin yüzde 15 göçmen kotasının da benzer sonuca yol açacağı söylenebilir. SPD üyeleri arasında göçmen kökenlerin oranı da bu kadardır. Parti içindeki göçmen kökenliler için iyi olan bu gelişmenin, SPD'ye belirgin oranda göçmen kökenli yeni üye ve seçmen kazandıracığı kuşkuludur.

Göçmenlerin haklarının savunulması ve onlar lehine uygulamalarla, göçmen kökenli seçmen ve üye sayısının artması arasındaki ilişki eskiden daha doğrudandı. Türkiye kökenli göçmenlerde ileri boyutlara varmış olan bölünmüş politik kimlik bunun başlıca nedeniydi. Bölünmüş politik kimlik, kişinin bulunduğu ülkedeki politik tercihiyle gelmiş olduğu ülkeye yönelik politik tercihi arasında önemli fark bulunmasıdır.

Türkiye kökenli göçmenler (Alman vatandaşı olarak

oy kullanma hakkını kazanmış ya da kazanmamış olanlar) yıllarca SPD'yi desteklediler. Türkiye'deki seçimlerde oy kullanma hakları olsaydı, klasik sağ partileri seçerlerdi. SPD'nin yıllarca Hıristiyan Birlik Partilerine (CDU/CSU) göre göçmenlerin haklarını daha fazla savunması, büyük oranda sağcı olan Türkiye kökenli göçmenlerin SPD yanışlığının başlıca nedeniydi. Bu konuda en ters örnek 1980'li yıllarda Fransa'da Strassbourg kentinde yaşanmış ve MHP'li olan bir bölüm Fransız vatandaşı göçmen, göçmen haklarını daha iyi savunduğu gerekçesiyle Fransız Komünist Partisi'ni desteklemiştir.

12 Eylül 1980 sonrasında Almanya'ya gelmek zorunda kalan çok sayıda Türkiyeli sosyalist için ise, tersi söz konusudur. Türkiyeli göçmen kitle genel olarak Almanya'da daha "solcu" iken, sosyalistler daha sağcı olmuşlar ve SPD ile Yeşiller'i desteklemişlerdi. Bunun başlıca nedeni, solun değişik gruplarının yerlerini dünya solundaki saflaşmaya göre belirlemesidir: TKP'liler Sovyetçi Almanya Komünist Partisi (DKP), Çin Halk Cumhuriyeti ve Arnavutluk Emek Partisi yanlıları ilgili Alman partileriyle ilişki kurarken, Devrimci Yol ise "hem kapitalizmi hem de reel sosyalizmi eleştiren" Yeşiller ile ilişki içinde oldu. 1991'de SSCB'nin dağılmasının ardından bu saflaşma da değişti: DKP çok zayıfladı ve sol bir güç olarak önce PDS, ardından da SP ortaya çıktı.

2000'li yıllarda ise, Türkiyeli göçmenlerin üçüncü

kuşağının çalışma yaşamına girecek yaşa ulaşmasıyla birlikte, bölünmüş politik kimlik bir oranda azaldı. CDU/CSU daha fazla göçmen kökenli üye ve seçmen kazanmaya başladı. Türkiye'deki seçimlere katılabilecek olsalardı sağ bir partiyi seçecek olanlar, Almanya'da da artan oranda aynı özellikteki partilere yöneliyorlar. Türkiyeli göçmenlerin SPD alışkanlığı azalarak da olsa sürüyor. Bu partinin yerini artan oranda Yeşiller alıyor. Türkiye kökenli Almanya vatandaşlarının oylarını daha çok bu iki parti paylaşıyor.

Almanya'da Türkiye kökenli Alman vatandaşı sayısı kabaca 700 bin kişidir. Bu sayıya bebekler ve çocukların da dahil olduğu dikkate alındığında, oy kullanabilecek kitlenin bu sayının yaklaşık yarısı olduğu düşünülebilir. Önceki yılların aksine olarak, Almanya'da yükselen bir parti, göçmen kökenliler arasında da yükseliyor. Buradan hareketle oyları artan Yeşiller'in Türkiyeli göçmen kökenliler arasında da desteğinin yükseleceği söylenebilir.

Almanya partileri arasındaki güç dengesi değişimi yansımaları göçmenler arasında –bir oranda da olsa– buluyor. SP ise göçmenler konusunda solun bilinen handikapından çıkamamış durumdadır: bir grubun çıkarlarını savunmak, o gruptan yeterli destek alınabileceği anlamına gelmez.

Tıpkı kadınlar konusunda olduğu gibi, göçmenler

konusunda da kişinin SP'ye oy vermesi için öncelikle solcu olması gerekiyor. Buradan hareketle SPD'nin göçmen kotasının partiyeye göçmen kökenli yeni üye ve seçmen kazandırmaktan çok, Yeşiller'e kayışı yavaşlatmaya yarayacağı söylenebilir.

11 Mayıs 2011

GÖÇMENLER AMA HANGİLERİ?

Aşağıdaki yazıyı 13 yıl önce yazmışım. O yıllarda PDS (Demokratik Sosyalizm Partisi) Frankfurt il yönetiminde bulunuyordum. Partinin göçmenlik alanındaki çalışmasını üstlenmeye yanaşmamıştım ama başkası da olmadığı için, daha doğrusu var olan başkasından hiçbir şey olmayacağı için, istemeyerek de olsa çalışma yapıyordum. Göçmen kökenli olmama karşın göçmenlik konusu beni ilgilendirmiyordu. Yıllarca bu konuda çalışmıştım ve iyi de bilgi birikimim vardı. Göçmenlik artık değişmişti ve nelerin değiştiğini görmeyip solda gibi görünüp göçmenlik alanına giren insanlara açıkçası zor tahammül ediyordum. Bilgi yok, birikim yok...

Bu ülkenin ilk göçmenleri Türkler ve Kürtler değil... Farklı halklardan göçmenler bu süreci nasıl yaşamış, senin farklılıkların nelerdir? Bilen yok, kafa yoran da bulunmuyor. Özellikle 1990 sonrasında göçmenlikte neler değişti? Hele de TC'nin özellikle Almanya'daki vatandaşlarına yönelik politikasında nasıl büyük bir değişim yaşandı? Farkında olan bile yok...

İnsanlar 20-30 yıldır içinde yaşadıkları bir topluma nasıl bu kadar uzak nasıl bu kadar yabancı olabilirler, anlayamıyordum. Bu durum sadece Türk solcuları için değil, aynısı Kürt solcuları için de geçerliydi. Halen de

böyledir.

Kürtler Almanya'da örgütlüdür, binleri sokağa dökebilirler ama Almanya politikasında etkileri yok denilecek kadar azdır. PKK yasağının kaldırılması konusunu bile ancak Irak'ta Yezidilerin toptan katledilmesinin engellenmesinde PKK'nin rolü bağlamında gündeme getirebilirler; Almanya'da kendi içlerinde kalan faaliyetlerinin sonucu olarak getiremezler.

Almanya genel seçimine Almanya vatandaşı olmuş yaklaşık 800 bin eski TC pasaportlunun (bunların yaklaşık yarısı 18 yaşını bitirdiği için seçmendir) katılımı sadece yüzde 18'dir. 13 yıl önce Almanya vatandaşı olanların sayısı şimdiki rakamın üçte biri kadardı ve aralarında seçmen statüsünde olanların büyük bölümünün seçime katılıp politik iradelerini gösterdikleri sanılıyordu. Hiç de öyle değilmiş!

13 yıl öncesinin Türk ve Kürt göçmenlerle ilgili büyük iddiaları da böylece çökmüş oldu. Aslında alışmış olmam gerek ama bir türlü alışamıyorum.

Sol hareketin hiç de geri planında bulunmayan insanların bile yıllarca içinde yaşadıkları topluma ne kadar yabancı olduklarını gördükçe sürekli şaşırıyorum. Ayrıca incelenmesi gereken bir konu...

Almanya’da göçmenlerle ilgili tartışmalar son günlerde iyice alevlendi. Tıpkı vatandaşlık konusunda olduğu gibi, Almanya hükûmetlerinin göçmenler konusunda attığı ya da atmayı planladığı her adım, bu konudaki tartışmaları yeniden yoğunlaştırıyor. Şu sıralar, Avrupa Birliği dışındaki ülkelerden gelen göçmenlerle ilgili bir göç yasası hazırlanıyor. Ayrıca Almanya’da uzun süreli kalmak isteyen göçmenlerin Almanca bilmesinin zorunlu tutulması gibi –basına yansıyan- bazı planlar da var. Çeşitli göçmen kuruluşları ve politik örgütler hükümetin planlarını eleştiriyorlar. Alman örgütleri ise –sendikalar, partiler ve diğerleri- farklı görüşlere sahipler. Kimileri hükümetin tasarsını desteklerken, kimileri karşı çıkıyorlar. Bu yazıda göçmen tarafının, bu kesim içinde en büyük kitleyi oluşturan Türkiyelilerin görüşlerine eğilmeye çalışacağız.

1980’li yıllarda “buradaki Türkiyeliler büyük oranda kalıcıdır; bunlar yabancı değil, göçmendir“ denildiğinde, birçok kişiye garip gelir, hatta tepki toplardı. Neredeyse tüm yaşamını Türkiye’yi düşünerek geçiren, gittikçe daha fazla yerleşik duruma gelse de, “bir gün döneceğim” düşüncesinden vazgeçmeyen insanlar göçmenliği reddediyorlardı. Bu düşünce 1990’lı yılların başlarında büyük oranda ortadan kayboldu. İnsanlar objektif durumlarını

subjektif olarak da kabul ettiler; bu ülkede kalıcıydılar.

1990'lı yıllarda dünyada önemli değişiklikler gerçekleşti ve göçmenler bunlardan büyük oranda etkilendiler. Ulaşım ve iletişim olanaklarının olağanüstü artması sonucu, göçmenlik değişti. Artık, eskiden olduğu gibi, göçmenin geldiği ülkeden giderek kopması ve yaşadığı ülkeye zaman içinde neredeyse tümüyle entgre olması –siz bunu büyük oranda asimilasyon olarak anlayın- sözkonusu değildi. Göçmen kuşakları kökenlerinin bulunduğu ülkeden kopmuyorlar, tersine sonraki kuşağın atalarının vatanına ilgisi, eski kuşaklar kadar, hattâ daha yoğun olabiliyordu. Almanya'da başlangıçta kimsenin anlamadığı Türkiyeli üçüncü kuşak tipik bir örnekti. Küçük yaşta bu ülkeye gelmiş ya da burada doğup büyümüş babalarına göre çok daha Türkçüydüler. Alman takımlarının yanısıra Türk takımlarını da tutacak, maçlarını radyo ve TV'lerden izleyecek, sayısını benim de bilemediğim kadar çok Türk TV kanalları arasında her gün saatlerce dolaşacak kadar Türkiye'ye ilgi duyuyorlardı. Bu ilginin birkaç yıl içinde bu kadar yoğunlaşmasında, iletişim teknolojisindeki gelişmelerin yanısıra, Türkiye'nin ülke dışında yaşayan Türkiyelilere –özellikle de Almanya'dakilere- önem vermeye başlaması, onları sadece “döviz ağacı” olarak değil de, Avrupa ülkelerinde Türkiye'nin iç bir güç haline gelmesinin aracı olarak değerlendirmeye başlamasının da rolü vardır.

Artık başka bir göçmenlik sözkonusuydu, ama bir-

çok insan eskiden beri sözü edilen içerikteki göçmenlikte takılıp kaldı. O yıldan daha eski bir söylemin ötesine geçemedi. Almanya'daki Türkiyeli göçmenler tıkandılar, bunun önemli göstergelerinden birisi olarak da sürekli gerileyen savunma konumunda kaldılar.

Göçmenliğin Bitişi

Almanya'daki Türkiye kökenlilerin sayısı tam olarak bilinmiyor. Resmi sayılar var, ama gerçek sayı bundan fazla. Sayının kabaca 2.5 ile 3 milyon arasında olduğu söylenebilir. Bu sayının sürekli artan bir bölümü için göçmenlik sona erdi ya da eriyor. Yaklaşık 300 bin kişi Alman vatandaşlığına geçmiş durumda ve sayıları yavaş da olsa artıyor. Üçüncü kuşak bu ülkede doğup büyümüş, dönmek diye bir düşüncesi yok. Ne kadar çelişkiler içinde yaşasa da, gelecekte de bu ülkede yaşayacağını, bu ülkenin bir parçası olduğunu ifade ediyor. Birkaç kuşaktan beri Almanya'da bulunan, bu ülkenin parçası durumuna gelmiş olan bu insanlara artık göçmen denemez. Göçmen kökenli olabilirler, ama artık göçmen değillerdir. (Adlarına azınlık, modern diaspora ya da başka bir şey diyebilirsiniz. Önemli olan bir olguyu adlandırırken içeriğinden neyin anlaşılması gerektiği üzerinde anlaşmaktır.)

Almanya'daki Türkiye toplumu karmaşık bir yapıya sahip. Göç sürüyor. Türkiye'den Almanya'ya her yıl bin-

lerce insan aile birleşmesi ya da iltica başvurusu yoluyla geliyor. Almanya'ya gelip kalabilenler önce yıllarca geriye dönüş düşüncesiyle yaşıyorlar ve nasılsa para biriktirip dönecekleri için bu toplumdaki hiçbir şeyle ilgilenmiyorlar. Bunlar yıllarca “yabancı“ olarak kalıyorlar, kendilerini geçici olarak görüyorlar. Büyük bölümü daha sonra dönmüyor ve burada kalmaya karar veriyor, dolayısıyla tanımlanmaları da değişiyor.

Almanya'da yabancı, göçmen ve azınlık bir aradadır. Ne ki, bu birliktelikte sistemli olarak artan kesim göçmenliği geride bırakan hattâ Türkiye kökenli Alman vatandaşlarıdır. Kesin olarak bu toplumun özgün bir parçası olan insanların sayısı sürekli artmaktadır.

İsimplendirme üzerinde takılıp kalmak istemememizin önemli bir nedeni, Türkiyeli kitlenin kozmopolitikliğidir. Bunlar “Türk azınlık“ olarak isimlendirilemezler; aralarında Kürtler vardır. Dini inanç olarak bütün değildirler; Aleviler ve Sünniler vardır, ayrıca bunlar da aralarında ayrılmışlardır. Dil birliğinden söz etmek de zordur; anadili Türkçe olmayanlar, kendini özbe öz Türk olarak tanımlayıp da Türkçe bilmeyenler (Almanca konuşan Türk milliyetçileri) vardır, sayıları da önemsiz denilebilecek kadar az değildir.

Göçmen sözcüğünün lafın gelişi olarak ya da yerine tam oturan daha uygun bir sözcük bulunamadığından

kullanılmasına diyecek yok; önemli olan bugünkü “göçmen”in 15 yıl önceki göçmen olmadığının iyi bilinmesidir.

Göçmen Ayrışması

Almanya’daki Türkiyeliler homojen bir kitle değiller. Bu kitlenin iç ayrımları kalıcılaşmayla birlikte iyice ortaya çıktı. Artık “göçmen” sözcüğü eski anlamını kaybetti. MHP’lisi, İslamcısı, Atatürkçüsü, sosyalisti, sosyal demokrati, liberali; bunların hepsi göçmen. Bu insanlara ortak bir isim vermek, onları ortak bir paydada birleştirmek mümkün değil. Solingen’de yakılarak öldürülen Türkler için yapılan gösterilerde sol görüşlülerle MHP’liler arasında çıkan olayları hatırlayacaksınız. Birileri onlara aslında “çıkarlarının ortak” olduğunu anlatmaya çalışsaydı, sadece gülünç olurdu. Almanya’da “yabancı”, “göçmen”, “azınlık” ya da başka bir isim olarak bazı ortak yanları, ortak çıkarları var; ama çelişkileri daha fazla. Bu nedenle, sadece bunların değil daha birçok Türkiye kökenli göçmenin birarada olması mümkün değildir.

“Göçmen” sözcüğü, 10-15 yıl öncesine göre anlamını oldukça yitirmiştir. Sadece “göçmen”den, “azınlık”tan söz etmek artık anlamsız olmasa bile oldukça muğlaktır. Hangi göçmen?

Burada göçmenlerle ilgili yanlış bazı değerlendirmeye-

lere de değinmek gerekir.

Göçmen Hareketi Olabilir Mi?

Almanya için bir göçmen hareketinin gerekliliğinden söz ediliyor. Sadece Türkiye kökenli göçmenlerin değil; çeşitli ülkelerden gelen göçmenlerin birleşik hareketidir sözkonusu olan. Kendi içlerindeki ayrışmanın yanısıra; tarihsel, dini ve politik olarak da aralarında önemli farklar bulunan, ayrıca dilleri de farklı olan değişik ülkelerden göçmenlerin şu veya bu şekilde ortak bir harekette birleşmesi mümkün değildir. Bugüne kadar bu konuda harcanan çabalar kayda değer bir başlangıca bile yol açamamıştır. Çok sayıda göçmen örgütü bir araya gelip bildiriler imzalarlar, en fazla ayrı gruplar halinde biraraya gelerek yürüyüş ya da toplantı yaparlar; sonra da herkes kendi yoluna gider.

“Birleşik göçmen hareketi” teorik bir zorlamanın ötesinde anlam taşımaz. Dahası, Türkiyeli göçmenlerin iç çelişkileri ve ayrışması diğer uluslardan göçmenlere göre daha fazladır. İtalyan, İspanyol ya da Yunanlı göçmenlerdeki iç birliktelik, en azından yanyana gelip, birlikte iş yapabilme olgusu Türkiyelilerden daha fazladır. Türkiyeli göçmenlerin asgari düzeyde bile birleşemediği bir ortamda “birleşik göçmen hareketi”nden söz etmek, fantaziden ileriye gitmez.

“Göçmenler Öncü Olabilir mi?”

Göçmenlerin Batı toplumlarının değişiminde önemli işlevler üstlenebilecekleri, hattâ değişimin motor gücü olabilecekleri düşüncesi yeni değildir. 1970 ve 1980’li yıllarda Batı ülkelerindeki bazı silahlı mücadele hareketleri de benzer bir düşünceyi savunmuşlardı. Bu satırların yazarı, Fransa örneğinde Action Dirècte (Doğrudan Eylem) örgütünü, 1982 yılında Paris’teki ev isgalleri nedeniyle yakından tanımaktadır. Onlara göre; Fransa işçi sınıfı ve emekçilerinin bu toplumu değiştirmekte artık herhangi bir işlevi olamazdı. Bu işlev, bu topluma en fazla tepki duyan, henüz bu topluma girmemiş, girememiş göçmenlere geçmişti. (Almanya’daki **Devrimci Hücreler** adlı örgütte de benzer düşüncelere rastlanır.)

Aradan 20 yıldan fazla zaman geçti. O zamanın göçmenleri buldukları toplumlarda azçok yeniydiler, ya günün birinde dönmeyi düşünüyorlardı ya da –en azından- gelecekte de bu ülkede yaşayacaklarından emin değildiler. Birkaç kuşağı geride bırakmış göçmenlerin “devrimciliği” ya da içinde yaşadıkları toplumu değiştirmekte büyük bir kapasiteye sahip oldukları görüşü için artık eski nedenler kullanılamazdı, yenileri bulundu. Kendimizi Almanya ile sınırlandırırsak, deniliyor ki: Alman toplumu ırkçıdır. Irkçılık bu toplumun her yanına derinlemesine nüfuz etmiştir. Sadece klasik sağ partiler, sosyal demokratlar ve Yeşiller değil, PDS ve diğer sol partiler de böyle-

dirler. Bunlardan göçmenler için önemli açılımlar yapmaları beklenemez.

Sonuçta ortaya çıkan tablo; göçmenlerin sürekli dışlandığı, bu topluma yabancı oldukları, ama bu toplumun da kaçınılmaz bir parçası oldukları yönündedir. Göçmenler kendilerini dayatarak bu toplumu değiştirmediler. Alman toplumunun hücrelerine kadar nüfuz etmiş ırkçılığın kırılması, bu toplumun gerçekten demokratikleştirilmesi ancak göçmenler aracılığıyla mümkündür.

İddialar, iddia düzeyinde kaldıkları sürece güzeldirler. Almanya toplumunda ırkçılığın neo nazilerle sınırlandırılmayacağı, ırkçılığın bu toplumun yapısında bulunduğu da doğru bir tespittir. Ne var ki, değişim için önemli görevler yüklenen öznenin bunu yapabilmek için ne yeterli becerisi ne de şansı vardır.

Bu düşünceyi savunanlar arasında ancak içine kapanmış “göçmen sektörü”nde varlıklarını sürdürebilecek olanlar da vardır; ama genelde bu kesimi homojen bir yapı olarak düşünmek gerekir. Ağırlıklı söz konusu olan büyük bir çıkışsızlıktır. Yıllarca Yeşiller ve SPD’ye umut bağlandı. Bu partilerin genel programlarını onaylamayanlar bile, onların “göçmen dostu” olduklarına, bu ülkede göçmenler için oldukça kötü olan uygulamalara son vereceklerine inanıyorlardı. Bu partiler iktidar geldiler ve “dağın fare doğurması”nın ötesinde, bazı beklentiler

de tersi yönde gerçekleşti. Denilebilir ki, Hıristiyan Birlik partilerinin klasik sağ hükûmeti döneminde göçmenlerin durumu bazı yönlerden daha iyiydi. Buna Almanya'daki sol partilerin göçmenler konusundaki zayıflıkları hatta politikasızlıkları da eklenince, belirgin bir çıkışsızlık ortaya çıkar ve başka yol bulunamadığı için göçmenlere yerine getiremeyecekleri, yanına bile yaklaşamayacakları işlevler yüklenir.

Göçmenlere sahip olmadıkları vehmedenlerin gidebilecekleri iki yer vardır: Küçük çevresine kapanarak herkesi ve herşeyi eleştirerek yaşamak, bunun kimseye zarar olmaz, aldırın da olmaz; ya da Türkiyeli göçmenlerin çıkarlarını daha iyi savunabilmek için azçok etkili bir güç ihtiyacı duymak ve onun yanında yer almak. Bu güç bellidir: Almanya'da yaşayan Türkiyelilerin haklarının olabilirdiğince genişletilmesini savunan ve onlar aracılığıyla bu ülkede iç bir güç haline gelmek isteyen Türkiye Cumhuriyeti devleti. "Öncü göçmenlik", Türkiye'nin birçok alanda öncü ülke konumuna geldiğini ya da gelmek üzere olduğunu iddia eden, hükümetlerin ve devletin temsilcilerince sürekli tekrarlanan görüşle de uyum içindedir. Irkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı yürüyüşlere bile büyük sayılarla katılmayan Almanya'daki Türkiyeli göçmenler, tüm göçmenlerin mücadelesinde öncü rolü oynayabilirler; neden olmasın!

Görülen odur ki, tıpkı 1990'lı yılların başlarında ol-

duğu gibi, sol kesimden devlet hizmetine yeni geçişler olacaktır. Bunun “muhalif” kimlikle mi, yoksa uyumlu bir görüntü içinde mi yapılacağı önemli değildir.

Bu arada ırkçılık ve yabancı düşmanlığının kapsamı da oldukça genişleyecek gibi görünüyor. Değişik yaşam tarzlarından kaynaklanan farklılıklar, Alman toplumu toptan ırkçı kabul edildiği için hemen “ırkçılık” olarak tanımlanacak. Türkiyelilerin birçok konudaki çifte standartlığı burada da kendisini gösterecek. Türkiye’ye gidip bir süre kalan ya da temelli dönen “Almanlılara” nasıl davranıldığını biliyoruz. Gidenlerin bir türlü uyum sağlayamadıklarını, pişman olduklarını ama Almanya’ya da geri dönemediklerini sürekli duyuyoruz. Almanya’dan gelenler Türkiye’de aşağılanmak, dışlanmak, açıkça alay edilmek, yolunacak kaz olarak görülme gibi davranışlarla karşılaşılıyorlar. Ne ilginçtir ki, Almanya’da ırkçılık en azından yabancı düşmanlığı olarak nitelendirilen bu tutumların Türkiye’de adı konulmuyor. Üstelik bu davranışı “Türk Türk’e karşı” gösteriyor.

Hangi Göçmenlik?

Kendini “göçmen” olarak tanımlamak, bu tanımlama politik bir tercihle birlikte yapılmadığında artık anlam taşımıyor. Hangi göçmen? Liberal, sosyal demokrat, islamcı ya da sosyalist (veya sol) göçmen mi? Gerçekte

Almanya'da birçok göçmen –böyle söylesin ya da söylemesin- kendisini bu şekilde tanımlıyor. SPD içindeki Türkiyelilerin sayısı sürekli artıyor. Burada yer alanlar sadece göçmen değiller; sosyal demokrat göçmenler. Göçmenlik bir dünya görüşüyle birlikte var. Benzer bir durum göçmenlere en fazla değer veriyor görünen Yeşiller için geçerli. Orada da çok sayıda Türkiyeli var. Küreselleşme olarak da tanımlanan çağdaş kapitalizmi savunmak ve sosyalizm karşıtı olmak göçmen olsun ya da olmasın Yeşillerin ortak özelliğidir. Yeşillerin politik yelpazedeki yeri için çok şey söylenebilir, ama sol olmadıkları kesindir. Benzer bir belirleme, Hıristiyan Demokrat Parti (CDU) içindeki az sayıda Türkiyeli için de söylenebilir. Onlar da sadece göçmen değiller; sağ (muhafazakâr) bir dünya görüşünü benimseyen göçmenler.

Burada tek eksik olan sol'dur. Sol göçmenler nerede?

Bu konudaki kargaşa ve gerilik önemli oranda Türkiye ve Almanya'daki farklılıktan kaynaklanıyor. Türkiye'de kapitalizme karşı olmadan ya da bu konuda genel bazı sözler ederek sol gibi görünmek mümkündür; ABD'den sonra dünyanın ikinci büyük gücü sayılan Almanya'da mümkün değildir. Türkiye'de insan hakları ve demokrasi çerçevesinden pek çıkmayarak solcu gibi görünebilirsiniz. Benzer çerçevede kalarak solcu gözükmek Almanya'da olanaksız değilse bile hayli zordur. Türkiye solunun yıllardan beri Almanya solundan uzak durması-

nın nedenlerinden birisi de budur. Türkiye solcusu kapitalizmle fazla çelişkiye girmeden “solcu” kalmak istiyor. Türkiyeli göçmenlerin görece yeni oldukları, Türkiye’deki politik ortamın oldukça sıcak olduğu yıllarda bunu önemli oranda sağlayabildiler. Ama Almanya’daki Türkiyeli göçmenler artık eskimişlerdir ve insanları sadece Türkiye sıcaklığıyla oyalamak eskisine göre daha az mümkündür. Almanya’da bir tercih yapmak durumundasınız. Siz hangi tür göçmensiniz, yeriniz neresi?

Türkiyeli sol insanlar Almanya solunun özgün bir parçası olmak durumundalar. Almanya solunun göçmenler konusunda oldukça geri olması onlardan uzak durmanın nedeni olamaz. Bu ülkede solun göçmenler konusundaki geriliğinin bir nedeni de bizim bu konudaki yetersiz çabamızdır.

Göçmenler bugüne kadar sadece göçmenlikten söz ettiler. Sol göçmenlik, göçmenliği kapitalizme karşı olmakla bağlamak, sosyal devletin yıkılmasının, işsizliğin, ekonomik yapılanmanın ilk kurbanlarının göçmenler olduğunu vurgulamak durumundadır.

Avrupa’da ve Türkiye’de Yazın, Sayı 95, 2001

GÖKHAN HARMANDALIOĞLU VE DOĞAN AKHANLI: YARATICI SÜRGÜNLÜK

Sürgünlük, tarihi boyunca terk edilmek zorunda kalınan ülkeye özlem duymak ve dünyanın galesi içinde neredeyse kaybolmak olarak bilinmiştir. Sürgün, çok kişi için yeni ülkede tükeniş ve dar grup içinde birbiriyle didişme anlamına gelmiştir. 19. yüzyıl ortalarındaki Rus sürgünlerde ve sonrakilerde durum böyledir.

Bu çerçevedeki çok sayıda örnek nedeniyle “yaratıcı sürgünlük” yeni bir kavram sayılır. Tarihte örnekleri azdır. Bazı sürgünler, mesela Nazilerden kaçarak önce Fransa’ya ardından Meksika’ya giden Anna Seghers sürgünde de üretmeyi sürdürmüş ve yeni romanlar yazmıştır. Savaşın bitiminden sonra Almanya’ya gelen ve Demokratik Almanya Cumhuriyeti’ne yerleşen Seghers, Meksika’yı özlemiş ve bir dönem yeni ülkesine uyamamıştır.

Sürgünde kaybolup gidenlerin sayısı bilinmiyor.

Önceki yılların sürgünlerinin en azından bir bölümü yeni ülkelerinde kendilerini yeniden üretmeyi anlamsız bulurlardı. Yeniden üretip de ne yapacaksın, ülkeden kopuksun, kim bilecek ne yaptığını?

Son 25 yılda durum değişti ve sürgünde kendini yeniden üretmenin alanı genişledi. 1995 öncesindeki yıllar

da kişi esas olarak sürgünde bulunduğu alanda –diyelim Almanya’da- kendini yeniden üretirdi. Bu yeniden üretimin sürgünlük alanı dışında da bilinmesi, yazılı ve/veya görsel ürünlerin geniş bir alanda insanlara ulaşması ihtimali zayıftı.

Yılmaz Güney ve Ahmet Kaya bunu yapabildiler çünkü ürünleri müzik ve sinema alanındaydı, yayılma imkanları edebiyata ve toplumsal araştırmalara göre daha fazlaydı.

İletişim imkanlarındaki büyük gelişme sonucu durum değişti. Uydu televizyonları, internette bloglar, haber siteleri, Facebook ve Youtube ile sürgünde kendini yeniden üretmek yaşanan alanla sınırlı kalmamaya başladı.

Sürgünde üretilen belgesel filmler uydu televizyonları aracılığıyla sadece terk edilmek zorunda kalınan ülkede değil, başka Avrupa ülkelerinde, ABD’de ve hatta Avustralya’da bile izlenebildi. Benzer durum yazılı ürünler için de geçerlidir.

Hangi alanda olursa olsun düzeyli üretim yapıyorsanız izleyiciniz mutlaka olacak, sayıları bazen çoğalacak ve dahası sizinle iletişim kurabilecek ve değerlendirmelerini iletebileceklerdir.

İletişim araçlarındaki büyük gelişme sürgüne önceki ülkesindeki gelişmeleri yakından izlemek, orayla daha

sıkı bağ kurmak imkanı sağladığı gibi; o ülkede yaşayanlara da sürgünün gelişmesini ve ürettiklerini izleyebilme-yi sağladı.

Kim, nerede, ne yapıyor; bilmek eskisine göre olağüstü kolaylaştı. Eskiden imkan olmadığı için bilinemedi, bir süreden beri ise kişi bilmiyorsa merak etmediğindedir.

Bu yıl aramızdan ayrılan iki yaratıcı sürgünün, Gökhan Harmandalıoğlu ve Doğan Akhanlı'nın ürettikleri –diyelim otuz yıl önce- bu kadar bilinmez ve dar bir çevreyle sınırlı kalırdı.

Yaratıcı sürgünlüğün ilk şartı kendini terk edilmek zorunda kalınan ülkedeki faaliyetle tanımlamamak, hemen olmasa bile zaman içinde bu çerçevenin dışına çıkmaktır.

Gökhan Harmandalıoğlu bu konuda iyi bir örnektir. 20 Mart'ta Köln'de vefatının ardından yapılan anma toplantısına katılarak burada Avrupa Sürgünler Meclisi adına kısa bir konuşma yapmışım.

Korona önlemleri nedeniyle az sayıda katılımcıyla yapılan ve kısa süren toplantıda Gökhan'ın tanıtımında 12 Eylül darbesinden sonra emniyette yüz gün ağır işkence görmesi üzerinde özellikle durulmuştu. Gökhan'ın işkencedeki tutumu aradan geçen yıllara rağmen unutul-

mamıştı.

33 yıldır sürgünde yaşayan Gökhan Harmandalıoğlu'nun tarihi Türkiye'de yaptıklarından ibaret değildi. Almanya'da belgeseller hazırlamış, kitaplar ve makaleler yazmıştı. Kendini yeniden üretmiş, Türkiye'deki faaliyetiyle sınırlı kalmamış, aşmıştı.

İsteseydi işkencedeki tutumunu tekrar ve tekrar anlatarak 33 yıl boyunca idare edebilirdi ama kendini geliştirmeyi ve üretmeyi seçti.

Yaratıcı sürgünlerin biyografisinde sadece Türkiye'de yaşadıkları yıllarda yaptıklarından söz etmek onlara haksızlık olur. Bu insanların sürgün tarihi de vardır ve bazen bu tarih önceki ülkedeki tarihin üzerine de çıkabilir. Bu konuda Doğan Akhanlı da iyi bir örnektir. 1992-2021 arasında yani 29 yıl sürgünde yaşayan Akhanlı yazdığı romanlar ve insan hakları mücadelesiyle Almanya kurumları tarafından da tanınan bir isim durumuna gelmiş, Türkiye'ye kısa süreli gittiğinde gözaltına alınması ve ağır hapis cezasına çarptırılmak istenmesi günlerce Almanya basınında haber olmuştu. Akhanlı Türkiye'nin çıkardığı kırmızı bülten sonucu İspanya'da gözaltına alındığında yapılan büyük kampanya sonucunda serbest kalmasının yanı sıra Türkiye'nin kırmızı bültenlerinin ciddiyetsizliği de ortaya çıkmıştı.

Sürgünde herkesin bu iki insanın gösterdiği perfor-

mansı sergilemesi beklenemez. Yıllar öncesinde kalmış Türkiye'deki pratik olmasa bile, sürgünde ürettikleri ve yaptıkları yeterlidir.

Diyelim 30 yıl önce olsaydı kişinin sürgünde yaptıkları ülkede yaşayanlar tarafından pek dikkate alınmazdı. Bir süreden beri böyle değildir. Doğan Akhanlı için asıl olan Almanya'da yaşadığı yıllar ve burada yaptıklarıdır ve nitekim biyografisi de bu çerçevede anlatılmaktadır.

Her ikisi de şanslı sürgünlerdir. İletişim imkanlarının geliştiği, bir alanda üretilenin terk edilmek zorunda kalınan ülke başta olmak üzere değişik ülkelere yayılabildiği, çok kişinin onları kişisel olarak tanımasa bile bildiği, yaptıklarını izlediği bir dönemde sürgünlük yaşadılar.

Şans yetmez, onu kullanabilmek gerekir.

Gökhan Harmandalıoğlu ve Doğan Akhanlı son 25 yıllık dönemin özelliklerini iyi kullandılar.

Sürgün Dergisi'nin Ocak 2022 tarihli üçüncü sayısında yayınlanmıştır.

GÖKHAN HARMANDALIOĞLU: ÖRGÜT GİBİ İNSAN

Genellikle “örgüt gibi adam” denir. “Örgüt gibi kadın” da var mıdır, bilmiyorum. Olabilir ama ben rastlamadım.

Bu terimle ifade edilen şudur: kişi örgütlü veya örgütsüz olabilir (genellikle örgütsüzdür) ama o kadar çok ve çeşitli işler yapabilir ki, kendisi için “örgüt gibi” denir. Hatta çok sayıda örgüt bu kişinin teori ve/veya pratikte ürettiği kadar üretememektedir.

Dün Köln’de Gökhan Harmandalioğlu’nun anma toplantısına katıldım ve Avrupa Sürgünler Meclisi’ni temsilen de bir konuşma yaptım. Gökhan’ı tanımıyorum diyebilirim. Bir kere Brüksel’deki televizyon stüdyosunda karşılaşmıştık, o kadar.

12 Mart’tan sonra olduğu gibi 12 Eylül’den sonra da gözaltına alınmış ve yüz gün kadar ağır işkence görmüş. İşkencedeki direnişinden hâlâ söz ediliyor. TDKP Merkez Komitesi’ndeymiş. Tahliye olduktan sonra 1988’de ülke dışına çıkmak zorunda kalmış ve demek ki 33 yıl sürgünlük hayatı yaşamış. Örgütünden ayrılmış, nedenini bilmiyorum. Ardından örgütü tarafından yürütülen itibarsızlaştırma kampanyasının hedefi olmuş.

Gökhan sürgün hayatı boyunca “örgüt gibi adam” olmuş. Kitaplarının yanı sıra gazetelerde makaleler yazmış

ve önemli belgeseller hazırlamış. Aslında Türkiye’de iken işkencede ve hapishanede direnmesiyle ülke dışında 30 yıl idare edebilirmiş ama üretici sürgünlüğü seçmiş. Ya da sürgünlükte kendisine yeni bir tarih oluşturmuş...

Bunun örgütünü “hasta ettiğini” tahmin etmek zor olması gerek...

Gökhan sürgünlük yaşantısıyla devrimciliğin Türkiye ile sınırlı olmadığını, devrimcinin her yerde devrimci olması gerektiğini ve bunun için de mutlaka bir örgüte bağlı olmak gerektiğini gösterdi.

Kendisinin bu kadar hedef alınmasının bir nedeni de bu olsa gerektir. Gökhan bazı insanların örgütler dışında da iyi üretim yapabileceklerini, başka bir deyişle eskiden bağlı bulunulan örgütün böyle bir üretime engel olduğunu gösterdi.

Buradan örgütsüzlük övgüsü çıkarmayın. Örgütlü olmak önemlidir ama bu her örgüt için geçerli değildir. Bir örgüt gelişmenizi engelliyorsa, başkasına geçersiniz. Başkasını bulamıyorsanız tek kalırsınız ama üretirsiniz.

Kişi için sonuçta belirleyici olan şu veya bu örgütte bulunmak değildir, performanstır.

Bazı örgütlerdeki sorumlu kişilerin başlıca işi, insanların kendilerini aşacak performans göstermesini engellemektir; çünkü bu kişiler kendilerinin buldukları so-

rumlu konuma hiç uymadıklarını göstermektedirler.

Duruma göre değişir: ya bu engeli aşmak için çabalarsınız, bunun için büyük enerji ve zaman harcarsınız. Başarılı olacağınızın garantisi yoktur, olamayabilirsiniz de... Ya da çekip gidersiniz ve performansınızı örgütler dışındaki alanda ya da sürekli engel çıkarmayan başka bir örgütte gösterirsiniz.

Her iki durumda da “örgüt gibi insan” olursunuz...

HDK-A kısa süren ve kayda değer bir iş yapamayan örgütsel hayatında başlangıçta sadece örgütleri değil, örgüt dışı devrimcileri de kabul etmişti. Bunun açık olarak ifade edilmek zorunda kalınması bile durumun ulaştığı gelişme düzeyini gösterir. Gerçekte dertleri “bağımsızlar” denilen bu örgütsüz ama değişik alanlarda üreten devrimcileri nasıl kullanabileceklerinin yolunu bulmaktı ama yapamadılar.

Bu insanları örgütsüz olmakla suçlayabilirsiniz, olabilir ama kendi başına eksik kalır ya da asıl soruyu gizler. “Bu insanlar neden gitti?..” sorusunun da sorulması gerekmez mi?

Bazıları devrimciliği bırakmaya yönelir ve örgütten ayrılır. Bunları eleştirmek gerekmez zaten vazgeçmiş ve devrimcilik sonuçta gönüllüğe dayanır. Bırakmışsa, bırakmıştır. En fazla “bırakmasında örgütün fonksiyonu oldu

mu?” sorusu sorulabilir.

Örgüt gibi insanlar ise ayrıldıktan sonra üretmeyi sürdürürler ve hatta üretimleri daha üst düzeye çıkar. Bir örgütün yönetim kadrosunu bundan daha fazla “hasta edecek” gelişme bulunamaz. Kişinin pratiği şunu göstermektedir: örgütten ayrıldım ama iyi işler yapıyorum ve teorik/pratik üretimim daha üst düzeye çıktı. Bunun anlamı şudur: o örgütteyken yapamazdım çünkü engel oluyorlardı.

Bu durumda itibarsızlaştırma, karalama kampanyasının yıllarca sürmesini normal görmek gerekir. Yüksek ve sürekli performans varsa, bu kampanyanın etkisi olmaz ve olmadığını da gördük.

Bir kere karşılaşmış olmanın dışında tanıımıyordum ama Gökhan Harmandalıoğlu örgüt gibi adammış...

21 Mart 2021

GÜÇSÜZLEŞME KORKUSU

Tarih çok sayıda ve bir bölümü de birbirine ters olaylarla doludur. Buradan hareketle tarihte yepyeni bir olay olmaz bile denilebilir. Yeni gibi görünen her olayla eski bir olay arasında bağlantı kurulabilir. Bunu eskinin tekrarı anlamında söylemiyorum, yeniyi daha boyutlu kavrayabilmek anlamında belirtiyorum.

Önemli bir tarihsel örnekle açıklayayım...

Pelepenez savaşı M.Ö. 431-404 yılları arasında kent devletleri olan Atina ile Isparta arasında yaşanır. Bu savaşın tarihsel önemi sadece bu alandaki -şimdiki Yunanistan- kent devletlerinin dağılmasına yol açması değildir. Bu savaş tarihin ayrıntılarıyla bilinen en eski savaşıdır. Herodot ile birlikte tarih yazımının kurucusu sayılan Thukydides Pelepenez Savaşı adlı yapıtında bu savaşı ayrıntılı olarak anlatır. Savaşın anlatılması sadece muharebeleri içermez. Atina ve Sparta'dan hangi devlet yöneticisi ne söylemiştir, bazı ordu komutanlarının görüşleri nedir, halk toplantılarında hangi gerekçelerle ne kararlar alınmıştır? Bunların tümünü aktarır...

Thukydides sadece tarihçi değil felsefeci olarak da bilinir. Platon ve Aristo'dan sonra politik felsefenin kurucuları arasındadır. Tarihi anlatmakla yetinmemiş, tarih hakkında düşünmüştür.

Pelepenez savaşın gerçek nedenini görünürde olanda değil, gizli olanda arar.

Atina denizde güçlü iken Sparta karada güçlüdür. Atina başka kent yönetimleriyle deniz ittifakı kurar. Bu ittifak Sparta'ya karşı kurulmamıştır ve zaten iki şehir devleti arasında yıllardan beri süren barış vardır.

Sparta kendisini en büyük güç olarak görmektedir ve şehir yönetimi “en güçlü biziz” anlayışını sürdürmek anlayışıyla şekillenmiştir.

Atina'nın güçlenmesi Sparta'yı rahatsız eder. Atina kendisi için tehdit değildir ama bu güçlenme sürerse Sparta şehir devletleri arasında gerileyecek, giderek nemsizleşecektir.

Bunu engellemek için değişik gerekçeler ileri sürerek savaş çıkarır.

Burada savaşın amacı fetih değil, gszleşmeyi engellemektir.

Pelepenez Savaşı kitabı yazılmasının üzerinden neredeyse 2500 yıl geçmesine karşın hemen her ülkede askeri okullarda ders kitabıdır. Kitaptaki en önemli belirleme savaşın gerçek nedeniyle ilgilidir: fetih ya da kendini işgal tehdidi altında hissetmek değil, düşüş ve nemsizleşme korkusu yaşamak, bunu engellemek için savaş açmaktır.

Nurcan Baysal ile Gazete Duvar'ın Kitap Eki'nde yeni

yayımlanan kitabıyla ilgili söyleşiyi okudum. Baysal “O Sesler” kitabında Diyarbakır ve çevresinde yaşanan ab-lukayı anlatıyor. Söyleşinin bir yerinde, “Ne olduğunu anlamadığını” belirtiyor. Çünkü hendekler daha önce de varmış. Bazıları ikna edilerek kapatılmış, bazıları da öylece duruyormuş. Ardından biliyoruz müthiş bir saldırı geliyor. Büyük yıkım gerçekleşiyor, insanlar öldürülüyor, kimisi yakılıyor.

Ülkenin bir yerinde özyönetim ilan ettiğiniz zaman, bunun adı ikili iktidar demektir, saldırıyı üzerinize çekersiniz. Özyönetim ilanı diyelim İzmir’de olsaydı da yoğun saldırıyla karşılaşır. Bir yanda özyönetimin iktidar organları bulunacak, diğer tarafta devletinkiler bulunacak... Politik bilimde buna ikili iktidar deniliyor ve birlikte yaşamaları da genellikle uzun sürmüyor.

Baysal’ın belirttiğine göre hendekler yeni değil ama birdenbire önem kazanıyorlar ve ardından da birkaç ay süren büyük saldırı geliyor.

Saldırı ve kuşatma olmasa hendekler muhtemelen hiç de bu kadar önemli olmayacaktı. İkili iktidarın mevcut koşullarda yaşama şansı yoktu ve kazanlar da bunu bir süre sonra herhalde görecekti.

Saldırının belki de en önemli nedeni Erdoğan ve AKP’nin düşme, güçsüzleşme korkusudur. Bu korku tıpkı Peleponnez Savaşı’nda olduğu gibi açıkça belirtilmez –tersi

tutum zayıflığı kabul etmek anlamına gelir- başka gerekçelerle savaşa girilir. Rüşeym halindeki ikili iktidar uzun ve yoğun saldırı gerektirmiyordu ama asıl neden bu değildi.

Bu saldırı hendeklerin bulunduğu yerde kalmayacak ve özellikle HDP'ye de yönelecekti.

Aralarında 2500 yıl bulunan iki olay birbirinden çok farklı olmakla birlikte analoji kurmak mümkündür: belirleyici neden geri plandadır, gizlidir ve zayıflama sürecini bertaraf etmeye yöneliktir.

Konuyla ilgili yapılan çok sayıda yorumdan bir tanesi şöyleydi: Rojava'nın yükselme dönemiymi. PKK, dikta-ti Rojava'dan uzaklaştırabilmek için hendek politikasını öne çıkardı. Bu konuda bir başka hesap da Türkiye'nin as-keri gücünü bölmekti.

Böyle bir analiz 1980'li yıllarda geçerli olabilirdi ama 2000 sonrasında hiç geçerli değildir. Türkiye 1995'te İsrail ile yaptığı anlaşmayla silahlı kuvvetlerde modernleşmeye yöneldi. Somut olarak bu modernleşme özellikle havada ve karada elektronik cihazların savaş araçlarında kullanılabilmesi anlamına geliyordu. 2000'li yılların başlarında Türkiye, bir deyimle "2,5 düşmanla" (Suriye-Yunanistan ve PKK) aynı anda savaşabilecek duruma geldi.

Türkiye Abdullah Öcalan'ın Suriye'de olduğunu yıl-

lardan beri biliyordu ama ancak bu güce ulaştığına inandıktan sonra, 1990'lı yılların sonlarında Suriye'yi açıkça tehdit edecekti.

Erdoğan ve AKP konumlarını güçlendirmek için, güçsüzleşme korkusunu ortadan kaldırabilmek için pekala yeni harekatlara girişebilirler. Irak ve Suriye'de çok sayıda askeri birlik bulunuyor zaten ve yeni bir hareket için gerçek gerekçe geri planda kalacak, "ülke güvenliği" öne sürülecektir.

Olur veya olmaz ama olabileceğini düşünmek gerekir...

31.5.2018

GÜLAY KERİMOĞLU

THKP-C (Acilciler) davasından yargılanan ve yıllarca hapiste kalan Gülay Kerimoğlu yaklaşık on yıldır mücadele ettiği kansere yenik düşerek aramızdan ayrıldı.

Yaklaşık 20 kentte kimisinde küçük kimisinde görece büyük örgütlenmemiz vardı. Bölgeler arasında zayıf ilişki bulunması, bölgelerin birbirini tanımaması 1977 ortalarına kadar esastı, sonra bozuldu. Bu sayede bir bölge polis darbesi yediğinde en kötü ihtimalle bile o bölgeyle sınırlı kalırdı.

1980 yılının Kasım ayında İbrahim Yalçın ile birlikte Adana'ya gittik. Orada yapacağımız görüşmeden sonra ben Suriye'ye gidip birkaç ay kalıp dönmek üzere orada kalacaktım, İbrahim İstanbul'a dönecekti. Birkaç eve gittik, değişik yoldaşlarla görüştük. 12 Eylül'ün ağır terörü kentte açık olarak hissediliyordu. İbrahim döndükten sonra bir kere yakalanma tehlikesi de atlattım. Daha sonra Antakya'yı da gördüm ve bizim anlamlı şanlı anlatılan Güney örgütlenmesinin büyük bir abartma olduğunu anladım. 12 Eylül öncesinde durumları herhalde daha iyiydi ama şimdi oldukça kötüydü.

Yıllar sonra Gülay'ın hastaneye yattığını öğrendiğimde telefon edip konuştum. "İyiyim, kendinize dikkat edin" demişti.

Hiç karşılaşmadığımızı sanıyordum ama İbrahim Adana'da bir evde kısaca görüştüğümüzü söyledi. Olabilir, bende şekil hafızası zayıftır, insan yüzünü kısa sürede unutum. O dönemde de zaten isim kullanılmazdı.

Acilciler'in kadın yanı pek bilinmez. Doğrusunu isterseniz ben de bilmezdim ama yıllar sonra Kurtuluş'tan bir kadın bana, "O yıllarda hiçbir örgütte sizdeki kadar çok sorumlu kadın yoktu" demişti. Kadın her örgütte vardı ama il ve bölge sorumlusu olanlar çok azdı. Bizde Belma, Hilal ve Ömür'ün durumları demek dikkat çekiyormuş.

Gülay sanırım daha az biliniyordu.

Hilal ile de birkaç ay önce Almanya'da görüştüm. Görüşmeyeli 37 yıl olmuş. Doğal olarak yaşlanmıştı ama canlılığı yerindeydi.

Sonuçta hepimiz öleceğiz ama biraz daha geç ölseydiniz hiç fena olmazdı.

Yine de arkanızda temiz bir tarih bırakarak gittiniz.

Bu duyguyu bir oranda Mehmet Koç'ta ama özellikle İbrahim Yalçın'da görmemek mümkün değildi. Yine bu yıl kaybettiğimiz Halil Güven'in durumunu bilmiyorum ama benzer duygulara sahip olduğuna eminim. Büyük bir ismin tarihinin üzerine oturmaya kalkan, bu tarihi kirletmekten başka işlevi olmamış bir tipi bu tarihten temizledik.

Uğraşımızı yanlış bulmayan ama gereksiz bulan ar-

kadaşları anlıyordum. Aradan geçen bunca yıldan sonra başarı kazanabileceğimize ihtimal vermiyorlardı. Ben ise başından beri emindim: uğraşacağız ama kaybetmemiz mümkün değildir.

Konu beklemediğimiz kadar büyüdü, devrimci hareketin genelinin ilgisini çekti.

İstediğimiz sonuca da ulaştık.

İnsan daima bilgisini sınamalıdır. Doğru bildiğinizi sanırsızın ama eksik biliyor olabilirsiniz ve bunu önlemenin tek yolu da bilgiyi sınamaktır.

Devrimci hareketteki genel durumu ülkede yaşayanlardan daha iyi biliyormuşum.

Ülkede yaşamak zaten genel bir belirlemedir. İstanbul'un filanca bölümünde, Anadolu'nun filanca kentinde, kasabasında yaşarsınız ve bildiğiniz de ülkenin geneli değil vrenizdir.

Bilginin büyük hızla yayıldığı, yalan ve palavranın eskisinden daha az etkili olduğu bir dönemde yaşıyoruz. Mekan önemlidir ama sahip olunan genel bilgi ve anlayış daha da önemlidir. O bilgi ve anlayış sizi mekanın ötesine taşır.

Yine de bilginizi her zaman sınamayı ihmal etmeyin.

Hepimizin başı sağolsun...

7.8.2016

GÜNEYDEN KUZEYE GÖÇ

20. yüzyılın ortalarına ya da klasik sömürgecilik sisteminin çözülmeye başladığı yıllara kadar sömürgeci ülkelerin insanları sömürge ülkelere yerleşirdi. Bu yerleşen insanlarla anavatandaki yönetimin arası bir süre sonra açılabilir ve çatışma bile çıkabilirdi. Mesela İngiltere'den gelip sömürge Güney Afrika'ya yerleşenler bir süre sonra daha fazla söz hakkı isteyerek Londra'daki yönetime başkaldırmışlar ve aralarında çatışma çıkmıştı.

Tersine örnekler de vardır. Mesela, çok sayıda Ceza-yirli sömürgeci ülke Fransa'ya gelmiş ve orada çalışıyordu. Cezayir ulusal kurtuluş savaşı yıllarında bu işçilerin Paris'te yaptıkları gösteriye polis ateş açmış ve 100 kadar insan ölmüştü.

Lenin sermaye ihracına dayanan yeni sömürgeciliğin başlangıç yılları olarak 20. yüzyılın başını verir ama o yıllarda sömürgelerin büyük bölümü klasiktir, yeni sömürge değildir. Yeni sömürgecilik, klasik ya da işgale dayanan sömürgeciliğin hızla çözüldüğü 1960'lı yıllardan sonra başlayacaktır.

Bu sömürgecilik sona erince ve eski sömürgeler politik bağımsızlıklarını kazanınca, burada yerleşmiş olan sömürgeci ülkeden gelenler de genellikle merkez ülkeye

dönerler; bir bölümü kalır.

Doris Lessing değişik romanlarında İngiltere'den gelip bir Afrika ülkesine yerleşen bu insanların hayatlarını anlatmıştır.

Sonraki yıllarda göç tersine döndü; 20. yüzyılın ikinci yarısındaki adıyla 3. dünyadan insanlar, 1. dünyaya ya da ABD ve kapitalist Avrupa ülkelerine göç etmeye başladılar. Bunların bir bölümü –Almanya'ya gelen Türk işçileri gibi- anlaşmayla göç etmişti. Daha sonra bu göç aile birleşmesi ve kaçak göç yoluyla sürecekti.

İran, Afganistan, Irak, Afrika ülkeleri, Türkiye ve daha sayılabilecek çok sayıda ülkeden insanlar bir yolunu bularak ABD, Avustralya ve kapitalist Avrupa ülkelerine yerleşmeye çalışacaktı.

Bu ülkeler arasında özellikle Fransa çıkardığı kaçak göçmen aflarıyla tanınır. Ülke kaçak göçle dolar, ardından belirli şartları yerine getirenler için göçmen affı çıkar. Bunlar bir yıllık oturum alırlar; bir yıldan sonra hala iş bulamamış olanların oturumları ise uzatılmazdı.

1981 yılının kış aylarında Fransa'da böyle bir göçmen affına rastlamış ve başka isimle bir yıllık oturum almıştım. Fransa o sırada Türkiye'den gelenlerin iltica başvurularını kabul etmiyordu. 1982 Şubat'ında kabul etmeye başladılar ve ilk iltica alanlardan birisi oldum.

Hatırlarım; iltica dairesinde Türkçe bilen Ermeni bir kadın çalışıyordu, ona arandığıma kanıt olarak fotoğrafımın basılı olduğu Hürriyet gazetesini götürmüştüm: hapisten kaçımıştır, büyük firarın organizatörü filan yazıyordu. Gazeteyi verirken biraz endişeliydim ama kadın, “Bu çok iyi bir kanıt,” diyecekti.

Sonraki yıllarda da Fransa’da birkaç kere göçmen affı çıktığını hatırlıyorum.

Almanya’da ise böyle bir af düşünülemezdi ve hiçbir zaman da olmadı.

ABD ve Fransa, Almanya, İngiltere, Hollanda, Belçika ve kuzey ülkelerinde alınan bütün önlemlere rağmen güneyden gelen göç sürecekti. Bu kaçak olarak yapılıyor ama sonunda genellikle ilticaya başvuruluyordu.

Bu insanlar bu ülkelerde ucuz işgücüydüler. Ne iş olsa yapıyorlar ve ülkelere sürekli olarak para gönderiyorlardı. Bazı Afrika ülkeleri ve Filipinler’de dışarıdan gelen döviz önemli miktardaydı ve ülkenin ödemeler dengesi açığını azaltıyordu.

Akdeniz üzerinden bir bölümü ölümle biten yolculuklarla insanların İtalya’ya ulaşmaya çalıştıklarını biliyoruz.

Benzer durum birkaç yıl Ege’de de yaşandı. Özellikle Suriye ve Irak’tan gelen mülteciler denizi geçip Yunanis-

tan'a ya da bir Avrupa Birliği ülkesine ulaşmaya çalışıyor-
du.

2015 sonunda çok sayıda insan özellikle Suriye'den gelip, Türkiye'den geçip, yaya olarak Avrupa ülkelerini geride bırakıp Almanya sınırına gelmiş ve bu ülke de yaklaşık 900 bin mülteciyi almıştı.

Zamanın Almanya İşverenler Sendikası Başkanı yaptığı açıklamada hükümetin kararını övmüş ve ülkede çok sayıda eğitim düzeyi düşük işçiye ihtiyaç bulunduğunu, bu insanların kısa bir eğitimden sonra bu işleri üstlenebileceklerini belirtmişti.

Kaçak göç alan en büyük ülke ABD'dir. Güney ve Orta Amerika ülkelerinden gelen çok sayıda insan alınan bütün önlemleri atlatmanın yolunu bularak bu ülkeye girmektedir. **Mülteciler Göçmenler** kitabında açıklamaya çalıştığım gibi, göç eskisine göre kolaylaşmıştır. Herkesin gideceği ülkede yakınları mutlaka vardır. Kendisinden önce gidip yerleşmiş bu kişiler yeniyi aralarına almakta, kaçak iş bulmaktadırlar.

Trump bu göçü önlemek için sert tedbirler aldı.

Yakında göreve başlayacak Biden ise göç politikasında değişikliğe gideceğini, kaçaklar için af düşündüğünü açıkladı. Ne kadar gerçekleşir, bilinmez ama bu açıklama bile yeterli oldu.

Hondorus'tan yürüyerek yola çıkan yaklaşık 9000 kişi önce Guatemala'ya girdi. Burada kendilerini engellemek isteyen polisle çatışıp yoluna devam etti. Meksika, ABD ile yapılan anlaşma gereği bu göçü durdurmak için sınırlarında yeni önlemler aldı.

Ne olursa olsun işsizlikten ve ülkelerindeki çeteler savaşından kaçan bu insanların bir bölümü ABD sınırına ulaşacaktır. Ne kadarı geçebilecektir, bilinmez.

ABD'li yetkililer "boşuna masraf yapmayın, Biden de güney sınırını açmayacaktır" dediler ama kaç kişi inancaktır, bilinmez.

Çok sayıda ülkede insanlar gitmek istiyor. Kendi çabalarıyla ve bazen insan kaçakçılarıyla yola koyuluyorlar. Genellikle sonuca ulaşamıyorlar, bir yerde –mesela Ege'yi geçebilseler bile Yunanistan adalarındaki mülteci kamplarında- takılıp kalıyorlar.

Aynı kitapta büyük bir göçmen ekonomisinin varlığından söz etmiştim. Kapsamı çok büyük ve toplam miktarı tahmin etmek bile zordur.

Cebine en az 1000 Dolar koymayan ya da bu parayı yolda bir şekilde bulacağına inanmayan yola çıkmaz. Yoldaki herkes mültecileri -bir deyimle- söğüşlüyor. Ucuz iş gücü, kadınlar ucuz fuhuş için gerekli, ev kiralrı mülteciler için pahalı ve sınırda fahiş fiyata telefon kartı satanlar

bile bulunuyor.

Cep telefonu mülteci için çok önemlidir. Önden gidenlerden bilgi alır, hangi yol açıktır, hangisi kapanmıştır, bilmesi gerekir. Telefon kartı satıcıları da hizmeti mültecinin ayağına kadar getirir, tabii yüksek fiyatıyla birlikte...

Şimdi yeni ve büyük bir göç var; bazı Güney Amerika ülkelerinden ABD'ye yönelik göç...

Bakalım gelişmeler nasıl olur?

17 Ocak 2021

GÜVENLİK, İSLAM DEVLETİ, TÜRKİYE VE SURİYE

Suruç'taki katliam devrimci örgütlerin güvenlik konusundaki aldırmağını bir kere daha ortaya koydu. Üstelik tersine yönelik tespitler yıllardan beri yapıldığı halde...

Bu ülkede devrimci olan herkes faili meçhul cinayetleri, faileri bulunamamış bombalamaları, infazları, devletin ve gizli örgütlerinin provokasyonlarını bilir. Ek olarak Suriye ve Irak'ta yıllardan beri iç savaşın sürdüğünü, Türkiye ile bu iki ülke arasındaki uzun sınırın yolgeçen hanına dönmesinin yanı sıra istense bile tam olarak denetlenmesinin mümkün olmadığını da bilir.

Buna rağmen toplantılarında güvenlik önlemi almayı ihmal eder, düşünmez.

Devleti bu kadar suçlayıp sonra da devletin aldığı güvenliğe güvenmek garip olmuyor mu?

Yüzde yüz güvenlik yoktur. Siz istediğiniz kadar güvenlik önlemi alın, birileri bunu aşabilir. Bu durum sizin saldırganı yönelik olarak elinizden gelen zorluğu çıkarmanızı engellemez. En yetersiz önlem bile hiç alınmamış olmasından iyidir.

Suruç Kürdistan'da ve İD (İslam Devleti) içinde çok sayıda Kürt olduğu biliniyor.

İD'nin Kuzey Kürdistan'da ciddi zemini bulunuyor.

Kısa süre önce HDP'nin Diyarbakır mitingindeki patlamayı da biliyoruz.

Bunlardan çoktan çıkarılması gereken sonuç; nerede olursa olsun ve kaç kişi katılırsa katılsın toplantı ya da miting yaparken güvenlik almaktır. Güvenlik konusunda devlete güvenmemektir. Bunun çoktan yapıyor olması gerekirdi.

Belirttiğim gibi, mutlak güvenlik yoktur, her güvenlik önlemi aşılabilir, ama böyle olabilir diye güvenlik alınması ihmal edilemez.

İD'nin Türkiye ve Kürdistan'daki kitle zeminini sadece AKP iktidarı tarafından desteklenmesine bağlamak bu örgütü küçümsemek olur.

İD dünya çapında bir örgüttür ve Müslümanların olduğu hemen her ülkede bulunmaktadır.

İngiltere gizli servisi bu ülkeden Suriye ve Irak'taki savaşa çoğunluğu üniversite mezunu olan en az 700 kişinin gittiğini açıkladı. Bunların hepsi İD'ye gitmemiştir ama önemli bölümünün bu örgüte katıldığı düşünülebilir.

Fransa için bu rakam daha yüksek...

İngiltere, Fransa, Almanya, Belçika ve diğer Avrupa ülkelerinde İD'nin boyutları tam bilinmeyen ama kü-

çümsenemeyecek bir örgütlülüğü bulunuyor.

İD'ye katılanlar arasında çoğunluk erkek olmakla birlikte tek tük olmaktan daha fazla kadın da bulunuyor. Hatta Alevi kökenliler de var.

İD'nin dünya çapında bir örgüt olmasının nedenlerini, hangi boşluğu doldurduğunu **Küresel Cihad** başlıklı yazımda açıklamıştım.

AKP İD'den desteğini tümüyle çekse bile İD var olacaktır. Güç kaybedecektir ama var olacaktır.

Karşınızdakini basite almayın. Nijerya'da Boko Haram'ın katıldığı, Afganistan'da Taliban'ın bölünüp bir bölümünün katıldığı bir örgüt karşınızdasınız.

Libya'nın önemli bölümünü denetliyorlar, Mısır'da ve Suudi Arabistan'da çatışmalara girecek kadar varlar. Ve daha sayılabilir...

Propagandayı iyi biliyorlar ve eğitilmiş insanlar...

Kuranı Kerim'i kendilerine göre tutarlı yorumluyorlar.

Size ters gelebilir ama diyelim ki insanlığın kültür hazinelerini put olarak görmeleri ve tahribe yönelmeleri Hz. Muhammed'in davranışlarıyla ilgilidir. O da Mekke'yi işgal ettiğinde çok sayıda putu imha etmemiş miydi? Bu putlar kim bilir kaç yıllıktı, tarihi eserdiler. Put olarak gör-

dü, Allah'a şirk koşmak olarak değerlendirdi ve imha etti.

İD de insanlığın kültür mirası sayılan heykel ve anıtlar için aynı değerlendirmeyi yapıyor.

“Türkiye İD’yi destekleyerek başına dert aldı” gibi bir değerlendirme şeriatçı örgütlerin tarihsel pratiğini bilmemek temeline dayanır.

Bu örgütlerin klasik sayılabilecek gelişim çizgisi şöyledir: önce uygun bir devlete hizmet ederek destek alırlar, yeterince güçlenince de o devletle savaşmaya başlarlar.

Mücahitler-Taliban-El Kaide çizgisi böyledir. ABD desteğiyle Kızıl Ordu’ya karşı savaşmışlar, güçlenmişler ve ABD’ye karşı dönmüşlerdir.

Filistin’deki Hamas ile İsrail ilişkisi böyledir.

İsrail, laik bir örgüt olan Filistin kurtuluş Örgütü’nü zayıflatmak için Hamas’ı desteklemiştir. Sonrasını biliyorsunuz, İsrail hedef oldu ama zararından fazlasını kazandı: Filistin hareketi bölündü ve zayıfladı.

İD’yi destekleyen iki devletten söz edilebilir; Birisi, biliniyor, Türkiye’dir; diğeri ise Suriye’dir.

İD, Suriye’de bazı petrol rafinelerini ele geçirmiş durumda ve petrol satışından hayli para kazanıyor. İD petrolü nasıl satıyor dersiniz? Kendisi doğrudan dünya pazarında satamaz. Suriye aracılığıyla satıyor. Bu ilişki iki ta-

raf için de kazançlıdır. İD petrolü satıyor, Suriye yönetimi ise rafineri elinden gitmiş olmasına karşın orada işlenen petrolden satış payını alıyor.

Dikkat ederseniz İD'nin Suriye'deki asıl hedefi Kürtlerdir, rejimle pek çatışması yoktur. İki tarafın da kazandığı bir ticaret yapıyorlar.

Burası Ortadoğu, bugün ticaret yapanlar yarın çatışabilir ama şimdiki ilişkileri iyidir.

Türkiye'nin İD'ye silah vermesi destektir de, Suriye'nin para vermesi destek değil midir?

Bazı okurlara ters gelebilir ama durum budur. Petrolü satamazsanız rafineri ele geçirmenin anlamı yoktur. İD'nin Suriye'deki rafinerilerden elde ettiği petrolü satabilmesinin tek yolu da bunu uygun bir komisyonla rejime satmasıdır. Başka yol bulunmuyor.

Peşmergenin Musul gibi büyük bir kenti neredeyse hiç savaşmadan İD'ye terk ettiğini ve İD'nin de burada çok sayıda ağır silah ele geçirdiğini biliyoruz.

Bölgedeki güçler arasında çelişkiler bulunuyor ve başkaları bunları nasıl kendi çıkarları için kullanıyorsa İD de kullanıyor.

İD'nin bölgedeki desteği Türkiye'den ibaret değildir.

AKP'nin bu örgütü desteklemesine karşı çıkılması

gerekir, burası açıktır ama AKP desteğini tümüyle kesse bile bu örgüt Suriye ve Irak'ta var olacaktır; Türkiye ve Kürdistan'da kitle tabanına sahip olmayı sürdürecektir.

İD'yi AKP'nin kullandığı bir örgüt derecesinde görmek yanıltıcıdır.

Kullanma ilişkisi karşılıklı bir ilişkidir. Bir taraf diğeri kullanırken, diğer taraf da bu tarafı kullanır. İlişki her iki tarafın da yararına olan sonuçlar veriyorsa, sürer; bir taraf için zararlı olmaya başlıyorsa, kesilir.

AKP-İD ilişkisini bu çerçevede görmek gerekir.

Okumuş olduğunuz yazının iki ana fikri bulunuyor:

Birincisi, güvenlik konusunu ihmal etmemek gerekir.

İkincisi, İD'yi küçümsemek yanlıştır. Bu örgütle ilgili yapılmış çok sayıda araştırma bulunuyor. Bilgi edinip bu temelde değerlendirmeye çalışın.

21.7.2015

HALK SAVAŞI - SOVYETİK AYAKLANMA İKİLEMİNDEN ÇIKMAK

1970'li yıllarda ve biraz öncesinde bu ikilem THKP-C tarafından sürekli kullanılırdı. Devrim yolu için iki alternatif vardı: uzun süren halk savaşı ya da sovyetik ayaklanma. İlki için örnek olarak Çin veya Küba'daki savaş alınırken, ikincisi için ise -adından da belli olduğu gibi- Ekim devrimini örnekti.

Böyle bir ikilem artık yoktur. İkilemin iki tarafı da yoktur.

Önce sovyetik ayaklanmadan başlayalım; bu ne demekti?

Sovyetik ayaklanma kısa süren ve bir ya da birkaç kentte iktidarın ele geçirilmesiydi. Bu bir ya da birkaç kent ülkenin küçük bölümünü kapsasa bile iktidarın ele geçirilmesi açısından belirleyiciydi. Örnek olarak Ekim devrimini gösterilirdi: Esas olarak tek kentte -Petograd- iktidarın ele geçirilmesi, Çarlık ve burjuvazinin devrilmesi için yeterli olmuştu. Kentlerin sayısını Moskova ve Bakü'yü de ekleyerek artırırsanız bile sonuçta esas aynıydı.

Bu anlayış artık geçerli değildir ve bunu sovyetik ayaklanmanın en somut örneğini ya da Ekim devrimini açarak açıklayalım.

Ekim devrimiyle esas olarak Petograd'daki ayaklanmayla burjuvazi devrilmisti ama bu durum devrimin ulkeye -dunyanin altida birini kaplayan ulke- yayilmasi anlamina gelmiyordu. Bu yayilma ancak uzun suiren -beş yıl- iç savaşın kazanılmasıyla mümkün olabildi.

Buradan iki önemli sonuç çıkar:

Birincisi; Ekim devrimi birkaç günlük değil, beş yıl süren bir devrimdir. İç savaş kazanılarak devrim ülkenin her yanında gerçekleşmeseydi, Petograd'da ele geçirilmesi anlam taşımazdı. Bu bağlamda Ekim devrimi iki yıl süren Küba devriminden uzundur. Küba'da özgün bir halk savaşı vardır ama süresi Ekim devriminden kısadır.

Devrimin büyük bir ülkeye nasıl yayılabildiğinin açıklaması için E.H. Carr 'ın **Bolşevik Devrimi** kitabının ilk cildine bakabilirsiniz.

İkincisi; Rusya yarı feodal bir ülkeydi ve beş yıl süren iç savaşın temel mücadele alanı da iktidarın zaten ele geçirildiği birkaç büyük kent değil, kırlardı. Ekim devriminin ilk birkaç ayına değil de beş yıllık gerçekleşme sürecine bakılacak olursa, bu devrim için "kentler temel, kırsal alan tali" denilemez. İşçi sınıfı temel güçtür de denilemez.

En başta Petograd'da bile sosyalist devrimi gerçekleştirenler işçiler ve asker elbisesi içindeki köylülerdir. Yoksul köylüler değil, köylülerdir ya da küçük üreticilik sosyalist

devrimin temel bileşenlerinden birisidir. Yarı feodal Rusya'da köylülük ordunun yoksul köylülerden oluşmasını sağlayacak kadar ayrışmamıştı. (Bkz. **Geleceğe Dönüş** kitabı)

Ekim devriminin beş yıllık sürecinin önemli bölümünde kırlar temel savaş alanı olduğuna göre köylülük de temel güçtür. İç savaşın sonucunu köylülerin kimin yanında yer alacağı belirlemiştir. Kızıl ordu ve Bolşevikler köylüler yanlarında yer aldığı için iç savaşı kazandılar.

Yukarda adı verilen kitapta Lenin'in bu konudaki belirlemelerini de okuyabilirsiniz. Temel savaş alanı kırlar ise yeni ayrışan köylülükte küçük ve orta köylülüğü kazanmak hayati öneme sahiptir.

50 yıl önce Ekim devrimi hakkında yapılan araştırmalar azdı ve ilk baskısı 1952'de İngilizce olarak yayınlanan Bolşevik Devrimi adlı üç ciltlik kitap Türkçeye çevrilmemişti (ancak 1998'de bu çeviri yayınlanabildi), daha klasikler bile Türkçede yeni yayınlanıyordu ve Mahir Çayan da İngilizce değil Fransızca biliyordu, o dönem bu devrimi ayrıntılı öğrenmiş olması beklenemez. O da çok kişi gibi devrimin ilk birkaç gününe bakmış ve buradan hareketle sovyetik ayaklanma-uzun süreli halk savaşı ikilemini ifade etmiştir.

Gelelim halk savaşına...

Bu savaş ya Çin'deki gibi kentlerden uzakta verilen bir

savaştır ya da yine kentlerden uzakta ama dağlarda yürütülür. Che Guevara'nın halk savaşı anlayışında da alan esas olarak dağlardır.

Üç önemli teknolojik gelişme bu savaşın etkinliğini azaltmıştır.

İlk olarak; düşmanın silahlı kuvvetleri artık gece görebilmektedir. Bunu sağlayan elektronik donanımdır ve sadece savaş uçaklarıyla sınırlı değildir. Türkiye 1995 yılında İsrail ile yapılan askeri anlaşmanın ardından geceleyin görebilen bir orduya sahip olmuştur. (Bkz. **Alt Emperyalizm ve Türkiye**, bu kitap www.engineerkinerkitaplar.blogspot.com 'da pdf olarak bulunabilir).

İkincisi; İHA ya da insansız hava aracıdır. Bu hava aracı her alanı, ulaşılması zor olanlar dahil gözetlemek, fotoğraflamak için kullanılır. Türkiye 2000'li yıllarda bu aracı İsrail'den kiralardı. Bu aracın önemli sıkıntısı şöyleydi: hedefi görür ve merkeze haber verir, uçaklar kalkar ama onların hedefe varması en az yarım saati gerektirir ve bu arada hedef yer değiştirir.

Üçüncüsü; SİHA ya da silahlı insansız hava aracıdır. Bu araçta öncekiindeki sıkıntı yoktur, hedef görüldüğü anda füze atılabilmektedir. Bu araçla birlikte “nokta operasyonu” denilen az sayıda kişiye yönelik suikastlar gündeme gelir. Hatırlayacak olursanız önemli İranlı komutan Kasım Süleymani de ABD tarafından böyle öldürülmüştü.

Bu hava araçları için Che'nin gerillasındaki gibi ulaşılması çok zor olan dağlık bölge yoktur. Dahası oraya askerden önce bu araç gitmektedir.

Bu teknik gelişmeler dağlarda gerilla savaşını ortadan kaldırmasa bile önemli oranda geriletmiştir.

Özellikle Latin Amerika ülkelerindeki gelişmeleri izliyorsanız burada yeni devrim modellerinin ortaya çıktığını görebilirsiniz. Bunlardan en önemlisi Venezüella ve Boliviya'da görülen ikili iktidardır. Bu ikili iktidar Ekim devrimini öncesindeki gibi kısa değil uzun sürelidir. Bir tarafta burjuvazinin diğer tarafta sosyalistlerin ya da böyle olduğunu iddia edenlerin iktidarı vardır ve sürekli çatışmalarına karşın birbirlerini yok edebilecek durumda değildirler. (Bu yazı sitede "ikili iktidar" olarak aranarak bulunabilir.) Ek olarak ABD bir tarafın yanında ağırlığını koymasına karşın başarılı olamamaktadır. Eskinin her şeyi yapabilecek ABD'si arka bahçe sayılan Latin Amerika'da bile artık yoktur.

Yazıyı uzatmamak için "şiddete dayanan devrimin yapı değiştirmesi" konusunu gelecek yazıya bırakıyorum. Dünyanın hiçbir ülkesinde yasalar çerçevesinde devrim olmaz; bir şekilde yönetime gelseniz bile -Allende örneğindeki gibi- kısa sürede devrilebilirsiniz. Şiddet silahla sınırlı değildir ve yasal partilerin bile yasal olmayan örgütlenmeleri vardır.

08 Şubat 2021

HAMAS - İSRAİL

Yazı içerik olarak aykırı değil, ama ülkemiz solunun çok büyük bölümünde hakim olan tutuma aykırı bir yazı.

Hemen herkes İsrail'in vahşetini lanetliyor, Gazze'deki faciayı seyretmekle yetinen Arap ülkelerini kınıyor, İsrail'in en büyük destekçisinin ABD olduğunu bir kere daha vurguluyor. Ek olarak, Türkiye ile İsrail'in 1995 yılından beri yakın ittifak içinde oldukları, İsrail pilotlarının Konya ovasında eğitim yaptıkları da vurgulanıyor.

Bunların hepsi doğru. Ama doğru bu kadardan mı ibaret? Hamas ile ilgili kimse bir şey söylemiyor ve büyük yanlış da burada başlıyor.

Bu tutum, marksizm ve sınıfsallık konusunda her yazısında ahkâm kesen, ama somut durumda bunların hepsini unutan sosyalist hareket için büyük bir ayıptır.

İsrail, ABD'nin bölgedeki iki büyük müttefikinden –öteki Türkiye'dir– bir tanesidir. Ama bu ülkede sadece siyonistler ve öteki türden gericiler yaşamıyor. İsrail'in barış hareketi var, insan hakları örgütü var, İsrail Komünist Partisi var. Gücü ne kadar olursa olsun, İsrail'in içindeki ilerici ve demokratlarla birlikte mücadele etmek neden düşünülüyor? Hamas'ın bu yönde çabası neden yoktur?

Yerleşim birimlerine rastgele roket atmak emperyaliz-

me ve siyonizme karşı savaşmak mıdır? Hamas'ın ev yapımı roketleri somut bir hedefe yönelik olarak ateşlenemezler. Diyelim 20 kilometre ötede bir İsrail yerleşim birimi var. Oraya yönelik olarak atılır, artık kime isabet ederse o hedef sayılır. Hamas füzeleri bugüne kadar esas olarak sivilleri öldürdü. Hamas sadece İsrail devletini değil, İsrail'de yaşayan bütün halkı, Arapları ilericileri kadınları çocukları herkesi düşman görüyor. Hedefsiz roket göndermenin başka bir açıklaması olamaz.

Bu, sosyalistlerin onaylayacağı bir tutum mudur?

Yirmi yıl kadar önce Filistin'de durum başkaydı. Filistin Halk Kurtuluş Cephesi ve Filistin Komünist Partisi gibi örgütler, tutarsızlıkları da bulunmasına karşın, İsrail'deki ilerici güçlerle birlikte mücadele etmeye önem verirdi. İsrail Komünist Partisi'nden milletvekillerinin Meclis'e Filistin bayrağı açarak girdiğini ve iyi bir dayak yediklerini halâ hatırlıyorum.

Sonraki yıllarda Filistin'de güçler dengesi değişti. Dinci örgütler egemen oldular ve İsrail'e karşı mücadele anlayışı da değişti. İsrail devletine karşı mücadelenin yerini, orada oturan herkese karşı mücadele aldı. Hamas lideri marifet yapmışlar gibi yeniden canlı bomba eylemlerine başlanması çağrısı yapıyor. Geçmişte bu canlı bombalarla büyük çoğunlukla siviller öldürüldü. Hedef İsrail ordusu değildi. Bu eylemlerle çok az asker öldü.

20 yıl önce İsrail'e hedef gözeterek saldırmanın yeri ni bir süredir hedefsiz eylemler aldı. O yıllarda İsrail, Filistin Kurtuluş Örgütü'ne karşı rakibi Hamas'ı desteklerdi. Hamas zayıf, FKÖ güçlüydü. Bir süredir tersi söz konusudur. Güç dengesi değiştiğinde bugünkü durum yine değişebilir.

Ortadoğu böyledir. Kimin eli kimin cebinde, belli değildir. Bölge devletleri, özellikle İran Suriye ve Lübnan, Filistinlilerin mücadelesine sürekli karışır ve bu mücadeleyi denetimleri altında tutmaya çalışır. Böyle bir ortamda açık politik çizgiden ve İsrail'deki ilerici-demokrat güçlerle işbirliği yapmaktan sapmamak önemlidir. Bölge gerici devletlerinden hiç birisi böyle bir çizgiye sempatiyle yaklaşmayacaktır.

Filistin'in kurtuluşu da gerici Arap devletlerinde ya da İran yanlılığında değil, İsrail'deki demokrat güçlerle işbirliğindedir.

20 yıl önce Kürtler, Türkiye demokrasi güçlerini önemsemezlerdi. Mücadele içinde değiştiler. Bugün birlikte mücadele konusunda daha büyük çaba harcıyorlar bile denilebilir.

Filistin'deki mücadelede ise, Hamas'ın güçlenmesiyle birlikte, eski çizgiden geriye düştü. Biz sosyalistlerin bu durumu açık olarak belirtmemiz son derece önemli değil midir?

2 Ocak 2009

HAMAS SOL MUDUR?..

Frankfurt'ta aynı ismi taşıyan okulun, Frankfurt Okulu'nun eleştirel teorisi çerçevesinde yüksek nitelikli çalışma yapanlara verilen Adorno Ödülü, bu yıl Judith Butler'e verildi. Ödül, Almanya'daki Yahudi cemaatinin itirazıyla karşılaştı.

Yıllardan beri tanınmış sol bir filozof olarak bilinen ve Yahudi kökenli olan Butler'e yönelik itiraz, kendisinin İsrail mallarını boykot için yapılan çağrıya katılması ve Filistin'deki Hamas ve Lübnan'daki Hizbullah gibi İsrail'e karşı silahlı eylem yapan örgütleri küresel solun parçaları olarak görmesiydi.

Butler, bu örgütlerin eylemlerini onaylamıyordu ama onları emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı direnişçiler ve buradan hareketle de sol olarak değerlendiriyordu. Ödülü veren komite geri adım atmadı, dahası 600 bilim insanı bir bildiri yayınlarak ödülün Butler'e verilmesini destekledi. Butler ödülü felsefe alanındaki çalışmalarının yüksek niteliğiyle almıştı, politik görüşleriyle değil.

“Hamas, solun kapsamına girer mi?..” konusu önemlidir. Hatırlayacaksınız, birkaç yıl önce, Hamas'ın İsrail'e karşı eylemlerinin yoğunlaştığı bir dönemde, ülkemizde bu örgütü sol sayanlar da çıkmıştı. Gerekçe, Hamas'ın İsrail

siyonizmine ve dolayısıyla da ABD emperyalizmine karşı mücadele etmesiydi.

Burada “Sol neye göre tanımlanır?..” sorusu karşımıza çıkıyor. Sol ne istediğiyle tanımlanır, neye karşı olduğuyla değil. İstedığınız özellikler nedeniyle bazı şeylere karşı olmanız kaçınılmazdır.

Ama yine de solun tanımına neye karşı olduğundan hareket ederek başlarsınız büyük sorunlarla karşılaşsınız. Burada sol ile kapitalizmi hedefleyen solu kastediyorum.

İnsanın insanı sömürsünün kalkmasını ve özgür bir dünya kurulmasını isteyen sol, bu istekleri nedeniyle kapitalizme karşı olacaktır, emperyalizme karşı mücadele edecektir. Eğer “emperyalizme karşı mücadele” tanımında çıkış noktası alınır, Hamas’a sol ya da bazılarının dediği gibi anti-emperyalist denilebilir. Burada anti-emperyalist denildiğinde ittifak yapılacak ve belirli ilerici özellikler taşıyan bir örgüt kastedilmektedir.

Kuruluş Bildirgesi’nde İslam devleti ya da Şeriat isteyen Hamas’ın sol ile herhangi bir ilişkisi yoktur. Hamas’ın emperyalizme karşı mücadele etmesi, onun belirli oranda ilerici olduğu sonucuna yol açmaz. Kaldı ki bu anti-emperyalistliğin ne kadar süreceği de kuşkuludur. Kısa süre önce sine kadar merkezi Şam’da bulunan bu örgüt, daha sonra merkezini Mısır’a taşımıştır.

Eğer “emperyalizme karşı mücadele etmek” belirli oranda ilerencilik anlamına geliyor ise, Taliban’ın bu konuda açıkça hakkı yenmektedir. Taliban on yıldan beri başta ABD emperyalizmi olmak üzere NATO’ya karşı savaşıyor. Türkiye de bu ülkedeki savaşta yer alıyor.

Hamas’a Hizbullah’a çeşitli olumlu özellikler atfedelerin Taliban’dan söz etmemesi anlaşılabilir. Taliban uygulamalarıyla büyük tepki toplayan bir örgüt, ama şu anda dünyada işgale karşı onun kadar etkili savaşan başka bir örgüt de bulunmuyor.

Birkaç yıl önce bu konuyu İngiltere’deki Sosyalist İşçi’nin (Socialist Worker) Almanya’daki uzantısı sayılan Linksruck adlı hareketin önde gelenlerinden birisiyle tartıştım. Adam, Vietkong ile Taliban’ın aynı özelliğe sahip olduklarını, ikisinin de ulusal kurtuluş hareketi olduğunu anlattı. Onun da değerlendirmesindeki hareket noktası, ikisinin de “emperyalizme karşı” olmasıydı.

Bazı değerlendirmeler vardır, duyunca ne söyleyeceğinizi bilemezsiniz. Burada da öyle oldu. Bir an ne söyleyeceğimi bilemedim. Aklıma Aydınlık’ın SSCB’ye sosyal-emperyalist dediği yıllarda MHP ile eylem birliği yapmaya çalışması geldi. İki taraf da yurtsever ve baş düşman da aynı olduğuna göre, neden yapmasınlar?

Troçkistlerle teorik tartışmanın anlamsızlığını bildiğim için konuyu pratik politika alanına çektim. “Öyle ise,

neden Taliban'ı açıkça desteklemiyorsunuz?.." diye sordum. Vietkong dünya çapında bütün solcular tarafından desteklenmişti. Taliban'ı neden desteklemiyorsunuz?

Cevap, "O zaman tepki toplarız!.." şeklindeydi.

Böyle politika mı yapılırmış, dersenez, yapılıyor işte. Troçkistlerin kendilerince sürekli doğru görüşleri savunmalarına karşın 20. yüzyıl tarihinde kayda değer bir şey yapamamış olmaları da bu politika anlayışından kaynaklanıyor.

Politika, yapmaktır. Fikir özgürlüğü var. herkes yapılmayan, yapılamayacak olan bir teoriyi savunabilir. Hamas emperyalizme karşı mücadelede ittifak yapılabilecek bir güç ise, Taliban neden değil?

Buradan Hizbullah'ın durumuna geçelim. Hizbullah da sonuçta dinci bir örgüt ama Hamas'a göre daha geniş bir bakış açısına sahip. Lübnan'ın çok dinli ve çok halklı yapısı bunda önemli bir etkidir. Ancak bu durum, Hizbullah'ın bölge gericiliğinin bileşenlerinden olan İran ve Suriye ile yakın ittifakını ortadan kaldırmıyor. Son olarak da ABD kaynaklı ve Muhammed'i aşağılayan filme karşı protesto çağrısı yapmışlar. Bu çağrının filmin -izleyenlerin belirttiğine göre- hiçbir özellik taşımayan ve sadece provokasyonu amaçlayan içeriğinden ziyade, kitleyi etkilemek temelinde yapıldığını düşünüyorum. Provokasyona gelmeye hazır olmak ve tehditten başka yapacak şeyi olmamak, gerilik göstergesidir, başka bir şey değil.

İslam her yerde günlük politikanın araçlarından bir tanesidir. Bu konularda pek hassas görünen İran'dan ses çıkmaması ilginçtir. Salman Rüşdi hakkında "Peygambere hakaret ediyor!.." diye ölüm fetvası veren İran'dan son film konusunda henüz ses çıkmadı. "Zaten yeterince hedefteyiz!.." diye düşünen İran yöneticilerinin şimdilik de olsa susması bu nedenle olsa gerektir.

Hizbullah'ın ilericilikle solculukla hiçbir ilgisi olmadığına karşıt olarak, Lübnan Komünist Partisi'nin bu örgütle işbirliği yaptığı söylenebilir.

Ben de başka bir örnek vereyim, Mısır Komünist Partisi de yıllardan beri ülkenin en örgütlü gücü Müslüman Kardeşler ile işbirliği yapıyor. Hamas, Mısır'daki Müslüman Kardeşler'in Filistin'deki kardeş örgütüdür. Mısır'da Müslüman Kardeşler yönetime gelince de merkezini Suriye'den bu ülkeye taşıdı. Ülkelere göre aralarında bazı farklılıklar bulunmakla birlikte Müslüman Kardeşler öz olarak bütün ülkelerde aynıdır.

Bu durumda, Suriye'deki Esad rejimine karşı mücadele eden Müslüman Kardeşler'i neden gerici ya da emperyalizmin kuklası olarak görüyorsunuz?

Büyük bilgi yığını içinden canının istediğini seçerek her çeşit görüşe gerekçe kazandırmak mümkündür.

18 Eylül 2012

HANGİ AVRUPA'DAN SÖZ EDİYORSUNUZ?

Aralarında Orhan Pamuk'un da bulunduğu bir bölüm yazar, tarihçi, bilim insanı ve sanatçı ortak bir açıklama yayınlarak Avrupa fikrinin tehlikede olduğunu, Avrupa'nın yükselen ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla parçalandığını belirtmişler. Mayısta Avrupa Parlamentosu seçimleri yapılacak ve değişik ülkelerden ırkçı olarak bilinen partilerin temsilci sayısı artacaktır. Durum öyle görünüyor...

Açıklamada garip olan, Avrupa fikrinin tarihsel bağlamından kopartılarak değerlendirilmesidir.

Sömürgecilik tarihi 400-450 yıllık bir dönemi kapsar ve Rusya'nın da Avrupa'ya dahil olduğu düşünülürse tümüyle Avrupa tarihidir. Klasik sömürgeciliğin en büyük iki ülkesi İngiltere ve Fransa olmuştur. Sömürgeciliğin önde gelen misyonunun sömürmek değil, geri kalmış bu ülkelere uygarlık götürmek olduğu özellikle bu iki ülkenin tarihçileri tarafından belirtilmiştir. 1945 sonrasında bazıları oldukça şiddetli sömürge kurtuluş savaşları yaşanmıştır.

Avrupa'nın özellikle önemli ülkelerinin zenginleşmesinde sömürgelerin yağmasıyla elde edilen zenginliklerin kıtaya taşınması büyük rol oynar. Marx bunu Kapi-

tal'in birinci cildinde örneklerle anlatırken; Frantz Fanon sömürgelerin ve Avrupa'nın ayrı Marksizmleri olması gerektiğini savunacaktır. Fanon'a göre Avrupa sosyalistleri sömürgeleri sayesinde zenginleşen kıtada ayrıcalıklı sosyalizm kurmaya çalışmaktadır.

2000 yıldan uzun bir zamanda dünyanın merkezi Akdeniz idi. Akdeniz ve onu çevreleyen ülkeler tarihini incelemek, o dönemin dünya tarihini incelemek gibidir. Bunu Fernand Braudel'in "Akdeniz ve Akdeniz Dünyası" kitabında görebiliriz.

Sömürgecilik tarihi ise neredeyse tümüyle Avrupa tarihidir. Wolfgang Reinhard'ın "*Die Unterwerfung der Welt – Globalgeschichte der europäischen Expansion 1415-2015*" 2016'da yayımlanan büyük boy 1600 sayfalık kitabı bu tarihi anlatır. Ortadoğu ve Afrika'da özellikle İngiltere ve Fransa sömürgeciliğinin izleri halen durmakta, bu iki ülke tarafından yapay sınırlarla bölünerek yaratılmış ülkeler arasındaki savaşlar sürmektedir.

Orta Afrika'nın batı kıyısından Amerika kıtasına yarılan köle ticareti özellikle İngiltere ve Portekiz tarafından örgütleniyordu. Sömürgeci yerli ortak bulmadan fazla bir şey yapamaz. Bölgenin kabile şefleri tarafından kıta içlerinden kaçırılıp sahile getirilen genç erkekler para ve zamanın değerle eşyaları karşılığında sömürgecilerin gemilerine yükleniyordu. Kaç kişi bir daha görmemek üzere

yaşadığı topraklardan ve yakınlarından koparılmıştır, bilinmiyor ama en az iki milyon olarak tahmin ediliyor.

Bu insan ticareti de 350 yıl kadar sürer.

İrkçılık Avrupa tarihinin önemli bir bölümünde belirleyicidir. Açık işgale dayanan sömürgecilikte ırkçılık neredeyse zorunludur ve Avrupa ülkeleri (İspanya, Hollanda, Belçika, Almanya, İtalya da listeye alınmalıdır) yillarca bunu yapmıştır.

Avrupa’da ırkçılığı özellikle Almanlarla sınırlandırmak, başka ülkelerdekini gözden saklama çabasıdır. Çarlık Rusyası ve SSCB tarihiyle ilgili kitaplarıyla tanınan İngiliz yazar Orlando Figes, ülkesinin sömürgecilik geçmişiyle hala yüzleşemediğini söyler.

Fransa ise Cezayir savaşıyla bile yüzleşememiştir. Bu konuda gelinen en ileri nokta, iki tarafın da yoğun şiddet kullandığıdır; ileriye gidilememiştir.

Cezayir ulusal kurtuluş savaşının son yıllarında (1950’li yılların ikinci yarısı) Fransa parlamentosu Fransa Komünist Partisi’nin de onayıyla ülkeye geniş yetkilere sahip bir vali atar. Aynı yıllarda Birleşmiş Milletler Cezayir’de dökülen kanın durdurulması için çağrı yapmaktadır. Adını hatırlamadığım sömürge valisinin cevabı şöyledir: “Kan dökülmesini önlemenin en iyi yolu artık dökülecek kanın kalmamasıdır.”

Bundan sonra Cezayir’de ne olduğunu tahmin etmek zor olmasa gerek ama daha fazla şiddet kullanımı da Fransa’nın yenilgisini engellemeyecektir.

Fransa’nın en büyük partisi olan Ulusal Cephe (Front National) Cezayir savaşında uygulanan katliamcı politikayı tümüyle onaylamaktadır. O dönemin gözde sloganı “Cezayir Fransa’dır” idi. Cezayir’in bağımsız olması Fransa’nın bölünmesi anlamına geliyordu ve bu nedenle de Vietnam’ın Dien Bien Fu’da Fransız ordusunu yenerek kazandığı bağımsızlık kadar Fransa’yı etkilememiştir.

Sömürgelerin kaybedilmesiyle geri plana giden ama sürdüğü her fırsatta görülebilen milliyetçiliklere, reel sosyalist ülkelerin dağılmasıyla ortaya çıkanlarını eklemek gerekir.

Reel sosyalist ülkelerin çözülmesinin ardından ortaya çıkan ve hiç de zayıf olmayan milliyetçi ve giderek akımları ise yeni olarak görmemek gerekir. Bu akımlar sosyalist iktidar yıllarında da vardı, yasaktılar ama vardılar ve değişik faaliyetler de yapmışlardı. Bu bağlamda Demokratik Almanya Cumhuriyeti tarihe karıştıktan sonra bu alanda hızla güçlenen Naziler ve benzeri akımlar birdenbire ortaya çıkmadılar. Hary Waibel’in “*Der gescheiterte Anti-Faschismus der SED*” kitabı bu konudaki aydınlatıcı yayınlardan birisidir.

Milliyetçi ve baskıcı politikasıyla Avrupa Birliği ku-

rumlarının da tepkisini çeken Macaristan Başbakanı Orban'ın reel sosyalizm yıllarında komünist partisi gençlik örgütünde yönetici olduğunu belirtmek gerekir. Kendisi tek örnek de değildir. Geniş bir bölgede milliyetçiliğin önde gelen isimlerinin geçmişini araştırın, reel sosyalizm yıllarının komünist partilerine ulaşırsınız.

Bu tarihi dikkate almadan Avrupa ülkelerinde ırkçılık ve yabancı düşmanlığının yükselmesinden söz etmek anlamlı olmuyor.

27 Ocak 2019

HANGİ DENİZ GEZMİŞ?

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın 6 Mayıs 1972'de idam edilmelerinin üzerinden 41 yıl geçti. Bu süre içinde Deniz Gezmiş devrimci hareketin herkes tarafından kabul edilen önde gelen sembol ismi durumuna geldi.

İdamlarının üzerinden 41 yıl geçtikten sonra bu yıl da anılacaklar. Sosyalistler anacak, ulusalcılar anacak, bir bölüm CHP'li anacak, Kürt özgürlük hareketi de anacak. Bu yılki anmaya yeni politik öznelerin de katılması mümkündür.

Bir insan birbirinden bu kadar farklı ve hatta bir bölümü birbirine karşıt olan farklı politik özneler tarafından sahiplenilip anılabilir mi?

Barış için çözüm sürecinin gelişmesinden yana olan Türk sosyalistleri de Deniz Gezmiş'i anıyor, buna karşı olanlar da anıyor; Kürt özgürlük hareketi de anıyor, ulusalcılar gibi bu sürece düşman olanlar da anıyor. Böyle bir anma nasıl mümkün olabilir?

Bu sorunun cevabı Deniz Gezmiş'in kısa sürmüş hayatındadır. Deniz Gezmiş'te Mustafa Kemalcilik de vardır, anti-emperyalist Türk ordusu da... Deniz Gezmiş'te sosyalizm de vardır, o yıllarda resmî olarak yok sayılan Kürt

halkı da... Deniz Gezmiş'te silahlı mücadele de vardır, devlete başkaldırma da...

Deniz Gezmiş'in politik bir evrimi vardır ve 1960'lı yıllarda aşağıda anlatılacak nedenlerle devrimcilerin politik gelişmesi oldukça hızlı gerçekleşmiştir.

Bu politik evrimin başını dikkate alıp sonunu almadığınızda, Deniz Gezmiş'i ulusalcı ya da Mustafa Kemalci olarak değerlendirmek mümkündür. Doğru olan, Deniz Gezmiş'in politik evriminin dikkate alınması ve nereden gelip nereye doğru geliştiğinin gözden kaçırılmamasıdır.

1960'lı yıllarda hepimiz hızlı bir politik değişim yaşadık, yaşamak zorundaydık. Deniz Gezmiş ve aynı kuşaktan olanlar, milliyetçi ve büyük oranda yalana dayalı bir ortaokul ve lise eğitiminin ardından üniversiteye geldiler.

Türk ordusu yenilmezdi. Birinci Dünya Savaşı'nda da biz yenilmemiştik ama müttefiklerimiz yenildiği için biz de öyle kabul edilmiştik.

Lisedeyken İngilizce ve matematik derslerinde bile Atatürk'ten söz edildiğini hatırlıyorum ve mutlaka herkes de benzerlerini yaşamıştır.

İnsan ilk olarak ailede sosyalleşir ve ikinci sosyalleşmeyi ise ailenin dışında, özellikle eğitimde yaşar. Genellikle de burada kendisine öğretilenleri içselleştirir. Yaşı en fazla 17 olan birisinden başka ne bekliyorsunuz?

Herkes üniversiteye, genellikle kasabalardan ve küçük kentlerden büyük kente geldiğinde, gördüğü eğitim gereği ulusalcıdır, Atatürkçüdür, orduya iman etmek derecesinde bağlıdır.

Toplumsal gerçekler kısa sürede herkesin yüzüne çarpmaya başlar. Üniversitelerdeki durum düzenin çürümüşlüğü'nün açık göstergesidir. Ülke az gelişmiştir, dışa bağımlıdır, ülkedeki ABD üslerinin yerleri ve sayıları bile bilinmemektedir. Mustafa Kemal'in anti emperyalist Türkiye'si nerededir acaba?

İlk akla gelen "Türk devriminin ihanete uğraması" ve saptırılmasıdır.

O yıllarda solda büyük etkisi olan Doğan Avcıoğlu ve çevresi de yaklaşık aynı görüştedir. İkinci Milli Kurtuluş Savaşı'mız başlar. Ne Yapmalı, İki Taktik, Faşizme Karşı Birleşik Cephe ve diğerleri gibi kitaplar bu yıllarda yayınlanır.

Sonradan ortaya çıkacağı gibi bazılarının çevirilerinde ciddi sorunlar vardır ama herkesin bilgisizliği o kadar derindir ki, her yeni bilgi fazlasıyla öğretici olur.

Milli Demokratik Devrim, toprak devrimi, Vietnam'daki savaş, Küba devrimi, Filistin, Latin Amerika ülkelerindeki silahlı mücadele hareketleri, SSCB'nin Çekoslovakya'yı işgali, Türkiye İşçi Partisi'ndeki hakim politika-

ya karşı çıkış, ulusların kaderlerini tayin hakkı, işçi sınıfı öncülüğü ve partisi meselesi ve diğer konular...

Bu kadar geniş bir konu yelpazesi içinde gerekli teorik ve pratik bilgiye sahip olarak yolunu çizmek 20'li yaşlardaki insanlar için oldukça zordur. Ülkedeki sosyalist hareketin geçmişi zayıftır ve o yıllardan kalanlar da birbirleriyle kavgalıdır.

Gittikleri grevlerde ve toprak işgallerinde ülkenin somut durumunu yakından gören, bir yandan da o zamanki İslamcılarının ve yeni kurulmuş MHP'nin saldırılarıyla karşı karşıya olan bu insanlar hızlı bir politik evrim yaşarlar.

Birçok konuda eksikleri vardır ama bir noktayı iyi yakalarlar. Bu ülkede devlete başkaldırmadan hiçbir şey yapılmaz. Vietnam, Küba devrimi, Filistin ile ülkenin içinde bulunduğu durum onları hızla silahlı mücadele anlayışına götürür.

Sinan Cemgil silahlı mücadele hareketinin başlamak üzere olduğu dönemde çevresindekilere, muhtemelen başarılı olamayacaklarını ama bu ülkeye bir direnme geleneği bırakacaklarını söyler. Devlet seni arıyorsa teslim olmayacaksın, hapisteysen kaçacaksın, bu devlete silah çekeceksin. Bütün bunlar hem de genç yaşta hayatına mal olabilir, ama bu örnek unutulmayacaktır.

Deniz Gezmiş'i böyle bir süreç içindeki hızlı politik

evrimi çerçevesinde ele almak gerekir. İdamından önce O; sosyalist düşünceye, Kürt halkının varlığına ve halkların kardeşliği anlayışına ulaşmıştı. Bunlarla ulusalcılık ve Mustafa Kemalcilik birbirine uymaz...

Önemli olan, genç yaşta ve oldukça hızlı yaşanan politik evrim sonucunda hangi görüşlere ulaşıldığıdır. Deniz Gezmiş esas olarak budur, öncesi değil...

5 Mayıs 2013

HATA ÇIKINCA GERİYE NE KADAR DOĞRU KALIR?

İster devrimci örgütlerin geçmişine isterse de reel sosyalizmin tarihine yönelik olsun hataların ortaya çıkarılması, eleştirilerinin yapılması ve böylece düzeltilmeleri isteniyor. Bu anlayışı özellikle reel sosyalizmin tarihiyle ilgili olarak değişik örneklerde görebiliriz. Sanılıyor ki, geçmişe dönebilmek mümkün olsaydı ve bu hatalar yapılmıyaydı, zafer kazanılmış olacaktı...

Özellikle Marksistler tarihle lego oyununu karıştırıyorlar. Lego oyununda çok sayıda parça birleştirilerek belirli bir şekil oluşturulmaya çalışılır. Bir ya da birkaç parça yanlış yere takıldığı zaman ileriye gidilemez, bu nedenle yanlış takılan sökölüp doğrusu yapılır.

Tarih konusunda durum daha karışıktır.

Sanılmaktadır ki, hatalar düzeltilince doğrular olduğu gibi kalacaktır. Hata silinince, doğrunun da bir bölümü –bazen de tamamı- silinecektir. Hatayı sildiğiniz ya da düzelttiğinizde doğru da eskisi gibi kalmaz. Her örneğe göre farklı oranlarda olmak üzere doğru da bir oranda ortadan kalkar, bazen tümüyle yok olur.

Açıklayıcı örnek Rosa Luxemburg'un Ekim devrimi eleştirisidir.

Luxemburg 1917 Ekim Devrimi adıyla BDS Yayınla-

rı'nda çıkan ince kitabının bir bölümünde Bolşeviklerin devrimden önceki toprak programlarından vazgeçerek devrimci sosyalistlerin programını kabul etmelerini yanlış buluyor. Köylü büyük toprak sahiplerinin mülkiyetini kendi arasında paylaşarak küçük toprak mülkiyeti sahibi olmuştur. Buradan hareketle toprağın birleştirilmesi, büyük birimlerde toplanması özellikle zorlaşmıştır.

“Toprağın ve bunun sonucu olarak da Rusya'daki genel üretimin gelecekteki sosyalizasyonu sorunu, şehir proletaryası ile köylü kitlesi arasında bir kavga sorununa dönüşmüştür.”

Luxemburg'un bu saptaması doğrudur ve gerçekten de böyle olacak, köylü küçük mülkiyetini bırakmamak için tarımdaki kolektifleştirmeye karşı güçlü olarak direnecektir. Luxemburg'a göre Bolşevikler sosyal devrimcilerin tarım programını kabul ederek hata yapmışlardır.

Luxemburg Ekim 1917 devriminin sosyal devrimcilerin bölünmesiyle, sol ve sağ kanatlarının ayrışmasıyla mümkün olduğunu ve Lenin'in de bunu yapabilmek için onların toprak programını aynen kabul ettiğini düşünmüyor.

Bolşeviklerin köylülük içindeki çalışması yok gibiydi, bu geniş alanın hakimi sağ ve Bolşeviklere yakın sol kanadı olan sosyal devrimcilerdi. Bu büyük örgütün bölünmesiyle Ekim devrimi mümkün duruma gelebildi.

Bolşevikler Luxemburg'un hata olarak gördüğü tutuma girmeyerek kendi toprak programlarından vazgeçmeselerdi, Ekim devriminin gerçekleşme ihtimali neredeyse ortadan kalkardı.

Bir hatayı (başka bir örgütün toprak programının kabul edilmesi) kaldırıyorsunuz, bu sefer de geriye doğru kalmıyor; devrim gündemden çıkıyor.

O zamanın koşulları düşünüldüğünde Luxemburg'un böyle düşünmesi normaldir denilebilir. Ekim devrimi hakkında ayrıntılı bilgisi yoktu. O dönem telefon bile bulunmadığını, bilginin gazetelerden alındığını hatırlamak gerekir.

Sosyalist mücadelede hiçbir örgüt bilerek hata yapmaz ama bu mücadelede hatalar ve bazen da ağır hatalar kaçınılmazdır. Belirli bir politika hayata geçirilirken doğruların yanında yanlışlar da yapılır.

Bu yanlışların konuşulması, bunlardan öğrenilmesi gerektiği açıktır ama geçmişe yönelik olarak bu yanlışlar yapılmamış olsaydı eğer, doğruların olduğu gibi kalacağını düşünmemek gerekir. Yanlış ve doğru iç içedir; ilkinin sildiğinizde ikincisini olduğu gibi bırakamazsınız.

Bu nedenle geçmişin hatalarını ortaya çıkarmak, üzerlerinde konuşmak gereklidir ama buradan hareketle "şunlar yapılmasaydı sonuç çok iyi olurdu" denilemez.

Şunlar ya da hatalar yapılmıŝaydı, ötekiler ya da doğrular olduğu gibi kalamazdı.

Çok sayıda sosyalist gibi Luxemburg da Lenin'in esas olarak teorik yönünü görürken, güçlü taktisyen yönünü değerlendiremiyor.

31 Mart 2021

HATA SENDROMU

Bugüne kadar çok sayıda toplantıya konuşmacı olarak katıldım. Bu toplantılarda sürekli karşılaştığım bir soru ve bununla ilgili davranış tarzı üzerinde durmak istiyorum.

Biliyorsunuz, bizim toplantılarda belirli bir konunun sınırları içinde kalarak konuşmak zordur. Bir süre sonra soru soranlar ya da görüşlerini açıklayanlar başka konulara girerler. Bunun temel nedeni, tek konu üzerinde konuşmanın ciddi bilgi birikimini gerektirmesidir. Her konu hakkında bir şeyler bilen ama hiçbir konuyu doğru dürüst bilmeyen insan, bir süre sonra konu değiştirmek ihtiyacını hisseder. Her konuyu ancak biraz bildiği için de söyledikleri “doğru” imiş gibi görüldüğü zamanda bile, basit sağduyunun ötesine geçmez, gerçeklikle de pek ilgisi bulunmaz.

Hemen her panelde ya da toplantıda konu dönüp dolaşır şu noktaya gelir. “Devrimci hareket çok hata yaptı, onun için kaybetti.”

Saptama mantıklı imiş gibi görünüyor. Öyle ya, daha az hata yapılıyorsa, kaybedilmezdi! Şunu da eklemek gerek, bu konuyu sürekli gündeme getiren ve hatta neredeyse herkese ve herşeye karşı suçlamalar yöneltenlerin tamamına yakınının yıllardan beri sol politik mücadele ile ilişkisi bulunmuyor. Somut olarak yaptıkları birşey yoktur ama bu şekilde “iyi eleştiri” yaparlar.

Katıldığım son toplantılardan birisinde konu yine aynı yere gelince ve yine “iyi eleştiri” yapanlar ortaya çıkınca, bu insanlarla istedikleri zeminde tartışmanın yanlış olacağını düşündüm. Dedim ki, “Belirlemeniz yanlış! Devrimci hareket çok hata yaptığı için değil, bu hatalardan öğrenemediği ve onları aşamadığı için kaybetti.”

Arkasından sordum. “Ne hatası, ağır hatalar yapmadan devrim yapmış ya da devrim yapamasa bile ülkesinde başarılı olmuş tek örgüt gösterebilir misiniz?..”

Öyle bir örgüt yok, kimse gösteremedi. Kim vahim hataların da içinde bulunduğu hatalar zincirinden geçmeden başarılı olabilmiş?

1925 yılında Şanghay’da yapılmaması gereken bir ayaklanmayı başlatarak 25 bin kişinin ölümüne neden olan Çin Komünist Partisi mi? Sierra Maestra’da silahlı mücadeleye başlayan Fidel Castro ve arkadaşlarını “maceracılar” olarak nitelendiren Küba Komünist Partisi mi?

Dünyayı bırakıp ülkemize gelelim. Sosyalistler arasında PKK hakkında değişik düşünceler vardır. Kimisi aşırı derecede beğenir, kimisi ağır eleştiriler yöneltir. PKK hakkında sahip olunan yargı ne olursa olsun, herkes bu örgütün başarılı olduğunu, Kürt halkını değiştirmekte önemli adımlar attığını, bu halk içinde sağlam ve geniş bir kitle temelini bulduğunu kabul eder. PKK az hata yaptığı için mi mücadelesinde başarılı olmuştur?

Tam tersine. PKK’nin bırakın hatayı, ağır hataları bile oldukça fazladır. Bu da bilinen bir gerçek, zaten kendileri de kabul ederler. Bu durumda PKK nasıl başarılı oldu?..

Aynı soruyu başka ülkelerdeki başarılı ilerici devrimci sosyalist örgütler için de sormak mümkündür. Onlar hata sendromuna girmediler. Hatalarıyla birlikte yaşamayı, onlardan öğrenmeyi ve onları aşmayı, kısacası değişmeyi ve gerektiğinde yeniden olmasa bile biraz daha geriden başlamayı bilebildikleri için başarılı oldular.

Bir taraf “eyvah hata yaptım” psikolojisine girerse, başka bir taraf kendisine başlıca iş olarak bu hatayı “kullanmayı” seçerse, sonuç, yıllarca süren verimsizlik ve giderek konuşulan şeyin anlamsızlaşması olur. Sürekli aynı şey tekrarlandığında söylenen giderek anlamsızlaşır.

Bir örgüt yaptığı hataların altında kalmaz ve onlardan öğrenerek kendini aşabilirse, başarı yolu açıktır. Aynı saptama kişiler için de geçerlidir. Sosyalistler arasındaki asıl sorun burada yatıyor. Bugüne yönelik olarak –bugünden kastım son beş ile on yıldır– teoride ve pratikte herhangi bir üretimleri yok, geçmişten çıkamamışlar –geçmiş dediğim 25-30 yıl öncesidir– ve başka sermayeleri de yok, tıkanıp kalmışlar.

Bu insanlardan ve bu örgütlerden birşey olmaz.

Geçmişin bilinmesi gereken yanları var ise konuşulsun. Ama belirleyici olan bu değildir. Bugüne ait ne yapıyorsun? Bugüne ait olarak teori ve pratik yoksa, ötesi çok da önemli değildir. Geçmişinizi tükeninceye kadar bozdu-
rup bozdurup harcayın!..

29 Nisan 2009

HAVA BOMBARDIMANI VE SİVİL KAYIPLAR

Dünya bir garip oldu, diyemeyeceğim. Sonuçta her güç odağı çıkarına göre konuşuyor. Asıl garip olan, normalden daha da garip olan ise bazı insanlarımız galiba. Libya'daki savaş bu durumu bir kere daha gösterdi. Deniliyor ki, "Libya'daki savaşta çok sayıda sivil de ölüyor". Ve bu durum emperyalist saldırganlığın sonucu olarak gösteriliyor. Gerçekte ise, Libya hava sahasının kapatılmasını istediğiniz zaman, geri kalanını da zorunlu olarak istiyorsunuz demektir.

Rusya Federasyonu'nun ve Arap Birliği'nin "biz hava sahasının kapatılmasını istemiştik, bombardıman yapılmasını ve hele de sivillerin öldürülmesini hiç istemiştik" açıklaması yapmaları kendi açılarından normal sayılabilir. Böyle olacağını biliyorlardı, ama karşı tarafı eleştirmek zorunda oldukları için böyle konuşuyorlar, denebilir.

Ya bizim bazı savaş karşıtı insanlarımıza ne oluyor, bunu anlamak zor. Önceki yazılarda, uygulanabilir bir seçenek göstermeden savaşa karşı çıkmanın anlamsız olduğunu, "görüşmeler yapılsın" demenin de iki taraf da görüşmeyi reddettiği sürece herhangi bir anlam taşımadığını belirtmiştim.

Burada başka bir soru sormak gerekir: Yıllardan beri sivil kayıpların askeri kayıplardan fazla olmadığı herhangisi bir savaş var mıdır?

Bir soru daha sorayım: Hava bombardımanı, özenli yapılsa bile, sivil kayıp demek değil midir? Ya da siz aksine örnek biliyor musunuz?

Askeri kayıpların sivil kayıplara göre hayli yüksek olduğu son büyük savaş, Birinci Dünya Savaşı olsa gerektir. Bu savaşta kullanılan hava gücü zayıf olduğu gibi, kara gücü de sivillere karşı kullanılmamıştır.

Burada sivil güçle askeri gücün birbirine karıştığı gerilla savaşlarını hariç tutuyorum. Üzerinde durulan resmi orduların birbirine karşı savaşlarıdır.

İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte sivil hedefler askeri hedeflerden ayrılmaz olur. Nazilerin hava kuvvetlerinin gücünü ölçmek için İspanya'da bir kasabayı bombalamasını hatırlarsınız. Savaşın başlamasından kısa süre sonra Nazi Almanyası V1 ve V2 adı verilen ve ilk kez kullanılan roketlerle Londra'yı bombalamaya başlar. İlk roketlerde hassas olmasa bile hedef tayini mekanizması yoktur. Mesafeye uygun olarak yakıt hesaplanır ve roket ateşlenir. Londra'ya varınca düşer, artık nereye rastlarsa...

Bu saldırının intikamı İngiliz hava kuvvetleri tarafından Dresden bombardımanı ile alınır. Askeri olarak

herhangi önem taşımayan bu kent yangın bombalarıyla yoğun olarak bombalanır. Alman Hiroşiması olarak da adlandırılan bombardımanda yaklaşık 40 bin kişi ölür. ABD ve İngiliz uçakları Alman halkının Hitler'e verdiği desteği kırabilmek amacıyla ülkenin her yanında yerleşim birimlerini bombalarlar. Benzeri bir durum, daha büyük oranda, Hiroşima ve Nagazaki'de de görülür. Savaşta ölen sivilin sayısı, askerlerin sayısından oldukça yüksektir.

Savaşta çok sayıda sivilin ölmesi yeni ortaya çıkmış değildir. Savaş, çok sayıda sivilin de ölmesi anlamına gelir. Devletlerin resmi orduları arasındaki savaşlarda bile durum böyledir. Hava bombardımanına gelince...

Konunun propaganda tarafını bir yana bırakıp gerçek duruma bakarsak: Bombardımanda hedef belirlemede kullanılan elektronik araçlar ne kadar hassas olursa olsun, küçük olmayan bir yanılma payı vardır.

Yolcu otobüsüyle zırhlı aracın birbirine karıştırılması sık görülen bir olaydır. Yerde görevli ajanlar tarafından verilen hedef istihbaratının yanlış çıkması da az görülmez. Hava bombardımanı sayıca az olmayan sivil kayıp anlamına gelir. Askeri hedeflerin yanında sivil hedefler de vurulur. Siz istemeseniz bile bu böyledir.

ABD, Afganistan'da insan gözünün göremeyeceği kadar yüksekte uçan Predator adı verilen insansız keşif ve saldırı uçağı kullanır. Bu uçağın görüntüleri sürekli olarak

ABD'deki merkeze ulaşır ve hedefin bulunduğu anlaşılır anlaşılmaz saldırı komutu verilir ve uçaktaki füzelerden birisi ateşlenir.

Dağda eşeğiyle birlikte yürüyen çok sayıda köylü, uzun boylu ve zayıf olduğu için Bin Laden'e benzetilerek füze saldırısı sonucu hayatını kaybetti. Bu uçağın kameraları yüzlerce kilometre uzaklıktan bir arabanın plakasını okuyabilir, ama kumanda merkezi uzun boylu ve zayıf her köylüyü Bin Laden'a da benzetebilir...

"Libya hava sahasının kapatılmasının istenilmesi ama bombardıman istenilmemesi" ise başka bir garabet. Bu ülkenin hava sahasının kapatılmasının nedeni, Kaddafi'nin savaş uçaklarının ülke nüfusunun az sayılamayacak bir bölümünü temsil eden isyancıları ve onların hakim olduğu kentleri bombalamasının engellemektir. Hava sahasının kapatılması demek, "savaş uçaklarını kaldırma, düşürürüm" anlamına gelir.

Ek olarak, bir ABD yetkilisi, hava sahasının kapatılmasının etkili olabilmesi için, Libya'nın yerden havaya uçaksavar silahlarının devre dışı bırakılmasının gerekli olduğunu söyledi. Bu saptamanın öteki adı, hava saldırılarıyla bu silahların devre dışı bırakılmasıdır. Libya'nın hava sahasının kapatılması, savaş demektir. Bunu Rusya Federasyonu da, Arap Birliği de bilmiyor olamaz.

"Kaddafi'nin sivilleri bombalamasının engellenmesi

için savaşa evet, ama sınırlı bir savaşa” görüşü de temelsizdir. Rusya Federasyonu da Arap Birliği de Kaddafi'nin savaş uçakları yerine tank ve zırhlı araçları devreye soktuğunu biliyor. İsyancıların ağır silahları bulunmuyor. Bu durumda Kaddafi'nin ordusu, Afrika ülkelerinden getirilmiş on bin kadar paralı askerinin de desteğiyle, isyancıların elindeki kentleri rahatlıkla ele geçiriyor ve katliam yapıyor.

Libya çölle kaplı düz bir ülke. Dağları ve ormanları bulunmuyor. Hava gücü ya da zırhlı birlikleri olan savaşçı rahatlıkla kazanır. Durum bu kadar açıktır. Savaş uçaklarının isyancıları bombalamasına karşı çıkarken, aynı şeyi zırhlı birliklerin yapmasına razı olamazsınız. Bu durumda Kaddafi'nin kara birliklerine yönelik hava bombardımanı gündeme gelecektir.

Bu gelişmelerin tümü, Libya hava sahasının kapatılmasının neredeyse kaçınılmaz sonuçlarıdır. İlkini isteyip sonrasına karşı çıkmak ciddiye alınabilecek bir davranış olmaz.

Yeni Tür Savaş

Libya'da yeni tür bir savaş yürüyor. Emperyalist ülkeler, bir ülkeyi işgal etmek yerine, o ülkede ayaklanan halkın bir kesimini, iktidardaki güçlere ve onu destekle-

yen halkın öteki kesimine karşı aktif (hava bombardımanı) ve pasif (askeri danışmanlar ve silah yardımı) olarak destekliyor.

Öncelikle Fransa ve İngiltere, daha geri planda ABD ve genel olarak NATO, kara savaşına girerek ülkeyi işgale yönelmiyor. Bunun yerine, orada zaten var olan bir gücü, halkın bir kesiminin silahlı gücünü destekliyor. Ne ki, bu desteğin yeterli olmadığı görülüyor.

Kaddafi güçleri sürekli hava saldırılarıyla geriletilese bile, bu durum, onların önemli bazı kentlerde tutunmasını ve giderek isyancıların elindeki bazı birimleri geri almasını engellemiyor. Savaşta, ne kadar etkili olursa olsun hava bombardımanı değil, kara birlikleri kesin sonuç alırlar.

İsyancılar askeri olarak kötü örgütlenmiş, kumanda yapısı zayıf, silahları etkisiz bir yapıya sahipler. Bu durumda çatışmanın pat durumuna girmesi ve isyancıların askeri olarak eğitilmesine yönelmesi kuvvetle muhtemeldir. Kullanabilecek insan olmadıktan sonra gelişmiş silah işe yaramaz. Bir süre sonra savaş yeniden şiddetlenecektir.

“Ülkelerin iç işlerine karışılmamalıdır” türü bir söylem, boş bir söylemdir. Herkes her yere gizli ya da açık olarak karışıyor. Suriye’de rejim karşıtı büyük gösterilere saldıran hükümet güçleri içinde Farsça konuşan kişile-

rin de bulunduğunu değişik yayın organlarında yer aldı. İran, Ortadoğu'daki temel müttefiki olan Suriye rejiminin devrilmemesi için elinden geleni yapacaktır. Esad rejiminin devrilmesi, Lübnan'da Hizbullah, Filistin'de Hamas'ın da sallanması demektir. Bunlar aynı zamanda İran'ın da güçlü müttefikleridir.

Bariş hareketi ve genel olarak sol eskisine göre farklı gelişmelerle karşı karşıyadır. Bunlara karşı bilinen söylemi tekrarlayarak herhangi bir yere varamazsınız. Konuşmadan ve yazmadan önce biraz olsun anlamaya çalışmak bu kadar zor olmasa gerek...

03 Nisan 2011

HAYALLERİMİN PEŞİNDE KOŞACAĞIM AMA...

Bunu söyleyip arkasından da “yaş geçti” diye eklerseniz eğer, bir şey yapmamanın ya da konuşmakla yetinmenin de gerekçesini bulmuş olursunuz. Ülke bu tip insanlarla dolu; solcu ya da sağcı fark etmiyor.

Hayallerinizin peşinde koşabilmeniz için öncelikle geçmişle değil, bugünle ve gelecekle yaşamanız gerekiyor. Kendinizi hala 35-40 yıl önce ne yaptığınızla tanımlıyorsanız –onların bir bölümü gerçek dışıdır ya da uydurulmuş geçmiştir- sizin için gelecek bitmiş demektir.

35-40 yıl önce iyi şeyler yapmış olsanız bile, bu durum bundan sonra da benzerini yapabileceğiniz anlamına gelmez. 1980’lerden sonra dünya ve ülke çok değişti, kendinizi yenilemeniz gerek ve bunun için de bunu nasıl yapabileceğiniz hakkında fikriniz olması gerekir. Bu konuda somut adımlar atamadan sadece konuşmakla bir şey olmaz. Geçmişle avunur durursunuz. Bu avunmanın alıcısı az değildir çünkü çok kişi aynı durumdadır ama buradan bir şey çıkmaz, avunup durursunuz, o kadar...

Tekrarlarsam; geçmişte şu veya bu oranda hayallerinizi gerçekleştirmiş olmanız, bundan sonra da benzerini yapabileceğiniz anlamına gelmez. Hayat böyle genellemelerle yürümüyor.

Gelecek için mücadele etmek, düşüncelerini yapabilmeye çalışmak sadece kafa değil aynı zamanda beden sorunudur. Çok okumanız, düşünmeniz ve yazmanız, değişik pratikler yaşamanız gereklidir ve bedeninizin de bunları yapabilecek durumda olması gerekir. Çok okuyabilmeniz için gözlerinizin ileri yaşlarda da iyi olması en azından okuyunca kısa sürede yorulmaması gerekir. İlerleyen yaşla birlikte bedende bazı rahatsızlıklar mutlaka olacaktır ama bunların aktif bir faaliyeti engelleyecek düzeyde olmaması gerekir.

İnsanlarımızın çoğunda -vazgeçtik kalple ilgili sorunlardan- şeker sorunu bulunuyor. Şeker tam bir beladır ve çok sayıda başka hastalığı geliştirir. Göbek kendinden önce köşeyi dönüyor ve bugün yaşadıklarının yılların birikimi olduğunu da düşünmüyor.

Yıllarca günde birkaç paket sigara içmişseniz ya da içkiyle aranıza fazlasıyla iyiyse, bunları bırakmış olsanız bile yıllar sonra kendini gösteren sonuçları olacaktır.

Kanser çok insandaki başka bir sorun ama kanser durup dururken olmuyor.

Yıllar önce merkez düzeyinde sorumlu olan ve o zamanın TKP'sine gitmek isteyen arkadaşlar Almanya'ya geldiklerinde işçi sınıfıyla yakın yerde yaşamak istemişlerdi. Onları Duisburg'da Bruckhausen denilen semte götürmüştüm. Burası dünyaca tanınan Thyssen fabrika-

sının yanıydı. Hava kırmızı renkteydi, kırmızı toz yağıyordu. Civardaki evler ve arabalar kırmızılaşmıştı. Buradaki evler çok ucuzdu ve tahmin edilebileceği gibi çoğunda da Türkiyeli işçiler kalıyordu.

Burada yaşayın kısa sürede çelikleşirsiniz ve diyelim 20 yıl kadar sonra da o çelikleşmenin bedendeki yıkıcı etkilerini görürsünüz. Bunun da adı “yaş geçti artık” olur. İyi de o yaşın geçmesi için yıllarca elinden geleni yaptın ve yaş gerçekten geçti artık...

Ciddi rahatsızlıkları olan insanların onlarla uğraşmaktan başka şey yapmaya mecalleri kalmaz ve zaten psikolojik olarak da mecalleri bitmiştir.

Bir bölüm psikolojik yaşı beden yaşından yukarıda insanın gençlere ve kadınlara özel misyonlar biçtiklerini okuyorum. Bunların gerçeklikle ilgisi yoktur. Unutmayalım neo liberalizmin iki büyük uygulayıcısından birisi ABD’de Reagan ise, diğeri İngiltere’de Margaret Thatcher’dır. Yakın tarihimizde faili meçhul cinayetlerin en fazla olduğu dönemde Başbakan Tansu Çiller’dir. Başka örnekler de verilebilir.

Büyük toplumsal değişim dönemlerinde gençlerin önemli olabilmesi için yaşlılara benzememeleri gerekir. Eğer yaşça büyük olanlar gençleri de büyük oranda kendilerine benzetmişse, genç dediğiniz yaşlının küçük yaşta olanından başka bir şey değildir. AKP’nin değişik alanlar-

daki kadrolarına bakın; kadınlı erkekli gençlerin sayısı hiç az değildir ve büyüklerden önemli farklılıkları da yoktur.

Gençlik önemli ama “hangi gençlik?” diye sormadan gençlerde kendinde bulunmayan özellikler aramak sonuçsuz bir çabadır. Zaten bu tip insanların sonuç almak gibi sorunu da bulunmuyor, önemli olan kendi gözlerinde ve çevrelerinde haklı imiş gibi görünmektir.

Yirmi yıl önce böyle düşünmezdim ama bu insanlarla uğraşmak zaman kaybıdır sonucuna vardım. Gençleri tanıyor muyum?

Önemli oranda tanıdığımı iddia edeceğim. Bu iş iddia etmekle olmaz, kanıt gerek. Altı yıl PDS’te (Demokratik Sosyalist Parti, ardından SPD’den ayrılan bir grupla birleşerek Sol Parti adını aldı) Frankfurt il yönetimi üyesi olarak çalıştım. Birlikte çalıştığım insanların önemli bölümü –Alman, Türk, Kürt ve başka uluslar- benden küçüktü. Başarılı olduğumu söyleyebilirim.

Dahası, bu insanların performansı yüksek yaşlılara hayranlığını da gördüm.

Birisi var, neredeyse 80 yaşındaydı ve yıllardan beri aktif bir üyeydi. Çoğunluğu gençlerden –kadın ve erkek- oluşan üyeler onu daha yüksek bir mevkiye seçmek istiyordu ama adam itiraz ediyordu. Sonunda “Yapmayın arkadaşlar, dedi, politikaya daha da aktif olarak girersem

karım beni öldürür.”

Önemli olan performanstır ve bunu gösterebildiği için adam özellikle isteniyordu.

Almanya’da iki kere üniversite bitirdim ve kendimden 35-45 yaş küçük insanlarla okudum. Aralarında Almanlar çoğunlukta idi ama Türkler, Kürtler ve başka halklardan gençler de vardı. Aynı dersleri aldım, aynı sınavlara girdim, aynı ödevleri yazdım ve fena sayılmayacak notlarla da mezun oldum.

2000’li yılların başlarıydı, o sırada politik bilim okuyordum ve üniversitede zamanın kuralına göre üç yan bölüm almanız gerekiyordu. Birisi ekonomi idi, sonra bu bölümü bırakıp sosyal psikolojiye geçecektim. Öğrenci tipi bölüme göre değişiyor, bu bölümdekiler bana hayretle bakıyordu, başka bölümlerde 20 yaş civarındaki öğrencilerde aynı hayreti görmüyordum. Bir gün iki genç kadın gelip bana teşekkür etti, nedenini sordum çünkü anlamamıştım. “İnsan ileri yaşta da öğrenebiliyormuş, bunu gördük” dediler.

Gelecek yıllarda kendilerini neyin beklediğini biliyorlardı. Üniversiteyi bitirip ardından pek bir şey öğrenmeden iş hayatında bulunmak eskidendi. Şimdi sürekli öğrenmek zorundasınız, öğrenme üniversiteyi bitirmekle sona ermiyor, sürekli kendinizi yenilemeniz gerekiyor çünkü hangisinde çalışıyorsanız çalışın alan böyledir. Ya-

pamazsanız geride kalırsınız ve bir süre sonra da diskali-fiye olursunuz.

Bazı yazarlar tarafından “geç modernizm” olarak da adlandırılan dönemin (ilerde birkaç yazıda üzerinde du-racağım) önemli özelliklerinden bir tanesi eğitim düze-yindeki yükselmedir. Eskisiyle karşılaştırmayacak ka-dar fazla insan –kadınların oranı daha fazladır- üniversite bitiriyor. Üniversite eğitimi kimi ülkede iyileşmiştir kimi-sinde kötüleşmiştir ama sonuç olarak üniversite mezu-nu sayısı 1980’li yıllara göre çok artmıştır. İş alanları arttı, rekabet arttı, kendini sürekli geliştirmek için zorlama da arttı.

1972’de ODTÜ’yü bitirdiğim zamanı hatırlıyorum da meydan boştu. İş bulmak, ülke dışına gitmek için burs bulmak, sorun değildi. Yıllardan beri bu durum ortadan kalkmıştır.

Gelecek bitmez ve insan yapabildiği oranda o gele-ceğe yönelmelidir. Bunun ilk şartı uygun psikolojidir ya da geçmişte yaşamamaktır. İkincisi sürekli çalışarak ken-dini yenilemektir. Üçüncüsü, bunları yapabilecek uygun bir bedene sahip olmaktır. Ağır işçilik yapmayacaksınız ama sonuçta bunları bedeninizle yapacaksınız.

21 Aralık 2019

HAYAT BUYSA, YAŞAMAYA DEĞMEZ!

İstanbul'da dört kardeşin birlikte intiharı üzerine yazılanların hepsi aynı çerçevededir denilebilir. Bu yazılanları sadece bu kardeşlerin intiharıyla ilgili görmemek gerekir, genel olarak intihar konusuna yaklaşımı da sergiliyorlar ve hepsinin sıg bir yaklaşımı bulunuyor.

İntihar, kişinin kendisine şiddet uygulaması olarak da tanımlanabilir.

İntihar umutsuzluk değildir.

İntihar önemli bir cesareti gerektirir.

İntihar aynı zamanda protestodur.

Bütün intiharlar bu özelliklere uymayabilir ama bu özelliklerin büyük çoğunluğu kapsadığı söylenebilir.

Apayrı zamanlara ait birkaç örnek vereyim.

Hitler'in sığınağındaki son günleri anlatan Çöküş filmi görmüşsünüzdür. Görmemişseniz bile kısa bir bölümü anlatacağım.

Kızıl Ordu yaklaşıyor ve Nazilerin önde gelenleri ne yapacaklarına karar veriyorlar.

Göbbels'in eşi Magda altı küçük çocuğunu zehirler. Kısa süre sonra intihar edecek olan bir general, "Bizim

için hayat bitti ama çocukları neden öldürüyorsun? Onlar için gelecek var” der. Kadın şöyle cevap verir:

“Nasyonal sosyalizmin olmadığı bir dünyada gelecek yoktur.”

Magda eşiyle birlikte intihar etmeden önce vasiyetini yazar. Orada şöyle bir cümle vardır: “Nasyonal sosyalizmin bulunmadığı bir dünya yaşanmaya değmez.”

Bu kadın aslında yaşayabilirdi. Nazilerin ön plandaki insanları arasında yer almıyordu, belki biraz hapiste kalır, ardından çocuklarıyla birlikte yaşayabilirdi ama öyle bir hayata katlanamayacaktı.

Verilen mesaj açıktır: savaştık, kaybettik, artık yaşamamamız gerekir. Ne bizi, ne çocukları canlı ele geçiremeyeceksiniz. Ölü bedenlerimizi de bulamayacaksınız çünkü yakılacak.

Savaşı kazanma umudu kalmamış ama bu durum yolunda sonuna kadar gitme cesaretini ortadan kaldırmamış...

Bizdeki MHP'liler faşizmin düşük örneklerini sergilerler...

Başka bir örnek...

Paris'te 1980 ve 1990'lı yıllarda karı-koca Rüstem ile Françoise'ın işlettiği bir kitapçı vardı. Françoise ölü-

ce Rüstem dünyaya küstü ve hiçbir şey yemeyerek ama sadece şarap içerek kendini yavaşça öldürdü. Hayatının sonlarında doktora “yaşamak istemediğini” söylediğini duymuştum.

Yaşayabilirdi, kendini geçindirecek iş bulabilirdi, başka kadın da bulabilirdi; böyle bir hayatı istemedi ve bitirdi.

Bir başka örnek...

Yaklaşık on yıl kadar önce Almanya’da bir karı koca kendilerini hızlı trenin önüne atarak intihar etti. Komşuları çok şaşırıldı. “Çok borçları vardı ama bunun başka çözümleri vardı, neden intihar ettiler?”

Kişisel iflas ilan edersiniz, muamelesi uzundur, satılabilecek eşyalarınıza el konur ve yoksulluk maaşı bağlanır. Günlük hayatta gerekli eşyalara, televizyon dahil el konulamaz.

Yoksulluk içinde de olsa yaşayabilirlerdi, böyle yaşamak istememişler.

İnsan en kötü koşullara bile alışabilir, hayatını buna göre düzenleyebilir ve sıkıntı içinde de olsa yaşayabilir.

Yaşamak istiyorsa tabii...

Başka bir bölüm insan ise, “hayat buysa eğer yaşamaya değmez” diyebilir.

Son örnek Hemingway'dir. İntihar ettiğinde tanınmış bir yazardı, parası da vardı ama “artık yazamıyorsam yaşamamın anlamı kalmadı” diye düşünmüştür.

Çok sayıda insanla paylaşılan belirli bir amaca yönelik intiharları burada saymadım.

1968 başında Vietkong'un Tet saldırısında bir grup Saygon'daki ABD elçiliğine saldırır. Eyleme katılanların tamamı ya da büyük bölümü sağ kalmayacaktır ve bunu baştan bilerek eyleme girerler.

Hapishanelerdeki ölüm oruçlarında hayatlarını kaybedenler de böyledir.

Canlı bombalar intiharın başka bir çeşididir. Şu veya bu amaç için öyle bir eyleme giriyorsunuz ki kesinlikle sağ kalmayacaksınız.

Dört kardeşin intihar etmesiyle konu gündeme geldi ama intihar konusu çok çeşitlidir, sayıca az değildir ve yoksulluk, umutsuzluk gibi nedenlere de bağlanamaz.

Bundan sonra böyle yaşamak istemiyorum, başka imkan da bulunmuyor, o zaman bitireyim...

Hayatın anlamı varsa yaşanır ve bu anlam kişiye göre değişebilir. Bu bir hayat felsefesidir. Anlam biterse yaşamamın da gereği kalmaz.

12 Kasım 2019

HAYAT HALÂ ZOR MU?..

Çocukluğumdan beri insanın hayatta amacı olmasına ve hayatını da buna göre düzenlemesi gerektiğine inanırım. Ve hep bu doğrultuda hareket ettim. Hep bir amacım oldu ve bu amaca ulaşmak için büyük bir hırsla ve gerektiğinden fazla enerji ve kaynak harcayarak uğraştım. Aynı amaçlara daha az enerji ve kaynakla da ulaşabilirdim, ama öyle yapamadım. Ve arkasından bir nokta geldi, içimde boşluk hissetmeye başladım. İstedğim her şeyi yaptım ya da yapmak için elimden geleni yaptım. Bazı amaçlar kendi başıma becereceğim işler değildi. Örneğin, devrim gibi...

Elimden geleni yaptım ama bu sadece bana bağlı bir amaç değildi. 61 yaşındayım ve “şunu da yapsaydım” diye bir duyguya sahip değilim. İstedğim her şeyi yaptım. Liseyi bitirip üniversiteye girdiğim zaman 17 yaşındaydım. O zamandan beri çizgisiz defterlere karşı zaafım vardır. Çizgisiz kağıda son derece düzgün yazı yazarım ve 1967 yılının yaz aylarında bir günde “tarihin bir yanına kendi adımları yazacağım” diye yazdığımı hatırlıyorum.

Gençlik amacıma sadık kaldım ve bunu yaptım. Acilciler’in gibi tanınmış bir örgütün çok bilinen adı olmak ve TDAS bir yanda, 1981-1991 arasında sosyalist hareketin merkezi durumuna gelen Batı Avrupa’da sürgündeki mü-

cadelenin önde gelen kişilerinden birisi olmak öte yanda, ek olarak yılı Türkiye’de de yayınlanmak üzere 28 yıl yayın hayatı olan bir edebiyat-kültür dergisi çıkarmak (Yazın)...

Sosyalist hareketin sürgün yılları daha yeni yazılmaya başlandı. Başka bir sürü şey daha da yaptım. Yapacak işler bitmedi, daha yazacağım şeyler var. Ama içimdeki o büyük hırs yok. Bu da bana garip geliyor. Yazacaklarım var ama benim için büyük sayılabilecek hedefler yok aklımda. Halbuki bütün hayatım boyunca bu hedeflerle yaşamıştım.

Ciddi bir doyumluğa ulaştım ve bu da bana garip geliyor. Bir türlü alışamadım. Yeni bir büyük hedef gerek. İnanır mısınız, edebiyatı düşünüyorum. Bir dönem hayli uğraştığım, insan iki konuda birden iyi olamaz, önce birisinde ol, sonra ötekine bakarsın anlayışına uyarak bıraktığım edebiyatı düşünüyorum.

Aklımda felsefe de var. Kafayı bozup üniversitenin felsefe bölümüne baştan mı başlasam? Yaklaşımım farklı olur, zira sosyal psikologların felsefecilerle haklı olarak nasıl dalga geçtiklerini biliyorum. “İnsanlığın büyük acıları felsefede çok az yer bulur” saptamasını yapan Freud’dur ve tümüyle haklıdır.

Sakin bir ırmak gibi akan bir hayat bana göre değil. Böyle bir hayatı ben beceremem. Girdiği bütün savaşları

kazanmış, kimsenin yaptığını yanına bırakmamış birisi olarak da içimde büyük bir huzur var. Bunu sadece Miro ile ilgili bir konu olarak anlamayın. Bu konu başka, genel boyutları olan bir konu, benim söz ettiğim sadece beni ilgilendiren konulardır.

Şimdi gel de bir karar ver bakalım. Hayat halâ zor!..

25 Ağustos 2011

HAYATIN ANLAMI ÖLÜMDEDİR

Bu sıralar biraz edebiyata yöneldim diyebilirim. Sürekli aynı konuyla uğraşınca sıkılıyorum, bu nedenle de iki ayrı konuda daha kitaplar gözümün önünde durur. Özel olarak okumam gereken bir şey yoksa hangisini gönlüm çekerse onu okurum.

Epeyce zamandır Türkçe edebiyat okumamıştım. 20 yıl öncesine kadar bu konuda epeyce iyiydim. Klasikler zaten bitmişti ve yeni çıkan ne varsa ulaşır okurdum. Sonra sosyal bilimler ve felsefe ağır bastı, o kadar ağır bastı ki edebiyat okuması neredeyse ortadan kalktı. Birkaç kez yeniden başlamaya niyetlendim, biraz gitti ama sürekli olmadı. Bakalım bu seferki ne kadar gider?

Şebnem İşığüznel'in ilk kitabı **Haney'e Ay Doğacak** (öyküler) okuyup bitirdikten sonra Albert Camus'un **Yabancı'sını** okudum. İkisi arasında ilişki aramayın, önce bende bulunan ama okunmamışları okuyorum. Yenilere sıra sonra gelecek...

İşığüznel'in daha önce **Kirpiklerimin Gölgesi**'ni okumuştum. Neden dersenez, konu günceldi. Bir kız parasız yatılı sınavına girmesini engelleyen annesini öldürmüştü. Kızı iyi anlamıştım, o ortamdan çıkmak istiyordu ve sürekli engel çıkararı da öldürmüştü. Ne şans vardı ama

kızda! Annesini öldürür, karakola gidip teslim olur ve polis ilk işi de kızı sınava götürmek olur. İşigüzel'in romanı ise konusu dışında beni pek sarmamıştı diyebilirim.

Haney'e Ay Doğacak'ın yıllarca yasaklanmasını anlamak mümkün, çünkü edebiyatımızdaki ilk ensest öykülerini içeriyordu. Yaygın olarak varlığı bilinen ama üzerinde konuşulamayan ensest...

Birkaç öyküsünü, özellikle **Benimle Ölür Müsün?**'ü sevdim.

Camus'nun romanı ise müthiş... Kitabı çeviren Vedat Günyol'un yazdığı önsöz ise tam bir rezalet... Sözüm ona kitabı tanıtıyor ama anlattıklarının kitapla ilgisi yok...

Camus'nun kahramanı sonu ölümle bittiği için hayatı saçma buluyor. Bugün veya yirmi yıl sonra ölmüşsünüz, sonuçta ölecek değil misiniz? görüşüne sahip...

Bu görüş 120 sayfalık kısa romanda gayet güzel anlatılıyor.

İdama mahkum olan roman kahramanı kitabın sonunda hücrelerine Tanrı'ya inanmadığını söylemesine rağmen sürekli gelen papazı döver. Günyol'un önsözdeki kitabın insanları sevmeyi anlattığı görüşü de buna çok uyuyor doğrusu...

Okuduktan sonra düşündüm ve "ölüm hayatın anlamsızlığını değil anlamını gösterir" sonucuna vardım.

Sonunda ölüm olduğu için yaşadığımız hayat anlamlıdır. Kişi ve içinde bulunduğu şartlar bu anlamı azaltabilir veya çoğaltabilir tabii...

İnsan ölümlü olmasaydı ne olurdu?

Başta zaman kavramı değişirdi. Bir işi yarın da yapabilirsiniz, 20 yıl sonra da; zaman çok nasıl olsa...

İnsanların üremesini yasaklamak gerekirdi. Aksi durumda, ölüm yoksa büyük hızla artacak nüfusu dünya kaldıramazdı.

Ölüm olmayınca Tanrı, Allah ve öteki dünya gibi kavramlara da gerek kalmazdı.

Ölüm olmayınca denildiğinde de bunu ayrıştırmak gerekir.

İnsanların yaşlanarak ölmemesi, onların öldürülemeyeceği anlamına gelmez. İlki doğal ölümdür ama her ölüm böyle değildir.

Camus bu romanda bomboş bir hayatı o kadar güzel anlatmış ki...

Aklıma 1960'lı yılların ilk yarısı geldi... Bomboş bir hayat... Ne yapacaksın bu hayatta? Yüksek eğitim gör, işe gir, para kazan, evlen, çocukların olsun; hayat bu mu yani? Bu hayatın içinde resmen boğuluyorsun. Rahatın yerinde olabilir ama bu durum boğulmanı engellemiyor.

Çok sonra okuduğum bazı hayat hikayelerinde de aynı yıllarda yaşanan aynı duyguyu buldum. Mesela Tülay German'ın **Erdemli Yıllar** kitabı gibi... Mina Urgan'ın hayatını okumuştum. O da yüksek eğitilmiş ve geliri iyi bir çevrede büyümüş ama bıkmış bu ortamdan... "İçimde büyük bir tepki vardı ve bu tepki beni marksizme götürdü" belirlemesi yapar. Önce öğrenip sonra sosyalist olmaz, büyük tepki onu sosyalizme götürür. Sosyalizm onun için de kurtuluştur; fakirlikten değil, o ortamdan kurtuluş...

"Hayatın anlamı insanın kendini gerçekleştirmesidir. Kendini gerçekleştirmek ise, sahip olduğun bütün yetenekleri sonuna kadar geliştirmek demektir."

Bunu 17 yaşında yazdığımı iyi hatırlıyorum. O dönemde hayata anlam kazandırmanın, çevremizdeki o bomboş hayattan çıkışın başlıca yolu da devrimci mücadeleydi. Sayı ne kadar bilemem ama sanırım azdır, bazı insanlar "bu benim de kurtuluşumdur" diyerek buraya yöneldi. Yoksulluktan kurtuluş değil, o bomboş hayattan kurtuluş...

Yetenekli ama bu yetenekleri kullanmaktan çekinen insanlardan sürekli uzak durmaya çalıştım. Sürekli çalışma olmadan yetenekler gelişemez. Ve bazı insanlar hem yetenekli hem çalışkan ve hem de cesaretsiz olunca hiç çekilmiyorlardı.

Yetenekleriniz başınızı derde de sokabilir, bunu

göze alacaksınız...

Kitapta bir cümle vardı ki, harika... Roman kahramanının annesi bir yaşlılar yurdunda ölüyor. Orada yaşayan insanları biraz tanıyor. İnsanlar mutlular... Birbirleriyle bir başka zamana ait mutlulukları paylaşıyorlar.

Çok eski ve bir başka zamana ait mutluluklar ve bunu paylaşarak bugün mutlu olmak...

Çok sayıda insanın bugünkü durumuna ne kadar benziyor, değil mi?

Yarın yıllar önce okuduğum bir kitabı yeniden okumaya başlayacağım: Orhan Pamuk ve **Kara Kitap**. Anlatım tarzındaki yenilik nedeniyle o zaman çok hoşuma gitmişti...

21 Mart 2019

HAYDAR KILIÇ: KATALİZATÖR!..

Katalizatör kimyada reaksiyon hızlandırmak için kullanılan maddeye verilen addır. Reaksiyon çok yavaştır ve belki de olmayacaktır. Reaksiyona katalizatörün katılması süreci hızlandırır.

Aramızdan ayrılan Haydar Kılıç da 2008-2013 arasında kamuya açık olarak yapılan örgütsel tarihimizle hesaplaşmada katalizatör sayılır. Özgür Medya'nın kurulmasında ve Lazkiyeli Muhaberatın buradan dışlanması da önemli rol oynamış, bu anlamda herifin sosyal medyada bana karşı kampanya açmasının kışkırtıcısı olmuş ve gerisi de gelmiştir.

Satrançta zayıf oyuncular at figüründen çekinirler. At "L" harfi gibi hareket eder ve bu taşın hareketini yeterince hesaplayamadıkları için çekinirler ya da rolünü abartırlar. Gerçekte ise at figürünün değeri satranç taşları arasında gerilerde yer alır.

Gerçek hayatta var olmayanlar sosyal medyadan özellikle çekinirler. Sosyal medya gerçek hayattaki konumunuzu en fazla yüzde 15-20 kadar yükseltir ya da geriletir. Gerçek hayatta silik olan sosyal medya vasıtasıyla parlamaz, ya da kısa süreli parlar ve söner. Otuz yıl öncesinde yaşamıyoruz. Haberleşme, bilgi edinme imkan-

ları eskisiyle karşılaştırılmayacak kadar genişlemiş durumdadır. Kim, nerede, ne yapıyor; biliniyor. Yalan ve palavranın gerçeği başka türlü gösterme rolü eskisine göre azalmıştır.

Sosyal medyayı herife dar ettik. Bu dar edişte Haydar Kılıç'ın da fonksiyonu vardır. Bu konuda sitedeki yazılarına bakabilirsiniz. Sosyal medyada yazan binlerce kişi arasında bir bölüm insan özellikle okunuyorsa, sosyal medyayı kullanmaktaki becerilerinin yanı sıra gerçek hayatta var olmaları nedeniyledir.

Son yıllarda görüşmek imkanımız olmadı ama İbrahim Yalçın'ın psikolojisinin onda da bulunduğu emim: başarıyla gelen mutluluk.

O başarının katalizatörü Haydar Kılıç'tır.

Artık aramızda bulunmuyor, daha geç olabilirdi ama ne yapalım...

Anısı ve işlevi unutulmayacaktır.

22 Aralık 2020

HDP VE REEL SOSYALİZM

HDP'ye soldan yapılan en önemli eleştirisi, sınıf partisi olmadığı ve sınıf analizi yapmadığıdır.

Doğrudur, böyledir.

Buradan hareketle HDP'nin sol bir parti olmadığına karar veriliyor ve bu kararı verenlerin önemli bölümü de sol parti diye CHP'yi seçiyor.

Komik bir durum ama bizde komiklik fazlasıyla bulunduğu için üzerinde durmayalım.

HDP'nin temel talebi; halkların, cinsiyetlerin, dillerin ve dinlerin eşit haklar temelinde birlikte yaşamasıdır. Aynı dinden olursa bile farklı mezheplerden olmanın boğazlaşmak için gerekçe olduğu, kadın cinayetlerinin peşpeşe geldiği, kadının toplumsal hayattan dışlanması ve kadın sünnetinin yaygın olduğu Ortadoğu'da bunlar önemli taleplerdir.

Ülkemiz için daha somut konuşacak olursak; Kürtler, Aleviler, kadınlar ve farklı etnik ve cinsel kimlikler eşit haklara sahip olarak birlikte yaşayabilecek midir?

HDP bunu savunuyor ve burada sınıfsal analiz bulunmadığı da açıkça görülebilir.

Kürtler ama hangileri; patronlarla işçileri aynı kate-

goride değerlendirmemek gerekir, denilebilir.

Benzeri bir saptama çoktan sınıfsal ayrışmaya uğramış Aleviler için de yapılabilir.

Kadınlar için de benzeri söylenebilir; eşitlik ama kimin için ya da burjuva kadın da erkeğe göre geri planda kalıyorsa bundan bize ne, denilebilir.

Hatırlayanlar vardır, benzeri bir durum 12 Eylül sonrasında idamlara karşı açılan kampanyada da görülmüş ve bir kısım marksist-leninist “idamlar durdurulsun, idam cezası kaldırılınsın” taleplerinin sınıfsal olmadıkları eleştirisini getirmişti.

Haklıydılar! İdamlar durdurulsun demek, sadece devrimciler ve adli suçlular için değil faşistler için de durdurulsun demektir. Halbuki idam cezalarının faşistler için durdurulmaması gerekirdi!

“İdamlara hayır, faşistler hariç” türünden bir talep savunulması gerekiyordu.

Söylenebilecek bir şey bulunmuyor. Bazı ML’lerin kusuruna bakmamak gerekiyor!

HDP’nin istekleri ve gerçekleştirmek için çalıştıkları 74 yıllık reel sosyalizm tarafından başarlanamamıştır. Sınıfsal değil diye küçümsenen bu istekler en başta bu nedenle önemlidir.

Reel sosyalizm halkların birlikte yaşamasını başaramamıştır.

Başarmış olsaydı SSCB'nin dağılmasının ardından çok sayıda yeni devlet kurulmazdı: Estonya, Letonya, Litvanya, Ermenistan, Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan, Moğolistan gibi...

Üç neslin hayatını kapsayan 74 yılda Sovyet kimliği oluşturulamadığı gibi yeni kurulan devletlerin bir bölümü de birbiriyle kanlı bıçaklı durumdadır. Mesela Azerbaycan-Ermenistan gibi... Sovyet dönemi öncesinden gelen çelişkiler çözülmek yerine buzdolabına kaldırılmış ve ardından bütün şiddetiyle yeniden ortaya çıkmıştır.

Benzeri bir durumu yedi ülkeye bölünen Yugoslavya'da da görüyoruz. İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazilerle işbirliği yapan ve yapmayan halklar arasında yıllardır süren çelişki, sosyalist Yugoslavya döneminde dondurulmuş ama çözülememiş ve ardından şiddetle yeniden patlak vermiştir. Tabii bu çelişkiyi dışarıdan kışkırtanlar da olmuştur ama esas olan ülkede varolan çelişki temelidir.

Gelelim kadınların durumuna...

Reel sosyalizm kadınlar için önemli haklar gerçekleştirdi ama bu durum rejimin erkek egemen bir karaktere sahip olmasını engellemedi. İktidardaki sosyalist/

komünist partilerin politik-bürolarında kaç kadın bulunduğuna dikkat edilirse bu durum kolayca anlaşılabilir.

Dillerin durumu daha da fecidir. SSCB'deki uluslar politikasının Ruslaştırılmayla birlikte sürdürüldüğünün o kadar çok örneği var ki...

Azerbaycan alfabesi üç kere değişir: Arap harflerinden Latin harflerine, ardından da Kiril alfabesine... Nazım Hikmet'in yakın arkadaşı olan tanınmış Azeri yazar Anar ile yıllar önce Bakü'deki evinde söyleşi yapmış ve bunu Yazın Dergisi'nde yayınlamıştım. Anar, Sovyet döneminde Türkçenin nasıl bastırıldığını ve Nazım'ın da buna çok kızdığını örnekleriyle anlatmıştı. Ve eklemişti: Rusça yazmasaydım dünyaca tanınan bir yazar olamazdım, bunu da biliyorum.”

Rusçanın yararları da oldu ama bir halkın dilinin bastırıldığı da açıktır.

HDP, Kürt burjuvalarına karşı tavır almıyor diyenlerin, komünist parti yöneticilerinin kitle halinde burjuvaziye katılması hakkında birkaç laf etmesini bekledik, ama anlaşılan boşuna bekliyoruz...

Reel sosyalizm dönemindeki büyük olumsuzlukların sorumlusu olarak sadece yöneticileri görmemek gerekir. İnsanlar devrim öncesinde başka halklara düşmanlık içinde yetişmişlerse, sonrasında da bir şekilde bunu sür-

dürecektir. Ya da bu durum en azından yıllar sonrasında da olsa kaybolmayacak ve kendisini yeniden gösterecektir.

Eski Demokratik Almanya Cumhuriyeti (DAC) bölgesinde ve bazı sosyalist ülkelerde ırkçılığın kendisine verimli bir toprak bulmasının nedenleri üzerinde düşünülmesi gerekir. Tekelci burjuvaziyi ortadan kaldırmaya faşizmle hesaplaştığını sanan komünistler, faşizmin güçlü kültürel yanını hiçbir zaman anlamadılar. DAC de tıpkı Federal Almanya gibi yabancı işçi getiriyordu, sadece bunlar ağırlıkla Mozambik ve Vietnam'dan geliyordu. DAC'deki yabancılar yasası F. Almanya'dakine rahmet okutacak kadar kötüydü. Yabancı işçiler ailelerini getiremezdi, toplumla karışık yaşayamazlardı. Üstün Alman ırkı kendisine sosyalist dediğinde bile bu özelliğinden vazgeçmiyordu.

Din, ulus, mezhep cins farklılıklarıyla eşit haklar temelinde birlikte yaşamayı mümkün olduğu oranda sosyalizm öncesinde öğrenmek gerekir. Kişi olarak, John Halloy gibi "iktidarı ele geçirmeden dünyayı değiştirmek" yanlısı değilim. İktidar ele geçirilmeden de dünya değiştirilebilir ama bunun önemli sınırları bulunmaktadır.

Sosyalizm ya da anti kapitalist toplum döneminde ne yapılabileceği, daha önce ne yapılabildiğine sıkıca bağlıdır.

HDP'nin talepleri bu nedenle kapitalizm karşıtı olanlar için önemli ve desteklenmesi gereken taleplerdir.

30.3.2015

HEM KAYBETMEK, HEM KAZANMAKI..

İkisi birlikte nasıl oluyor dersenez, anlatacağım, ama önce benim kuşagım 68'lileri de etkilemekle birlikte asil olarak sonraki 78'lileri çok etkileyen psikolojik yıpranma üzerinde durmam gerekiyor.

Devrimci harekette çok sayıda insan için hayat 50 ya da bilemediniz 60 yaşlarında sona eriyor. Hayatın sona ermesinden kastım mutlaka artık yaşamıyor olmaları değil... Bu durumdaki arkadaşların sayısı da az değil... Sürekli stres içinde yaşamak, kendine kötü bakmak, uzun zaman kötü koşullar altında yaşamak zorunda kalmak gibi faktörler birleşince 50'li yaşlarında hayattan ayrılan arkadaşların sayısı da az olmadı maalesef...

Yaşıyorlarsa da gelecek için herhangi bir umutları ve projeleri bulunmuyor. Hayatta var olmanın dışında yapmak istedikleri bir şey kalmamış. Belki laf olarak vardır ama buna yönelik olarak ciddi girişimleri bulunmuyor. Umutları da yok, enerjileri de yok, olsa da başarabileceklerine inanmıyorlar.

Bu durumdaki arkadaşlarla karşılaştığımda aramızda hep aynı konuşma geçer: daha 60 yaşında bile olmayan bu arkadaşlara, "durun bakalım, daha önünüzde 15-20 yıl belki de fazlası var. Bu uzun bir zamandır. Bu zaman

için projeleriniz, yapmak istedikleriniz yok mudur? Ne bu böyle, kendinizi bırakıvermişsiniz...”

Aldığım cevaplar da aşağı yukarı aynıdır: “Konuşması kolay... Sen psikolojik olarak fazla yıpranmamışsın. Gelecek için umutların var, projelerin var, bunların peşinde koşuyorsun. 65 yaşındasın ama biz senden daha yaşlıyız.”

Cevabı iyi anlayabilmek için bu arkadaşların psikolojik olarak neden fazla yıprandıklarını düşünmek gerekir.

Hepimiz stresli bir hayat yaşadık, zor zamanlarımız oldu, bu arkadaşlardan bazıları benden daha fazla bu durumda bulunmuşlardır ama psikolojik olarak fazla yıpranmış olmanın nedeni bence farklıdır.

Yıllardır başarı yok... 12 Eylül'den bu yana 35 yıl geçti ve kazanılmış doğru dürüst başarı bulunmuyor. Yıllardır çabalıyorsunuz ama buna uygun düşen başarı bulunmuyor. Bu durum insanı psikolojik olarak gerçekten yıpratır.

Çabalayın, kötü durumlara düşün, zor şartlarda yaşayın ama başarı kazanın; psikolojiniz şimdikiyle karşılaştırmayacak kadar sağlam olur.

Burada dönüp kendine sormak gerekir: sen başarı mı kazandım?

Hem hayır, hem evet...

Hayır çünkü silahlı mücadele hareketinde başarılı

olamadım. Evet, kurucularından ve hayatta kalan tek kişisi olduğum örgütün adı hala hatırlanır, o örgüte adını veren broşür hala bilinir ama sonuçta bu alanda başarısızdım.

Sonra bir komünist partisi üyesi oldum. Partiyeye Avrupa’da çalışma anlayışını getiren kişi olarak bilirim ama SSCB’nin dağılmasının ardından yenilen büyük darbe de gelince, dağılma uzun sürmedi.

Almanya’da göçmen hareketinin teorik konularında bilinen isimlerden birisiydim ama bu konudaki örgütlenme çabamız –başka arkadaşlar da aynısını yaşadılar- başarılı oldu denilemez.

Buralarda yaptığımız işler var. Bunların önemlilerinden bir tanesi Yazın gibi adı duyulan bir dergiyi 28 yıl yayımlayabilmek var. Yine de sonuç olarak fazla başarı bulunmuyor denilebilir.

Başarı kişisel hayatta bulunuyor. Büyük isteklerimin önemli bölümünü yapabildim. Devrimci olurken sadece toplumsal değil, kişisel isteklerim de vardı. Bunları büyük oranda gerçekleştirdim.

1970’ten itibaren yaşanan sol tarihin herhangi bir figürü olmadım.

İnsanın 25 yaşında yazdığı bir broşürün değerinin 35-40 yıl sonra da olsa kabul görmesi doğrusu insana haz

veriyor.

Yüksek bir genel kültür düzeyine ulaşmayı, geniş bir alanda bilgi birikimine sahip olmayı isterdim. Bunun için –deyim yerindeyse- eşekler gibi çalıştım. Paramı sürekli kitaba yatırdım. Türkiye’de iken ODTÜ’yü bitirmiştım, Almanya’da bir üniversite daha bitirdim. İngilizceden sonra Almanca da öğrendim. Çok yazı ve 10 tane de kitap yazdım ve açıkçası iyi bir yazar olduğumu da biliyorum (bunu da hep isterdim). Yetmezmiş gibi şimdi de yine üniversitede felsefe okuyorum.

Sanırım bunlar başarısızlıkları epeyce kapatır. İki başarıyı daha eklemek gerek:

Altı yıl o zamanki adı Demokratik Sosyalizm Partisi olan şimdiki Sol Parti’de Frankfurt il yönetiminde bulunarak çalıştım. Burada çok şey öğrendim. İnsanın başka bir solun içinde önemli bir kent yönetimi düzeyinde bile bulunması bile çok öğretici oluyor.

İkinci başarıyı ise, 1970’in THKP-C’sinden sonra ikinci örgütümün, kurduğum örgütün geçmiş değerlendirmesini yapmak ve karanlık bir tipi ayıklamak oldu. Bu alanda hep birlikte büyük başarı kazandık. Sahip olduğum özgüvenin rakiplerimi fena şaşırtdığını biliyorum ama Andre Malraux’nun “İnsanlık Durumu” romanında bu konuda güzel bir cümle vardır ve yaklaşık olarak şöyle yazar: hiçbir özgüven yoktur ki, büyük gerilimler ve zor-

luklar içinde kazanılmış olmasın...

Büyük çaba harcamadan ve bu çabada da görülebilir bazı sonuçlar almadan olmuyor.

Hiç bir şey beceremediysem, bu kadar denemez ama böyle diyeyim, kendimi iyi yetiştirdim.

Reel sosyalizmin tarihini öğrenmek için çok okudum, o konferanstan ötekine koştum ve kendimi tatmin edecek sonuçlara ulaşabildim. Öyle ya, bunca zaman çaba harcamışsınız ve bırakın kendi ülkenizi başta SSCB olmak üzere çok sayıda ülkede –Çin dahil- tarih bambaşka gelişmiş. Neden; bunun kendimi ikna edecek cevabını bulmadan rahat edemezdim. “Demokrasi yoktu”, “revizyonizm vardı” gibi cevaplar kendini ikna etmek için bulunmuş cevaplardır. Cevap bulmak istiyorsanız o tarihi ayrıntılı olarak öğrenmek zorundasınız ve bu da kolay değil.

İngilizce bilmeniz şart, politik teoriyi okuyabilecek kadar bilmeniz gerek üstelik...

Ek olarak, Almanca da bilerseniz çok iyi olur çünkü bu dilde bu konuda çok yapıt bulunuyor. En başta Demokratik Almanya Cumhuriyeti’nde yazılanlar var.

Bu konuda 7-8 yıl yoğun olarak çalıştım diyebilirim. Politik bilim bölümünü bitirirken diploma tezimin konusu da “Bulgaristan’da sosyalizmden kapitalizme geçiş” idi. Şimdi bile aklıma gelince biraz ter basıyor. Ne kadar

çok uğraştım...

Sonuçta bunlar başarıdır, öyle değil mi?

Öğrendiklerimi kaynaklar da vererek çok sayıda yazıya yansıtım, çok insanla tartıştım ya da öğrendiklerim sadece bende kalmadı.

Baştan beri solun insanın kendisi için de gerekli olduğuna inandım. Sadece halk için, sınıf için devrimcilik yapılmaz. İnsanın kendi amaçlarının da bulunması gerekir. İnsanın 30-40 yılda ciddi olarak gelişmiş olduğunu hissetmesi gerekir.

Fakir Baykurt'un cümlesiyle, "buzağı gelmiş, inek gidiyor" durumundan çıkmış olmanız gerekir.

Kolay değil, biliyorum. On yıl hapiste kalıp sigara paketinin üzerindeki yazıyı bile okumamış ya da 20 yıldır bulunduğu ülkede hala o ülkenin dilinde günlük gazete okuyamayan o kadar çok arkadaş var ki...

Zor ama başlamak için hiçbir zaman geç değildir.

Marifet hiç düşmemek değil (düşmez kalkmaz bir Allah, demişler), düşünce kalkmasını becermektir.

Toplumsal amaçlarla ilişkili kendi amaçlarınızın peşinde inatla koşmayı öğrenmek gerekir. Bunun için ise önce amaçlarınızın olması ve bunlara nasıl ulaşabileceğiniz konusunda az çok da olsa uygulanabilir bir planınızın

bulunması gerekiyor.

Ne istediğinizi yaklaşık biliyorsanız ama bu istediğinize doğru nasıl ilerleyebileceğiniz konusunda –sonradan deđiŖecek de olsa- somut planınız bulunmuyorsa, ne istediğiniz önemli değildir.

Hedeflediğiniz sonuca genellikle ulaŖamazsınız. Bazen insan kendisini abartmıŖ olur, çapı yetmeyebilir ya da önceden düşünölmemiŖ baŖka sorunlar çıkar. Ama bu durumda bile kesin bir Ŗeyler yaparsınız.

Bu yaptığınızın da size çok iyi geleceğinden eminim...

26.5.2015

HEM ÖĞRENMEK, HEM DÜŞÜNMEK!

İkisi birlikte gerçekleşince her zaman değil ama bazen kendinize “Bunu neden şimdiye kadar düşünmedim?” diye soruyorsunuz.

Bir süre önce aldığım, sonra bir kenarda unuttuğum bir kitabı okudum: Die Resistance. Fransa’da Nazilere karşı direnişi anlatıyor. Naziler Fransa’nın yaklaşık yüzde 60’ını işgal ediyorlar ama ilk yıllarda güneyine inmiyorlar, orasını işbirlikçi Petain hükümetinin denetimine bırakıyorlar. Petain de Birinci Dünya Savaşının en kanlı çarpışması olan Verdün’ün kahramanı olarak kabul ediliyor. Tanınmış bir isim ama ardından Nazilerle anlaşiyor.

Beni asıl hayrete düşüren bu değildi. Fransa 1940’lı yıllarda dünyada İngiltere’den sonra ikinci büyük sömürge imparatorluğuna sahip... Almanya Fransa’nın büyük bölümünü işgal ediyor ama sömürgeler Fransa’da kalıyor. O sırada İngiltere’de bulunan de Gaulle sömürgelerdeki Fransız ordusu aracılığıyla yeni bir savaş gücü oluşturuyor.

Lenin’in emperyalizm teorisine göre dünya savaşlarının nedeni sömürgelerin yeniden paylaşımıdır. Geriden gelen emperyalist bir ülke (Almanya) sıçramalı bir gelişmeyle ileridekilere (Fransa, İngiltere) yetişir ve oluşan

yeni güç dengesi sömürgelerin yeniden paylaşılmasını gerekli kılar.

Lenin'in bu saptamasının doğru olmadığını kitabı okuyunca fark ettim.

Fransa işgal ediliyor ama Fransa sadece Avrupa'nın batısındaki bir ülke değil, bir sömürge imparatorluğudur. Fransa düşüyor ama sömürgeler kalıyor.

Almanya Afrika'nın kuzeyinde Rommel vasıtasıyla tank savaşı yürütüyor ama burada amaç İngiltere için stratejik önemi olan Mısır'ı almaktır, Fransa'nın sömürgelerini işgal etmek değildir. Afrika'nın içlerine inerek Fransa ve İngiltere sömürgesi ülkeleri işgal etmek de değildir.

O yıllarda Vietnam da Fransa sömürgesidir, Antillerde de sömürgeleri var. Almanya buraları nasıl alacak? Buraları almak için ek olarak savaşmak gerekecek çünkü bu ülkelerde çoğunluğu sömürge halkından oluşan başka bir ordu bulunuyor.

Almanya İngiltere'yi yendi ve hatta işgal etti diyelim. Buradan hareketle Mısır'ın ve özellikle en büyük sömürge Hindistan'ın Almanların eline geçeceği söylenebilir. Burada çoğunluğu sömürge halkından oluşan İngiliz ordusunun başka bölümleri var ve ek olarak da Hindistan çok uzak... Oraya nasıl gidilecek?

Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı İmparator-

luğu yenilen ülke olarak sömürgelerini kaybetti. Önceden Osmanlı egemenliği altında bulunan Arap lkelerini İngiliz ve Fransızlar işgal etti. Burada sömürgelerin el değiştirmesi var ama bu her zaman gerçekleşmiyor. Dolayısıyla Lenin'in savaş nedeni olarak gösterdiği sömürgelerin yeniden paylaşılması sınırlı geçerliliğe sahiptir.

İki nedenle böyledir:

Birincisi: ana ülkenin işgal edilmesi, sömürgelerin de teslim olması anlamına gelmiyor. Onlar için ek savaşlar gerekiyor.

İkincisi ise sömürgeler genellikle çok uzaktalar... Avrupa neresi, Vietnam, Antiller ya da Hindistan neresi...

Marx-Engels'te görülen dünya devrimi konusundaki kendiliğindencilik Lenin'in emperyalizm teorisinde de ortaya çıkıyor.

Marx-Engels zamanında dünya demek Batı ve Orta Avrupa anlamına geliyordu. Burada devrim oldu diyelim. İngiltere ve Fransa'da devrim olması, bu iki büyük sömürge imparatorluğunun her yanında devrim anlamına gelmiyor. Sömürgelerin ayrı yönetim aygıtları ve orduları bulunuyor. Merkezin düşmesi bunların düşmesi anlamına gelmiyor.

Nitekim Petain'in çizgisini sömürgelerdeki Fransız birlikleri izlemiyor.

Eğer soruna o zamanın bilgi düzeninin yanı sıra Marx-Engels ve Lenin'in sömürgeci ülkeler insanları olduklarından hareket ederek yaklaşırsak, bu kendiliğindencilik normal karşılanabilir. Sömürgeciliğin yapısını ve nasıl örgütlendiğini bilmiyorlar, dolayısıyla da merkez düşünce her tarafın düşeceğini düşünüyorlar.

En başta Fransa örneği bunun böyle olmayacağını gösteriyor.

Bir emperyalist ülke diğerini savaşta yendiğinde onun zenginliklerini yağmalar ve nitekim Almanya da Fransa'da böyle yaptı ama sömürgeler bu yağmalamaya her zaman dahil olmayabiliyor.

17 Mayıs 2019

HEMEN AÇIKLAMA BULMANIN DAYANILMAZ ÇEKİCİLİĞİ

Önemli gelişmeler karşısında durumu yeterince anlamak için gerekli bilgiye sahip olunmayınca hemen bir açıklama bulmanın dayanılmaz cazibesi vardır. Açıklama görüntüye uymalıdır ve böyle olunca da bir süre için bile olsa durumu kurtarmış, gelişmeler karşısında açıklama bulmuş olursunuz. Açıklamanızı daha sonra unutabilirsiniz çünkü inandırıcı olmaktan iyice uzaklaşmıştır. Önemli değil, o açıklama en azından kendiniz açısından günü kurtarmıştır.

1989-1991’de reel sosyalist blok dağıldığında benzerini yaşamıştık. Hemen açıklama bulunmuştu: sosyalist demokrasi yoktu!

Açıklama bir süre idare etti, ama tutmadı.

Reel sosyalist ülkelerdeki üretici güçlerin gelişme düzeyi kapitalist ülkelerdekinin artan oranda gerisinde kalmıştı. Kapitalizm “üçüncü sanayi devrimi” adı verilen, üretimde bilgisayarlaşma ve otomasyona geçişle karakterize olan sıçramayı yapabilirken, sosyalist ülkeler yapamamıştı. Üretici güçlerin gelişme düzeyi arasındaki büyük farklılık reel sosyalizmin kaçınılmaz olarak sonunu getirmişti.

Demokratik Almanya Cumhuriyeti reel sosyalist ülkeler arasında üretici güçlerin en fazla gelişmiş olduğu ülkedi ama bu alanda Federal Almanya ya da Batı Almanya'nın ancak yüzde 40'ına ulaşabiliyordu.

Aynı yaklaşım “sosyalist demokrasi yoktu” denilmeden de sürdü. Reel sosyalizmin çözülmesi sürekli olarak ekonomi dışındaki faktörlere bağlandı. Bu faktörler de vardı ama reel sosyalist ülkelerdeki büyük ekonomik sorunları atlayarak gerçekte hiçbir şeyi açıklayamazdınız.

Bunlar nasıl marksist, anlamak zor!

Reel sosyalizmin yıkılışının açıklanması konusunda her gerekçe var, ekonomik kriz ise söz konusu değil...

Bu ülkelerin (Romanya dışında) Batı ülkelerinden yıllarca aldıkları büyük borçlar, reel sosyalizmdeki halkın görece iyi refah düzeyinin bu borçlarla finanse edilmesi, bu ülkelerin yıllarca ürettiklerinin üzerinde tüketerek varlığını sürdürmüş olması ve bunun da sonunun gelmesi...

Bunu görmek için marksist olmak gerekmiyor. Bu ülkelerin ekonomisi hakkında biraz bilgi sahibi olduğunda, DAC gibi en gelişmiş ülke örneğinde de görüldüğü gibi, dış borcun büyük önemi ortaya çıkıyor.

Ne ki, reel sosyalizmdeki ciddi ekonomik sorunları ortaya koyduğunuz zaman can sıkıcı ek sorular da ortaya çıkıyor: üretim araçlarındaki kolektif mülkiyetin üretici

güçlerin gelişmesini kapitalizmden daha hızlı gerçekleştirememesi gibi...

Kapitalist sistemin ağır kriz içinde bulunduğu koşullarda belirli bir dönemde sosyalist ülkelerdeki üretici güçlerin gelişme hızı kapitalizmden aşabilir.

1918-1970 arasında iki dünya savaşı ve bunların yarattığı büyük yıkım, 1929-1933 ekonomik krizi, 1960 sonrasında sömürge kurtuluş savaşları yaşanmıştı. Reel sosyalist ülkelerde üretici güçlerin gelişme düzeyi başlıca emperyalist ülkelerdekine gerisindeydi ama aynı düzlemde yer alıyorlardı denilebilir. 1970'li yılların ortalarından başlayarak ise üçüncü sanayi devrimi –ya da bilimsel-teknolojik devrim- ile kapitalizm yeni bir aşamaya geçerken, sosyalizm bunu yapamadı. Üretici güçlerin gelişme düzeyleri arasındaki farklılık hızla arttı ve bilinen sonuç gerçekleşti.

Bu tarihsel gelişme çok yönlü olarak incelenmelidir ve bu incelemede de reel sosyalist ülkelerin gelişme tarihi önemlidir. Stalin'e çok kızılmasına karşın SSCB'nin büyük ekonomik gelişmesini 1925-1940 arasında gerçekleştirdiği ve ülkenin yarı feodal bir yapıdan sanayi ülkesi durumuna dönüştüğü inkar edilemez. Ne ki, aynı gelişme çizgisinin sonraki yıllarda sürdürülmesi mümkün değildi. Otomasyon ve büyük işyerlerinin yerlerini küçüklere bırakması, merkezîyetçiliğin yerine yerelle büyük inisiyatif

tanıyan sürece geçilmesi, 1970'lerin ortalarından başlayarak gelişen bu sürece reel sosyalizm ayak uyduramadı.

Ekonomik sorunları dikkate almadan yapılacak bir reel sosyalizm çözümlenmesi sadece gerçek dışı olabilir. Kısa süre için bazı açıklamalar bulabilirsiniz, o kadar...

Tarihsel bir örnekten hareket ederek yaşanan gelişmeler konusunda açıklama buldunuz diyelim. Bu açıklama daha sonraki gelişmelere de uygulanmalı ve eksikleri varsa tamamlanmalıdır. Hemen açıklama bulmuş iseniz, bunu yapamazsınız.

SSCB, Doğu ve Orta Avrupa'da reel sosyalizmin sona ermesi konusunda açıklama buluyorsunuz ama Çin Halk Cumhuriyeti konusunda sesiniz çıkmıyor.

Keza Vietnam konusunda da hiç ses çıkmıyor.

Dahası, Küba'daki gelişmeler konusunda da hiç ses çıkmıyor.

Küba denilince akla 26 Temmuz Hareketi, Fidel Castro ve Che Guevara geliyor; gerisi gelmiyor.

Küba yıllarca SSCB ve DAC'nin aktif desteğiyle ABD ambargosuna rağmen ayakta kalabildi. SSCB'nin dağılmasının ardından zor günler yaşadı. Son yıllarda Venüzüella'nın ucuz petrol desteğiyle ekonomisi rahatladı ve "Pazar sosyalizmi" olarak adlandırılan değişikliklere yöneldi. Tarım ve hizmet sektöründe küçük işletmecilik ser-

best bırakıldı, yabancı yatırımcıların ülkeye çekilmesi için değişikliklere gidildi.

Küba ekonomisi biraz rahatlamış iken Küba KP'si bu değişikliklere neden ihtiyaç duydu dersiniz?

Diğer sosyalist ülkelerde görülenin aynısı Küba'da da bulunuyor: üretimde büyük sorun var; özellikle tarım- da ve hizmet sektöründe büyük sorun bulunuyor.

50 yıllık aradan sonra ABD ile diplomatik ilişki kurulması, Washington'da Küba elçiliğinin açılması ve yakında Havana'da da ABD elçiliğinin açılacak olması ekonomik ambargonun kalkacağı anlamına gelmiyor. Obama kalkmasından yana ama kararı Kongre verecek... Her durumda Küba'ya çok sayıda ABD'li turist gelmesi bekleniyor. İspanyol firmaları Havana-Florida arasında feribot seferleri için hazırlıklarını tamamlamışlar bile...

Turizmin daha da yoğunlaşması iyidir de aynı zamanda ciddi gelir farklılaşmasına da yol açar. Bu farklılaşma Küba'ya gidenlerin bile fark edebileceği kadardı ve daha da artacaktır.

Bu gelişmenin ardından reel sosyalizmin sonu gelirdiye bir saptama yapmıyorum. Küba'da diğer reel sosyalist ülkelerde olduğu gibi komünist partisinin içinden burjuvazinin çıkması mümkün değildir çünkü Küba burjuvazisi zaten vardır, yıllardan beri Florida'da oturmakta ve

rejimin günün birinde yıkılmasını beklemektedir.

Dikkat çekmek istediğim, reel sosyalizmde her türlü sorunu sıralayan ama ağır ekonomik sorunlara hiç değinmeyenlerin Küba konusunda da susmak zorunda kalmalarıdır.

Reel sosyalizm 20. yüzyıl tarihini önemle etkilemiş büyük bir sistemdi. 1989-91'de bu sistem en güçlü örnekleriyle tarihe karıştı. Bu büyük olayın nedenleri konusunda yapılan açıklamaların önemli bölümünde her nedeni bulabilirsiniz, ama ekonomik sorun bulamazsınız.

Bunlar nasıl marksisttir, anlamak zor doğrusu...

Gelecek yazı Avrupa birliği ile ilgili olacaktır...

Aynı örneği AB konusundaki gelişmelerde de görüyoruz.

12.8.2015